AUSTRIA 2.50 EUR; FRANCE 2.50 EUR; GERMANY 2.30 EUR; GREECE 2.50 EUR; LUXEMBOURG 2.50 EUR; SWEDEN 32 SEK; SWITZERLAND 4.80 CHF; BIH 4.00 BAM; CRNA GORA 2.00 EUR; HRVATSKA 15 HKN; MAKEDONIJA 100 DEN; SLOVENIJA 550 SIT (=2.30 EUR)

VREME

120 DIN

8 600102 660014

14. DECEMBAR 2006. BROJ 832 50/06

OKRUGLI STO

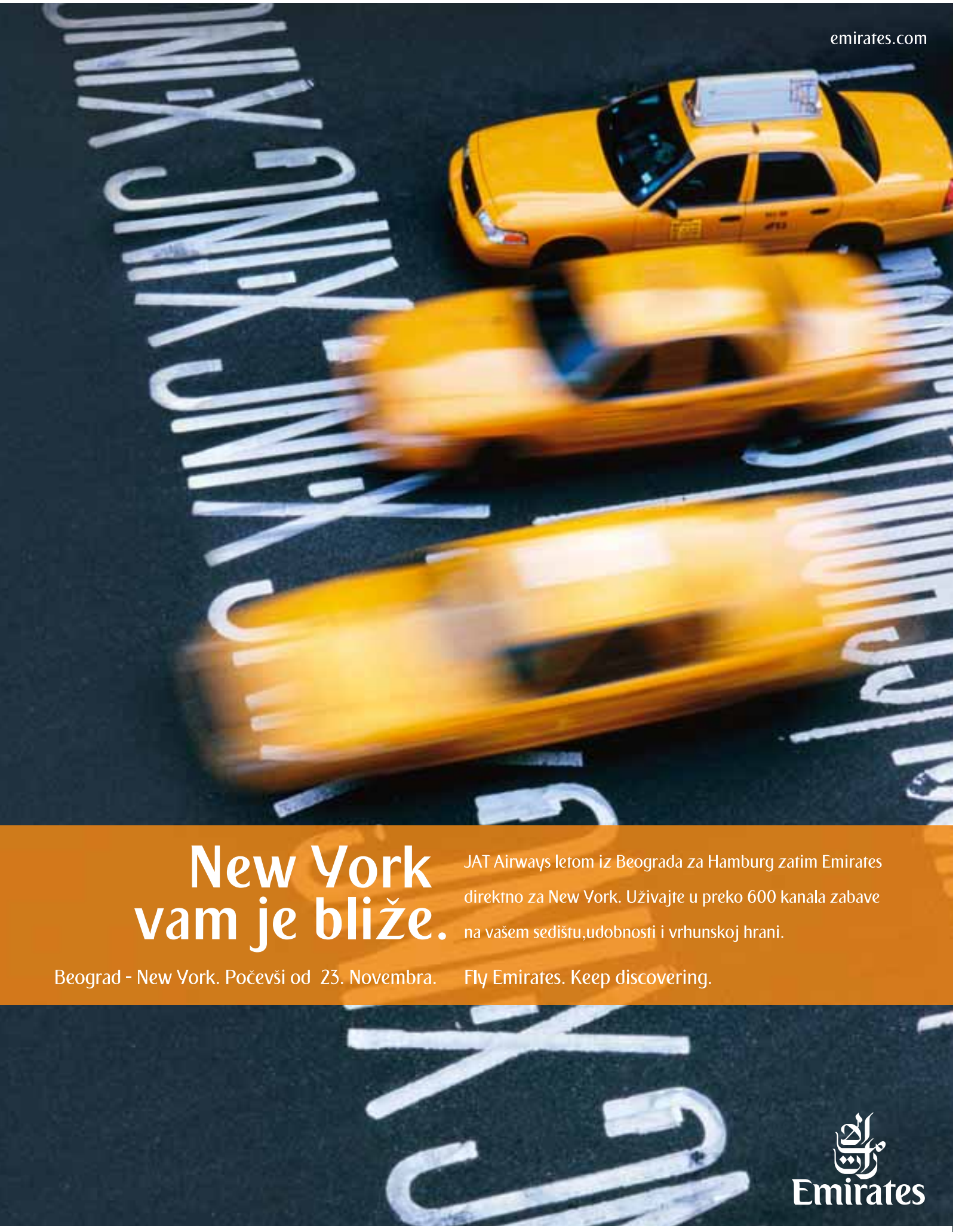
ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE I RAZVOJ PANČEVA



INTERVJU: GENERAL ZDRAVKO PONOŠ

NEMA ZNANJA U KLUBU VOJNIH PENZIONERA

VERSKI MEDIJI


emirates.com
New York
vam je bliže.
JAT Airways letom iz Beograda za Hamburg zatim Emirates direktno za New York. Uživajte u preko 600 kanala zabave na vašem sedištu,udobnosti i vrhunskoj hrani.
Beograd - New York. Počevši od 23. Novembra.
Fly Emirates. Keep discovering.
Emirates
300 internacionalnih nagrada i preko 80 svetskih destinacija.
Za rezervacije pozovite Emirates 011/303 44 88, 011/303 44 89, JAT Airways ili vašu putničku agenciju.

VREME
14. DECEMBAR 2006.
BROJ 832, 50/06

Izdavač: NP "VREME" d.o.o.
Mišarska 12–14, Beograd

DIREKTOR
Vojislav Milošević

GLAVNI UREDNIK
Dragoljub Žarković

ODGOVORNI UREDNIK
Filip Švarm

POMOĆNIK GLAVNOG UREDNIKA
Aleksandar Ćirić

FINANSIJSKI DIREKTOR
Daniela Vesić

SEKRETARIJAT
Mirjana Kalezić

REDAKCIJA
Dejan Anastasijević, Duška Anastasijević, Aleksandar Anđić, Slobodanka Ast, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić, Vera Didanović, Jovan Dulović, Slobodan Georgijev, Jovana Gligorijević, Jelena Grujić, Nebojša Grujičić (kultura@vreme.com), Zoja Jovanov (biznis), Tatjana Jovanović, Branka Kaljević, Slobodan Kostić, Sonja Kovacs, Dragan Kujundžić, Jasmina Lazić, Zoran Majdin, Saša Marković, Goranka Matić, (foto@vreme.com), Ivana Milanović-Hrašovec, Milan Milošević, Teofil Pančić, Bojan Pantić, Saša Rakezić (strip@vreme.com), Tamara Skrozza, Vladimir Stanković, Zoran Stanojević, Seška Stanojlović (svet@vreme.com), Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Momir Turudić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Marija Vidić (međuvreme), Ljubomir Živkov

DOKUMENTACIJA
Dragoslav Grujić (arhiva@vreme.com), Jelena Mrđa (foto@vreme.com)

TEHNIČKA REDAKCIJA
Boško Blažić, Ivan Hrašovec (grafički urednik), Tanja Popović, Vesna Srbinović, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
KOREKTORI: Jovanka Lončar, Stanica Milošević;
LEKTORI: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
DAKTILOGRAF: Zorica Nikolić

INTERNET IZDANJE
http://www.vreme.com
Marjana Hrašovec

PRODAJA I PRETPLATA
(prodaja@vreme.com)
Nikola Ćulafić, Milan Radović

RAČUNOVODSTVO
Slavica Spasojević

MARKETING
(marketing@vreme.com)
Goran Kosanović (direktor), Stevan Ristić

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

ŠTAMPA:
Rotografika, Subotica

OBRADA TIRAŽA:
Data Press

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

04 ZOOM: Šta je Srbiji skupo i kolika je Šešeljeva cena

06 MEĐUVREME

12 INTERVJU: Zdravko Ponoš

18 IZBORNA KAMPANJA:
Eho iz Haga i Brisela

20 NAJBOLJI MINISTAR U KAMPANJI:
Sve su priče ispričane

23 PREDIZBORNA KAMPANJA:
Stidljivo i polovično

24 ŠEŠELJEV POST I ŠTRAJKOVI GLAĐU:
Miris acetona

26 MEDIJI I RELIGIJA: Za i protiv, uzimala i davala

30 MUSLIMANI U SRBIJI:
Borba za prevlast ili ujedinjenje

32 RATNI ZLOČINI I SRBI U HRVATSKOJ:
Hapšenja za ravnotežu zločina

35 OKRUGLI STO O ZAŠTITI ŽIVOTNE SREDINE U PANČEVU: Akciona koncentracija

43 NUSPOJAVE: Epicentar raskola

44 ENIGMA IDEA, BEOGRAD: Kvalitet proizvoda i brzina isporuke

46 VREME USPEHA

54 LJUDI I VREME

57 LISICA I ŽDRAL: I give up

KULTURA

58 IZLOŽBA: Sterija na monitoru

60 INTERVJU: Aleš Debeljak

62 POZORIŠTE: Savremeni autori u Burgteatru

63 TV MANIJAK: Potrošačka TV korpa

64 REČ O DELU

SVET

66 SMRT AUGUSTA PINOČEA:
I pravda sahranjena

68 IRAK: Klopka za Buša

71 MERIDIJANI

MOZAIK

72 NOBELOVA NAGRADA ZA FIZIKU:
Lovci na kosmičko semenje

75 POŠTA

76 STRIP: Beležnica iz 1957.

78 VREME UŽIVANJA: Prenoćište



Vesti i tumačenja: kraj Šešeljevog štrajka glađu i ohrabreni radikali, eho briselskih rasprava, kosovska karta, bitke u bliskom okruženju, bitka za glasove autonomaša, prethodno glasanje o listi DS-a, drumska i kalabrijska mafija...

Piše: Milan Milošević STR. 18



Objedinjavanje islamske zajednice kako bi se poboljšao uticaj i prava pripadnika muslimanske veroispovesti u Srbiji pod znakom je pitanja zbog neslaganja muslimanskih velikodostojnika oko organizacione strukture ove organizacije. Islamska zajednica sa centrom u Beogradu želi da se za teritoriju Srbije osnuje rijaset, vrhovna institucija ove verske zajednice, a njihove kolege u Sandžaku žele važniju ulogu u Srbiji za Novi Pazar, te administrativne i duhovne veze sa Sarajevom.

Pišu: Dragana Nikolić-Solomon i Slađana Novosel STR. 30



Umro je Augusto Žoze Ramon Pinoče Ugarte, general i predsednik Čilea od 1973. do 1990. Umro je u 92. godini života, 10. decembra, na Međunarodni dan borbe za ljudska prava.

Piše: Sonja Kovacs STR. 66

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNOJ STRANI: A. Anđić



piše: dragoljub žarković

POGLED S TORNJA: ŠTA JE I KOLIKA JE ŠEŠELJEVA CEN

KO PRAVIČNO NE SUDI O SVOJIM NEPRIJATELJIMA, NEĆE PRAVIČNO SUDITI NI O

POLITIČKA I DRUŠTVENA ELITA TEK SE UVEŽBAVA

Falusna simbolika: Čvrst i visok dokaz partnerima iz NATO-a

Mrzovolja i zluradost u politici su loši saveznici, posebno pred izbore. I o relativno malim stvarima rasprave su krupne, a kamoli o velikim, nacionalnim temama. Uzmimo za primer, pošavši od lakšeg ka težem, avalski toranj, a posle ćemo preći na kupovinu mobilne telefonije u Republici Srpskoj, Šešelja i još ponešto.

Otkad je pokrenuta akcija da se toranj na Avali ponovo podigne, traju polemike da li se milion i kusur evra moglo pametnije potrošiti. I oni koji se u to ne razumeju objašnjavaju mi da je to sa stanovišta naprednih tehnologija u prenosu signala, ili kako se to već opisuje jezikom tehnike, besmislen posao i dokazuju da će to biti obična kafana sa, istina, lepim pogledom. Oni koji podržavaju akciju vrednu milion i kusur evra ne upuštaju se u tehničke rasprave, ali ističu simbolički značaj obnove i izgradnje kao čvrst i visok dokaz da nam NATO ne može ništa.

Kako to već biva, ovi što se bune protiv tornja koji će, inače, biti identičan starom, čime se simbolika još više naglašava, ističu da je to tek predizborni trik, a ključni dokaz vide u činjenici da će izgradnja početi 21. decembra, na prvi dan zime, kad ozbiljni domaćini neće ni da kreče jer toj raboti nije vreme.

Vrlo je verovatno da će organizatori popeti Vojislava Koštunicu na vrh Avale, gde će ga čekati Aleksandar Tijanić, direktor RTS-a, kako bi predsednik Vlade postavio kamen temeljac ili šta već, a onda će brže-bolje da pobegnu s vetrometine i siđu do "Kumbare" na ručak. Gledaoci će, naravno, da vide prvi deo vesti, a gradnja će početi na proleće kakav je i red.

Ovi što tvrde da je izgradnja tornja bacanje para niz vetar i izborni marifetluk voleli bi da saznaju kako je skupljeno tih milion evra, koliko je para stiglo iz džepova građana privrženih ideji i spremnih za to da plate, a koliko je razrezano onima koji plaćaju Guču i kad ne vole zvuk trube.

Meni lično, Avala bez tornja je kao supa bez rezanaca i nekako po navici, kad god se iz pravca juga vraćam u Beograd, pogledom tražim toranj koga nema. Nemam, dakle, ništa protiv obnove jednog spomenika prošlim vremenima, razumem i kritičare i branitelje falusne simbolike, uperene u nebo odakle je NATO i stigao, koja za milion i kusur evra poručuje – evo vam ga, na!

Za kraj ovog poglavlja sasvim mala, usputna zabeleška: nebeska odmazda već je stigla NATO. Zgrada sedišta Alijanse u Briselu prokišnjava. "Samo kad pada kiša", kažu mi ljubazni domaćini.

Beograd i svet: Cena rata i cena banjalučke mobilne telefonije

Ozbiljnija je druga priča o preporodu, makar zato što je 646 puta skuplja od avalskog tornja. Ovdašnji Telekom kupio je državni deo banjalučkog Telekoma. Sad i Dodik može da pokrene svoj Nacionalni investicioni plan, a ima onih koji su zbog toga vrisnuli. Ne bih da se petljam u reakcije šire bosansko-hercegovačke javnosti koja je, odnekud, ovo doživela kao novi, istina drugim sredstvima, imperijalni srpski udar na Federaciju. Bile su mi zanimljivije mrzovoljne domaće reakcije koje u ovom poslu nisu videle ništa drugo do golu politiku i u kojima se zakukavalo da su Banjalučani preplaćeni, što je možda tačno, aman nije i glupo. Recimo, makar poređenje bilo neprilično, da je srpski položaj u Trstu bio jak dok su Srbi tamo otvarali banke s parama a ne pajserima. Posle smo vikali "Trst je naš", ali to su već bila druga vremena.

Hoću reći da mi se dopada zaokret, makar bio i skup, i ne razumem zašto se i ovo dovodi u vezu s izborima, osim ako je Dodik tako nepametno planirao tender o prodaji državnog udela u telekomunikacijama da padne posle njegovih a pre Koštuničinih izbora.

Snaga i autoritet jedne države, kao i dostojantsvo njenih građana, sviđalo se to nekom ili ne, danas se u svetu meri sposobnošću da se promiču ideje, ljudi i, posebno, novac i na tom počiva pametna nacionalna politika, a Srbija je u tome toliko deficitarna da mislim da nijedna cena nije visoka.

Činjenica da makar u regionalnim granicama izlazimo iz autsajderskog položaja trebalo bi kod ljudi da budi pozitivna osećanja i da stimuliše nacionalni ponos, a kako volimo da umišljamo nešto o sopstvenoj veličini – čini mi se da je ovo, kao i, nadajmo se, slični poduhvati u budućnosti, jači dokaz o toj veličini od onih famoznih zlatnih kašika, koje, možda, jesu bile deo našeg

SRBIJI SKUPO
NA

PRIJATELJIMA, ALI U TOJ DISCIPLINI SRPSKA

nasledstva; posle smo ga rasprodali ili pretopili u municiju.

Uostalom, niko nikad nije izračunao koliko nas je koštao rat tamo gde će sada beogradski Telekom da naplaćuje usluge, pa da onda vidimo da li je i šta u tom poslu preplaćeno.

Šešeljev kod: Šta uraditi s čovekom koji je došao sam i sam hteo da ode

Kao što je pažljiviji čitalac ovog teksta mogao da zaključi, prošle nedelje bio sam u Briselu gde je barem u krugovima političkih delatnika s manje mrzovolje i zluradosti pokazivano interesovanje za sudbinu Vojislava Šešelja nego što su to ovde činili oni koji ga politički osporavaju, komentarišu i karikaturišu.

Ne bih da budem ciničan, ali činjenica je da je mrtav Šešelj opasniji od živog Šešelja i da ta briga koju sam primetio kod sagovornika nije većinom poticala iz nekih apstraktnih humantiranih motiva već iz jedne vrste pragmatične političke pameti, pa čak i iz banalnog kulturnog obrasca koji se stiče gledanjem kaubojskih filmova koji podstiču publiku da bude na strani slabijeg.

Mislim da su pametno procenjivali da Haški tribunal gotovo ne bi preživeo još jednu smrt, posebno u ovakvim okolnostima, da bi rezultat izbora koji oni očekuju u Srbiji mogao biti ugrožen i nikako nisu pristajali na ideju da je sve to sa štrajkom glađu radikalski marketing, Vučićeva izborna dosetka, a da Šešelj u fioci ormana pritvorske bolnice drži praseći but i krempite.

Pristojan svet i tamo se zgraža nad činjenicom da je Šešelj četiri godine čekao na početak suđenja, mada se sam pojavio na vratima Tribunala, i smatraju da su nam taj nezgodni radikalni tovar morali vratiti prvim avionom dok ne budu sposobni da mu sude, tim pre što se nije skrivao, što ga nisu lovili po nekim šumama i pećinama, već je, naprotiv, čovek sam o svom trošku došao do suda.

Ko pravično ne sudi o svojim političkim i drugim neprijateljima, neće pravično suditi ni o prijateljima, ali u toj disciplini srpska politička i društvena elita tek se uvežbava ne videći uvek najbolje da odapete strele mrzovolje i zlonamernosti pogađaju i ciljeve u koje se strelci zaklinju.

Nauk da sve stvari, po pravilu, imaju dva lica i da je nekom skupo ono što je drugom jeftino, nije mnogo težak. Dovoljno je da čovek stane pred ogledalo. ×

nedeljnik VREME
produkcija B92 VREME FILM

DOKUMENTARNI SERIJAL
JEDINICA
neispričana priča o Crvenim beretkama



NA SVIM KIOSCIMA

Dokumentarni serijal
JEDINICA
neispričana priča o Crvenim beretkama

Kako je JEDINICA nastala? Ko su bili i šta su radili Milorad Ulemek Legija, Zvezdan Jovanović, Jovica Stanišić, Franko Simatović Frenki, Kapetan Dragan Vasiljković, Željko Ražnatović Arkan? Šta je operacija PAUK? Kako je JEDINICA maltretirala generala Vojske Jugoslavije i kako je njen vrh učestvovao u političkim ubistvima? Zašto je posle Petog oktobra JEDINICA stekla neograničenu moć i kako je Legija držao u šahu nove vlasti? Kako je došlo do sprege JEDINICE i Zemunskog klana? Kako su i zašto Legija i Dušan Spasojević organizovali ubistvo premijera Đinđića?

autor
Filip Švarm

scenario
Filip Švarm
Radoslav Ćebić

producent
Filip Švarm
Veran Matić

izvršni producent
Slaven Kranjc

montaža
Radoslav Ćebić

snimatelji
Zoran Stojičić
Predrag Đurđić

originalna muzika
Zoran Uzelac



DVD VIDEO

DVD Jedinica možete naručiti tako što ćete uplatiti 299 dinara na račun NP Vreme broj **205-13281-15** i kopiju uplatnice zajedno sa imenom i adresom dostave poslati na adresu Vremena (Mišarska 12, Beograd).
Kupci iz inostranstva mogu da naruče DVD preko Interneta (http://www.vreme.com/pretplata)

TAJNO GLASANJE



Komentarišići mogućnost da ministri Evropske unije odobre nastavak pregovora o pridruživanju Srbije Evropskoj uniji, ministar spoljnih poslova Vuk Drašković rekao je da se unutar EU, sve više zemalja izjašnjava za bezuslovan nastavak i izrazio nadu da bi to moglo da se dogodi pre izbora: "Ako bi se u okviru Unije glasalo tajno, dve trećine država članica bi glasale za bezuslovan nastavak pregovora", rekao je Drašković.

OGLAS ZA KANDIDATURU



Nakon Pokreta za preporod – Srbija, koji putem novinskog oglasa traži potencijalne kandidate za poslanike, sličnu akciju sproveo je i Branko Pavlović, bivši direktor Agencije za privatizaciju. Pavlović je preko oglasa pozvao građane da potpisima podrže kandidaturu grupe građana "Lista Branko Pavlović – zato što mora". On je objasnio da se na taj potez odlučio jer nije reč o stranci koja može da prikupi potpise putem "stranačke infrastrukture". Pavlović tvrdi da je preko oglasa prikupio 11.000 potpisa građana, što je više od očekivanog.

IMENOVANJA

Odlukom Skupštine akcionara NP Vreme d.o.o. Dragoljub Žarković je ponovo imenovan za glavnog urednika nedeljnika "Vreme". O tome se izjasnila i redakcija tajnim glasanjem o poverenju glavnom uredniku.
Za direktora NP Vreme d.o.o. izabran je Vojislav Milošević.

KRIMINAL

Lopovluk od srca

Dvomesečnom istragom poreske policije Poreske uprave Srbije na listi osumjičenih za pozamašno utajivanje poreza našla se i Specijalna bolnica za srce i krvne sudove "Ostrog". Šteta koju je pretrpela država procenjuje se na pola miliona evra. U bolnici je vođeno paralelno knjigovodstvo. U poslovnim knjigama nije iskazano 80 odsto prometa. Evidentirana je usluga pružena svakom desetom pacijentu. Utajeni prihodi su prema dosadašnjim nalazima poreske policije, pored ostalog, trošeni na isplatu honorara na ruke doktorima zaposlenim u državnim bolnicama koji su u "Ostrogu" radili na crno. Sumnjivim novcem pokrivani su i putni troškovi i razni projekti. Krvične prijave su za sada podnete protiv direktora Slobodana Kneževića i njegove zamenice Ljiljane Sarić. I pored visokih cena usluga na kraju prve godine poslovanja ova po opremi, a kako se reklamirala, i po kadrovima elitna bolnica iskazala je u zvaničnim knjigama gubitak sa prihodom od samo 10 miliona dinara, što je osim dojave građana o nepravilnostima u radu bolnice verovatno i bio okidač za poresku policiju.



A.ANĐIĆ

Pompezno otvaranje bolnice (avgust 2005), na čelu sa patrijarhom Pavlom, nekadašnjim moćnicima SPS-a i JUL-a i aktuelnim funkcionerima SRS-a, vratilo je u javnost dr Milovana Bojića, jednog od najmoćnijih ljudi Miloševićevog vremena za koga se veruje da je finansijski i kadrovski utemeljivač projekta "Ostrog". U zvaničnim knjigama dr Bojić je angažovan samo "kao projektant medicinskog programa i organizacije rada bolnice", tzv. rukovodilac medicinskog sektora. Vlasnički kapital u "Ostrog" unela je firma Model kompani iz Beograda.

Lični Bojićev pečat vidljiv je i po kadrovskom odabiru rukovodstva bolnice. Direktor Kovačević bio je višegodišnji Bojićev savetnik u Institutu za kardiovaskularne bolesti "Dedinje". Poznanstvo sa svojim nekadašnjim direktorom a sada projektantom Bojićem moglo bi se povezati i sa njegovim radom u opštini Vračar, teritoriji sa koje je krenuo nezadrživ Bojićev uspon u vlasti i bogatstvu. Bojić je, naime, kao rukovodilac SPS-a za Vračar, na opšte iznenađenje postavljen (1992. godine) za direktora izdvojenog odeljenja kardiovaskularne hirurgije bolnice "Dragiša Mišović" – ustanove koja je oduvek važila za bolnicu miljenicu političkog establišmenta. Bio je prvi direktor koji je ušao u ovu ustanovu bez konkursa – princip koji i dan-danas mimo zakonskih propisa važi u srpskom zdravstvu. Na predlog tadašnjeg ministra zdravlja dr Nikole Mitrovića, Bojića postavlja Vlada Srbije. Za razliku od tempiranog poslovanja sa gubitkom u "Ostrogu", Bojić dolaskom na čelo dedinjske bolnice zatvara ustanovu a zaposlene šalje na prinudni odmor.

O Ljiljani Sarić, zameniku direktora, na iznenada osiromašenom sajtu bolnice "Ostrog" stoji da se školovala u Beogradu i da je takođe šest godina radila u Institutu na Dedinju. S obzirom na Bojićeve "menadžerske" sposobnsti moglo bi se zaključiti da je njegov izbor i predsednik Upravnog odbora "Ostrog" Pero Dobričanin, "privatni preduzetnik u sferi građevinarstva, trgovine i ugostiteljstva", rodom iz Olova.

Zbog zloupotrebe položaja, arčenja, prisvajanja i udeljivanja državnog novca, protiv dr Bojića podnošeno je više krivičnih prijava. U pitanju su bile sumnje na nezakonito prisvajanje iznosa merenih milionima dinara, ili nekad hiljadama maraka, a sada i evra. Uvek je, a i posle svrgavanja Miloševićevog režima, uspevao da se izvuče. Nisu pomagale ni informacije o njegovim vilama niti računi u stranim bakama od kojih je najčešće pominjan onaj u Švacarskoj sa 800.000 franaka. Ako je suditi po prošlonedeljnoj izjavi za B92 Vladimira Ilića, državnog sekretara za poreze i carine u Ministarstvu finansija, moglo bi se zaključiti da se dr Bojić u svojoj životnoj maksimi "Slabi su osuđeni da propadnu a jaki da žive" u slučaju bolnice "Ostrog" preigrao. Ilić je, naime, utvrdio da postoje neoborive indicije da je Bojić zapravo upravljao "Ostrogom" i rukovodio nezakonitom finansijskom operacijom i da bi istraga trebalo da dokaže njegovu umešanost. Bojić je u dosadašnjoj istrazi već saslušavan. Sledeći potez koji se očekuje jeste podizanje krvične prijave.

B. KALJEVIĆ



Čitaoci koji su prošle nedelje pratili svetske medije, a posebno radoznalci koji su čitali novosti iz nauke ili časopise poput lista "Sajens" mogli su primetiti vest da su istraživači iz Kalifornije otkrili lek protiv vrlo rasprostranjenih vrsta raka – raka dojke i materice. Mada mu domaći mediji nisu pridali nikakav značaj, ovo zanimljivo otkriće privuklo je pažnju više stotina medija u svetu. Novi lek podrazumeva takozvani antiprogesteronski tretman kod žena koje imaju mutaciju na genu označenom kao BRCA1, mutaciju koja je odgovorna za pojavu tumora. Statističke šanse da žena do devedesete godine oboli od raka dojke su 12 odsto, a ukoliko pritom nosi mutaciju u BRCA1 genu, šanse su čak 85 odsto do sedamdesete godine. Lek koji neutrališe ovu mutaciju uspešno je primenjen kod obolelih jedinki divljeg miša. No, to nije jedino što je zanimljivo. Pažljiv čitalac izveštaja o ovom tretmanu mogao je primetiti da je izumitelj novog leka protiv raka i šef istraživačkog tima sa Univerziteta Kalifornija – doktorka **Aleksandra Jovanović-Pool,** naučnica iz Novog Sada koja već deset godina gradi izuzetno uspešnu karijeru u SAD. Njeno prošlonedeljno izuzetno zapaženo otkriće verovatno je najveće koje su naši naučnici u dijaspori postigli od kloniranja matičnih ćelija doktora Miodraga Stojkovića u Njukaslu.

"Ovo je veoma dobar početak, ali svaki lek mora da se ispita pre nego što ode na tržište i koristi se na ljudima", rekla je ekskluzivno za "Vreme" doktorka Aleksandra Jovanović-Pool. "Proces kliničkih ispitivanja trajaće bar dve do tri godine, ako ne i duže. Ovaj lek, Mifepristone, može se potencijalno koristiti kod žena čija biopsija okolnog tkiva, pokazuje visok nivo progesteronskog receptora. Trenutno radimo na modifikaciji mifepristona tako da ga više prilagodimo za tretman raka i smanjimo loš efekat na druge organe."

Označen kao RU 486, mifepriston uopšte nije nepoznat lek. To je takozvana pilula za abortus ili pilula za dan posle. Mifepriston se koristi u ranoj trudnoći ukoliko žena želi da se podvrgne abortu-su bez kiretaže i negativnog efekta po zdavlje. On je antiprogesteron i deluje suprotno od hormona progesterona, tako što sprečava da se oplođeno jaje "usadi" u matericu. "Do sada se mifepriston nikad nije koristio za prevenciju raka dojke", objasnila je doktorka Jovanović-Pool. "Mi smo imali veoma opravdan razlog što smo probali mifepriston u te svrhe. Kod miša koji nosi mutaciju u BRCA1 gen u dojci pronašli smo da je nivo progesteronskog receptora povišen u normalnom tkivu koje je tek počelo da postaje tumor ili u tkivu koje okružuje postojeći tumor. Njegova uloga je da hrani tumor. Zato smo zaključili da bismo upotrebom antiprogesteronih lekova usporili razvoj tumora. Na naše iznenađenje, nismo usporili razvoj tumora, već ga potpuno zaustavili i sprečili", rekla je doktorka.

Aleksandra Jovanović-Pool studirala je u Novom Sadu. Na poziv profesora Miodraga Radulovačkog sa Univerziteta u Ilinoisu, 1995. godine otišla je na letnju praksu zajedno sa još devet najboljih studenata iz svih oblasti. Posle ove prakse vratila se u zemlju, ali se 1998. godine odselila u Čikago gde je pet godina kasnije doktorirala molekularnu genetiku. Preselila se u Kaliforniju i postala istraživač na Univerzitetu Kalifornija u Irvajnu.

"Moje iskustvo sa naučnicima sa UCI-ja je odlično", objasnila je doktorka Jovanović-Pool. "Nažalost, trenutno osim privatne nemam nikakvu saradnju sa Srbijom. Moj san je da jednog dana otvorim biotehnološku laboratoriju u Novom Sadu. Nadam se da to neće biti samo san", rekla je doktorka Jovanović-Pool.

S. BUBNJEVIĆ

ČUVARI I DROGA

Pripadnici regionalnog sektora za suzbijanje narkotika Kosovske policijske službe uhapsili su u petak tri čuvara Okružnog zatvora u Prizrenu, jer nisu prijavili da je kod jednog zatvorenika pronađeno 20 grama marihuane. Istragom je utvrđeno da su čuvari znali da jedan od zatvorenika poseduje određenu količinu droge, ali nisu preduzeli odgovarajuće mere protiv njega. Javni tužilac je za svu trojicu odredio pritvor.

MILIMETRI



Portparol Demokratske stranke Srbije Andreja Mladenović kritikovao je lidera Liberalno demokratske partije Čedomira Jovanovića zbog njegove izjave da je Kosovo već godinama nezavisno od Beograda: "Jovanovićeva borba za nezavisno Kosovo ni za milimetar neće pomoći albanskim separatistima, a neće ni za milimetar odmoći Srbiji da sačuva Kosovo i Metohiju. Reč je o ekstremnom zanosu koji će prohujati i nestati sa završetkom izbora."

BROJ NEDELJE

Poreska uprava Srbije saopštila je da su od avgusta do 11. decembra unakrsno procenjivani prihodi i imovina 608 građana, za koje se sumnjalo da su utajili porez.
Do sada je doneto pet rešenja za naplatu poreza u ukupnom iznosu od **54,1 milion dinara**, dva postupka su obustavljena, a u dva okončana slučaja utvrđeno je da ne postoji osnov za utvrđivanje poreske obaveze. U 14 slučajeva završen je ispitni postupak i uručeni su zapisnici sa nalazom, a u ostalim predmetima kontrola još nije okončana.

UTVRĐEN OGLAS

Republička izborna komisija utvrdila je tekst oglasa kojim će obavestiti državljane Srbije koji žive u Crnoj Gori da u toj državi mogu da glasaju na izborima 21. januara. Oglas će biti objavljen u podgoričkim dnevnicima "Pobjeda", "Vijesti" i "Dan" i u crnogorskim izdanjima "Politike" i "Večernjih novosti". Uslov da srpski državljani iz Crne gore glasaju na izborima jeste da se do 31. decembra prijave RIK-u. Prijave mogu preuzeti u udruženjima za raseljena lica sa područja Srbije i na vebsajtu RIK-a.

NEMA VIŠE

Zaposleni na Beogradskom univerzitetu od 1. januara neće moći da se leče na Studentskoj poliklinici. Prema članu 103. Zakona o zdravstvenoj zaštiti, Zavod za zdravstvenu zaštitu studenata jeste zdravstvena ustanova namenjena isključivo studentima. Na Studentskoj poliklinici u Beogradu kartone trenutno ima oko 15.000 zaposlenih na univerzitetu. Pošto je reč o zdravstvenoj ustanovi koja je poznata po dobroj organizaciji i pripremljenosti, asistenti i profesori najavili su odlazak kod Slobodana Lalovića, koordinatora Ministarstva zdravlja.

PRAZNICI



Ministarstvo za rad, zapošljavanje i socijalnu politiku saopštilo je da će za Novu godinu dva dana biti neradna, a za Božić – jedan. Neradni dani za Novu godinu biće 1. i 2. januar, ponedeljak i utorak, a prvi dan pravoslavnog Božića koji pada u nedelju 7. januara neće se pomerati za ponedeljak, s obzirom na to da je verski, a ne državni praznik. Vernici koji Božić slave 25. decembra, neće raditi tog dana.

PRAVOSUĐE

Potvrđeno postojanje transkripta



Tužiteljka Trećeg opštinskog tužilaštva Gordana Čolić u emisiji "Insajder" emitovanoj u ponedeljak na Televiziji B92 potvrdila je da postoji transkript razgovora svedoka-saradnika u procesu za ubistvo Zorana Đinđića, Dejana Milenkovića Bagzija i njegovog tadašnjeg advokata Biljane Kajganić. Podsetimo, transkript je objavljen u "Vremenu" 9. septembra 2004. U tekstu pod nazivom "Saradnici, advokati i stari drugari" navodi se da je u prisluškivanom razgovoru Kajganićeva rekla Bagziju "da je postigla dogovor da on bude svedok-saradnik; da je to 'sredila sa starim drugarima'; da je Jočić odmah pristao', a da je Bulatović (Rade) potvrdio posle konsultacije 'gore'". Uslov je da Bagzi na sudu kaže kako je on po nalogu Ljubiše Buhe Čumeta organizovao ubistvo Momira Gavrilovića Gavre i da je Gavru ubio izvesni Teča. Nadležni su demantovali da transkript postoji, a protiv autora teksta Miloša Vasića podneta je krivična prijava zbog klevete. Gordana Čolić je, međutim, rekla u "Insajderu" da se transkripti nalaze u Posebnom odeljenju Okružnog suda u Beogradu i Specijalnom tužilaštvu, a da je, kada je republičko tužilaštvo dostavilo krivičnu prijavu protiv Vasića Trećem tužilaštvu, odlučila da najpre istražnim radnjama utvrdi da li je tekst tačan, odnosno da li transkripti postoje. Kako je navela, tada su počeli pritisci iz republičkog tužilaštva da Vasića mora da optuži i da ne treba da proverava da li je nešto tačno ili nije. Pritisak je, navodi, trajao dva meseca i na kraju joj je iz republičkog tužilaštva zabranjeno da sasluša tadašnjeg šefa UBPOK-a Boru Banjca. I pored toga nastavljen je rad: "Utvrdili smo da transkripti postoje, utvrdili smo – sudije Okružnog suda su nas obavestile, jer smo tražili te informacije – da su naređena prisluškivanja, da su prisluškivanja obavljena, da su audio-snimci s transkriptima ostavljeni njima, da su oni prosleđeni Posebnom odeljenju i Tužilaštvu i još smo hteli da bude saslušan Banjac, za kog se govorilo da je naredio da transkripti budu prosleđeni na pomenute adrese", kaže Čolićeva dodajući da je ipak posle dva meseca stalnih ubeđivanja prihvatila mišljenje republičkog tužioca, prekinula istražne radnje i optužila Vasića, ali da je sud sve vratio na istražne radnje i time pokazao da je Treće tužilaštvo bilo u pravu. Prema njenim rečima, očigledna je bila namera vrha Tužilaštva da utvrđivanje istine o transkriptima bude sprečeno. Dan nakon što je emitovan "Insajder", ministar pravde Zoran Stojković demantovao je tvrdnje koje je iznela Čolićeva. "Tužilaštvo je pokrenulo postupak protiv novinara Vasića zbog grube klevete da je, navodno, Bora Banjac meni i predsedniku Vlade Vojislavu Koštunici dostavio neki transkript razgovora advokata Biljane Kajganić i svedoka Bagzija – neistina plasirana kako bi se stvorila slika o nekoj našoj povezanosti sa suđenjem za ubistvo premijera Đinđića", stoji u saopštenju. "Kako su prikupljeni svi validni dokazi da ja nisam dobio nikakav transkript, a ne znam ni da li on uopšte postoji, to je postupak tužilaštva bio jednostavan. Prikupljeni su dokazi da transkript nikada nije dostavljen pomenutim licima."

M. VIDIĆ

SIROMAŠTVO

PROCENAT RADNIKA KOJI ZARAĐUJU MANJE OD 1$ DNEVNO PO ČLANU DOMAĆINSTVA

Prema izveštaju o zaposlenosti Međunarodne organizacije za zapošljavanje (ILO), pri UN-u, stavaranje uslova za zapošljavanje stanovništva je najbolji način za smanjenje siromaštva u svetu. Ovaj izveštaj se odnosi samo na siromaštvo zaposlenih lica. U 2003. godini oko 1,39 milijardi ljudi (tj. 49,7 odsto radnika na svetu i oko 60 odsto radnika zemalja u razvoju) radilo je za jedan američki dolar dnevno ne uspevajući da se uzdigne iznad linije siromaštva (dva američka dolara po članu domaćinstva). To su uglavnom radnici u neformalnoj ekonomiji lišeni i ostalih beneficija statusa zaposlenih. Pored velikog porasta BND-a u većini ovih regiona – "fabrika sveta" poslednjih godina, trend radničkog siromaštva je nastavljen jer se prihod slivao u kase međunarodnih korporacija i lokalnih vlasti.

	2003.	2015.
SVET	**19,5%**	**13,1%**
LATINSKA AMERIKA	13,5%	11,5%
ISTOČNA AZIJA	17%	6,5%
JUGOISTOČNA AZIJA	11,3%	7,3%
JUŽNA AZIJA	38,1%	19,3%
SREDNJI ISTOK I SEV.AFRIKA	2,9%	2,3%
SUPSAHARSKA AFRIKA	55,8%	54%
ZEMLJE U TRANZICIJI	5,2%	2,1%

Priprema podataka: CPA, Izvor: www.ilo.org



Zavirite ispod jelke!

Svi znamo zašto volimo novogodišnje praznike.
Ukućani su već spremili poklone sa mašnom, prijatelji najavljuju najbolje žurke, a i Deda Mraz je poručio da neće kasniti.
Vreme je da predahnemo i uživamo u životu. Praznična magija je svuda oko nas...

Da Vam se u Novoj godini ispune sve želje,
tu su superpovoljni praznični krediti Vojvođanske banke:

- u iznosu do 10.000 evra u dinarskoj protivvrednosti;
- sa kamatnom stopom od samo 11,95% na godišnjem nivou (EKS od 13,56%);
- sa grace periodom od 4 meseca.

Uz praznične kredite Vojvođanske banke, magija traje duže...

Akcija traje do 15. januara 2007.

www.voban.co.yu
info telefon 021/66 14 503

Vojvođanska banka a.d.
KUĆA PRAVIH VREDNOSTI

navigator@vreme.com

PIŠE: ZORAN STANOJEVIĆ@RTS

Tvoje je da učiš

Svi mediji koji prate internet a drže do sebe objavili su prošlog vikenda svoje viđenje Mekafijevog izveštaja (*www.mcafee.com*, kompanija koja se bavi zaštitom korisnika na internetu), u kojem se kaže da je internet kriminal postao izuzetno profitabilan i da organizovani kriminalci vrbuju dobre studente kako bi ih kasnije upotrebili u svojim akcijama. Izveštaj govori o tome da su internet prevare, krađe identiteta, kao i upadanje u korporacijske računarske sisteme postali jedan od najprofitabilnijih oblika kriminala. A u kibernetički, to jest sajber kriminal, ne može se sa pajserom, što su krimi-bosovi brzo shvatili i krenuli da svoje buduće "poručnike" regrutuju među najboljim studentima računarstva. Dva metoda regrutacije su im omiljena. Studente sa Zapada obično ucenjuju, nađu im slabu tačku, podmetnu im ili već urade nešto iz svog inače bogatog arsenala. Studente sa Istoka češće stipendiraju jer se pokazalo da su otporniji na ucenu, ali se polakome na pare, kojih im, jelte, nikad dosta. Dalje je lako, od studenta očekuju isto što i roditelji, da dobro uče i zaposle se u što boljoj firmi. E, kada se to desi, podsete ih na "dûg" i tako to krene. Najinteresantnije od svega je da im je klasičan internet sve manje interesantan (tu su zaštite sve jače, a korisnici oprezniji), i okrenuli su se mobilnim telefonima jer tu još nismo stvorili naviku da se štitimo.

Najomiljeniji vid sajber kriminala i dalje su klasične prevare, lažni imejlovi od vaše banke u kojima se od vas traži da se ponovo registrujete kako bi vas "zaštitili" od mogućih prevara. Naravno, tu je i link do sajta, ali ne zvaničnog bančinog, već nekog čije ime samo podseća na ime banke. Dokle god su banke registrovane pod .co ili .com domenima, niko kriminalce ne može sprečiti da registruju sajtove nalik na originalne. Ako je zvanični sajt npr. *www.superbanka.com*, lopov registruje *www.superbanka-offshore.com* i to niko ne može da spreči, a korisnik ne kapira razliku jer se obično ne razume u internet domene. Ovaj drugi sajt nalik je originalnom, ali na tom sajtu unesete svoje privatne podatke i PIN kod sa platne kartice, jao si ga vama. Uzaman upozorenja banaka da one nikada, ali nikada ne komuniciraju sa klijentima imejlom. Zato se u poslednje vreme razvila debata o tome da se za banke i osiguravajuća društva otvori novi domen, najverovatnije .bank, koji ne bi mogao da dobije svako, već samo akreditovane finansijske institucije.



Ovaj vid kriminala još nije uzeo maha u Srbiji, ne zbog naše proniclјivosti, već zbog slabog korišćenja internet bankarstva. Inače, u Beogradu je protekle nedelje održan skup posvećen korišćenju visoke tehnologije u kriminalnim radnjama koji je pokazao da za razliku od nekih drugih oblasti, tu držimo korak sa svetom. Postoji pogrešno verovanje da je to razlog za tiho radovanje, jer navodno pokazuje neku naročitu tehnološku sposobnost, pa makar i hajdučko-uskočku. Nažalost, takav odnos menja se tek kada vam neko od tih "heroja" počisti račun i kada se zapitate ko mu je platio školovanje. ×

Microsoft sertifikati
CPU

METEOROLOŠKA PROGNOZA 14/12/06 – 20/12/06

12/12/06, http://www.meteos.co.yu

min°C max°C	ČETVRTAK	PETAK	SUBOTA	NEDELJA	PONEDELJAK	UTORAK	SREDA
BEOGRAD	0 7	0 5	1 9	3 9	2 6	0 5	-1 6
VOJVODINA	-2 6	0 4	0 6	1 8	1 5	-1 4	-3 5
CENTRALNA I JUŽNA SRBIJA	-2 7	-3 4	-2 4	-1 9	2 7	-1 5	-3 6

KOSOVO

Za saradnju sa Makedonijom

Šef ekonomskog tima za Kosovo i Metohiju i jug Srbije Nenad Popović ocenio je da suštinska autonomija Kosmeta u okviru Srbije stvara najbolje uslove za njegov ekonomski razvoj. "Kosovo vidimo kao deo Srbije", rekao je Popović u Skoplju posle razgovora sa makedonskim ministrima ekonomije i lokalne samouprave Verom Rafajvovskom i Zoranom Konjenovskim i zamenikom ministra spoljnih poslova Zoranom Petrovim održanim 12. decembra. Popović se u razgovoru založio za jačanje ekonomske saradnje Srbije i Makedonije, posebno između opština na jugu Srbije sa lokalnim vlastima na severu Makedonije. On je na skupu koji je istog dana organizovao skopski Centar za strateško istraživanje i dokumentaciju ukazao da je ekonomski razvoj Kosova najbolji način za sprečavanje međuetničkih sukoba. "Osnovni preduslov za ekonomski razvoj jeste stabilna bezbednosna situacija, koja se može obezbediti davanjem Kosovu i Metohiji suštinske autonomije u okviru Srbije", kazao je on, dodajući da bi stabilna bezbednosna situacija smanjila rizike za strana ulaganja i privukla investitore. Prema njegovim podacima, nezaposlenost na Kosovu i Metohiji je između 60 i 70 odsto, a prema standardima Svetske banke 37 odsto ljudi je siromašno, od kojih 15 odsto troši manje od jednog dolara dnevno. MV





HOSTELI

Ranac na leđa

Postoji izražena predrasuda u našoj zemlji da su hosteli loši hoteli i da su stecište "polusveta". "To su bordeli i legla narkomana", kaže starija Beograđanaka koja stanuje na spratu ispod jednog od njih. Hosteli nisu poznati široj javnosti, a često ni radnici na njihovim recepcijama ne znaju da upute izmorenog putnika na drugi smeštaj, jer ne znaju gde se drugi hosteli nalaze. Osnovni razlog za to je, kako kaže jedan vlasnik hostela, "zaglupljenost našeg naroda, jer većina građana kada vidi na jednom mestu mnogo stranaca misli



da su špijuni, narkomani, alkoholičari, homoseksualci". Dodatne nevolje su i to što hosteli ne postoje na mapama grada, a i ulice su uglavnom obeležene ćiriličnim natpisima, pa je veliki problem za putnika iz inostranstva da se snađe.

Hosteli su svuda u svetu najpopularnija mesta okupljanja studenata turista iz raznih delova sveta. Oni su, takođe, omiljena stecišta putnika plitkog džepa koji žele da putuju i upoznaju nove predele, ljudi koji su poznati i kao "bekpekeri". Naime, hosteli su objekti namenjeni mladim ljudima. To su najčešće zgrade studentskih i učeničkih domova u koje se, dok su đaci na raspustu, smešta omladina koja putuje. Hosteli mogu biti i druge prostorije – privatne kuće, stanovi, odmarališta, pa je boravak u njima moguć tokom cele godine. Za razliku od hotela, u kojima je teško naći sobu sa više od tri kreveta, prostorije u hostelima su uglavnom višekrevetne, odnosno iznajmljuje se krevet, a ne soba. Tako je moguće da se u petokrevetnoj sobi sretnu Kanađanin, Italijanka, Šveđanka, Austrijanac i Eskim...

Hosteli su najčešće povezani u mreže, na državnom ili globalnom nivou. Jedna od vodećih organizacija koja povezuje hostele u 70 zemalja jeste Hosteling internešenel asosiejšen. Svaki turista može postati njen član, a u našoj zemlji učlanjivanjem u Ferijalni savez Jugoslavije automatski se postaje vlasnik članske kartice Asocijacije, koja omogućava boravak u nekim hostelima. Međutim, ne može baš svaki hostel da uđe u gore pomenutu mrežu. Objekat mora da zadovolji uslove propisane od strane Asocijacije. Posebno se, naravno, obraća pažnja da higijena i komfor zadovoljavaju određene standarde. Važna stavka svakako je i cena koja se kreće od pet do 18 evra po krevetu za noć. Svaki hostel posetiocima nudi nešto specifično, ali uobičajeno je da gosti mogu besplatno da se služe internetom, kuhinjom, kablovskom televizijom, mapama za obilazak grada, a mogu i besplatno da operu veš. Nažalost, u Beogradu postoji svega nekoliko hostela: Three Black Catz, King Aleksandar 1, Students Boarding Home "Jelica Milovanović", Belgrade Eye hostel, Youth hostel "Lipovačka šuma" i hostel Tis.

M. DUDVARSKI

VREME ZABLUDA

Prevara sa vodom

Izvesno je da u svojim namerama nisu časni baš svi prodavci odnedavno popularnih, ali nimalo jeftinih filtera za vodu. Možda ste već imali priliku da prisustvujete demonstraciji efikasnosti ovih filtera. Domišljati prodavac pred zagrejanom publikom obično pokazuje dve čaše vode – u jednoj se nalazi voda iz česme, a u drugoj filterisana voda. Potom uzima dve elektrode koje uključuje na napon od 220V i stavlja ih prvo u jednu čašu, potom u drugu.

Kad električna struja prođe kroz vodu iz česme ona se zagreva, a na površini su odvajaju minerali u vidu tamnog taloga. Ta crna skrama ne izgleda nimalo prijatno. Potom prodavac propušta struju kroz filterisanu vodu, a u njoj – ništa se ne događa. Voda je prozirna i čista kao i pre ubacivanja elektroda. Da li su filteri zaista tako efikasni?

U pitanju je grozna prevara. Prečišćena voda zapravo mnogo slabije provodi struju od obične vode. Pod opisanim uslovima, u sasvim čistoj vodi broj slobodnih elektrona i disosovanih jona je zanemarljiv, tako da struja ne protiče i filtersana voda se ne zagreva. To se lako može proveriti na licu mesta. Ko želi da raskrinka ovakve prodavce, može samo da opipa rukom obe čaše – čaša sa vodom iz česme je vrlo topla, a sa filterisanom hladna. Međutim, ljudi koji vide otpad kako se dramatično akumulira na površini tečnosti bivaju prilično zapanjeni. Logikom da je zdravlje najvažnije, spremni su da ovim prevarantima odmah daju veliki novac za filtere.

Prosečan čovek dnevno na razne načine unosi između 2,1 i 3,4 litra vode. Inače, po mišljenju većine lekara nije ni zdravo piti potpuno prečišćenu i destilovanu vodu. Mada se organizmu neophodni minerali mogu uneti i na drugi način, kroz hranu, stručnjaci smatraju da destilovana voda teže stiže do ćelija organizma zbog manjeg osmotskog pritiska. Trenutno se oko filterisanja vode vodi mnogo debata.

SB

VIŠE ZVUČNIH KNJIGA



Savez slepih Srbije ove nedelje otvorio je novi digitalni studio za snimanje zvučnih knjiga i časopisa za slepe. Biblioteka ima oko 1000 korisnika koji postojećih 10.000 naslova na kasetama ne mogu slušati na običnim kasetofonima već na reproduktoru. Pošto će zvučni zapisi od sada biti digitalizovali i snimljeni na CD-ove, u Savezu slepih očekuju da će se ubrzo povećati broj i novih naslova i korisnika biblioteke.

HOLOKAUST

Ministarstvo spoljnih poslova saopštilo je u utorak da je Srbija dobila status posmatrača u Radnoj grupi za međunarodnu saradnju o obrazovanju, sećanju i istraživanju holokausta. Radna grupa osnovana je 1998. godine, okuplja 24 zemlje, većinom članice EU-a, i bavi se podrškom obrazovanju, izučavanju i sećanju na holokaust, saopštilo je Ministarstvo spoljnih poslova.

ŽUTICA

Na infektivnom odeljenju leskovačke bolnice, od septembra do početka decembra ove godine lečeno je 45 osoba obolelih od žutice tipa A. Zavod za zdravstvenu zaštitu u Leskovcu preduzeo je preventivne i druge mere da se širenje epidemije spreči. Utvrđeno je žarište zaraze i, kako tvrde lekari, pojava žutice je posledica nepoštovanja osnovnih higijensko-sanitarnih mera. Sanitarna inspekcija u Leskovcu, zajedno sa Zavodom za zdravstvenu zaštitu u tom gradu i Domom zdravlja u Grdelici, sprovodi pojačan zdravstveni i sanitarni nadzor u zoni gde je utvrđena pojava žutice, kao i u školama, restoranima i objektima za pripremanje i serviranje hrane.





INTERVJU: GENERAL ZDRAVKO PONOŠ

NEMA ZNANJA U KLUBU PENZIONISANIH GENERALA

"Kod nas je socijalni položaj vojske u društvu potpuno pomeren. Recimo, ove godine se na konkurs za Vojnu akademiju prijavilo samo dvadeset osam ljudi, samo su dvadesettrojica došla na testiranje, a samo četvorica zadovoljila kriterijume. Kad sam se ja upisivao u vojnu školu, konkurisalo nas je osam na jedno mesto. To je dovoljan razlog da se zapitamo ima li danas vojska takav položaj u društvu koji mnogi misle da ima"

U bogatoj i ne uvek blistavoj istoriji onoga što se nekada zvalo Jugoslovenska narodna armija, a danas se posle brojnih transformacija zove Srpska vojska, general-major Zdravko Ponoš je po mnogo čemu izuzetak. Osim što je sa četrdeset četiri godine najmlađi šef Generalštaba u poslednjih nekoliko decenija, u njegovoj zvaničnoj biografiji stoji da su mu "ostala interesovanja" film, istorija i fudbal, a u nedavnom intervjuu za hrvatski "Nacional" bez ustezanja je govorio o koncertima Prljavog kazališta, Filma i Haustora, koje je kao student Vojnotehničke akademije u Zagrebu osamdesetih godina slušao u klubu "Kulušić". Još jedna ilustracija novog duha koji je Ponoš uneo u Generalštab jeste što se na čekanju na telefonima više ne sluša "Svilen konac" (nasleđe Nebojše Pavkovića), nego instrumentalna verzija pesme "Još uvek nisam našao ono što tražim" grupe U2.

General Ponoš rođen je u Kninu, a nakon studija u Zagrebu magistrirao je komunikacije na Elektrotehničkom fakultetu u Beogradu i usavršavao se na britanskim vojnim školama i u Maršal centru za međunarodne studije bezbednosti u Nemačkoj. Veći deo karijere proveo je kao stručnjak za elektronsko izviđanje i protivelektronska dejstva, a jedno vreme bio je predsedavajući Multinacionalne savetodavne grupe Regionalnog centra za kontrolu naoružanja (RACVIAC) u Zagrebu. Autor je više stručnih radova i dva puta je vanredno unapređivan: dvehiljadite u čin pukovnika i prošle godine u čin generala.

I pored toga, general Ponoš, kao i svi naši vojnici i diplomate, nalazi se u svojevrsnom pravnom limbu koji je u bivšim saveznim institucijama nastao nakon raspada državne zajednice Srbije i Crne Gore. Igrom slučaja, ovaj intervju izlazi iz štampe istog dana kada predsednik Boris Tadić u Briselu potpisuje Okvirni sporazum Partnerstva za mir, čime Srbija i formalno postaje član ove organizacije.

"VREME": Iako ste na čelu Generalštaba već pola godine, vaša zvanična funkcija je "zastupnik načelnika Generalštaba". Možete li da našim čitaocima razjasnite taj termin i kažete u kojoj meri vam to sputava ruke?

GENERAL ZDRAVKO PONOŠ: Ja sam zamenik načelnika Generalštaba od oktobra prošle godine, a od razlaza sa Crnom Gorom sam zastupnik načelnika. Dakle, radim dva posla u isto vreme, a za jednu platu. U praksi, narodski rečeno, to znači da sam vršilac dužnosti.

E sad, u vojnoj profesiji, vi nikada nemate idealno stanje, i suština posla je da se, u stvari, bavite kontrolom rizika i smanjenjem neizvesnosti. Imajući to u vidu, jasno je da je pozicija zastupnika, odnosno vršioca dužnosti, na duži rok neodrživa, jer nemate kapacitet da preduzimate suštinske, sistemske korake. To se između ostalog odnosi i na kadrovske promene. Ili, da budem precizniji, vi formalno imate ovlašćenja, ali se postavlja pitanje moralnog kredibiliteta ukoliko ste u ovoj poziciji.

Ministar odbrane Zoran Stanković je nedavno rekao da nedefinisan položaj vojske sprečava reforme u tom sektoru. Delite li njegovo mišljenje?

To stanje o kome je ministar govorio traje od kraja maja. Postavlja se pitanje u kojoj meri je Ministarstvo inkorporirano u Vladu Srbije, i moglo bi se reći da preuzimanje institucionalnih nadležnosti Vlade u oblasti odbrane i spoljnih poslova ide dosta mučno. To je, između ostalog, i stvar shvatanja sistema odbrane: da li taj sistem služi samo za odbranu ili i za promovisanje nacionalnih interesa. I u jednom i u drugom slučaju, ovako nedefinisan status vas sprečava da budete potpuno uspešni na bilo kom polju. U uvreženim demokratijama se podrazumeva da u vezi sa sistemom odbrane postoji konsenzus političkih elita, između ostalog zato što je to u svakoj zemlji, pa i našoj, vrlo skup sistem koji predstavlja opterećenje za poreske obveznike. Jer, bez obzira na to koliko smo mi u vojsci nezadovoljni parama koje dobijamo iz budžeta, ipak smo veliki potrošači. Zato bi bilo dobro da taj sistem bude uređen u punoj meri, kako bi transparentno trošio pare i transparentno se menjao. Kad imate ovakvo stanje, to baca izvesnu senku. A zatim, postavlja se pitanje u kojoj meri možete da obnovite nešto što je u znatnoj meri bilo urušeno u prethodnoj deceniji, a to je pre svega moralna vertikala. Obnavljanje moralne vertikale je prioritet, jer vojska po svojoj prirodi mora to da ima. A meni ponekad izgleda kao da je vojska neželjeno dete u ovom sistemu.

Činjenica je da nijedna naša relevantna politička partija u svom programu nema definisan stav o vojsci i odbrani, kao i da premijer od stupanja na dužnost nikada nije javno izgovorio reč "vojska" u bilo kom kontekstu.

Problem je što političke stranke nemaju izgrađene odbore za odbranu unutar svojih struktura ili, ako imaju, ne vidi se da ti odbori funkcionišu. A zatim, ni u Skupštini Srbije nije proširena nadležnost Odbora za bezbednost na pitanje odbrane. I konačno, Skupština nema stručne savetnike koji bi članovima odbora i ostalim narodnim poslanicima pomogli da razumeju složenu vojnu problematiku. U Ministarstvu odbrane formirana je kancelariju za vezu sa parlamentom. Međutim, to još uvek ne funkcioniše u dovoljnoj meri. U svakom slučaju, mi smo spremni da svakom položimo račune i objasnimo šta i kako radimo. Jer, ako oni koji nam daju pare ne znaju kako ih trošimo, džaba smo krečili.

>>"VOJSKA TRENUTNO IMA PETNAEST AKTIVNIH GENERALA, A IZ VOJNOG BUDŽETA SE ISPLAĆUJE 769 GENERALSKIH PENZIJA, U PROSEKU PREKO 45.000 DINARA SVAKA. PODRAZUMEVA SE DA SU NEKE OD OVIH PENZIJA PORODIČNE. TE PENZIJE SU VEZANE ZA RAST PLATA, TAKO DA KAD POVEĆATE PLATE AKTIVNIM GENERALIMA ILI PUKOVNICIMA, TO NIJE PROBLEM, ALI ONDA MORATE DA POVEĆATE I SVE TE PENZIJE. TO NIKO ŽIV NE MOŽE DA IZDRŽI"

Strategijski pregled odbrane, koji predviđa prilično radikalne reforme u vojsci i punu profesionalizaciju do 2010, predstavljen je javnosti u junu ove godine i on se, iako još nije zvanično usvojen, već neko vreme sprovodi. Dokle ste stigli do sada?

Već smo konstatovali da su ovie neregularne okolnosti teške i za puko održavanje sistema, a kamoli za ozbiljnu transformaciju i reformu vojske. Dosta toga smo ipak uradili, ali sad smo došli do jedne granice, jer je u ovoj fazi neophodno da se donose i menjaju zakoni. Postojeći zakoni jednostavno nisu

primereni konceptu vojske koji mi želimo da gradimo. To je nešto što ni mi ni Ministarstvo ne možemo da uradimo, jer zakoni moraju da prođu kroz proceduru. Strategijski pregled je prosleđen Vladi, ali još nije ušao u proceduru, valjda zato što ulazimo u nov izborni ciklus, i tu smo zaglavljeni već nekoliko meseci. Isto je i sa izmenama zakona o vojsci koje su odavno trebale da budu usvojene, mada ja mislim da bi bilo bolje doneti potpuno nov zakon nego menjati stari. To ne bi smelo da se protegne duboko u 2007. jer neke stvari moramo da uradimo odmah. Zbog izbora i čekanja na novu vladu i skupštinu u opasnosti smo da izgubimo nekoliko meseci u sprovođenju prilično ambicioznog plana. A mi smo planirali da u roku od godinu dana napravimo potpuno novu strukturu oružanih snaga.

A evo šta smo uradili do sada: formirali smo Prvu brigadu kopnene vojske, Specijalnu brigadu, Brigadu veze, Gardu, 204. vazduhoplovnu bazu, ovih dana dovršavamo Centralno-logističku bazu, nekoliko centara za obuku... To je praktično pola posla u vezi sa strukturom oružanih snaga. U stvari, do sada smo realizovali sve što smo zamislili. Do kraja godine formiraćemo i Generalštab po NATO standardima, koji će u sebi sadržati i Združenu operativnu komandu, što je bitan novi element, kao i Komandu vazduhoplovstva i protivvazduhoplovne odbrane. Zamislili smo i da tokom prvih šest meseci sledeće godine formiramo još tri brigade kopnene vojske, još jednu vazduhoplovnu bazu, mešovitu artiljerijsku brigadu, brigadu protivvazduhoplovne odbrane, i da preformiramo Komandu kopnene vojske.

Mislim da je za vaše čitaoce važno da znaju da smo krenuli u ovaj posao jer smo zatekli vojsku koja nije odgovarala ni našim mogućnostima ni našim potrebama. Kasno smo krenuli u prepoznavanje tog problema, zbog izolacije i svega ostalog. Na sreću, imali smo prilike da vidimo šta su uradile druge zemlje koje su bile suočene sa sličnim problemima i da učimo na njihovim iskustvima. Zbog toga što smo izgubili toliko vremena moramo da idemo brže, tako da smo planirali da za jednu godinu uradimo ono što su u drugim zemljama radili četiri ili pet. Osim toga, uspeli smo da u znatnoj meri racionalizujemo nabavke i ostali smo u okviru sredstava koja su nam dodeljena. S druge strane, morali smo da odustanemo od nekih planiranih programa za modernizaciju oružja i opreme, jer za to sada jednostavno nemamo para.



FOTOGRAFIJE A. ANDIĆ

POSLEDNJA VEST

Neposredno pred zaključenje ovog broja "Vremena", general Zdravko Ponoš unapređen je u čin general-potpukovnika i imenovan je za načelnika Generalštaba Vojske Srbije.

Ipak, najozbiljniji izazov ostaje profesionalizacija. Opredelili smo se da to završimo do 2010, ali se suočavamo sa već pomenutim problemom zakonske regulative. Bez novih zakona, tu ne možemo mnogo da uradimo.

S druge strane, neki delovi Strategijskog pregleda odbrane trpe žestoke kritike od strane nekih vojnih analitičara i nekih penzionisanih generala. Čuje se, na primer, da se bez potrebe otpisuju tenkovi i da 21.000 pripadnika, koliko bi vojska do 2010. trebalo da ima, nije dovoljno za efikasnu odbranu zemlje...

Zavisi od čega. Teško je ulaziti u ozbiljne rasprave sa ljudima koji na taj način procenjuju bezbednosne pretnje. Ne možete da imate razumne bezbednosne procene ako se oslanjate na obaveštajne izveštaje iz 1999, a ne čitate šta zemlje oko vas planiraju da urade u sledećih nekoliko godina. Ono što je bitno jeste da mi jednostavno ne doživljavamo susedne zemlje kao pretnju našoj bezbednosti. Ako je to tako, onda potrebe moramo da definišemo prema onome što jeste pretnja, a to je međunarodni terorizam, organizovani kriminal, trafiking... Dakle, ono što se stručno zove asimetrični oblici pretnje, koji se ne mogu suzbiti tenkovima. A zatim, ako su te pretnje zajedničke za čitav region ili kontinent, a vi idete u kolektivne sisteme bezbednosti, onda se od tih pretnji ne branite na svojoj granici, već mnogo dalje od njih, i ne branite se sami. Takav pristup podrazumeva da ne mora svaka soba u kući da ima sopstveni krov, već se on drži na stubovima koje ste pravilno rasporedili u strukturi kuće i na njenim spoljnim zidovima. Ljudima koji se oslanjaju na arhaično poimanje vojske teško je da to razumeju.

Osim toga, prisutna je i jedna socijalna dimenzija koja izaziva nesporazum sa starijim ljudima koji su nekad bili na mom ili sličnom poslu, a danas su u penziji. Oni jednostavno ne mogu da shvate da više nisu deo sistema odbrane. Nekada je važilo pravilo da kad jednom uđeš u vojsku, ostaješ u njoj dok ne umreš, a izvesna prava, posebno stambena, prenosiš i na potomke. Ja mogu da razgovaram sa tim ljudima, da čujem njihovo mišljenje, ali varaju se ako očekuju da ih poslušam. U jednom trenutku se čak postavilo pitanje koliko je nas, a koliko njih. Reći ću vam: vojska trenutno ima petnaest aktivnih generala, a iz vojnog budžeta se isplaćuje 769 generalskih penzija, u proseku preko 45.000 dinara svaka. Podrazumeva se da su neke od ovih penzija porodične. Te penzije su vezane za rast plata, tako da kad povećate plate aktivnim generalima ili pukovnicima, >>

to nije problem, ali onda morate da povećate i sve te penzije. To niko živ ne može da izdrži, i to je strašno opterećenje za ekonomiju države. Mi bismo hteli da vojne penzije rastu, kao i civilne, u skladu sa porastom troškova života. Onda bismo imali dovoljno para da pristojno platimo profesionalne vojnike. Nije realno očekivati da vam vojnik po ugovoru radi za dvesta evra, ili da oficir koji je završio postdiplomske studije radi za trista. To jednostavno nije realno, i ne može se sistem koji pokušavamo da reformišemo zasnivati na ljudima koji su izašli iz sistema. A to je ono što oni odbijaju da prihvate: da su izašli. S druge strane, podoficirske penzije su zaista bedne, a ti ljudi su trideset godina radili najteže poslove u vojsci. Taj raspon penzija trebalo bi svesti na neku razumnu meru, a zatim taj vagon treba otkačiti.

Druga grupa primedaba na vaš rad odnosi se na navodno prevelik uticaj stranaca u vojsci. Kaže se da nam Zapad kroji vojsku po svojoj, a ne po našoj meri.

Ti koji to tvrde verovatno nikada nisu razgovarali ni sa jednim od tih stranaca. Niko od predstavnika Zapada nikad nije od nas tražio da vojske ima ovoliko ili onoliko, niti koliko treba da imamo brigada. Što se njih tiče, ne bi im smetalo ni da imamo hiljadu i po tenkova i sto pedeset hiljada vojnika. Ono što je za njih važno jeste da mi ne budemo pretnja ni spoljašnjoj ni unutrašnjoj bezbednosti, i da vojska bude pod demokratskom kontrolom.

Potpuno je normalno što smo tokom ovih promena u stalnom kontaktu sa partnerima, u NATO-u i na bilateralnom nivou. To su ljudi koji prate tu problematiku i imaju iskustvo u stvarima koje mi pokušavamo da sprovedemo. Mi želimo da znamo kako su to oni radili, sa čim su se suočavali, kakve su probleme imali, i da iz tih iskustava učimo. Tu niko nikom ne nameće stav. Nedavno sam se vratio iz Grčke, uskoro idem u Austriju, i sa svim tim strancima bih više razgovarao kad bi oni imali više vremena za mene. Kad bih to znanje mogao da steknem u Klubu penzionisanih generala, sedeo bih tamo.

Ima tih primedaba da se ovde mnogo šetkaju neki američki i drugi generali. Toga ima i više nego što se registruje u javnosti, ali ne onoliko koliko bih ja voleo, a evo i zašto: mnogi strani oficiri su bili na području bivše Jugoslavije tokom devedesetih godina, i na osnovu tih iskustava formirali su mišljenje o srpskoj vojsci. Znači, njihova percepcija srpskih oficira potiče iz ruralnih ratnih područja. Danas svako od njih koji dođe u Beograd na studijsko putovanje ima priliku da vidi i Vojnu akademiju, VMA, da provede noć ovde i da vidi, na kraju krajeva, žene ovog grada, ne može a da ne ode odavde kao naš ambasador. Iz istog razloga je važno i da naši ljudi borave i školuju se u inostranstvu.



NOVA ZNAMENJA VOJSKE SRIJE: Grb i oznake za rukav

Prijem Srbije u Partnerstvo za mir uglavnom je ocenjen kao uspeh u političkim krugovima. Međutim, šta to konkretno znači za vojsku?

Članstvom u Partnerstvu vojska pre svega dobija jedan komotniji pristup alatima za reformu, a ključni alat za reformu je znanje. Možete imati para u vojnom budžetu koliko god hoćete, ali ako nemate znanje, doći ćete u situaciju u kojoj se nalaze neke zalivske zemlje, kojima vojsku vode privatne vojne kompanije i za to im uzimaju ogroman novac. Znači, ono što sada imamo jeste pristup obrazovnim institucijama. Znači, sad možemo da šaljemo ljude na školovanje u NATO koledž u Rimu, ili na napredne kurseve koje organizuje Maršal centar i NATO škola u Nemačkoj. Sem toga, što je možda još značajnije, imamo pristup raznim bilateralnim

programima koji su ipak rezervisani samo za partnere. Na primer, nedavno smo poslali jednu našu delegaciju vazduhoplovaca u Ohajo, i oni su sada stvarno primljeni kao partneri: ljudi su leteli na avio-cisternama koje u vazduhu snabdevaju gorivom borbene avione. To je iskustvo koje nigde drugde nisu mogli da steknu, niti bi mogli da nas Nacionalna garda Ohaja ne tretira kao partnere. Zatim, imamo pristup američkom Međunarodnom programu za vojnu obuku (IMET), koji vrlo mnogo košta, s tim što mi nećemo dobiti novac, nego stipendije za školovanje naših ljudi u Americi. Trenutno imamo ljude na studijama u Nemačkoj, Francuskoj, Velikoj Britaniji, Grčkoj, Norveškoj... Nekog sam verovatno propustio. A kada budemo slali ljude u Ameriku, to će verovatno biti dvostruko više nego što sam dosad pobrojao, zato što su im kapaciteti takvi. Dakle, tu je naš interes.

Osim ovog obrazovnog aspekta koji sam pomenuo, otvaraju se i mogućnosti u domenu interoperabilnosti, učešća u zajedničkim vojnim vežbama. Znate, jedna je stvar kad čitate o tome kako se neke stvari rade, a druga kad vaši štabni oficiri učestvuju, na primer, na jednoj velikoj vojnoj vežbi u Švedskoj, što planiramo sledeće godine. I na kraju, imamo pristup alatu PPBES, to jest savremenom Sistemu za planiranje, programiranje i budžetiranje, što je oblast koju smo kod nas veoma zapustili. Ukratko, dobićemo mnogo, ali kroz znanje, a ne kroz pare. To ne znači da uopšte nećemo profitirati i u novcu, jer kao partneri imamo daleko bolji pristup svetskom tržištu naoružanja i vojne opreme.

Članstvo u NATO-u je, naravno, stvar političke odluke, ali šta vi kao vojnik mislite o tome? Da li bi Srbija trebalo da uđe u NATO, s obzirom na to da su sve zemlje u okruženju ili članice ili se spremaju da to postanu?

To jeste stvar politike, i stvar o kojoj građani treba da se izjasne na referendumu. Ja o tome imam svoje mišljenje, i ispoljiću ga kada na referendumskom listiću budem zaokruživao odgovor. Za sada mogu da vam kažem ovo: važno je da mi razvijamo vojsku tako da ona dosegne bezbednosne standarde moderne Evrope. Te standarde postavlja onaj ko je najbolji, a to, trenutno, jeste NATO. Dakle, naše je da dostignemo te standarde, a da li će, kada to budemo uradili, postojati politička volja i želja građana Srbije da formalno uđemo u taj savez možda i nije najvažnije. Imate, na primer, Norvešku, koja zbog specifičnih ekonomskih interesa nije ušla u Evropsku uniju, ali je po svim dostignutim vrednostima praktično članica EU-a. Naš posao je, dakle, da napravimo vojsku koja će biti u skladu sa najvišim standardima koje mi možemo da dosegnemo, a sve ostalo je manje važno.



>>"POTPUNO JE NORMALNO ŠTO SMO TOKOM OVIH PROMENA U STALNOM KONTAKTU SA PARTNERIMA, U NATO-u I NA BILATERALNOM NIVOU. TU NIKO NIKOM NE NAMEĆE STAV. NEDAVNO SAM SE VRATIO IZ GRČKE, USKORO IDEM U AUSTRIJU, I SA SVIM TIM STRANCIMA BIH VIŠE RAZGOVARAO KAD BI ONI IMALI VIŠE VREMENA ZA MENE. KAD BIH TO ZNANJE MOGAO DA STEKNEM U KLUBU PENZIONISANIH GENERALA, SEDEO BIH TAMO"

Činjenica je da je vojska danas institucija koja se možda najbrže reformiše u Srbiji. Britanski vojni ekspert Kris Doneli je u intervjuu za naš list prošle nedelje izneo jednu vrlo zaimljivu tezu: da bi Vojska Srbije, zbog specifičnog položaja koje ima u našem društvu, mogla da bude katalizator promena za društvo u celini. Šta mislite o tome?

Ta teza bez sumnje ima istorijsko utemeljenje. Vojska je u poslednje vreme zaista pokazala da ima i taj potencijal, i još uvek uživa relativno veliki ugled u javnosti. S druge strane, postoji i težak teret koji vučemo iz devedesetih godina, zato što je bila dosta zloupotrebljavana, a u nekim periodima su je vodili ljudi koji nisu predstavljali srpsku vojničku tradiciju u najboljem smislu te reči. Poverenje je nešto što je lako urušiti, a vrlo se teško obnavlja.

Kod nas je socijalni položaj vojske u društvu potpuno pomeren. Recimo, ove godine se na konkurs za Vojnu akademiju prijavilo samo dvadeset osam ljudi, samo su dvadesettrojica došla na testiranje, a samo četvorica zadovoljila kriterijume. Kad sam se ja upisivao u vojnu školu, konkurisalo nas je osam na jedno mesto. To je dovoljan razlog da se zapitamo ima li danas vojska takav položaj u društvu koji mnogi misle da ima.

Dakle, ima nečega u onome što je Doneli rekao, vojska bi mogla da bude jedan od lidera reformi, ali da se politički stavi u afirmativan kontekst i da se veže na izvore znanja, da ne bude zatvorena. To je smer u kome mi sada idemo, i mislim da je naša vojska u ovom trenutku dobar međunarodni brend. Međutim, i političari bi mogli da hrabrije prihvate vojsku kao alat spoljne politike u savremenim međunarodnim odnosima. ×

DEJAN ANASTASIJEVIĆ

Eho iz Haga i Brisela

Vesti i tumačenja: kraj Šešeljevog štrajka glađu i ohrabreni radikali, kosovska karta, bitke u bliskom okruženju, bitka za glasove autonomaša, prethodno glasanje o listi DS-a, drumska i kalabrijska mafija...

Predizbornu kampanja u Srbiji prethodne nedelje obeležavala su tumačenja vesti iz Haga i Brisela. Pošto je Haški tribunal u petak 8. novembra uveče saopštio da je Vojislav Šešelj prekinuo četvoronedeljni štrajk glađu, radikali su izašli na ulice u Beogradu, a prema nekim izveštajima i u Jagodini, Kosovskoj Mitrovici i još nekim gradovima. Nosili su zastave Srbije, transparente sa Šešeljevim likom, neki su imali zapaljene baklje, a iz velikog broja automobila čule su se sirene.

Zamenik predsednika Srpske radikalne stranke Tomislav Nikolić konstatuje da je pobeda i nad Hagom moguća i nabraja da je Šešelju vraćeno pravo da se brani sam, da će biti ukinute restriktivne mere u vezi s posetama njegove supruge Jadranke, registrovani njegovi pravni savetnici, da će mu dokumenti biti dostavljani na papiru i na srpskom jeziku, da će biti ukinut nametnuti službeni branilac Dejvid Huper i da će biti zamenjeno sudsko veće...

Suđenje je odloženo dok se Šešelj ne oporavi. Njega su pregledali u haškoj prestižnoj bolnici Bronovo, a potom je vraćen u pritvor u Sheveningenu.

Mada radikali burno slave Šešeljevu hašku pobedu i deluju ohrabreno, ovakav ishod ipak više ide u prilog demokratskim partijama, pošto bi dalja dramatizacija, ili tragičan ishod štrajka tog optuženika koji četiri godine čeka na početak suđenja, izbornu atmosferu verovatno ispunili srdžbom, od koje bi se slabo čuli bilo kakvi argumenti.

ZAPADNI VETAR: U pokušaju da ograniči efekte radikalskog pojačanog antievropskog i antiameričkog stava proevropske partije (DS, G17 plus, i nešto manje DSS) držale su se takozvanih ohrabrujućih vesti, raznih pohvala ili bar obećanja. Dat je značaj procenama da će Srbija do 2008. postati članica Svetske trgovinske organizacije, ili vesti da će predsednik Tadić 14. decembra potpisati sporazum o priključenju Srbije Partnerstvu za mir. Ide i vest da su piloti Vojske Srbije, u poseti vazduhoplovnoj bazi NATO-a u italijanskom gradu Avijanu, u utorak upravljali avionima F16. Američka ambasada u saopštenju povodom toga govori o istorijskom trenutku, sa čim se čovek može složiti, pošto savlada znatiželju da li je neko od njih bio u iskušenju da se revanšira.

Znatan publicitet dobio je i poziv italijanskog premijera Prodija, da Brisel objavi jasan plan za progresivnu liberalizaciju viza i da zaključi Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa Srbijom, pod uslovom da saradnja sa Haškim sudom bude potpuna – i malo primećen detalj – da Beograd pruži doprinos jasnom i održivom rešenju statusa Kosova.

U vladajućoj grupaciji radije su komentarisali izjavu ruskog ministra Lavrova da bi Rusija mogla staviti veto na nametnuto rešenje za Kosovo i američko iznenađenje takvom izjavom.

Premijer Koštunica je posle Ustava najviše izbornih karata bacio na Kosovo (u nekim interpretacijama Kosovo je okosnica kampanje DSS-a), i ponavlja da Rusija ima principijelan stav i da neće dozvoliti da SB prekrši Povelju UN-a i time omogući rušenje postojećih država i prekrajanje međunarodno priznatih granica.



ŠTA ĆE BITI SA KOSOVOM: Marti Ahtisari

Predsednica Koordinacionog centra za Kosovo i Metohiju Sanda Rašković-Ivić predstavljaće Srbiju na sednici Saveta bezbednosti UN-a o Kosovu. trinaestog decembra u Njujorku i najavljuje da će glavnu pažnju usmeriti na neispunjavanje standarda.

Ne može se reći da su partije okupirane svetskim temama.

S pažnjom, a bez velike nade, osluškivan je eho rasprave u Savetu ministara Evropske unije o nastavka pregovora o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju sa Srbijom.



REUTERS

Domaća štampa je široko informisala o tome da se za nastavak pregovora sa Srbijom zalažu Italija, Grčka, Španija, Mađarska, Slovenija, Portugal i Češka, a da su protiv Evropska komisija, Holandija, Francuska, Irska i Velika Britanija.

Italijanski ministar Masimo d'Alema pokušao je u ponedeljak da pokrene raspravu sa zahtevom da se pregovori sa Beogradom uslovno obnove, ali je zaključeno da nema više vremena za debatu i da se ona održi "drugom prilikom", pošto je rasprava o Turskoj oduzela mnogo vremena (zamrznuto osam od deset poglavlja dok Turska ne otvori aerodrome i luke za Kipar).

Holandski ministar spoljnih poslova Bernard Bot insistirao je na tome da Srbija ispuni hašku obavezu, dok su Austrija, Grčka, Mađarska, Italija i Slovenija izrazile rezervisanost zato što Srbiji nije poslan dovoljno jak signal za nastavak pregovora. Italijani su nagovestili da će pokušati ponovo, možda u četvrtak i petak 14. i 15. novembra, kada u Briselu zasedaju šefovi država i vlada EU-a. Odlučivanje o tim pregovorima vezuje se sve više za 22. januar, dan posle izbora u Srbiji, kako je ranije nagovestio Solana, posle zahteva ministra spoljnih poslova Draškovića da se pregovori nastave sada.

Iščekivanja da narednih nekoliko nedelja dođe do pozitivnog zaokreta po Srbiju tope se i posle nagoveštaja iz Haga da će u redovnom izveštaju Savetu bezbednosti 15. decembra Karla del Ponte još jednom dati negativnu ocenu.

Pošto i zagovornici nastavka pregovora traže da Srbija pošalje neki jasan signal o volji da se okonča saradnja sa Haškim tribunalom, iz Vlade Srbije stiže uzdržan odgovor Koštuničinog savetnika Vladete Jankovića koji kaže da vlada sigurno neće odustati od ulaganja napora u tom smislu; ali podseća na to da je 16 optuženika otišlo u Tribunal bez drame, hapšenja, spektakala; da je Mladić javno upozoren da bi njegovo izlaženje pred lice pravde bilo u najboljem interesu države i naroda, te da sadašnja srpska vlada neće isticati poternice tipa "živ ili mrtav".

Predsednik Srbije i predsednik Demokratske stranke Boris Tadić, pak, uz ocenu da je napravljen izvanredan diplomatski iskorak u pridruživanju Partnerstvu za mir, upozorava da je Srbija jedina zemlja koja je blokirana kada je u pitanju članstvo u EU-u i kaže da domaći političari taj proces moraju da deblokiraju na svaki način. Njegovi savetnici govore o nastavljanju diplomatske borbe za nastavak pregovora.

Predsednik Tadić, čini se, najviše naglašava evropsku kartu – u Boru je rekao da je DS čvrsto opredeljen ka članstvu u Evropskoj uniji; u Šapcu – da buduća vlada mora da bude posvećena jednom cilju, a to je da Srbija postane realan kandidat za članstvo u Evropskoj uniji; a u Zaječaru – da Srbija može da postane lokomotiva razvoja Balkana i da brzo prestigne zemlje koje su sada ispred nje u Evropi ili na putu ka njoj.

G17 plus takođe ističe evropsku kartu i sa skupa u Bačkom Petrovcu poručuje da će prioritet te stranke u novoj vladi biti obezbeđivanje Srbiji statusa EU kandidata i ukidanje viza već nakon prve godine mandata.

Najsadržajnija grupa "evropskih vesti" govorila je o pregovorima o viznim olakšicama za studente, naučnike, novinare, biznismene i državne službenike, ali njene efekte potkopava, čini se, prilično raširen osećaj običnih ljudi da su diskriminisani.

U kampanji se vidi ono što se videlo i protekle nedelje – traganje za glasovima u specifičnim socijalnim grupama. Pokret snaga Srbije obraća se srpskim majkama, sestrama i ženama uopšte, uz naglasak da na "Milankinoj listi" ima 90 žena.

Vuk Drašković na jugu Srbije govori o tome da srpska sela u opštini Preševo žive u neshvatljivoj bedi, odbačena od države.

Predsednik Pokrajinskog odbora DSS-a Zoran Lončar izjavljuje da DSS-u ili eventualno NS-u u narednoj vladi treba da pripadne ministarstvo poljoprivrede, jer je stanje u našem agraru zastrašujuće.

Lider Nove Srbije i ministar za kapitalne investicije Velimir Ilić najavljuje otvaranje gradilišta: u Ljuboviji je rekao da će biti građen novi most na Drini, kod motela Letnjikovac, jer postojeći kod kamenoloma Krš ne zadovoljava potrebe drumskog saobraćaja. G17 plus poručuje da je investicioni plan njegova ideja, a Vuk Drašković poručuje da su sve to narodne pare i da nijedan ministar nije napravio ništa.

ANTIKORUPCIONA: Vladajuća koalicija je u prethodnom koalicionom sporazumu (DSS, G17 plus, SPO-NS), borbu protiv korupcije stavila na visoko mesto, sada koalicija DSS-NS nastoji da jedan od važnih akcenata opet stavi na tu temu.

Što zbog slučajeva ranije otkrivenih koji ulaze u sudsku proceduru (stečajna mafija, drumska mafija, carinska mafija), što zbog novootkrivenih slučajeva, što zbog značaja koji se toj temi daje, stiče se utisak da se trenutno u Srbiji hapsi više mafijaša nego u Italiji (gde je u jutarnjem prepadu u utorak 12. decembra policija samo u Milanu uhapsila 34 pripadnika kalabrijske mafijaške organizacije *ndrangheta*, a u celoj Italiji ukupno 115 pripadnika tog klana).

Beogradsko Specijalno tužilaštvo za borbu protiv organizovanog kriminala saopštilo je da je podiglo optužnicu protiv 29 osoba, koje se sumnjiče da su organizovano vršile krivična dela prevare u oblasti osiguranja. Taj slučaj koji je otkriven pre nekoliko >>

NAJBOLJI MINISTAR U KAMPANJI

Sve su priče ispričane

Majstori na kući, čije je ključeve u kutijici uručio ministar Ilić, stigli sat pre ministra, i ostali i kad oni i njegovi da žvaknu šerpu sa pečenjem

OSEČINA JE, moglo bi se reći, bogu iza nogu, jok geografski, pre na svaki drugi način. Sve rečeno. U to mesto, u ponedeljak pre podneva, i u centar, pravo pred Opštinu, stiže crveni "stojadin". Podašišani poslanik Nove Srbije iz Valjeva plus jedan Nepodašišan i sa nadimkom iznose zastave Nove Srbije i unose u Opštinu. Onaj Nepodašišani veli reporteru "Vremena" da mnogo loše piše o ministru i uopšte o ljudima, nije čit'o, rekli mu, to je bezobrazno i to mora neko da plaća. Uto, iz Opštine, između dve veće plus dve manje, neka bude neke tujice, izađe predsednik Opštine Milan Simić, Nova Srbija, zadnja pošta Osečina. Sve to, a pristojan čovek. Preko puta, pred bife, stiže desetak ljudi sa zastavama, flajerima "Živela Srbija", jedan im iskomandova da stanu pred Opštinu. Stadoše sa zastavama k nozi, kad, stade crni audi, digoše se stranačke zastave, izađe lično ministar Velja Ilić, primi se sa predsednikom Simićem, pozdravi sa ostalima, predsednikom Valjeva, isto NS, posebno, i onaj njegov veliki vozač se poljubi skoro sa svima.

NAROD ĆE NAGRADI: Uđoše u Opštinu, tu jopet dočekaše Velju, sedoše za prostran sto, velika tacna sa suvim šljivama, skoro ispijena flaša domaće rakije, Velja odma' pređe na stvar i pojedinosti, Mi smo iznenađeni kako je to brzo, predsednik Simić zamoli novinare da izađu, imaju razgovore, uhvatismo ministrove ministarske, Pa dobro, kako ovo ide... Ne potraja, izađoše pred Opštinu, one sa zastavama staviše iza, sjuriše se kamere, Velja dade reč domaćinu, ovaj izrazi izuzetno zadovoljstvo što opet može da pozdravi ministra, čoveka iz naroda i čoveka za narod, od jeseni 2004. rade i grade, sve zahvaljujući najboljem ministru... Reče se i ministar, Evo, meni je drago da smo u Osečini, pa se još reče, kampanja je, obilaze, podnose izveštaj narodu, šta su uradili, šta će urade, Osečina dobila još jedan budžet, drago mu je, radili su puteve, klizišta, obdanište, dogovorili o dodatnim sredstvima, da se poprave putevi da bi ljudi mogli da prezime. Asfaltirali prema Peckoj, nešto manje od dva km, radiće do zime, idu prema Koceljevi, ima trafo-stanica, vodovoda, kanalizacije, sve što su tražili, dobili, nastavljaju, prema tome, radi, gradi, narod će da nagradi...

I ne bi dosta, zatraži pitanja, bi pitanje, ko će im biti najveći protivnik na izborima, to ih ne interesuje, imaju najbolji program, najboljeg kandidata za premijera, najbolji tim, provereno, videće šta će građani reći, na putu video bilborde, plakate, ne može kampanja da se zasniva na nečemu što je prošlost, vidi, DS ima koncept kampanje na pokojnom Đinđiću, svaka čast, nek' mu je laka zemlja, ali, Srbija traži život, traži poslove, radna mesta, seljak traži put, trafostanicu, njega ne interesuje ništa periferno, šta je bilo, bilo je, to se zna, narod traži stabilnu državu, sve su priče ispričane, samo rezultati, čovek pita, možete li da uradite put, da se radi, nikoga ne interesuju političke teme, neće narod da gazi blato u XXI veku, 'oće napravi put, 'oće napravi tovilište...

Gotovo, jok, jedan što 'nako stajaše baš ispred ministra opali pitanje, 'Oće biti pruga prorađena Valjevo–Loznica, ministar bi spreman, zaboravio da kaže, da li da se sredi projekat, u pregovorima sa Austrijancima, kredit na 20 godina, Evropa insistira da se to radi, izuzetno zainteresovani, to je nešto što je mnogo interesantno tako

meseci zanimljiv je po tome što srpsko tužilaštvo prvi put koristi prikrivenog islednika. U pratnji jakih policijskih snaga u novosadsku Rafineriju nafte dopremljena je 21 autocisterna sa oko 600.000 litara nafte, koju su zaplenili poreznici u Sukovu kraj Pirota.

Predsednik G17 plus Mlađan Dinkić, koji je među prvima započeo kampanju i vodi je tako intenzivno da pojedini analitičari misle da neće do kraja održati tempo, uočio je izbornu vrednost te teme i počeo da govori da su konkretni rezultati G17 plus u borbi protiv korupcije – raskrinkavanje Bogoljuba Karića, zaštita državnog interesa u Mobtelu i zatvor za članove stečajne mafije. Državni sekretar u Ministarstvu finansija i član predsedništva G17 plus Vladimir Ilić rekao je u Mačvi da će država nastaviti beskompromisnu borbu protiv korupcije i kriminala i da tu neće biti pogađanja. S druge strane, Karićev Pokret snaga Srbije o svom lideru govori kao žrtvi političkog progona.

BLISKA BORBA: Kako se kampanja odvija, postaje vidljivija i bitku bliskom okruženju – između G17 plus i DS-a (Dinkić pozvao Tadića da se ogradi od predloga za devalvaciju dina-

Izborne liste za izbore za narodne poslanike u Narodnoj skupštini Republike Srbije 21. januara 2007. godine predate i potvrđene do 12. 12. 2006.

RED. BROJ	NAZIV LISTE	DATUM PREDAJE LISTE
1.	Demokratska stranka – Boris Tadić	17. novembar*
2.	G17 plus – Mlađan Dinkić	17. novembar
3.	Liberalno demokratska partija – Građanski savez Srbije – Socijaldemokratska unija – Liga socijaldemokrata Vojvodine – Čedomir Jovanović	19. novembar**
4.	Srpska radikalna stranka – Dr Vojislav Šešelj	26. novembar
5.	Demokratska stranka Srbije – Nova Srbija – dr Vojislav Koštunica	30. novembar
6.	Pokret snaga Srbije – Bogoljub Karić	3. decembar
7.	Srpski pokret obnove – Vuk Drašković	4. decembar
8.	Savez vojvođanskih Mađara – Jožef Kasa ®	5. decembar
9.	Partija ujedinjenih penzionera Srbije (PUPS) – Dr Jovan Krkobabić i Socijaldemokratska partija (SDP) – Dr Nebojša Čović	6. decembar***
10.	Koalicija Lista za Sandžak Dr Sulejman Ugljanin ®	8. decembar

**u mrtvoj trci za prvo mesto na listiću sa G17 plus
**dopuna liste predate 21. novembra
*** prethodno predatu listu koalicija povukla zbog potpisa na starim formularima
® ima položaj koalicije koja zastupa interese nacionalnih manjina

Izvor: RIK


U AKCIJI: Velimir Ilić

DRAGAN TODOROVIĆ

da pruga mora da se radi, da se to spoji, broj jedan, pruga.

MOSTIĆI, I SVE: Rasporediše se u auta, napraviše kolonu, iz jedne "lade" isturiše dve DSS zastave, iz jednog džipa izbaciše dve NS zastave, pa udariše desno. Posle stotinak metara, radovi na putu, šoder i lopate, konac razvučen, libela radi, prođoše, stigoše, neka velika mašina što postavlja crni asfalt u punom radu, dva valjka u punoj brzini, sve idu napred-nazad, sve čini, gore-dole. Svi izađoše kod tu mašinu, kod ti valjci, pa trotoarom, desnim, oni napred, a oni sa zastavama ne zaostaju, tako uzeše da 'odaju i razgovaraju, valjda o ti radovi, perspektive i planovi i XXI vek. Asfalt se baš pušio, oni valjci su valjali, kolona stiže do dvojice pred nekom kapijom koji to s pažnjom posmatraše, stupiše u taj razgovor i konverzaciju, ministar upita, kako im se sviđa, odgovoriše da im se mnogo sviđa, ministar obeća da će sve da urade, i one mostiće za kišnu kanalizaciju, i sve... Uzeše da se vrću, jedan mobilnim javlja da je zauzet, sa Veljom, pa sa Veljom, šta da objašnjava, Velja se po protokolu primače jednoj što izbacila belu kragnu preko crnoga kaputa, uđoše u automobile, izbaciše zastave, krenuše pravac dalje.

Posle desetak km, prema Peckoj, selo Gunjaci, samo što prođoše most na reci, saviše desno, pa na brdašce, a na brdašcu kućica, kuća, bela pa nova, krov, oluci, ulazno stepenište sa dve strane. Pred kućom domaćin, stara kuća, gore u brdu, stradala od klizišta, uradili mu novu. Nema reči da zahvali, ministar uze da mu predaje kutijicu sa ključevima, Domaćine, evo ključ, uđoše da vide kako napreduju radovi, majstori su nešto majstorisali, u kuhinji, koja jedino u upotrebi, šporet založen, podugačak sto postavljen. Stadoše da se okreću po prostoriju, uzeše da nude ministra da sedne, jok, žuri u Krupanj, na pet minuta, žuri, na dva minuta, žuri, prihvati rakiju, dopade jedan mlađi iksan, pravo na ministra, ovaj će, 'De si, bre, Karađorđe, upita, znaju li Karađorđa, svi odgovoriše da znaju, Karađorđe je 11. dete i oca i majke, napravio manastir, sad će mu oprave put... Domaćin 'oće zahvali, ministar sve žuri, uto pod prozore pristigoše oni sa DSS zastavama, NS negde zaostale, domaćin reče da je zahvalan, umoliše ministra da sedne, ode u čelo, samo d' uzme pa'če ribe, posedaše i ostali, posedaše svi, eto pečenja, sira, kajmaka. I napolju živo, potpredsednik Osečine sve usmerava pod natkrivenu šupu, Ajte, žvaknite, ima svega. Svi, i bez da odlože zastave, i to nekoliko puta, uzeše da žvaknu, ode šerpa mesa. Dok su ovi napolju sažvakali, i u kući bi gotovo, izađe onaj veliki Veljin vozač, izađe Velja, namače dolamu, oprosti se sa domaćinom, sa njih još, manu, uđe u audi, ode za Krupanj, Šabac, Mitrovicu... Krenuše i ostali, domaćin Dimitrije Sekulić uz'o d' objašnjava, gore u brdu mu kuća, devet pomoćni' zgrada, sve puklo, stvari razneo po selu, sve odnelo klizište krajem aprila, počeli da rade kuću u maju, pa nestalo para, posle opet počeli, eno majstori stavljaju laminat, rekli, do mraka gotovo, kad stigli, ko kad je stig'o, majstori, majstori stigli pre sat, dva... ×

DRAGAN TODOROVIĆ

ra) i između Jovanovićeve grupacije i demokrata, što ukazuje da se rasplamsava bitka za Vojvodinu. Skupština Vojvodine je u utorak usvojila predlog za formiranje Fonda za kapitalna ulaganja u Pokrajini bez glasova predstavnika Lige socijaldemokrata Vojvodine, čiji su članovi napustili sednicu posle prepirke Nenada Čanka sa šefom Odborničke grupe Demokratske stranke Dragoslavom Petrovićem i Bojanom Pajtićem.

Lider Liberalno-demokratske partije Čedomir Jovanović, s kojom je u koaliciji i LSV, ponavlja da će se koalicija koju on predvodi boriti za široku decentralizaciju, kroz izmenu postojećih zakona, da će vraćanje autonomije Vojvodine biti među ciljevima za koje će se boriti.

Bitka za autonomaške glasove se, čini se, grana. U Pančevu je osnovana koalicija osam političkih stranaka i udruženja (Vojvođanska partija, Vojvođanski građanski pokret, Mlada Vojvodina, Sremska stranka, Stranka manjinskih akcionara, penzionera i nezaposlenih, Regionalni odbor za pomoć izbeglicama Vojvodine, Asocijacija potrošača Vojvodine i Penzionersko-radnička stranka Srbije), koja najavljuje da će pod nazivom Vojvođanske partije – Igor Kurjački učestvovati na republičkim izborima.

Zanimljiviji je nagoveštaj nadgornjavanja između DS-a i DSS-NS-a oko budućeg primata pri sastavljanju vlade.

Velimir Ilić je na jednom skupu rekao da koalicija DSS-NS ima najboljeg kandidata za premijera, sadašnjeg premijera Koštunicu, dok DS forsira pokojnog premijera Đinđića. DS na to reaguje oštrim saopštenjem u kome se kaže da je Velimir Ilić još jednom pokazao odsustvo političke kulture, kao i da nema elementarnog pijeteta prema ubijenom premijeru koji je tragično stradao zbog svoje opredeljenosti za demokratsku Srbiju.

Demokratska stranka u tom kontekstu naglašava da ne mora da licitira sa kandidatima za premijera kao sa svojim predizbornim adutom jer ima ozbiljan program i tim koji može da vodi Srbiju.

PRELIMINARNI: Gradski odbor Demokratske stranke je u nedelju 10. novembra pokrenuo akciju "Mnogo dobrih kandidata", koja će trajati do nedelje 17. decembra, a u okviru koje se za dva dana više od 8000 građana izjasnilo koje bi kandidate sa liste DS–Boris Tadić želeli da vide kao buduće poslanike.

To je zanimljiv pokušaj s obzirom na dosadašnje polemike o tome čiji je mandat, partijski ili poslanikov, na kritike dominacije partijskih vrhuški, itd. Taktika svih dosadašnjih izbornih štabova je bila da u listu ili bar u kampanju uključe što više javnih ličnosti, titula ili pripadnika pretpostavljenih popularnih profesija (veliki broj lekara, kod socijalista 1990, DS sada ima, čini se, veliki broj inženjera), koalicija DSS-NS traži oslonac među onima koji su imali izborne uspehe u lokalnim sredinama. Zanimljivu formulu otkriva, recimo, i radikalska kandidatska lista iz 2003, na kojoj je bilo 25 radnika, dok se na pojedinim listama reč "radnik" mogla naći samo u tituli "viši naučni saradnik". To je verovatno bio način da se obezbede tzv. sigurni glasovi tako što će se pokrenuti lične veze i lokalna ili staleška solidarnost. Radikali su, verovatno, tako izlazili u susret i želji običnih ljudi da bar pokušaju, a ta želja mora biti jaka, čim imamo 350 partija, a nove i sad nastaju. ×

MILAN MILOŠEVIĆ

www.vreme.com 011-3234-774 gcv@vreme.com

grafički centar vreme

Od 1992 godine brinemo o grafičkom izgledu nedeljnika Vreme

grafički dizajn · priprema za štampu · skeniranje i obrada fotografija · osvetljavanje grafičkih filmova · štampa na laserskom štampaču u boji · postavljanje, instalacija i organizacija DTP sistema · konsalting u oblasti štampe i pripreme za štampu · instaliranje i umrežavanje kompjutera · izrada baza podataka · web dizajn i web baze podataka · arhiviranje podataka...

Stidljivo i polovično

Političke partije su se setile određenih marginalnih grupa, neke su podsećale na svoje lidere čija su prava uskraćena, a neke su se setile i životinja

KADA JE 1998. GODINE oko 40 nevladinih organizacija obeležavalo pola veka Deklaracije o ljudskim pravima Ujedinjenih nacija, jedva da se našla sala za održavanje skupa, a od svih političara pojavio se samo Zoran Živković, tadašnji gradonačelnik Niša. Ovog 10. decembra, Dan ljudskih prava obeležen je na otvorenom – beogradskom Trgu republike. Vojin Dimitrijević, direktor Beogradskog centra za ljudska prava, konstatovao je da su za osam godina i propisi i politički stavovi postali bolji, ali i to da se danas političari očigledno "ne boje" pitanja o ljudskim pravima jer je ono postalo aktuelna tema u izbornoj kampanji. Koliko domaće stranke zaista obraćaju pažnju na grupe i osobe kojima su ugrožena/uskraćena ljudska prava i da li je u pitanju samo "predizborni performans" ili stvarna želja da se pomogne?

OBEĆANJA I "PRIPREME": G17 plus je krenuo prvi. Posle dvadesetčetvoročasovnog "dežurstva" na terenu, prilikom koga Mlađan Dinkić nije ustuknuo ni pred mešenjem kiflica u pekari, G17 plus je obeležio Međunarodni dan osoba sa invaliditetom 3. decembar, istovremeno predstavivši javnosti i Gordanu Rajkov iz Centra za samostalni život invalida, kao buduću (prvu) poslanicu sa invaliditetom u Skupštini Srbije. S obzirom na to da Skupština Srbije još nije adaptirana za potrebe invalidnih lica, ulazak Gordane Rajkov u poslaničke klupe značio bi i svojevrsno "renoviranje" parlamenta, na šta je država ionako obavezna po Zakonu o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom, a sledeći korak G17 plus, kako "Vreme" saznaje, jeste apel na lokalne samouprave da za "Dan odluke", 21. januar, sva glasačka mesta budu strateški prilagođena i dostupna i invalidima. Pored toga, ova stranka je u predizbornoj kampanji aktuelizovala i problem donošenja zakona o dobrobiti životinja, koji bi životinje štitio ne kao vrstu, već kao jedinke. Kako izgleda, G 17 plus je ovim akcijama zadao "domaći zadatak" ostalim strankama koje se zalažu za poštovanje prava osoba sa invaliditetom. Konkretnih akcija, osim priče o potrebi da "svaki čovek ima jednako pravo na slobodu, život, posao i slobodu mišljenja", u izvedbi ostalih partija na ovu temu još uvek nema, ali u Srpskom pokretu obnove kažu da je tek polovina decembra i da je priprema događaja posvećenih položaju invalida – u pripremi. Demokratska stranka priprema nacrt zakona o antidiskriminaciji, a zanimljiv detalj na izbornoj konvenciji ove partije bilo je prisustvo tumača za gluvone-



STANISLAV MILOJKOVIĆ

DA LI SU HENDIKEPIRANI NA POSLEDNJEM MESTU ZANIMANJA POLITIČARA: Predsednik Srbije Boris Tadić

me osobe pored govornice. Koalicija LDP-GSS-SDU-LSV je u saradnji sa grupom nevladinih organizacija organizovala akciju "365 dana ljudskih prava" prilikom koje će, u interesu sprečavanja dalje diskriminacije, predložiti nove i zalagati se za efikasnu primenu već postojećih zakona. Između ostalog, LDP će u 2007. godini parlamentu predložiti i usvajanje antidiskriminatornog zakona, čime bi se pomoglo obolelima od side.

U dosadašnjim istupima, interesantno, još nijedna partija nije napravila poseban medijski korak u pogledu rešavanja problema Roma. Iako je takozvano romsko pitanje navodno jedan od prioriteta većine stranaka, možda je dobar pokazatelj zainteresovanosti za ovaj problem okrugli sto posvećen položaju Roma u Srbiji koji je ove nedelje organizovao Centar za prava manjina. Iako je poziv za učešće bio poslat svim strankama, odazvale su se samo četiri: Demokratska stranka, G17 plus, Liberalno demokratska partija i – Socijalistička partija Srbije.

PODSTICANJE: Žene ne spadaju u manjine, čine čak 53 odsto biračkog tela, ali, kako je konstatovano na konferenciji za novinare Lige socijaldemokrata Vojvodine u Novom Sadu – u Srbiji ima diskriminacije, predrasuda i govora mržnje prema pripadnicama lepšeg pola. Koalicija LDP-GSS-SDU-LSV već je najavila da će voditi posebnu kampanju za ravnopravnost žena, naročito u seoskim sredinama, dok su se kandidatkinje sa liste ove koalicije založile i za ostvarivanje prava na slobodnu ljubav, odnosno za izbor partnera bez obzira na pol, i za zaustavljanje etničke diskriminacije. LSV je, istovremeno, i jedina stranka u Srbiji koja otvoreno govori o istopolnoj seksualnoj orijentaciji. Kod pojedinih stranaka LGBT (lezbijan gej biseksual i transdžender) populacija se stidljivo pominje u statutima. Za razliku od prošlih parlamentarnih izbora, kada je Nova demokratija pozvala par gej aktivista da budu na njihovoj listi, ovoga puta nijedna stranka nije uputila otvoreni poziv nekoj od organizacija za prava homoseksualaca i lezbejki. Izgleda da je čak i za liberalnije domaće političare još rano da se konkretno odrede u svom stavu prema LGBT populaciji, ali kako za "Vreme" kaže Boris Milićević iz Gej strejt alijanse, ova organizacija planira da u decembru održi konferenciju za novinare na temu "Antidiskriminacioni zakon i LGBT populacija" na koju će biti pozvani svi relevantni učesnici na izborima. "Videćemo ko će se pojaviti. Izgleda da domaći političari LGBT populaciju još uvek ne posmatraju kao relevantno i bitno glasačko telo, ali mi ćemo ih podstaći", kaže Milićević.

Kada se sve uzme u obzir, čini se da predizborna kampanja, osim što po ocenama stručnjaka obiluje nemaštovitim i nejasnim porukama, manjka u konkretnim idejnim rešenjima kada su marginalne/ugrožene grupe u pitanju. Možda su, poučeni ranijim iskustvima, političari rešili da ovoga puta izbegnu korake koji su ispod granice dobrog ukusa – još nismo videli da neko šeta "karton sitijem" ispod beogradske Gazele, da dušebrižno gura osobu u invalidskim kolicima ili da se, na primer, slika sa pripadnic(a)ima LGBT organizacija. ×

JASMINA LAZIĆ

Miris acetona

Mada je teško zameriti bilo kome što je odlučio da živi, stranački saborci Vojislava Šešelja otvoreno su huškali svog vođu da istraje do kraja; vođen instinktom prekaljenog robijaša, lider radikala je ipak poslušao zvaničnike Haškog tribunala

Okončavši štrajk glađu Vojislav Šešelj je uspeo da ujedini svoje neprijatelje sa najvatrenijim poklonicima, što sigurno nije bilo lako, jer među prvima nisu retki oni koji su priželjkivali njegovu smrt kao jedini način zadovoljenja pravde, ali je sigurno bilo i Šešeljevih pristalica koje su očekivale da će vojvoda ići do kraja. Lider radikala se na korak do ivice ipak setio sebe samoga, razočaravši oba tabora. Na taj način je jedino obradovao zvaničnike Haškog tribunala, jer će suđenje konačno moći da počne.

Za dvadeset osam dana štrajka Vojislav Šešelj je izgubio dvadeset pet kilograma, njegov organizam se, prema oceni tročlanog lekarskog tima, našao u stanju "metaboličkog haosa", nakon čega je Sudsko veće Haškog tribunala naložilo holandskim vlastima da primene sve medicinske mere za zaštitu života, uključujući i priključivanje na infuziju. Sam Šešelj je već uveliko spremio politički i lični testament. Borbu za veliku Srbiju ostavio je u nasledstvo svojim pristalicama, knjige nekom od sinova koji bude pokazao interesovanje za društvene nauke, opelo bi zapalo lokalnim sveštenicima iz Batajnice, a vladika Filaret već je pritezao opanke, spremajući se da istrpi tri pesme koje su planirane za kraj pogreba, s obzirom na to da to nije na liniji kanonske smernosti: bosansku sevdalinku *Poljem idu babo sejmeni* (koja se zapravo zove *Niz polje idu babo sejmeni*), vojvođansku himnu *Ima jedan kućerak u Sremu* i četničku budnicu *Spremte se, spremte*. O veličini greha Šešeljevog samoubistva, koje je u Srpskoj radikalnoj stranci jeretički nazivano "postom do smrti", preosvećeni nije previše razmišljao.

TESTAMENT: I dok su se ubrzano odvijale pripreme za sprovođenje testamenta, Žalbeno veće je poništilo odluku o imenovanju Šešeljevog branioca u pripravnosti, sekretarijat suda se obavezao da će prihvatiti mnoge od njegovih zahteva u vezi sa pripremom odbrane, tako da je lider radikala obustavio štrajk glađu i obavestio Tribunal da će početi da uzima hranu i lekove. Uvežbavanje pogrebnih pesama je obustavljeno, vladika Filaret raspakova bisage, dok se vrhu Srpske radikalne stranke oteo uzdah olakšanja, jer će ujedinjenje srpskih zemalja morati da pričeka neka bolja vremena. Tako je okončan jedan od najtransparentijih štrajkova u srpskoj političkoj istoriji. Ovo naravno nije prvi put da Vojislav Šešelj, inače stari robijaš, štrajkuje glađu. Pre nego što je 1984. godine osuđen na godinu i devet meseci zatvora zbog kontrarevolucionarnog ugrožavanja društvenog uređenja, Šešelj je tokom istražnog postupka u Centralnom zatvoru u Sarajevu odbijao da uzima hranu, želeći da na taj način, kako je sam govorio, dobije veći publicitet. Upravnik zatvora mu je na početku nudio pastrmke iz obližnjeg restorana i svakojake đakonije, ali je naučni saradnik Univerziteta u Sarajevu ostao nepokolebljiv. No socijalistička Jugoslavije nije liberalna Holandija, pa su najmlađeg doktoranta posle dvadeset dana molbi, natezanja i nagovaranja odvukli u ambulantu, vezali za krevet, ugurali mu levak u usta i natočili toplu zatvorsku juhu. Šešelj je uz nasilna hranjenja istrajavao u štrajku glađu skoro pedeset dana, izgubio šesnaest kilograma, i dobio tuberkulozu bubrega. "Svojim ukupnim dosadašnjim radom i djelovanjem višestruko sam pokazao i dokazao vlastito marksističko-lenjinističko teorijsko ubjeđenje i komunističku ideološku orijentaciju, i u tom smislu me nijedna nepravda prema meni do sada učinjena, ili ona koja tek slijedi, do sada nije pokolebala", nagoveštavao je Šešelj još mnogo pre toga, na jednoj od sednica Opštinskog komiteta SK Centar Sarajevo, čvrstoću kojom je spreman da brani svoja komunistička uverenja. No "leva" skretanja su drugima pre partijskog pregaoca Vojislava Šešelja bezmalo došla glave, tako da su štrajkovi glađu u to vreme bili jedini način borbe protiv državne represije.

>>ŠTRAJKAČI GLAĐU ZASLUŽUJU POŠTOVANJE ONOLIKO KOLIKO I NJIHOVI MOTIVI, TJ. DA LI SE BORE ZA NEŠTO PLEMENITO ILI ZA OPŠTEPRIHVATLJIVE DRUŠTVENE CILJEVE

—Milan Nikolić, Centar za proučavanje alternativa

Stoga su u posleratnom razdoblju štrajkovali na taj način mnogi, ali je jedan od najupornijih štrajkača bio Ivan Zvonimir Čičak, koji je za tom vrstom otpora posezao čak tri puta, izdržavši svaki put po četrnaest dana. Pre nego što je Čičak 1987. poslednji put pušten iz zatvora zbog odbijanja hrane, u Zagrebu je objavljena knjiga Drage Plečka *Joga energija zdravlje,* u kojoj se ovaj zagrebački alternativac bavio, između ostalog, i tehnikom gladovanja koje se, navodno, pridržavao i sam Čičak.

KULTURA GLADOVANJA: Osuđenici su, naravno, imali krajnje pragmatične motive zbog kojih su gladovali, pokušavajući da iznude bolje uslove u zatvoru ili smanjenje kazne, ali su se štrajkovi glađu organizovali i izvan zatvorskih zidina. Prvi ozbiljniji protest te vrste počeo je 22. juna 1970. godine na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Predsednik fakultetskog odbora Saveza studenata Filozofskog fakulteta Vladimir Mijanović, koga su nakon šezdesetosmaških protesta prozvali od milošte Vlada Revolucija, organizovao je u znak solidarnosti sa rudarima Kaknja, koji danima nisu videli meso u svojim tanjirima, štrajk glađu. Štrajkovalo se u staroj zgradi Filozofskog fakulteta na Odeljenju za filozofiju i sociologiju koje se nalazilo u prizemlju Kapetan Mišinog zdanja. "Bilo je negde između dvadeset i trideset štrajkača. Ustanovili smo pravilo da niko ne sme da izlazi iz zgrade, ležali smo na poljskim krevetima, mada teško da je neko i spavao za ta četiri i po dana. Mogla se piti voda, a bilo je dozvoljeno i uzimanje soli", prisećao se tih dana Dušan Bošković, naučni saradnik Instituta za filozofiju i društvenu teoriju, u jednom napisu koji je svojevremeno objavio u "Republici".

"Da stvar bude gora", opisuje dalje on, "niko nije spavao i razumljivo da je nervoza

rasla, zbog gladovanja i nespavanja. Stvar se završila tako što su se sami kakanjski rudari zvanično ogradili od štrajka. A nama je to – ako ćemo pošteno – dobrodošlo da časno završimo štrajk... Inače, štrajk glađu je gadna stvar: čovek se menja ne samo fiziološki, tako što gubi u kilaži, nego i psihički, u značajnoj meri se menja identitet. Da smo štrajkovali još koji dan, našli bismo se u pravom zverinjaku, bez obzira na činjenicu što je u igru ušla mladež vredna poštovanja." Neuspeli štrajk studenata ostao je zabeležen u kratkometražnom filmu *Socijalni eksperiment* Dejana Đurkovića, ali je to što se dešavalo na Filozofskom fakultetu mnogo više poslužilo Okružnom javnom tužilaštvu da svali teret na nejaka pleća Vlade Revolucije, za delo neprijateljske propagande.



POSLE SVEGA NA RUČAK: Vojislav Šešelj

Beogradski štrajkovi podsećali su u to vreme na daleki eho protesta pripadnika IRA. Njihovi štrajkovi dosegli su vrhunac 1974. godine, kada su preminula dvojica zatvorenika. Naredni talas protesta okončao se smrću desetorice zatvorenika IRA u zatvoru Mejz. Prvi je, nakon šezdeset šest dana štrajka, od gladi umro proslavljeni Bobi Sends, posle čega je preminulo još devet zatvorenika. Time je u svetu samo nastavljen neprekinuti lanac štrajkova čije su najčvršće karike bili Nelson Mandela i Mahatma Gandi, koji je još četrdesetih godina prošlog veka demonstrirao građansku neposlušnost protiv Britanaca u Indiji.

LJUDI S KIČMOM: Od mladalačke pobune na Filozofskom fakultetu, koja govori o tome kako je ulicama ovog grada nekoć hodalo mnogo više ljudi koji nisu bili povijeni do zemlje, prošlo je skoro petanest godina do sledećeg štrajka glađu. Nakon što su Lazar i Vojislav Stojanović organizovali ranih osamdesetih okupljanja mladih disidenata u Beogradu, Udba je iskoristila jedno predavanje Milovana Đilasa da se obračuna sa nestomišljenicima. Iz toga je potekao proces "beogradskoj šestorici" na koji podseća sociolog Milan Nikolić, direktor Centra za proučavanje alternativa: "Ja sam tri puta štrajkovao glađu iz političkih i samodbrambenih razloga, ali je samo jedan od ovih štrajkova bio uspešan, kada smo štrajkovali nas nekoliko – Miodrag Milić, Vladimir Mijanović, Pavluško Imširović i Dragomir Olujić 1984. godine. Nikada nisam štrajkovao duže od deset dana jer bi to za mene, koji sam uvek imao višak kilograma, bilo dospevanje u predinfarktno stanje (pritisak bi porastao enormno, srce bi počelo da radi aritmično itd.), jer se moje telo tokom štrajka glađu hranilo telesnim mastima. Zbog toga bi moja krv postala veoma gusta, pa bi srce teško pumpalo, a infarkt je postajao sve izvesniji. Ispadalo je, bar na početku, da su moji mršavi drugari, koji su trošili svoju mišićnu masu, bili u prednosti ali, siguran sam da bi se to na duži rok takođe tragično završilo", zaključuje Nikolić.

Nikolić objašnjava da je najteže prvih nekoliko dana dok se ne izgubi osećaj gladi. "U jednom periodu, negde posle pet dana, javlja se osećanje lakoće, pa čak i neka vrsta lake euforije, jer se čini da je štrajk postao gotovo ugodan. Tek posle desetak dana ili ranije, zavisno od zdravlja štrajkača, počinju da se javljaju slabost i prve zdravstvene tegobe koje mogu da budu sasvim individualne. Na kraju, štrajkači glađu zaslužuju poštovanje onoliko koliko i njihovi motivi, tj. da li se bore za nešto plemenito ili za opšteprihvatljive društvene ciljeve. Kriminalac ili terorista koji štrajkuje glađu, makar pokazivao veliku ličnu hrabrost i samopožrtvovanje, ipak, u krajnjem, ne zaslužuju simpatije ili podršku", dodaje naš sagovornik.

"Oni koji nisu štajkovali glađu obično ne znaju", objašnjava Nikolić, "da se osećanje gladi gubi posle nekoliko dana, a kada telo počne da troši sebe, negde posle petog dana, javlja se jak miris sličan acetonu. U svakom slučaju, kada posedujete samodisciplinu i štrajk glađu koristite racionalno kao političko oruđe, a ne kao način za samoubistvo, onda vodite računa da pijete mnogo vode i da, nekako, održite redovnu stolicu, da bi te izbacivali metabolički otpad i toksine iz tela. Korisno je, ali teško ostvarljivo u zatvoru, kupati se svaki dan i što više boraviti na svežem vazduhu. Svaki štrajk glađu duži od deset dana trajno oštećuje zdravlje. U mom slučaju to su hronično visok krvni pritisak i gastritis." Gladovanje u svakom slučaju predstavlja stres za organizam, jer u nedostatku hrane umiru ćelije, telo pokušava da se tome prilagodi promenom metabolizma, pa traži energiju topeći masno tkivo. Kad se te rezerve potroše, nastaje ketoza, intoksikacija organizma koja brzo dovodi do smrti.

POBEDA: Vojislav Šešelj je izbegao to stanje. Posle višednevnog natezanja oko onoga šta zapravo hoće, jer su se njegove želje stalno menjale, on je formulisao sedam zahteva kojima je uslovio nastavak učešća u procesu. Žalbeno sudsko veće izašlo je u susret traženjima koja su omogućavala nastavak suđenja, zatvarajući oči pred brojnim uvredama koje je Šešelj izrekao, zbog čega bi, u svakoj drugoj zemlji, bio trajno udaljen sa suđenja.

Kada je Šešelj na kraju, suprotno najavama partijskih saputnika koji su polako formirali pogrebnu povorku, prekinuo štrajk glađu, valjalo je nekako proglasiti pobedu. Stoga je sutradan centar Beograda osvanuo oblepljen plakatima – "Šešelj pobednik". Da je, ne daj bože, presvetli otac Filaret morao da potegne do Batajnice, mislite da bi pisalo "Šešelj pokojnik"? Naravno da ne bi, jer bi to bilo očigledno čak i za one koji veruju u radikalske tlapnje. S obzirom na to da se to nije dogodilo, njima je pre svega trebalo pomoći da shvate veličinu trijumfa Vojislava Šešelja. Ostalima ta vrsta edukacije sigurno ne bi bila od prevelike pomoći. ×

SLOBODAN KOSTIĆ

Za i protiv, uzimala i davala

Za jedan deo javnosti, verski mediji su sredstva kojima vernici ostvaruju svoje elementarno pravo na informisanje. Za drugi deo, oni su sredstva za širenje verske ili nacionalne netrpeljivosti. I jedni i drugi imaju dovoljno materijala za dokazivanje svojih teza. Problem je, međutim, što država ćuti i pokušava da "namiri" i jednu i drugu stranu...

KAD GOD UKLJUČE RADIO, Pančevci imaju priliku da se duhovno uzdignu. Naime, bilo koju frekvenciju da odaberu, oni čuju molitve, tumačenja Biblije i prigodne verske pesme, odnosno program Radija "Marija", domaće verzije katoličkog programa koji se, uz manje ili veće razlike, čuje na svim kontinentima, u 42 države. Građani Pančeva tako mogu da se lično uvere šta znači i kako izgleda verski medij. Pitanje je, međutim, da li će takva prilika biti pružena i drugima i, konačno, da li bi uopšte i trebalo da im se pruži.



ZABRANE, DOZVOLE, TUMAČENJA: Izuzev odredbe koja zabranjuje širenje nacionalne, verske i rasne mržnje u medijima, Zakon o javnom informisanju ne pominje pitanje vere. Što se tiče Zakona o radio-difuziji, u jednoj od verzija tog dokumenta osnivanje verskih elektronskih medija bilo je eksplicitno zabranjeno, ali je kasnije došlo do promena: zabrane više nigde nema, a u članu 67. predviđa se da "radio i televizijske stanice crkava i verskih zajednica ne plaćaju naknadu za emitovanje programa do okončanja postupka povraćaja imovine... oduzete posle Drugog svetskog rata...". Takođe, član 78. istog Zakona određuje da javni radiodifuzni servis mora da obezbedi vreme za emitovanje sadržaja "verskih zajednica na području na kome se program emituje". Kad se sve to ima u vidu, jedini zaključak koji se nameće jeste da verske zajednice mogu da osnivaju svoje medije, ali da se za emitersku dozvolu bore pod istim uslovima kao svi ostali. U razgovoru za "Vreme" nadležni u Radiju "Marija" kažu da ih muči njihov trenutni status i da ne razumeju šta bi trebalo da rade. "Mi bismo rado konkurisali za dodelu frekvencija, ali ne znamo na koji konkurs da se prijavimo. Pretpostavljam da bi trebalo da konkurišemo zajedno s komercijalnim stanicama, ali nikakvu informaciju u tom smislu ne možemo da dobijemo", kaže jedna od urednica.



Situacija sa štampanim medijima daleko je jasnija: pod uslovom da poštuju osnovne odredbe Zakona o informisanju, a imajući u vidu da ne moraju da traže nove dozvole, verski štampani mediji mogu da rade kao što su radili i do sada. Zakon o crkvama i verskim zajednicama usvojen 20. aprila 2006. takođe im garantuje to pravo. U članu 43. ovog Zakona ističe se da "radi unapređivanja verske slobode i slobode informisanja crkve i verske zajednice imaju pravo da u skladu s Ustavom i zakonom koriste javni radiodifuzni servis, kao i da samostalno ostvaruju sopstvenu informativnu delatnost". Isti član nalaže crkvama i verskim zajednicama da u svojim publikacijama "vidno navedu svoj puni naziv". Slična odredba postojala je i u Nacrtu saveznog zakona o verskoj slobodi iz 2002, dok se ranije zakonodavstvo prema tom pitanju odnosilo znatno restriktivnije.



Zakon o pravnom položaju verskih zajednica iz 1977. dopuštao je verskim zajednicama da štampaju svoje novine i druge publikacije koje su mogle da se distribuiraju isključivo u verskim objektima, dok je osnivanje elektronskih medija bilo zabranjeno. Ovaj Zakon ukinut je 1993. s obrazloženjem da su verske zajednice deo društva, a vernici punopravni građani kojima ne bi trebalo zabranjivati ono što je drugima dozvoljeno. Zahvaljujući tome, sve do usvajanja Zakona o crkvama i verskim zajednicama, informisanje verskih zajednica bilo je isključivo stvar improvizacije i dnevnopolitičkih potreba – pojavilo se mnoštvo štampanih i elektronskih medija koji su verski u pravom smislu te reči, ali i onih koji se najčešće ne deklarišu tako.

SADRŽAJI: Razumljivo je da bi verski mediji i verske emisije u okviru javnih radiodifuznih servisa trebalo da se bave informacijama u vezi sa određenom verskom zajednicom, svakodnevnim temama koje se tiču vernika, kao i verskim tumačenjem fenomena modernog života. Problem je, međutim, ko su ljudi koji bi takav program mogli da realizuju. U idealnim uslovima, to bi trebalo da budu profesionalni novinari koji bi radili u saradnji s osobama dobro upućenim u verska pitanja. Praksa, međutim, pokazuje da je situacija drugačija.

U tekstu "Verski mediji i verski sadržaji u laičkim medijima", direktorka Novosadske novinarske škole, dr Dubravka Valić-Nedeljković kaže da u verskim medijima rade najčešće neprofesionalni novinari, "odnosno osobe koje su u crkvenoj službi i osim u novinama i časopisima" imaju i drugi posao. Prema njenim rečima, saradnici su uglavnom sveštenici, monasi, monahinje, učenici bogoslovije i studenti teologije, dok u verskim radio i TV stanicama rade profesionalni novinari koje je angažovala verska zajednica. Dešava se tako da u "Ruskem slo-

vu" sveštenik grkokatoličke crkve uređuje čitavu jednu stranicu, a uređivanje verske emisije na mađarskom i rusinskom jeziku Radija Novi Sad potpuno je prepušteno sveštenicima. Isto tako, časopis Srpske pravoslavne crkve "Pravoslavlje" uređuju isključivo sveštena lica višeg ranga. "Gotovo da nema verski obrazovanih novinara koji bi kvalifikovano pratili ovu oblast u laičkim medijima, niti postoje medijski obrazovani verski službenici koji bi kvalifikovano uređivali i pisali za verske medije. Stoga u laičkim medijima ima bezbroj materijalnih grešaka u izveštajima o radu verskih zajednica i uopšte o religijskoj problematici, a u verskim medijima ima mnogo 'zanatskih' neprofesionalnosti", ističe dr Valić-Nedeljković.



Dok situacija s novinarima i saradnicima ovdašnjih verskih medija izgleda prilično haotično, to nikako nije i globalni trend. Pre svega, broj verskih medija u nekim zemljama izuzetno je velik: na primer, samo u SAD ima 1600 hrišćanskih elektronskih medija i bezbroj štampanih izdanja.

Neke verske zajednice odavno su shvatile pravu moć medija i počele s edukacijom odgovarajućih kadrova. Pored čestog osvrta na značaj medijskog delovanja, u okviru katoličke verske zajednice još 1927. osnovano je Međunarodno udruženje katoličke štampe (UCIP) koje ima čak i mrežu mladih novinara. O značaju koji ovom udruženju pridaje Vatikan, možda najbolje govori podatak da je pokojni papa Jovan Pavle II u decembru 2002. primio 1086 članova UCIP-a iz 106 zemalja. Takođe, u Hrvatskoj od 1991. postoji Društvo katoličkih novinara. Po navodima na veb-sajtu te organizacije, ona okuplja "katoličke novinare, urednike, izdavače i profesore novinarstva iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Vojvodine i Kosova". Takođe, kaže se da je organizacija "potvrđena od Hrvatske biskupske konferencije", da okuplja više od 200 članova i da "glavnu skrb posvećuje izobrazbi mladih novinara koji će djelovati u katoličkim medijima".

Za razliku od drugih verskih zajednica, muslimani imaju i poseban novinarski etički kodeks. Ovaj kodeks, odnosno povelja, usvojen je na Prvoj međunarodnoj konferenciji o islamskim masovnim medijima održanoj u Džakarti 1980. godine i smatra se najrigidnijim u novinarskom svetu. Između ostalog, tu se navodi da je osnovni zadatak novinara muslimana "jačanje vere muslimanskog čoveka u islamske vrednosti i etička načela", kao i "rad na postizanju integracije islamskog bića muslimanskog čoveka". Član 3. povelje protivan je osnovnim načelima slobodnog novinarstva i eksplicitno nalaže: "Islamski ljudi u medijima treba da cenzurišu sav emitovan ili objavljen materijal da bi um zaštitili od uticaja koji su štetni po islamski karakter i islamske vrednosti i da bi predupredili sve opasnosti."



>>

Novine i tek po koji radio

Verske zajednice u Srbiji jesu izdavači oko pedeset štampanih medija, a tu su i dve radio-stanice. Uprkos čestim najavama da će uskoro početi sa emitovanjem, u Srbiji nema nijedne verske televizije.

Teološke časopise i revije najčešće izdaju teološki fakulteti. Tako Teološki fakultet Baptističke crkve u Novom Sadu izdaje "Teološki časopis", a Teološki fakultet Srpske pravoslavne crkve u Beogradu godišnjak "Bogoslovlje". Časopis "Karlovački bogoslov" izdaje Sremskokarlovačka bogoslovija Svetog Arsenija. Objavljivanjem periodike bave se i eparhije SPC-a. Vernici u Eparhiji bačkoj čitaju "Besedu", a u Eparhiji sremskoj "Srpski sion". Eparhija banatska izdaje "Banatski vesnik", dok se u Eparhiji šumadijskoj čita "Kalenić". Pored navedenih, SPC izdaje i "Sabornost", "Iskon", "Logos", "Pravoslavlje", "Glas crkve" i novine za decu "Svetosavsko zvonce". Kad je reč o periodičnoj štampi sa verskom tematikom, svakako su najbrojnija izdanja SPC-a. Međutim, i druge verske zajednice bave se izdavaštvom, pa tako Islamska zajednica objavljuje "Glas islama" i "Selam", Savez jevrejskih opština "Bilten", a Evangelističko-metodistička crkva štampa "Glas jevanđelja" i "Cestu života". Jedan od verskih časopisa sa najdužom tradicijom u Srbiji jeste "Blagovest", koji već sedamdeset godina izdaje Katolička crkva. Subotička biskupija objavljuje "Zvonik" i "Zvona". Među brojnim izdanjima Hrišćanske adventističke crkve izdvajaju se "Glasnik crkve", "Znaci vremena" i "Život i zdravlje". Svoje časopise imaju i Grkokatolička, Pentakosna, Reformatorska, Baptistička, Evanđeoska i Slovačka evangelistička crkva i Vikarijat rumunske pravoslavne crkve. Izdanja Jehovinih svedoka "Kula stražara" i "Probudi se" specifična su po tome što se uređuju u Sjedinjenim Američkim Državama, gde se štampaju na 80 jezika, pa i na srpskom.

Za razliku od obilja štampanih verskih medija, u Srbiji postoje samo dva elektronska: Radio Šabačko-valjevske eparhije "Glas crkve" i novosadski Radio "Marija", namenjen slušaocima katoličke veroispovesti. Početkom ove nedelje na adresu Radija "Glas crkve" stigla su rešenja Republičke radiodifuzne agencije i Republičke agencije za telekomunikacije kojima se ovom radiju zabranjuje rad. Prema objašnjenju RRA, crkve imaju pravo samo na lokalne, ali ne i na regionalne i nacionalne frekvencije. Glavni urednik "Glasa crkve" Ljubomir Ranković tvrdi da je, konsultujući vrhunske pravnike, saznao da to nije tačno, te da će tražiti utvrđivanje ustavnosti Zakona o radio-difuziji. Ranković je nadležnima zapretio i da će pravdu "terati" do Evropskog suda pravde u Strazburu.

Na srpskoj medijskoj sceni nema nijedne verske televizije, iako je krajem 2004. godine malo falilo da nastane jedna. Tada su odbornici Skupštine opštine Trstenik doneli odluku da lokalnu Televiziju Trstenik poklone Žičkoj eparhiji. Pored frekvencije, prostorija i opreme, eparhija je dobila na poklon i tridesetak zaposlenih. Televizija, preimenovana u TV Logos, ubrzo je počela da emituje sopstveni program. A onda su se dogodili lokalni izbori, u Trsteniku je pobedu odneo predsednik opštine iz Miloševićevog vremena Radovan Raka Radović, koji je odmah po stupanju na dužnost zatražio od Žičke eparhije da vrati poklon. Čitava stvar završila je na sudu. Polovinom 2005. godine odlukom Opštinskog suda u Trsteniku poništen je ugovor o poklonu, čime je okončan spor između Skupštine opštine Trstenik i TV Trstenik kao tužitelja i Žičke eparhije i TV Logos kao tuženih. TV Trstenik je ubrzo ponovo proradio, zahvaljujući novcu iz opštinskog budžeta.

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

www.vreme.com 011-3234-774 gcv@vreme.com

grafički centar vreme

Od 1992 godine brinemo o grafičkom izgledu nedeljnika Vreme

grafički dizajn · priprema za štampu · skeniranje i obrada fotografija · osvetljavanje grafičkih filmova · štampa na laserskom štampaču u boji · postavljanje, instalacija i organizacija DTP sistema · konsalting u oblasti štampe i pripreme za štampu · instaliranje i umrežavanje kompjutera · izrada baza podataka · web dizajn i web baze podataka · arhiviranje podataka...



ZA I PROTIV: Pitanje o statusu verskih medija prvi put se ozbiljno postavilo prilikom pravljenja Zakona o radio-difuziji. Kao što je već pomenuto, u jednoj verziji tog Zakona, crkvama i verskim zajednicama bilo je zabranjeno da osnivaju svoje elektronske medije – na taj način, verski mediji stavljeni su u isti koš s medijima političkih stranaka ili medijima u vlasništvu političkih lidera. "U Evropi su pravila koja se tiču verskih medija različita. Neke zemlje ih dozvoljavaju, a neke ne. Pošto smo mi Zakon pravili posle Petog oktobra i pošto su bile još sveže uspomene na ulogu verskih zajednica u širenju nacionalne mržnje, naš stav bio je da kod nas ne bi trebalo da bude verskih medija", kaže u razgovoru za "Vreme" jedan od autora Zakona o radiodifuziji, dr Rade Veljanovski. Po njegovim rečima, odredba kojom se verskim zajednicama zabranjuje osnivanje elektronskih medija izbačena je zbog intervencije Ministarstva vera. "Oni su objasnili da verske zajednice nemaju status pravnog lica, pa im zbog toga i inače nije dozvoljeno da osnivaju medije. Pitao sam tada šta će se desiti ukoliko one dobiju takav status, ali nikakav odgovor nisam dobio. Kako su u međuvremenu verske zajednice stekle status pravnog lica, taj problem se opet otvara", ističe Veljanovski.

Što se tiče crkava i verskih zajednica, njihov interes za osnivanje medija prilično je jasan, o čemu uostalom govori i brojna štampana izdanja iza kojih (zvanično ili nezvanično) stoji neka od crkava. "Pojam verskog medija prilično je problematičan, ali smatram da crkve i verske zajednice imaju pravo na svoje medije. Verujući ljudi ne bi smeli da budu diskriminisani, s tim što bi ti sadržaji trebalo da budu predstavljeni na prikladan način, u skladu sa stavovima određene verske zajednice i bez ikakvog širenja netrpeljivosti", kaže za "Vreme" direktor Hrišćanskog kulturnog centra dr Radovan Bigović.



U međuvremenu, pitanje "za i protiv" ne postavlja se kada je reč o štampanim medijima: različiti časopisi već godinama rade po ustanovljenom šablonu i sadržaji koji se u njima nalaze suštinski ne podležu nikakvim zakonima. Izdanja iza kojih zvanično ne stoji nijedna crkva ili verska organizacija, pod firmom "borbe za svoju veru" slobodno blate svakog ko misli drugačije, označavajući ga kao "izdajnika", "đavoljeg slugu", "plaćenika" i sl. S druge strane, izdanja koja su zvanično označena kao crkvena bave se uglavnom razradom poznatih teza i, u skladu sa verskom dogmom, ni na koji način ne problematizuju svoje stavove.

Kad se sve sabere i oduzme, čini se da je država u definisanju prava verskih medija pokušala da "namiri" sve zainteresovane strane – pristalicama verskih zajednica dala je pravo da medijski deluju, javne servise obavezala da se bave crkvenim i verskim pitanjima, ali je istovremeno bila nemušta u formulisanju uslova za osnivanje medija i prilično neodređena kad je u pitanju program javnog servisa. Kako će sve to izgledati, biće jasno kada bude završen proces dodele frekvencija i kada se neko konačno pozabavi sadržajem verskih i verski obojenih časopisa. Do tada, i pristalice i protivnici verskih medija mogu da slušaju i čitaju ono što im odgovara. To se, naravno, ne odnosni na Pančevce koji mogu da uživaju isključivo u molitvama i pesmama posvećenim Hristu.

Nadležni u Radiju "Marija" kažu da je u pitanju tehnički problem koji će uskoro biti otklonjen. Ima, naravno, i drugačijih teorija, ali nećemo o njima ovoga puta. ×

TAMARA SKROZZA





FOTOGRAFIJE: A. PAVLOVIĆ

MUSLIMANI U SRBIJI

Borba za prevlast ili ujedinjenje

Verski lideri u Novom Pazaru i Beogradu bore se za prevlast u zajednici podeljenoj po više različitih osnova

OBJEDINJAVANJE islamske zajednice kako bi se poboljšao uticaj i prava pripadnika muslimanske veroispovesti u Srbiji pod znakom je pitanja zbog neslaganja muslimanskih velikodostojnika oko organizacione strukture ove organizacije.

Dve islamske zajednice, jedna u Beogradu, a druga u Sandžaku, već duže vreme se sukobljavaju oko toga kako bi jedinstvena Islamska zajednica Srbije trebalo da izgleda.

Islamska zajednica sa centrom u Beogradu želi da se za teritoriju Srbije osnuje rijaset, vrhovna institucija ove verske zajednice.

S druge strane, njihove kolege u Sandžaku žele važniju ulogu u Srbiji za Novi Pazar, te administrativne i duhovne veze sa Sarajevom.

U nekadašnjoj Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji postojala su četiri mešihata, islamske verske celine, na prostoru šest republika i dve autonomne pokrajine. Ova struktura je bila centralizovana sa jednim reis-ul-ulemom.

Sedište mešihata za Bosnu i Hercegovinu, Hrvatsku i Sloveniju bilo je u Sarajevu; za Srbiju, Kosovo i Vojvodinu u Prištini; za Crnu Goru u Podgorici; za Makedoniju u Skoplju.

Raspadom bivše Jugoslavije došlo je do raslojavanja islamskih zajednica i formiranja novih u novonastalim državama.

U Srbiji su tada formirane četiri islamske zajednice koje opslužuju oko 230.000 muslimana prema podacima iz 2002. Na čelu Islamske zajednice Vojvodine nalazi se muftija Fadil Murati. Na jugu Srbije, u opštinama Preševo, Bujanovac i Medveđa, u kojima pretežno živi albansko stanovništvo, deluju dve islamske zajednice, od kojih je jedna stvorena 2003. pod Džemailom Hasanijem, dok druga pod vođstvom Mumina Tahirija još uvek priznaje nadležnost kosovskog rijaseta. Četvrtu islamsku zajednicu, koja pokriva teritoriju centralne Srbije, predvodi beogradski muftija Hamdija Jusufspahić.

Islamska zajednica Sandžaka, formirana 1993. godine u Novom Pazaru sa Muamerom Zukorlićem na čelu, negovala je tesne veze za sarajevskim rijasetom koji predvodi Mustafa Cerić. To odražava osećanje mnogih pripadnika muslimanske zajednice u Sandžaku o njihovom bošnjačkom identitetu. Štaviše, u osnivačkim dokumentima Islamske zajednice Sandžaka eksplicitno stoji da je njihov reis-ul-ulema, odnosno vrhovni verski poglavar, Mustafa Cerić.

Pod Zukorlićevim vođstvom obnovljene su stare i gradile su se nove džamije, a znatan deo napora uložen je u razvoj verskog obrazovanja.

Sandžačka verska zajednica je takođe prva predložila stvaranje jedinstvenog tela koje bi obuhvatilo islamske zajednice u Beogradu, Vojvodini, južnoj Srbiji i Sandžaku. Svaka od postojećih islamskih zajednica imala bi visok stepen autonomije, ali bi u Srbiji postojao jedan mešihat.

Zagovornike ovog predloga su na akciju naveli nedavni događaji poput osamostaljenja Crne Gore, izglasavanja novog Ustava Srbije u novembru i novog Zakona o verskim zajednicama prošlog leta koji islamsku zajednicu u Srbiji tretira kao jedinstvenu versku organizaciju.

Oni kažu da će objedinjavanje ove verske zajednice omogućiti bolju zaštitu svih njenih interesa.

Srpski ministar vera Milan Radulović rekao je za Balkan insajt da se u novom zakonu svi muslimani u Srbiji smatraju pripadnicima jedne verske zajednice. "Svi muslimani u Srbiji, bez obzira na to gde su rođeni, u kojoj regiji žive, ili kakva im je politička i kulturna orijentacija, sastavni su deo te zajednice", rekao je Radulović.

Većina muslimanske populacije slaže se da je to dodatan podsticaj planovima za stvaranje jedinstvenije verske zajednice. Ipak, problem je gde će ova objedinjena verska zajednica imati svoje sedište.

Muftija sandžački Muarem Zukorlić želi da sedište jedinstvene Islamske zajednice bude u Novom Pazaru, kao centru oblasti sa najbrojnijom muslimanskom populacijom u Srbiji koja već ima svu potrebnu infrastrukturu. On, pak, prihvata da treba da budu prisutni i u Beogradu.

"Mi želimo prisustvo u tom gradu ne samo zbog simbolike koju nosi glavni grad već i zbog činjenice da se tamo nalaze sve državne institucije, ustanove i organi sa kojima treba da sarađuje Islamska zajednica Srbije, kao i diplomatska predstavništva država i drugih institucija međunarodne zajednice", kaže sandžački muftija za Balkan insajt.

Međutim, beogradskoj islamskoj zajednici se ne dopada ideja o centralnoj verskoj vlasti skoncentrisanoj na geografski rubnom području Srbije, u Sandžaku, i među Bošnjacima na jugozapadu zemlje.

"Potrebno je da naša braća shvate okolnosti da smo u Srbiji manjina", izjavio je imam

Bajrakli džamije u Beogradu Muhamed Jusufspahić za Balkan insajt, dodajući da se protivi "bošnjakizaciji" celokupne islamske zajednice u Srbiji.

Jusufspahić kaže da nije sporno to što svi žele ujedinjavanje islamske zajednice, ali insistira da su različiti načini na koje se to može postići.

On podržava predlog o rotacionom rukovodstvu uz dva ili tri mešihata, nasuprot trajnom sedištu novoformirane jedinstvene zajednice u Novom Pazaru.

"Ovo telo bi postalo rijaset Islamske zajednice Srbije kada bude postignut konsenzus da Srbija bude centar islamske zajednice u zemlji, umesto Sarajeva ili Prištine", dodao je Jusufspahić.

Jusufspahić žali zbog činjenice da muslimani iz Sandžaka "nisu spremni da podrže ideju o formiranju rijaseta u Srbiji" nego insistiraju na subordinaciji u odnosu na rijaset u Sarajevu.

Predloženi plan objedinjavanja islamske zajednice muftije Zukorlića ne podrazumeva stvaranje rijaseta u Srbiji jer je "rijaset kao pojam isključivo vezan za Sarajevo".

"Najviši administrativni organ će ovde (u Srbiji) biti mešihat", kaže on.

"Sandžak je deo rijaseta Bosne i Hercegovine. Naš duhovni centar je Sarajevo i naši predstavnici su u sastavu vrhovne zajednice u Sarajevu."

Zukorlić takođe podržava pravo muslimana u južnoj Srbiji, koji su većinom etnički Albanci, da očuvaju postojeće veze sa zajednicom u Prištini. Prema njegovom planu, oni će imati "pravo da uspostave specijalne odnose sa islamskim zajednicama



POLITIKA I PORUKA: Džamija

bilo na Kosovu ili u Makedoniji ili, uopšte, sa islamskim zajednicama gde žive etnički Albanci".

Beogradski imam, s druge strane, nema previše entuzijazma prema ideji o očuvanju verske nadležnosti Prištine nad muslimanima u južnoj Srbiji. "Naš koncept je koncept srbijanskih muslimana", kaže Jusufspahić.

Većina drugih muslimana u zemlji je zbunjena ovim sukobom. Izvor blizak vojvođanskoj islamskoj zajednici se slaže da je jedinstvena islamska zajednica neophodna muslimanskim vernicima u Srbiji i dodaje da bi ona mogla bolje komunicirati i ostvarivati verska prava muslimana.

"Nama treba neko ko će predstavljati sve muslimanske vernike u Srbiji. Ako nismo jedinstveni nema napretka, država Srbija nema s kim da razgovara", rekao je ovaj izvor. Potom je dodao da bi jedinstvena islamska zajednica mogla bolje da reši pitanje muslimanskih grobalja, veronauke i izgradnje novih džamija u Srbiji.

Prema izvoru Balkan insajta, duhovno raslojavanje islamske zajednice u Srbiji je delom odraz šireg procesa fragmentacije do koga je došlo kada je turski vođa Kemal Ataturk ukinuo kalifat – vrhovno telo islamske zajednice – 1924. godine. "Ovakvo nejedinstvo u Srbiji posledica je razjedinjavanja islama na svetskoj sceni", zaključio je izvor.

Sead Biberović iz Urban Ina, nevladine organizacije iz Sandžaka, kaže da pozadinu sukoba ne čini to da li će rijaset biti u Beogradu ili Sarajevu, već želja za religijskom prevlasti unutar islamske zajednice.

"Ovo je nadmetanje oko toga ko će postati gospodar pripadnika muslimanske veroispovesti u Srbiji", kaže on.

"Ukoliko bi nova islamska zajednica imala centar u Sarajevu, Zukorlić bi imao veću moć, i obrnuto – ukoliko bi njen centar bio u Beogradu, onda bi glavnu vlast imao muftija Jusufspahić." Biberović tvrdi da niko neće imati nikakve koristi ako se ovakav sukob bude nastavio. "Po meni, svaka saradnja je pozitivna."

"Ove razmirice između beogradske i sandžačke islamske zajednice samo škode muslimanskim vernicima koji žive na području Srbije." ×

DRAGANA NIKOLIĆ-SOLOMON (Beograd)
i SLAĐANA NOVOSEL (Novi Pazar)
(Dragana Nikolić-Solomon je direktorka BIRN-a za Srbiju, a Slađana Novosel je novinarka beogradskog lista "Danas" iz Novog Pazara. Balkan insajt je BIRN-ova internet publikacija.)



Hapšenja za ravnotežu zločina

Prema izvještaju OEBS-a za 2005. godinu, etničko poreklo i dalje je faktor pri utvrđivanju ko će i zbog kojih zločina biti procesuiran, te je i dalje značajna nesrazmera u broju procesuiranih Hrvata i Srba. Hapšenja trojice Koreničana potvrđuje da se ova praksa nastavlja

TAMAN KAD JE BRANIMIR GLAVAŠ, osumnjičen za ubojstva srpskih civila u ratnom Osijeku 1991. godine, odlučio da je nakon trideset i kusur dana ipak ogladnio (u što mu je i sud povjerovao, prekinuvši istragu), pa je vraćen iz zatvorske bolnice u Zagrebu u Osijek, u Korenici su uhapšena trojica srpskih povratnika: Milan Panić (40), Željko Šuput (35) i Milorad Žigić (46), dok je četvrti – danas 26-godišnji Milan Svilar – pušten nakon razgovora u policiji. Prema navodima hrvatske policije, oni su 1991. godine bili u rezervnom sastavu krajiške policije, iz koje su regrutirani čuvari zatvora u Korenici, te su osumnjičeni za ratni zločin, odnosno maltretiranje hrvatskih zatvorenika. Dok brojni slučajevi hapšenja hrvatskih Srba po raznim meridijanima i na raznim granicama po potjernicama hrvatskog Interpola ostaju bez većeg odjeka u javnosti, ovaj slučaj je ponovo uzburkao duhove: sva trojica uhapšenih u Korenici su se, naime, nakon izbjeglištva pred akcijom "Oluja" 1995. godine, u Hrvatsku vratili prije poprilično godina i sva trojica su riješila svoju egzistenciju: Šuput radi u Rijeci kao vozač u špediterskom poduzeću, Panić radi u skladištu građevinskog materijala, a Žigić ima farmu stoke. Usprkos tome, svoj trojici je određen istražni pritvor.

"Moguće je da su istražni organi došli do nekih naknadnih činjenica koje terete uhapšene, ali pitanje je da li su one vjerodostojne", kaže za "Vreme" Milorad Pupovac, saborski zastupnik i dugogodišnji funkcionar srpskih organizacija u Hrvatskoj, dodajući da je indikativno da istražni organi, nerijetko i na temelju anonimnih prijava ili "svjedoka određene vrste", odmah određuju pritvor osumnjičenima, bez da je istraga uopće i započeta: "Siguran sam da ova trojica ne bi pobjegli i da im nije trebao biti određen pritvor, svi su zaposleni, imaju domaćinstva, jedan ima i farmu, imaju obitelji", kaže Pupovac, koji to hapšenje jasno dovodi u vezu sa "slučajem Glavaš".

"Pojedinim sudovima i istražnim organima očito treba neka vrsta pokrića i neka vrsta potvrde za stavove poput onog Anta Đapića (osječkog gradonačelnika i predsjednika Hrvatske stranke prava, op.a.) da se, za razliku od Hrvata, Srbe ne procesuira za ratne zločine", kaže on, ističući da se posljednjih godina situacija nešto popravila, ali da se i dalje s vremena na vrijeme pojavljuju ovakvi slučajevi, koji proces pročišćavanja i eliminiranja ljudi koji ne bi trebali biti sankcionirani vraća unatrag.

STATISTIKE: Prema svim relevantnim izvještajima međunarodnih organizacija, koji su se posljednjih godina bavili hrvatskim pravosuđem, pomaci u sudovanju za ratne zločine su mali. Iako manje no ranije, navodi na primjer OEBS u svom izvještaju za 2005. godinu, etničko porijeklo i dalje je faktor pri utvrđivanju tko će i zbog kojih zločina biti procesuiran, te je i dalje značajan nerazmjer u broju procesuiranih Hrvata i Srba od početka devedesetih godina do sada: u odnosu na veliki broj osuđenih Srba (ne treba zaboraviti da su se sve donedavno, dok tome nije stao na kraj državni tužilac Mladen Bajić, silna suđenja odvijala u odsutnosti optuženih), izrazito su malobrojni slučajevi procesuiranja zločina koje su počinili pripadnici hrvatske nacionalnosti. Tako izgleda da je i dalje na snazi ona čuvena sentenca današnjeg suca Ustavnog suda Hrvatske Milana Vukovića da "Hrvati u obrambenom ratu nisu mogli činiti ratne zločine".



BETA

PROBLEM MONTIRANIH SVEDOKA U PROCESIMA PROTIV SRBA: Milorad Pupovac

"Tokom godine domaći su sudovi nastavili provoditi slučajeve koji potječu iz rata koji je trajao od 1991. do 1995, uključujući nekoliko sudskih slučajeva s velikim skupinama optuženika od kojih se nekima sudilo u odsutnosti. Državni odvjetnici nastavili su preispitivati sve otvorene slučajeve ratnih zločina, odbacujući neosnovane optužbe. Najnoviji je popis sadržavao oko 1200 pojedinaca i pokrivao otprilike 369 otvorenih istraga, 290 odbačenih istraga i između 550 i 580 optužnica", konstatira se u američkom izvještaju o stanju ljudskih prava lani u Hrvatskoj, u kojem se dodaje da je Vrhovni sud Hrvatske tokom godine riješio 18 žalbi na presude za ratne zločine koje je uložilo 13 pripadnika srpske nacionalnosti, tri Hrvata i jedan Bošnjak, te jedan Mađar.

"Mnogi su promatrači dovodili u pitanje objektivnost suđenja u jurisdikciji gdje su se dogodili ratni zločini, budući da ondje suci, tužitelji i svjedoci mogu biti izloženi vanjskim utjecajima. Sudovi koji provode suđenja za ratne zločine u zemlji i dalje su pokazivali pristrasnost prema optuženicima na temelju etničkog podrijetla, premda je OEBS primijetio da optuženici srpske nacionalnosti imaju više izgleda za pošteno suđenje nego prije. Najuočljiviji problem bila je razlika u optužbama protiv Srba i Hrvata, s tim da su Srbi optuženi za čitav niz djela, dok su Hrvati gotovo isključivo optuženi za ubojstva. U najmanje tri slučaja sudovi su nastavili suditi Srbima za genocid na temelju djela koja nisu imala težinu koja se obično povezuje s presudama međunarodnih sudova, pripisujući im namjeru provođenja genocida i genocidno ponašanje. Većina osoba kojima se sudilo za ratne zločine bili su Srbi, i za gotovo tri četvrtine njih suđenje se provodilo u odsutnosti u grupnim suđenjima u Vukovarskoj županiji, gdje su neki optuženici bili nazočni. Sudovi su također nerado provodili suđenja za neke zločine u kojima su Srbi bili žrtve", kaže se u tom izvještaju, koji svodi podatke OEBS-a: sudovi

su ukupno lani presudili u 21 slučaju ratnog zločina, osudivši 13 osoba (12 Srba i jednog Hrvata), oslobodili su pet osoba (četiri Hrvata i jednog Srbina) i odbacili optužbe protiv četiri Srbina (od kojih su neke osudili za lakše optužbe, a zatim ih pomilovali). U odsutnosti se, konstatira se i to, sudilo otprilike 60 odsto optuženika, od kojih je bilo 75 odsto Srba.



TANJUG

HAPŠENJE POVRATNIKA I PROCES BIVŠEM JASTREBU HDZ-a: Branimir Glavaš

Još malo podataka: u Hrvatskoj je od 1991. godine za ratne zločine prijavljeno otprilike 5000 osoba, a protiv više od 1700 njih podignute su optužnice. Presude su donesene protiv 800 do 900 osoba (više od 800 je pritom osuđeno, a otprilike je sto oslobađajućih presuda). Prema podacima OEBS-a, golema većina sudskih postupaka vođena je protiv Srba za zločine protiv Hrvata, a velika većina osuđujućih presuda donesena je u odsutnosti protiv optuženika Srba. Prema istom izvoru, u toku su postupci protiv dodatnih 1400 do 1500 osoba, uključujući i optužnice protiv njih oko 500 i sudske istrage protiv daljnjih 850 do 900 osoba.

NACIONALNI ARŠINI: Već spomenuti glavni državni odvjetnik Mladen Bajić naložio je prije nekoliko godina reviziju oko 1800 neriješenih slučajeva, zbog toga što se znatan broj ranijih istraga i optužnica temeljio na nedostatnim dokazima, navodeći u svom nalogu županijskim tužiocima da je "činjenica da su u vrijeme Domovinskog rata i također nakon njega, županijski državni odvjetnici nesustavno podnosili zahtjeve za istragu u više slučajeva, te su na temelju nedovoljno provjerenih kaznenih prijava podizali sumnjive optužnice za ratne zločine protiv znatnog broja osoba na temelju nekvalitetno provedenih istraga, a da te optužnice nisu konkretizirale nezakonito djelovanje od strane određenih optuženika koje sadrži elemente ratnog zločina". Revizija je smanjila broj optužnica, ali i dalje je nepoznat broj, kao i imena osoba koje su pod progonom zbog sumnji da su sudjelovale u ratnom zločinu: zna se da je napravljen revidirani spisak, da je on – prema tvrdnjama hrvatske strane – dostavljen nadležnima u Beogradu, koji pak redom negiraju da su službeni spisak dobili. Također, Hrvatska još drži na snazi oko 500 potjernica Interpola, o čemu svjedoče i nerijetka hapšenja Srba u raznim državama svijeta (posljednji "slučaj Španović" u Velikoj Britaniji, koji je pušten na slobodu dok se ne ustanovi opravdanost hrvatskog zahtjeva za izručenje).

Za razliku od srpske strane, na hrvatskoj su malobrojni slučajevi u kojima je došlo do presude za ratne zločine. Za razliku od Svetozara Karana, koji je prvi puta u Gospiću osuđen na 13 godina zatvora, sramotnom presudom u kojoj je osuđen i zbog "500 godina sjedenja na grbači hrvatskom narodu", a potom u Karlovcu na sedam godina, general Mirko Norac (s još dvojicom) za ratni zločin nad više desetina civila u Gospiću osuđen je na 12 godina, pri čemu se sutkinja riječkog Županijskog suda Ika Šarić osjetila obaveznom da mora "prvenstveno naglasiti kako je ovo kazneno djelo bilo počinjeno tijekom rata koji nam je nametnut. Taj je rat bio obrambeni i pravedan, rat za neovisnost Hrvatske... Sva su tri optuženika imala aktivnu ulogu u obrani i zajedno s mnogim poznatim i nepoznatim braniteljima, branili su Gospić i spriječili njegov pad... Tako da je okolnost koja je posebice uzeta u obzir kao posebna olakotna okolnost njihov doprinos hrvatskom ratu za neovisnost."

Već ta rečenica govori o drukčijim – etničkim, naime – aršinima koji su još uvijek prisutni pri procesuiranju ratnih zločina. Vrlo slično obrazloženje nalazi se i u predmetu protiv "virovitičke skupine", trojice Hrvata osuđenih zbog ratnih zločina protiv civilnog stanovništva na – godinu dana zatvora. Njima je, naime, kao olakotna okolnost uzeta tvrdnja da je "do sukoba došlo uslijed namjere da se realizira slavni cilj stvaranja velike Srbije na području Republike Hrvatske", te je "svaki optuženik djelovao u Domovinskom ratu kao dragovoljac, te se može zaključiti kako je svaki od njih dao značajan doprinos" tom ratu. Suprotno takvim stavovima, na strani osuđenih Srba – prema međunarodnim organizacijama koje su obavljale monitoring nekih od suđenja – olakotne okolnosti utvrđene su tek onda kad se ustanovilo da su oni štitili ili pomagali Hrvate u vrijeme rata.

Milorad Pupovac nije mogao potvrditi informaciju da je najnoviji slučaj hapšenja trojice Koreničana uslijedio zahvaljujući svjedočenju istog onog svjedoka koji je teretio i osuđenog Karana, ali kaže da u mnogim postupcima postoji problem nepouzdanih svjedoka – "montiranih svjedoka", kako precizira – dodajući da se tome na kraj može samo čvrstim i solidnim obranama, jer "jedino tako ti montirani svjedoci ne mogu proći".

Valja sačekati da li će se i u ovom posljednjem slučaju svjedoci pokazati "montiranima". Javnost, svakako, ima pravo da sumnja u veliku vjerojatnost takvog scenarija, s obzirom na to da su sva trojica – kao i mnogi koji su takvu sudbinu imali prije njih – već godinama mirno, pred očima nadležnih, živjela u Hrvatskoj, sve dok zbog Branimira Glavaša nije ponestalo ravnoteže. ×

TATJANA TAGIROV

Život je bolji sa dobrim partnerom.



Zepter osiguranje je od sada deo UNIQA Group Austria

Život je bezbrižniji u velikoj UNIQA porodici - vodećoj osiguravajućoj grupaciji na austrijskom tržištu i jednoj od najvećih u Centralnoistočnoj Evropi.
Od sada smo i u Srbiji.

UNIQA, vaš veran i siguran partner, raste i nastavlja 150 godina dugu tradiciju lidera na polju svih vrsta osiguranja.

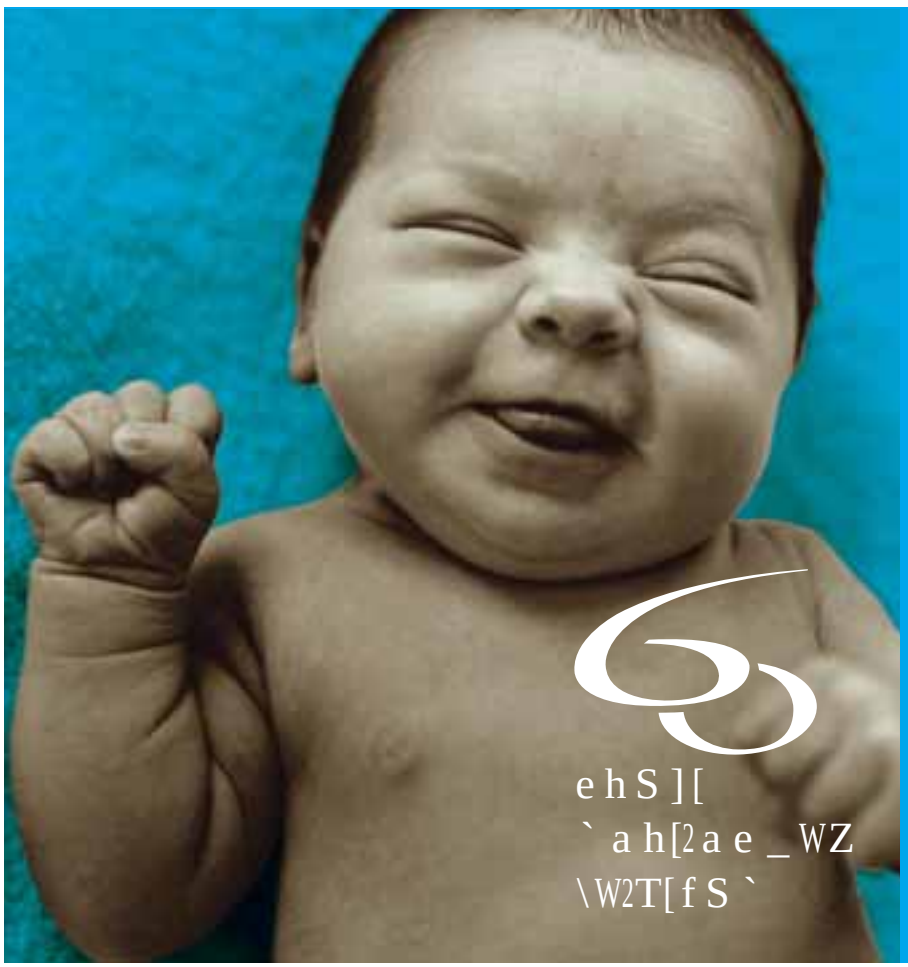
U 16 evropskih zemalja od Baltičkog do Crnog mora i Mediterana naše ime znači sigurnost. Za više od 5,5 miliona zadovoljnih klijenata, sa kojima smo sklopili 12,5 miliona ugovora, naše ime je sinonim za poverenje.

UNIQA, jedinstveno ime za kvalitet, poštovanje, poštenje, zajedništvo i fleksibilnost.

Osiguranje
nove generacije.

UNIQA

Call Center 011/ 20 24 100



e h S] [
` a h [2 a e _ W Z
\ W 2 T [f S `

1946 - 2006
UJEDINIMO SE ZA DECU

d¢Ėw¡|w2vw§w§s2|w2¡s|v¥sy¢uw¡{|{2£¢}~¢¡2
-s2Ď¢©wĎs¡¦§©¢@2_ ¡¢y{2~|¨v{2£¥{z©s§s|¨2
§s|2v¢ysĖs|2-v¥s©¢2-s2y¢§¢©¢›2¡w2-¡s|¨Č{2
vs2|w2¢£¦§s¡s}2vwuw2ä{¥¢ 2¦©w§s2{2vs~|w2
¨y¥¢çw¡@2g`[UWX2|w2£¥¢§w}~{z2vwuw¡{|s›2
-s|wv¡¢2¦s2t¥¢|¡{ 2£s¥§¡w¥{ s›2
¡s£¢¥¡¢2¥sv{¢2¡s2¦ s¡|w¡|¨2¦ ¥§¡¢¦§{2
¡¢©¢¥¢Ėw¡Ďsv{›2¡s¦§¢|wČ{2vs2{ 2
¢ ¢y¨Č{2vs2¢v2£¥©¢y2vs¡s2 s}¦{ s~¡¢2
¥s-©{|s|¨2¦©¢|w2£¢§w¡u{|s~w@2ls§¢2¦ ¢2{2
{2vw¢2¦©w§s2¨2}¢ w2¦w2¦~s©{2ç{©¢§@
b¢¡¢¦¡{2¡s2äw¦§2vwuw¡{|s2v¨y¨2§¥sv{u{|¨›2
¡s¦§s©~|s ¢2 {¦{|¨@

unicef

AKCIONA KONCENTRACIJA



FOTOGRAFIJE: A.ANĐIĆ

Posle serije ekoloških incidenata tokom novembra 2006. godine u Pančevu, ostalo je mnogo otvorenih pitanja o zaštiti životne sredine i održivom razvoju ovog grada. Gde se problem u Pančevu nalazi, zašto se neprestano dešavaju ekološki incidenti, šta treba da se učinio da bi se ti problemi rešili i koliko će pomoći novi akcioni plan? Kako bi se odgovorilo na ova pitanja, nedeljnik "Vreme" je organizovao okrugli sto na kom su se prvi put javno i na jednom mestu okupili predstavnici nadležnih republičkih organa, lokalne samouprave i Južne industrijske zone, pokušavajući da pred brojnim novinarima odgovore na ključna pitanja u vezi sa ovim problemom.

Okrugli sto je održan 6. novembra u Medija centru, a u njemu su učestvovali Srđan Miković, predsednik Opštine Pančevo, Ljiljana Stanojević iz Uprave za zaštitu životne sredine Ministarstva za nauku i zaštitu životne sredine, Željko Martinović iz Ministarstva rudarstva i energetike, Goran Vujuć sa Fakulteta tehničkih nauka u Novom Sadu, Đorđe Mihajlović, direktor funkcije razvoja NIS-a, Dragan Vučur, pomoćnik direktora NIS Petrola za razvoj i investicije, Nikola Garić, direktor NIS Petrol Rafinerija, i Šandor Ambruš, zamenik generalnog direktora HIP Petrohemije. Voditelj okruglog stola bio je Slobodan Bubnjević, novinar "Vremena".

Prvo pitanje bilo je upućeno Goranu Vujiću koji je kao asistent na Fakultetu političkih nauka u Novom Sadu imao priliku da uradi nekoliko studija na temu zaštite životne sredine u Pančevu. On je zamoljen da u kratkom rezimeu predstavi ključne tačke ovog problema.

GORAN VUJIĆ: Osvrnuo bih se na neke nedoumice koje se pojavljuju u medijima, a koje nisu na najbolji način interpretirane. Definitivno postoji uticaj meteoroloških faktora, ali da ne postoje izvori zagađenja ni meteorološki uslovi ne bi doprinosili akumulaciji zagađenja u Pančevu. Postoji takozvana temperaturna inverzija koja se javlja u ovom gradu i koja doprinosi akumulaciji zagađenja vazduha koje je konstantno tokom čitavog dana, a onda se u određenim časovima pojačava. To je samo nus pojava koja doprinosi zagađenju.

Ne prejudicirajući šta se događa u Pančevu, pročitaću neke statističke podatke iz Evrope tokom 1995–1996. godine koji će vam biti zanimljivi. Saobraćaj u Evropi činio je 80 odsto zagađenja, rafinerije su bile oko dva odsto, transport goriva od dva do šest odsto, hemijska industrija od jedan do 1,3 odsto, grejanje domaćinstava od tri do sedam odsto.

Ono što je sigurno, Rafinerija i Petrohemija su izvori zagađenja benzenom u gradu Pančevu. No, pored Rafinerije i Petrohemije, kao zagađivače imamo saobraćaj i individualna domaćinstva koja >>

doprinose povećanju koncentracije benzena. Benzen se nalazi u svim našim gorivima. Naši automobili su stari preko petnaest godina. Zbog slabog, odnosno lošeg sagorevanja motora sa unutrašnjim sagorevanjem, dolazi do rasta koncentracije benzena. Ako postavite merne uređaje u Valjevu, Užicu i Beogradu, pronaći ćete određenu količinu benzena. Ali, ta koncentracija je sigurno manja nego u Pančevu.



>>PORED RAFINERIJE I PETROHEMIJE, KAO ZAGAĐIVAČE IMAMO SAOBRAĆAJ I INDIVIDUALNA DOMAĆINSTVA

– GORAN VUJIĆ, FAKULTET TEHNIČKIH NAUKA U NOVOM SADU

Da krenemo na sam benzen. Naime, u novinama kad se kaže benzen, misli se kancer ili rak. Definitivno. Nije slučajno što i Evropska unija i naša država žele da koncentraciju benzena smanje na nulu, odnosno da ne postoji uopšte, zato što je benzen kancerogena materija. Ali, da bi čovek dobio kancer, postoji još mnogo uslova i čak se može i izračunati kolika je verovatnoća da će benzen prouzrokovati kancer. Benzen prouzrokuje pojavu leukemije. Da bi se to desilo, potrebno je kontinualno, svakodnevno unošenje benzena u organizam. U kojim količinama, sad će verovatno biti pitanje. Ne mogu da vam odgovorim jer to treba računati. Ono što definitivno mogu da kažem jeste da je verovatnoća narušavanja zdravlja povećana. Da li je ta verovatnoća tolika da će se već sutra neko razboleti? Nije. A da li postoji verovatnoća da neće? Ne znam. To teško da vam može direktno reći ijedan ekspert, ali da postoji povećana mogućnost da se neko razboli – postoji, i da se količina benzena u gradu mora smanjiti – mora.

Nije samo benzen problem. Imamo sumpor-dioksid, imamo azotne okside, imamo razne stvari. Radeći ove studije, mislim da je NIS, o čemu će kolege iz NIS-a više pričati, sproveo neke aktivnosti kako bi zagađenje smanjio. Pre svega, mogu da kažem da su najveći emiteri benzena rezervoarski prostor, API separator i manipulacija, odnosno punjenje kamiona i vozova benzinom. Mislim da NIS već radi na tome da te urgentne emitere benzena stopira. Ali, potpuno uklanjanje benzena iz gradova Srbije, pa i iz Pančeva, zahteva jedan duži proces.

SLOBODAN BUBNJEVIĆ: Zamoliću gospodina Željka Martinovića iz Ministarstva rudarstva i energetike da nam razjasni pitanje nabavke sirovine koju koristi hemijska industrija u Južnoj zoni. Da li postoji problem uvoza niskokvalitetnog goriva o kom se pisalo kao o suštinskom uzroku zagađenja?

ŽELJKO MARTINOVIĆ: Ono o čemu bih govorio danas neće se odnositi na postojeći kvalitet benzina. Reći ću o naporima koje je Ministarstvo u poslednje dve i po godine učinilo da dođe do značajnog povećanja kvaliteta benzina, ali isto tako i kvaliteta životne sredine u gradovima kao što su Pančevo i Novi Sad, s obzirom na to da postoji industrijska zona koja se direktno tiče energetike, osim Petrohemije koja pripada nekom drugom resoru.

Ono što je najvažnije da se zna, a što se uveliko zaboravilo u Srbiji, jeste da su svi ti kompleksi o kojima ovde govorimo pretrpeli velika razaranja i da su praktično sva ta postrojenja degradirana do nule. U takvim uslovima od 2000. godine naovamo Ministarstvo rudarstva i energetike je učinilo napor upravo da se to spreči, odnosno da se postrojenja modernizuju, da se podigne nivo proizvodnje na onaj koji zadovoljava potrebe naše svakodnevice. Insistiralo se na tome da se ostvarena dobit u NIS-U reinvestira upravo u njegovu modernizaciju i u bolju zaštitu životne sredine. Vi znate da je na snazi Uredba o formiranju cena osnovnih derivata i insistirali smo da se ona poštuje, odnosno da se primenjuju njene odredbe, jer je doneta sa ciljem da se izdignu ovi sistemi koji se zovu Naftna industrija Srbije i Petrohemija.

Zbog čega je to tako? Jedan od glavnih aspekata je upravo zaštita životne sredine. Potpuno smo svesni svega onoga što se tamo dešavalo i šta će se dešavati ukoliko se to ne bude desilo. U toku 2005. godine Ministarstvo je insistiralo – govorim o dokumentima koji postoje – na donošenju akcionog plana NIS-a u oblasti zaštite životne sredine. Tu su predstavnici NIS-a. Oni su uveliko završili taj posao i taj akcioni plan se danas primenjuje. I u tom akcionom planu su jasno definisane hitne mere koje u rafinerijama Pančevo i Novi Sad treba da se preduzmu, a među tim merama značajne finansijske i tehnološke stavke su smanjenje emisije zagađujućih materija. I ako hoćete baš precizno, pre svega, benzena.

Da bismo istrajali na tim naporima, zatražili smo od privatizacionog savetnika da se odobri dodatno investiciono zaduženje NIS-a u visini od 50 miliona evra kako bi se taj akcioni plan realizovao u što kraćem roku i što efikasnije. I to je privatizacioni savetnik odobrio.

Sad moram da vas vratim malo unazad. U toku 2004. i 2005. godine tražili smo da se hitno pokrene postupak modernizacije celokupnog NIS-a, posebno rafinerija. Nisu bili u pitanju samo ekološki aspekti, nego i ekonomski, jer se znalo da će se ući u privatizaciju Naftne industrije Srbije, a takav aspekt tehnološkog zaostajanja ima posledice na otvorenom tržištu. Naši predlozi su u pismenoj formi stigli i do Međunarodnog monetarnog fonda. Međutim, odbijeni su.

Još je bitno da vam kažem, da već pripremamo zahtev kojim ćemo tražiti jednu nezavisnu međunarodnu ekspertizu stvarnog stanja emisije u domaćim rafinerijama.

SLOBODAN BUBNJEVIĆ: Gospodin Đorđe Mihajlović iz NIS-a će nam reći nešto o unapređenju tehnologije prerade goriva, ali i o strateškim planovima NIS-a i ulaganjima u ekologiju.

ĐORĐE MIHAJLOVIĆ: Mogu da kažem da je zaštita životne sredine u NIS-u prioritet prvog reda. I u tom prioritetu Pančevo zauzima posebno mesto.

To je definisano našom poslovnom politikom još pre dve godine. Zaštita životne sredine je definisana našim strateškim planom ra-

zvoja 2006–2009. i precizno definisanim projektima u tom strateškom planu. Bez obzira na to što se nalazimo u procesu privatizacije, akcioni planovi Rafinerije Pančevo i Rafinerije u Novom Sadu deo su strateškog plana koji je NIS doneo. Na svim nivoima, ne samo u vrhu ili na nižem nivou menadžmenta, potpuno nam je jasno da programe iz oblasti zaštite životne sredine moramo da sprovodimo paralelno sa svim drugim procesima. Znači odmah. I takvu politiku smo počeli da primenjujemo još pre dve godine.



Dokaz primene te politike je veoma jednostavan. Sredstva su uložena prema planu i programu koji su definisani akcionim planovima rafinerija u Pančevu i Novom Sadu. Bez obzira na to što se nalazimo ovde, moramo reći da su izvršene i druge promene, organizacione i kadrovske – vi ste rekli da je gospodin Garić direktor obe rafinerije – one su doprinele da se ti akcioni planovi sada sprovode onako kako se sprovode i da su rezultati koje će sigurno izneti moje kolege takvi kakvi jesu.

Takvim preciznim definisanjem akcionih planova i svoje strategije, zajedno sa resornim ministarstvom, uspeli smo da u razgovorima sa privatizacionim savetnikom izborimo odobrenje da NIS može da se zaduži, što je bio ključni problem NIS-a u prethodnom periodu. NIS je imao svoje programe razvoja i one koji se tiču zaštite životne sredine, ali je sve to finansirano iz redovnog poslovanja, bez mogućnosti uzimanja kredita.

Ovo je prvi put da smo dobili odobrenje da se u manjem obimu zadužimo, dobili smo pedeset miliona dolara, mada NIS ima kapacitet da se zaduži. Kompanije koje se pojavljuju kao naši strateški partneri imaju i do 30 odsto zaduženja u odnosu na osnovni kapital, a NIS ima svega 18 odsto zaduženja u odnosu na svoj kapital.

>>SVESNI SMO ŠTA SE DEŠAVALO I ŠTA ĆE SE DEŠAVATI UKOLIKO SE PROBLEM NE BUDE REŠIO

– ŽELJKO MARTINOVIĆ, MINISTARSTVO RUDARSTVA I ENERGETIKE

Mi smo svesni koliko je važno da sarađujemo na svim nivoima. To u krajnjoj liniji pokazuje i ova konferencija. Uviđamo koliko je važno da sarađujemo sa ministarstvima, ali i sa lokalnom zajednicom. Mislim da su naši ciljevi gotovo identični, što će se videti tek kad se jednostavno skloni ta uzburkana ili ugrejana situacija od pojedinih akcidenata.

SLOBODAN BUBNJEVIĆ: Vreme je da čujemo i drugu stranu. U onim dramatičnim noćima sa visokim koncentracijama benzena u Pančevu sigurno ste svi imali prilike da čujete i vidite predsednika Opštine Pančevo, gospodina Srđana Mikovića. Sad bih ga zamolio da nam i ovde predstavi taj drugi ugao iz kog građani Pančeva i lokalna samouprava vide održivi razvoj i zaštitu životne sredine.

SRĐAN MIKOVIĆ: Činjenica je da je nama Svetski dan hroničnih

>>SVE BROJKE MALO ZNAČE U POREĐENJU SA SITUACIJOM KAD SE NOĆU U PANČEVU PROBUDI DETE I NE MOŽE DA UHVATI VAZDUH

– SRĐAN MIKOVIĆ, PREDSEDNIK OPŠTINE PANČEVO

opstruktivnih bolesti pluća počeo sa koncentracijom benzena od 125 mikrograma po metru kubnom. Upravo u ponoć između 14. i 15. novembra na mernom mestu kod Vatrogasnog doma izmerena je tolika koncentracija. Nekih pola sata pre toga sirene su označile postojanje hemijske opasnosti na području opštine Pančevo, u skladu sa pravilnicima koji su doneti na osnovu važećih akata i u skladu sa odobrenjem Ministarstva odbrane.

Međutim, najmanji problem je jednom uključena sirena za označavanje hemijske opasnosti. Nama je veći onaj drugi problem koji stalno imamo, a to je činjenica da oko hiljadu predškolske dece pati od opstruktivnog bronhitisa, kao i da je taj procenat bar dva puta veći nego u nekim drugim područjima Srbije.

Dozvolićete da sve ove brojke malo znače u poređenju sa situacijom kad se noću u Pančevu probudi dete i ne može da uhvati vazduh ili kad treba da traži hitnu medicinsku intervenciju da bi moglo da prodiše. Predsednik opštine, kad ima solidnu platu, još može da ima u kući inhalator i da svoju decu na neki način obezbedi. Ali pitanje je da li su svi ostali građani Pančeva u prilici da tako reaguju. Upravo zbog toga ne bih ovo vraćao na brojke i na procente nego pre svega na svaku pojedinačnu porodičnu dramu.



Po propisima u Srbiji je u industrijskim mestima dozvoljena prosečna godišnja vrednost koncentracije benzena od deset mikrograma po metru kubnom, ali se benzen nalazi u tim granicama samo kad su povoljni meteorološki uslovi, a vetar odnosi zagađenje na drugu stranu. Neko će reći da je benzen najkancerogeniji element koji izaziva leukemiju, ali u strukturi proizvoda ili mogućih ispusta u ovoj industriji, i mnoge druge materije su kancerogene, mnoge mutagene, mnoge teratogene. Neke izazivaju promene na kostima, neke u krvi, neke u respiratornim organima. Postoje praškaste materije koje ne mogu da se zadrže na dlačicama u nosu, nego ulaze u pluća, izazivaju astmu, neke druge bolesti i alergije. U zbiru imamo – ukupno redukovani sumpor, azotne okside, amonijak, sve ono što građani opštine Pančevo vrlo dobro znaju.

Upravo zbog toga maksimalno odgovorno pokušavamo da idemo u susret rešavanju ovih problema. Moram da kažem da je za >>

Namešavanje komponenti

Na aerozagađenje u Pančevu značajno utiče i sadržaj sumpora u nafti koja se uvozi u Srbiju i potom prerađuje u Južnoj zoni. Na pitanje koleginice sa Televizije Pančevo o uvozu nafte niskog kvaliteta, Željko Martinović iz Ministarstva rudarstva i energetike je rekao da to ministarstvo "nije institucija koja se bavi uvozom nafte", ali da Naftna industrija Srbije uvozi samo ono što može da preradi u svojim rafinerijama. Zato je Đorđe Mihajlović, direktor funkcije razvoja NIS-a, odgovorio da ova kompanija već godinama uglavnom uvozi REB (russian export blend), koji "spada u nafte sa srednjim sadržajem sumpora". On smatra da do promene kvaliteta nafti dolazi na svetskom tržištu i zato što se "vrši namešavanje određenih komponenti" na terminalima na Crnom moru. "To je standardna nafta", rekao je Mihajlović. "Ona je standardnog kvaliteta i koliko je meni poznato, NIS nema nameru da menja vrstu nafte. NIS nema nameru da ostvaruje profit kupovinom težih nafti, preradom tih istih nafti, jer jednostavno naša tehnologija ne dozvoljava ostvarivanje profita na tom principu". Nafta niskog kvaliteta utiče i na loš kvalitet proizvoda naftne industrije, kao i na koncentraciju izduvnih gasova u saobraćaju, tako da je ovaj problem od značaja ne samo za Pančevo već i za zagađenje na ulicama ostalih gradova Srbije. "Nisam apsolutno siguran da je samo ruska nafta uvožena u proteklom periodu, naročito za poslednje dve-tri godine", rekao je predsednik opštine Pančevo Srđan Miković, navodeći da postoje tvrdnje kako je u Srbiju uvožena i neka druga nafta sa većim količinama sumpora. "Nisam siguran da li je zemlja porekla Sirija, ali ne mora predsednik opštine da ima informacije te vrste", bio je sumnjičav Miković. "Ipak, kad vi uvozite dva i po miliona tona nafte REB-a i uvezete 80.000 tona neke druge nafte, to se ne može podvesti pod pravilo", rekao je na to Mihajlović.

Planovi za zatvaranje

Ministarstvo za nauku i zaštitu životne sredine zatražilo je od fabrika u Južnoj industrijskoj zoni u Pančevu da u roku od 48 sati predaju planove za zatvaranje postrojenja. Ova vest je privukla veliku pažnju, a novinari su učesnike Okruglog stola u Medija centru zamolili da prokomentarišu da li to znači i eventualnu najavu gašenja fabrika. "Ministarstvo je tražilo od fabrika da im se dostave planovi obustave postrojenja i propisane tehnološke procedure", rekao je Nikola Garić, direktor NIS Petrol Rafinerije. "To je normalno. Sve takve fabrike, rafinerijske i petrohemijske, imaju procedure startovanja i obustave postrojenja. Postoje propisane procedure kako se to radi pri normalnom startovanju, normalnoj obustavi, ali i vanrednoj kad je incidentna situacija", rekao je Garić, dodajući da će Rafinerija ispuniti zahtev Ministarstva i dostaviti tražene planove u predviđenom roku. Ovu vest je potvrdio i Šandor Ambruš, zamenik generalnog direktora HIP Petrohemija, ali je istakao da je netačna informacija kako Petrohemija nema takve planove. "Ne bi dobili standard kvaliteta da nemamo takve planove", rekao je Ambruš, dodajući da se sve tehnologije kupuju sa tim planovima, ali je pokušao da ukaže na specifičnost ovog zahteva jer nije definisano pod kojim uslovima i čijom naredbom bi se fabrike mogle zatvoriti. Po njegovim rečima to će se desiti kad se steknu takvi ekološki uslovi u Pančevu i mada nije jasno da li pod "sticanjem uslova" podrazumeva masovno trovanje građana, Ambruš smatra da će tek tada "neko imati hrabrost da iskaže naredbu da se zaustave postrojenja". "Neću izdati nijednu naredbu koja nije na osnovu zakona data Petrohemiji, pa bilo sa kog nivoa, republičkog ili nižeg", naglasio je Ambruš. "Mi smo ovakve naloge davali i drugim fabrikama", rekla je Ljiljana Stanojević iz Uprave za zaštitu životne sredine, objašnjavajući da se to tražilo od industrije u Boru i Šapcu. "Treba imati u vidu da veliko zagađenje nastupa kod zaustavljanja i kod pokretanja proizvodnje", rekla je Stanojević.

ovim stolom čitav niz ljudi koji su svoju sudbinu vezali za grad u kome žive ili za grad u kome rade.

Mi kao lokalna samouprava tražimo od države da, osim brige u vezi sa punjenjem budžeta, omogući da se što je moguće veći deo tih sredstava u što je moguće kraćem roku usmeri za modernizaciju postrojenja koja trenutno postoje na području opštine Pančevo. Lokalna samouprava, ne želeći da se meša u tuđe ingerencije, želi da ima uticaj da se donose dobre poslovne i investicione odluke, da se ne uvozi gorivo sa ogromnim količinama sumpora, da se na vreme uđe u modernizaciju fabrika, a ne da dođemo u situaciju da to gorivo koje se napravi u rafineriji nema kome da se proda, osim na srpskom tržištu. A paralelno sa dobrim poslovnim efektima postoji mogućnost većeg ulaganja u zaštitu životne sredine.

Ilustracije radi, hteo bih da vam kažem podatak od 4. decembra 2006. godine – utovarene 853 autocisterne, utovareno 69 železničkih cisterni, utovarena četiri tankera za jedan dan. U pristaništu se istovaruje primarni benzin za Petrohemiju, čeka se dotovar, tj. da se dotovari pirolitički benzin. Znači još jedan tanker. Sve što se pretovari, proizvede i preradi, sve to je u funkciji obezbeđivanja boljeg života svih građana u Srbiji. Ali je činjenica da koliko tog goriva bude ušlo u te cisterne toliko zasićenog vazduha u pari izađe u vazduh iznad Pančeva.

Stanovniku Pančeva je svejedno koliki je broj bolesnih ili koliki je procenat zloćudnih tumora, da li je jedne godine broj zloćudnih tumora dušnika i pluća iznad broja zloćudnog tumora dojke, ukoliko sam ima svoj problem. Da bi sprečili ove pojedinačne porodične tragedije, bez obzira na ovo političko vreme, mi se trudimo da stvorimo obaveze i za ovu i za svaku drugu vladu, i za ovo i za svako drugo rukovodstvo lokalne samouprave, i za ovo i za svako drugo rukovodstvo svakog subjekta koji ima ulogu u rešavanju ovog problema.

SLOBODAN BUBNJEVIĆ: Najbolje da od gospodina Nikole Garića čujemo o investicijama s jedne i o zagađenju sa druge strane. Dodao bih na to još jedno pitanje – koliko ovaj akcioni plan do 2009. godine uključuje i monitoring emisije na samim emiterima u Rafineriji?

NIKOLA GARIĆ: Krenuo bih od istorije, od izgradnje Rafinerije nafte na prostoru Pančeva, koja je počela sa radom 1968. godine i ove godine puni 38 godina. Znači, najverovatnije je svima vama poznato da je prvi ciklus izgradnje Rafinerije bio 1968. godine, drugi ciklus 1978. godine a treći ciklus izgradnje Rafinerije završio se 1984. godine. Izgrađena je sa svim dozvolama, a u nju je ugrađena svetska i vrhunska oprema. Rafinerija nije bila ni naša srpska izmišljotina, ni naš projekat, devedesetih godina ono što se u svetu najsavremenije primenjivalo bilo je najsavremenije i u Pančevu. Rafinerija u Pančevu je devedesetih godina bila u samom vrhu evropskih rafinerija po tehnologiji koja je primenjena za preradu nafte i dobijanje derivata.

Nažalost, Rafinerija je imala tragičnu sudbinu da bude razrušena 1999. godine. Bukvalno, nijedno postrojenje nije ostalo nerazrušeno. Mobilizacijom i naporom zaposlenih u Rafineriji Pančevo, uspeli smo da je popravimo, zakrpimo i da 2000. godine sa istim kapacitetom počnu da rade ista postrojenja koja su radila i pre bombardovanja. Sve svetske rafinerije su od devedesetih godina preživele

>>INSPEKCIJA NEMA OPREMU ZA MERENJA. ZATO SE KORISTE ANALIZE STRUČNIH OVLAŠĆENIH INSTITUCIJA

–LJILJANA STANOJEVIĆ, UPRAVA ZA ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE MINISTARSTVA ZA NAUKU I ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE



dva ili tri ciklusa modernizacije, ali naša rafinerija nije. Znači, ovi problemi koji sada pritiskaju Rafineriju, pa samim tim i lokalnu zajednicu, rešavani su u svetu jedan niz godina planski, sistematski i u dužem vremenskom periodu. Da je ova rafinerija imala priliku, najverovatnije bi i ona te probleme razrešila.

Pošto smo svesni problema sa kojima se Rafinerija u Pančevu suočava, mi smo uz pomoć Ministarstva za nauku i zaštitu životne sredine i svih instituta koji na ovom prostoru gravitiraju, napravili jedan akcioni plan gde smo definisali ko su emiteri iz Rafinerije Pančevo. Na osnovu ustanovljavanja ko su emiteri, sačinili smo jedan akcioni plan da emisije iz Rafinerije Pančevo svedemo na one koje su našim aktima u dozvoljenim koncentracijama. Oni su, ponavljam, izgrađeni po tehnologiji koja je nekada važila u svetu, ali ona ne zadovoljava sadašnje kriterijume zaštite životne sredine i potrebno ih je bilo rekonstruisati. Prvenstveno, to su skladišni rezervoari. To su instalacije za utovar na železničke cisterne, utovar autocisterni i utovar tankera na Dunavu kojima se vrši transport naftnih derivata. U akcionom planu svi emiteri su precizirani, njihov doprinos, a čak imamo izveštaj o tome kolike su emisije bile pre rekonstrukcija i kakve su te emisije posle rekonstrukcija svakog pojedinačnog objekta.

Napomenuo bih da Rafinerija raspolaže sa 141 rezervoarom. To je nekih 750.000 kubnih metara rezervoarskog prostora. Od tih 750.000 kubnih metara prostora, u oko 76 rezervoara, u polovini ukupnog broja, skladišteni su naftni derivati koji mogu biti potencijalni emiteri. To su benzini, sve vrste motornih benzina, benzol i tuluol koje Rafinerija takođe proizvodi.

Rekonstrukciju tih 70 i kusur rezervoara, paralelno sa radom Rafinerije, nije bilo jednostavno uskladiti. Ali, naišli smo na razumevanje prometnika, tako da smo mi u toku ove godine uspeli praktično iz upotrebe da isključimo nekih 30 rezervoara i od marta do kraja ove godine rekonstruišemo 21 rezervoar. Akcionim planom smo tačno terminirali sve aktivnosti i postoje neke aktivnosti koje ne možemo završiti jer jednostavno to ne zavisi od nas, već od rokova isporuke opreme koju treba da ugradimo ili instalacija. Ono što možemo potvrditi prema akcionom planu jeste da će Rafinerija Pančevo sve svoje emitere dovesti u dozvoljenu granicu emisije krajem 2007. godine. Eventualno, zbog neke opreme koju očekujemo, to će biti u prvom tromesečju 2008. godine.



Ulaganja su i velika i nisu velika. Ona da su raspoređena i da su stigla u periodu kad su u to krenule svetske rafinerije, sigurno da bi bila raspoređena na jedan duži period. Međutim, ulaganja su sigurno velika u razmerama Srbije i mislim da se daleko najviše ulaže upravo u rafinerijska postrojenja.

Ovde je bilo pitanje šta se radi na merenju određenih emisija u Rafineriji Pančevo. Mi smo zajedno sa Institutom za hemiju tačno utvrdili ko su emiteri i kolike su te emisije. Za svaki objekat koji napravimo izvršimo merenja kolike su emisije posle rekonstrukcije, da li one zadovoljavaju propisane standarde ili ne zadovoljavaju.

Utvrdili smo ko su to visoki emiteri. To su svi dimnjaci u Rafineriji gde sagorevamo naš loživi gas ili mazut. I na tim svim visokim emiterima je sa nalogom Ministarstva za nauku i zaštitu životne sredine, zajedno sa Institutom za hemiju iz Beograda, predviđena i ugradnja kontinualnih merača koji vrše analizu svih emisija u atmosferu. To je 24-časovna analiza i svi ti analizatori su kupljeni i treba da budu instalirani do kraja ove godine i sa probnim radom i testiranjem oni treba da daju rezultate početkom iduće godine. Rezultati će biti dostupni svim zainteresovanim stranama, inspekcijama, na osnovu kojih će moći da kontrolišu da li Rafinerija vodi svoj proces onako kako treba i da li su te emisije iznad dozvoljenih.

Rafineriji jeste prevashodno cilj da egzaktno utvrdi šta je to što emituje zagađenje, u kojoj meri, da to spreči. Tehnike, tehnologije i metode u svetu su poznati. Nema ih u našoj zemlji, ali u svetu su to rafinerije odavno primenile i mi samo to sada treba da primenimo. Treba nam samo vremena. Ozbiljno smo zagazili u rešavanje ovog problema. Rešili smo mnoge probleme koji postoje, ali treba nam još jedna godina i da Rafinerija stavi tačku na emisije izvan granica koje su propisane pravilnikom.

SLOBODAN BUBNJEVIĆ: Tokom otrovnog novembra "glavni osumnjičeni" za sve što se dešavalo u Pančevu bila je HIP Petrohemija, ali se njeni predstavnici sve dosad nisu obraćali javnosti. Zamenik generalnog direktora ove fabrike, gospodin Šandor Ambruš, danas je sa nama i, verujem, ima mnogo toga da nam kaže. >>

ŠANDOR AMBRUŠ: Nemam nameru da se branim. Petrohemija kao petrohemijska industrija sigurno učestvuje u zagađenju

>>PROGRAME ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE MORAMO DA SPROVODIMO PARALELNO SA SVIM DRUGIM PROCESIMA. I TAKVU POLITIKU PRIMENJUJEMO OD PRE DVE GODINE

–ĐORĐE MIHAJLOVIĆ, DIREKTOR FUNKCIJE RAZVOJA NIS-a



>>ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE U SVIM INVESTICIONIM PLANOVIMA IMA APSOLUTNI PRIORITET

–DRAGAN VUČUR, POMOĆNIK DIREKTORA NIS PETROLA ZA RAZVOJ I INVESTICIJE

Pančeva. Kad govorim učestvuje, to je fakat i to se može dokazati. Samo insistiram da se to naše učešće kvanfitikuje od strane merodavnih stručnih organizacija da bismo stručno otklonili uzroke zagađenja Pančeva. To nije izuzetno teško uraditi. Treba se samo opredeliti. Čak ne mislim da moramo po svaku cenu pozvati međunarodne neutralne institucije. To može i domaća pamet da uradi samo ako želimo da priznamo da te pameti imamo.

Petrohemija je danas državna kompanija. Ona je to odnedavno, od 2005. godine. Akcionari su država, državni fondovi i državna kompanija NIS. Znači, upravo država upravlja nama preko svojih predstavnika. Da li je Petrohemija mogla ranije biti konsolidovana u poslovnom smislu, a i u ovom smislu u kome danas razmatramo – ekološkom, investicionom, razvojnom? Da, mogla je.

Zajedničkom akcijom Vlade Srbije i Američke ambasade, pristupilo se izradi jedne ozbiljne studije koja je trebalo da pokaže kako revitalizovati naftno-petrohemijski kompleks naše zemlje Srbije. Petrohemija je ozbiljno ušla u izradu studije davanjem podloga. I ono što se odnosi na Petrohemiju i danas stoji za Petrohemiju, jer smo dali prave podloge. Svi naši razvojni planovi su u toj studiji jasno definisani. U junu 2003. godine kod prethodne vlade mi smo izneli i ukupan program poslovno-finansijske konsolidacije, uključujući i potrebe za investiranjem. Međutim, ta vlada nije to uzela u razmatranje. Verovatno je bilo drugih državničkih prioritetnih planova. A takođe se to nastavilo i sa ovom vladom.

Znači, izgubilo se puno vremena u poslovnoj konsolidaciji Petrohemije. Dajem tu pre svega priznanje Naftnoj industriji Srbije, jer da nije bilo njihove podrške ne bismo uspeli opstati na tržištu. U finansijskom, investicionom smislu uspeli smo da obnovimo tehnologiju, da obnovimo ono što je rat odneo. Rat je nama odneo 40 odsto kapaciteta, možda, srećom, onaj još ekološki opterećeniji deo, hlorni deo proizvodnog programa, koji je verovatno trebalo i ugasiti da nije bilo rata. Ali umesto toga mi nismo obnovili i nismo izgradili preostale kapacitete. Petrohemija je danas izvoznik sirovina, na primer propilena koji bi mogao biti proizvod.

Kakva je sada situacija sa tehnološkim procesima u Petrohemiji i u kojoj meri ona doprinosi zagađenju Pančeva? U dokumentima koje smo pripremili, može se videti da je Petrohemija uređeni poslovni sistem. Shodno programu konsolidacije, koji je 2003. dat Vladi na razmatranje, pa je storniran od strane vlade, pa ga je nova vlada 2004. godine i 2005. uzela ozbiljno u razmatranje i izvršena je vlasnička transformacija, krenulo se i u konsolidaciju. Pošto svi naši proizvodi idu na svetsko tržište, naše relacije moraju biti uređene u odnosu na ono što svet priznaje. Znači, sistem kvaliteta mora da zaživi. Mi smo 1998. godine sertifikovali sistem kvaliteta i svake godine ga obnavljamo.

Sledeći nivo poslovnih relacija sa svetom zahteva ekološki standard kvaliteta i isti smo mi 2005. godine sertifikovali i prošle godine resertifikovali, naravno, pretpostavljajući da su to relacije još uvek srpskih uslova, da nisu na evropskom nivou. Znači, svesni smo nedostataka, posebno tog svakodnevnog održavanja definisanog nivoa sistema kvaliteta, ekološkog standarda kvaliteta.

Ali to govori o tome da smo mi uređeni sistem. Molio bih da neko napravi iskaz o tome koliko fabrika petrohemijske industrije u Srbiji ima taj standard kvaliteta, pa ćete videti onda stepen uređenosti ove oblasti privrede naše zemlje. Standard kvaliteta podrazumeva otklanjanje uskih grla, između ostalog i ekoloških, a ne samo poslovnih. Mi ga sprovodimo sve vreme. Godine 2005. uložili smo deset miliona evra za potpunu rekonstrukciju, prvu fazu rekonstrukcije Fabrike polietilena visoke gustine. Da se ove godine poslovna politika mogla realizovati u onom obimu i kvalitetu kao što je predviđeno, završili bismo u potpunosti tu modernizaciju i pristupili sledećoj fazi modernizacije sledeće fabrike za koju je takođe pripremljena odgovarajuća projektna dokumentacija. Trebalo nam je još šest miliona evra. Na putu smo da rešimo i taj problem, ali kasnimo u realizaciji.

Kad su u pitanju, naravno, i ostale fabrike, sledeća je Energetika, jer ona danas ima višak kapaciteta zbog onih uništenih 40 odsto ostalih kapaciteta, ali na sreću povremeno dopunjujemo potrebe Rafinerije nafte Pančevo sa energetskim fluidima iz te fabrike. Znači, nije loše što imamo višak kapaciteta.

U odnosu na ostale fabrike, Fabrika etilena je najveća pa ekološka problematika najviše proizilazi iz te fabrike, pre svega iz skladišnog prostora i manipulativnih sistema proizvoda te fabrike. Ali takođe tvrdim da je prenaglašen uticaj tih nedostataka ove naše procesne opreme u odnosu na aktuelno stanje i mi smo jednostavno skoro digli ruke od toga da dokažemo da je sve to tako, sve dok zakon



>>PREMA AKCIONOM PLANU, RAFINERIJA PANČEVO ĆE SVE SVOJE EMITERE DOVESTI U DOZVOLJENU GRANICU EMISIJE KRAJEM 2007.

–NIKOLA GARIĆ, DIREKTOR NIS PETROL RAFINERIJE

definiše obavezu merenja emisije svih fabrika, uključujući i fabrike Petrohemije.

Mi zadovoljavamo zakonske propise. Tu su inspektori republički i drugi koji će reći da li je to tako. U proveri, kontroli i merenju imisija i emisija kod naših izvora, upravo tehnoloških procesa, o tome izveštavamo nadležne državne i ostale institucije i nikada nismo dobili po tom pitanju negativnu ocenu. Povremeno napravimo određene greške u vođenju tehnoloških procesa koje naravno inspektori primete, propišu mere. Mi se maksimalno trudimo da te mere ispoštujemo. Opet se dešava, živi smo ljudi, da negde i pogrešimo. Zatajili smo 14. u odnosu na našu procenu da su meteorološki uslovi povoljni. Međutim, inspektori su rekli u tom trenutku da su uslovi ipak bili drugačiji.

Dolazim na onu situaciju koja je bitna za Pančevo. O uticaju meteoroloških uslova i radu petrohemijskih postrojenja. Neću govoriti o rafinerijskim. O ovim uticajima prvi put razmišljamo integralno, svesni nedostataka tehnološke opreme i potrebno je da se usaglasimo sa stanjem meteoroloških uslova. Istovremeno imamo sreću, a delimično i nesreću, što sistem nije savršen, što imamo monitoring sistem za praćenje emitovanih zagađujućih materija. Dobro je što ga imamo, ali nije dobro što nije kompletiran po jednom projektu koji bi dao ukupnu sliku stanja i mogućnost jedne stručne analize koji to sve emiteri, od najvećih do najmanjih, utiču na stanje atmosfere, a sve treba uzeti u obzir.

Dovoljno je pogledati neke druge podatke u odnosu na sadašnji monitoring sistem, na primer rezultate merenja Zavoda za zdravstvenu zaštitu grada Pančeva na dan 14. novembra, kada se uporede rezultati, na primer na mernom mestu Bolnica, koje nije deo monitoring sistema, registrovano je znatno više benzena nego na mernom mestu Vatrogasni dom, a Vatrogasni dom koje je definisano kao zona najvećeg uticaja emisija iz Petrohemije.

Ovim ne želim da osporim postojeći sistem, nego zahtevam da se nadgradi, usavrši, da ako smo prvi grad u Srbiji koji je krenuo ka uređenju tog sistema, onda formirajmo jedan dobar sistem koji će pomoći ostalim gradovima koji imaju industriju poput nas da mogu da kontrolišu stanje i da utiču na privredu svoje slabosti otklanja.

Petrohemija je prvi izvoznik u Srbiji. Naš izvoz, odnosno poslovni efekti u ovoj godini iznose 235 miliona evra dohotka. Od toga preko 135, odnosno nešto više od toga, ide u direktan izvoz. Znači, imamo pozitivan suficit u razmeni sa svetom. To sigurno dovoljno govori o poslovnoj efikasnosti Petrohemije.

Međutim, postoji opasnost da ćemo izgubiti veoma brzo tu poslovnu efikasnost upravo iz poslovnih relacija sa Naftnom industrijom Srbije. Nadam se da ćemo zajedničkim interesom ipak prevazići ono što sada vidimo da je poslovna politika za iduću godinu. Da ne bismo mi petrohemičari bili u poziciji da pogoršamo ekološke uslove Pančeva činjenicom da ćemo morati uvesti preko 350.000 tona sirovog benzina da bi poslovali, bilo objektima iz Crnog mora, bilo cisternama iz okoline.

Svaka manipulacija ima posledicu. Nije samo Petrohemija kriva. Pogledajte kakvi su objekti JRB-a, da li su poput onih u svetu. Pogledajte cisterne Jugoslovenske železnice pa zaključite da li su samo Petrohemija i Rafinerija krive što su korišćenjem njihovih postrojenja u Srbiji izazvane ove emisije. Dovoljno je samo da imate u vidu to da se u Vojvodini često dešava da funkcioniše samo jedna lokomotiva, pa mi čekamo da se prvo izvrši transport cisterni tamo negde u Bačkoj, da bi se onda prešlo u Banat.

To je ukupna naša slika u Srbiji i ja stvarno upozoravam na činjenicu da ukoliko se naša zajednička poslovna politika ne promeni, Petrohemija će morati da obezbedi pozitivno poslovanje i zato će imati potrebe da napravi ovakav uvoz, a on će još pogoršati ekološke efekte nad Pančevom.

SLOBODAN BUBNJEVIĆ: Gospođa Ljiljana Stanojević iz Uprave za zaštitu životne sredine će nam pričati o identifikovanju ključnih problema i radu inspekcija za zaštitu životne sredine. Kako se vrši inspekcijski nadzor u Južnoj zoni i šta su njegovi rezultati?

LJILJANA STANOJEVIĆ: Inspekcijski aparat funkcioniše tako što na republičkom nivou imamo 88 inspektora za zaštitu životne sredine, koji su raspoređeni u odsecima na teritoriji cele Republike Srbije. Glavni alat u rukama inspektora su zakoni, dozvole koje donose nadležni sektori u Ministarstvu nauke i zaštite životne sredine, zatim rešenja i prijave koje donosi inspekcija. A još posebno da istaknem, to su mišljenja stručnih kuća. I to je ono čime mi raspolažemo.

>>SVAKA MANIPULACIJA IMA POSLEDICU. NIJE SAMO PETROHEMIJA KRIVA
–ŠANDOR AMBRUŠ, ZAMENIK GENERALNOG DIREKTORA HIP PETROHEMIJA



Ministarstvo nauke i zaštite životne sredine, konkretno Uprava za zaštitu životne sredine opredelila se da inspekcija nema opremu za merenja. To je jedno od opredeljenja. Zato se koriste mišljenja i analize stručnih ovlašćenih institucija za merenje emisije zagađujućih materija, za merenje buke, za merenje radioaktivnosti i tako dalje.

Neću ići u daleku istoriju, ali od 2004. godine, Ministarstvo nauke i zaštite životne sredine angažovalo je IHTM, odnosno doktora Draganu Đorđević da identifikuje ko su izvori zagađenja u Južnoj industrijskoj zoni. Na osnovu tog mišljenja je identifikovano koliko to radi Rafinerija, koliko Petrohemija, koliko Azotni kompleks i tako dalje.

Uprava za zaštitu životne sredine je imala jedan pristup saradnje, stručnog i partnerskog odnosa sa zagađivačima u smislu donošenja akcionih planova. Trebalo je dosta vremena da se ti akcioni planovi donesu. Mi smo imali dosta primedbi, stavljali smo primedbe i onog momenta kad su upravni odbori usvojili te akcione planove, Uprava za zaštitu životne sredine, odnosno nadležni inspektor u Pančevu Jelena Stanković, donela je niz rešenja. >>

U situacijama kad nisu poštovana rešenja – to je situacija vezana za merenje emisije zagađujućih materija – podnete su prijave, prekršajne prijave, a naravno u slučajevima akcidentnih situacija podnete su i krivične prijave. Znači, sve to je objavljeno. Krajnje smo otvoreni i sve se nalazi na sajtu Uprave za zaštitu životne sredine.

Jedini republički inspektor u opštini Pančevo je Jelena Stanković, ona takođe živi u Pančevu i ima dvoje male dece, tako da u svom radu misli i na svoju porodicu. Opisano je sve šta se dogodilo 14. novembra. Mi smo dali izveštaj. Posle toga održan je sastanak Koordinacionog tela opštine Pančevo za zaštitu životne sredine, koji je sazvao predsednik opštine, proširenо Koordinaciono telo sa predstavnicima svih ministarstava. Doneti su zaključci. Zatim, Pokrajinsko izvršno veće donelo je takođe svoje zaključke, a Vlada



PREDSTAVNICI NIS-a: Đorđe Mihajlović, Nikola Garić, Dragan Vučur

Republike Srbije 23. novembra donela je zaključke koji postaju obavezujući za sva ministarstva i precizno navode, u devet tačaka, šta ko mora da obavi, koje su obaveze svakog ministarstva. Ministarstvo nauke i zaštite životne sredine sprovodi zaključke i mi smo već pripremili uredbu koja se odnosi na sanaciju ovih lokacija koje su posebno ugrožene.

Takođe, Uprava za zaštitu životne sredine pripremila je izmenu sistematizacije radnih mesta, mislim na inspekciju, tako da će u mestima gde imamo najveće zagađivače biti povećan broj republičkih inspektora za zaštitu životne sredine. Ta naša sistematizacija ići će Vladi Republike Srbije na usvajanje i potom dalje na realizaciju.

SLOBODAN BUBNJEVIĆ: Ostalo je da čujemo nešto o konkretnim investicijama za zaštitu životne sredine u Pančevu. To nije poslednje kao najmanje bitno, već je možda i najvažnije. Pominjala se strategija razvoja, akcioni plan i tu je danas gospodin Dragan Vučur da nam konkretno kaže o sredstvima koja su u NIS-u planirana i izdvojena, kao i za šta će biti iskorišćena.

DRAGAN VUČUR: Kao što je već gospodin Mihajlović rekao, postoji strateški plan NIS-a za period 2006–2009. godine koji se odnosi na organizacione delove NIS Petrola u čijem sastavu se nalaze dve rafinerije – jedna u Pančevu, jedna u Novom Sadu, i dva prometnika – Jugopetrol i Naftagas. Pitanju zaštite životne sredine se posvećuje dužna pažnja i u svim investicionim planovima ona ima apsolutni prioritet, ne samo u Pančevu, nego i u Novom Sadu i na teritoriji cele Republike Srbije.

Mogu slobodno da kažem da je svaki uloženi evro ili dinar u projekte u okviru onoga čime se bavi NIS Petrol ulaganje direktno u zaštitu životne sredine. Znači, možda se efekti toga ne osete direktno u Pančevu, ali kroz ulaganja u Pančevo, kroz nove tehnologije koje će, nadamo se, zaživeti u Pančevu, poboljšaće se situacija i zaštita životne sredine u svim gradovima Republike Srbije kroz kvalitetnije derivate koji će iz rafinerija NIS-a izlaziti i time omogućiti da nam život bude lakši i zdravlje bolje.

Fokusiraću se na ono što je problematika rafinerijske prerade, u prvom redu sa akcentom na Rafineriji nafte Pančevo. Kao što je, pretpostavljam, dobrom delujavnosti poznato, projekti za strateški period 2006–2009. pa i za godinu koja je pred nama, podeljeni su u tri osnovne kategorije. Znači, to je apsolutni prioritet svih prioriteta – projekti zaštite životne sredine, zatim projekti koji imaju za cilj podizanje tehničko-tehnološke pouzdanosti postrojenja koja su već u radu i projekti čiji je cilj postizanje kvaliteta proizvoda EURO 2009, i koji će kasnije dovesti naše rafinerije na nivo o kome je kolega Garić govorio, nivo evropskih i svetskih rafinerija, kako u pogledu zaštite životne sredine tako i u pogledu svog proizvodnog programa i proizvodnih ciklusa koji će se u njima odvijati. To će nam omogućiti da naše rafinerije budu ravnopravan učesnik u borbi za tržište koje već zaživljava na području jugoistočne Evrope, a nadamo se i šire.

Samo da spomenem da i u okviru prometnika, znači kod Jugopetrola i Naftagasprometa, postoji potreba za ulaganjima u zaštitu životne sredine, jer, kao što je već rečeno za rafinerijske kapacitete, tako su i prometni kapaciteti, odnosno objekti na kojima se prodaju derivati, stari 30-40 godina. Ni u te objekte nije mnogo ulagano, naročito u prethodnom periodu. Nastojimo i te aktivnosti da intenziviramo da bismo poboljšali uslove životne sredine.

U toku ove godine uloženo je negde oko 23 miliona evra. Znači, do ovog trenutka je taj iznos uložen u razne projekte, upravo u ono što je već pomenuto, što su kritična mesta na kojima se pojavljuju neke štetne materije koje mogu da u tiču na zagađenje životne sredine.

SLOBODAN BUBNJEVIĆ: Gospodin Ambruš bi želeo još nešto da kaže.

ŠANDOR AMBRUŠ: Kad je reč o ovim investicijama za popravljanje ekološke podobnosti naših postrojenja u Petrohemiji, u ponedeljak upravo završavamo adaptaciju dva rezervoara za pirolitički benzin, čijim ćemo puštanjem u rad uglavnom otkloniti sumnje u naše manipulacije u procesu pretovara, odnosno slanja pirobenzina kolegama iz Rafinerije. Tako ćemo onemogućiti emisiju benzena iz tih rezervoara.

Osim toga, 14. novembra smo inkriminisani da smo odgovorni zbog rada stanice otpadnih voda, pa ćemo takođe do kraja godine izvršiti rekonstrukciju i pokrivanje i odvođenje ugljovodoničnih para, koje će se eventualno pojaviti sa upotrebom te stanice u nekim otežanim uslovima. Godine 2007. planiramo da uložimo deset miliona evra u sanaciju nedostataka sistema za obradu otpadnih voda. Jedini takav sistem koji postoji ne samo u Pančevu nego i šire u zemlji – inspektori bolje znaju od mene da li govorim istinu. Osim toga, predviđeno je takođe u narednom periodu, a to će biti zadatak budućeg vlasnika, da se uloži još dvadeset miliona u strateške stvari iz ekološkog plana.

PRIREDIO SLOBODAN BUBNJEVIĆ



EPICENTAR RASKOLA

Nosioci dveju različitih interpretacija "suočavanja s prošlošću" ne slažu se ni u tome o čemu se zapravo ne slažu

Nedavno održana konferencija "Šta blokira proces suočavanja u Srbiji", koju je organizovao Helsinški odbor za ljudska prava, verovatno ne bi izazvala toliko pažnje medija – koji, po vetropirastoj prirodi svojoj, vazda trče za "kontroverzom" – da se na njojzi, uz one-koje-smo-i-očekivali, nije pojavio, te izlaganjem doprineo, dr Slobodan Antonić, Novi Srpski Politički Mislilac, izumitelj "misionarske inteligencije". Fakat da je Antonić došao – po pozivu organizatora, jakako – da raspravlja o tom ovde nekako vazda deficitarnom "procesu suočavanja", sam po sebi ne može biti loš. Da parafraziramo onaj hipijevski slogan: vodimo razgovor, a ne rat! Ukoliko smo, naime, uopšte u stanju da govorimo istim jezikom, ne bi li razgovor imao ikakvog smisla. I tu, naravno, odmah iskrsavaju silni problemi. Jezik kojim se služi Antonić i onaj kojim se služe oni koji su, najsistematičnije upravo iz Antonićeve okoline, uvek iznova etiketirani kao "anacionalni ekstremisti" (ako ne i nešto grđe) toliko se međusobno razlikuju da "dijalog" nekako stalno trokira – imaš osećaj da koristimo iste reči, ali one nekako uvek znače nešto drugo. Ti kažeš "pepeljara", misleći pri tome na radijator, a on zapravo, čuvši tu reč, misli na mešalicu za beton... Ili tako nekako. Naravno, bilo bi najbolje da oboje mislimo na stakleni, metalni ili porcelanski predmet u koji se ubacuju opušci i sličan sitni otpad, ali dotle izgleda nećemo uskoro stići: odviše se *ideoloških zamagljivanja* isprečilo na putu od Reči do Smisla...

Jedan veoma važan detalj Antonićevog izlaganja pokazuje, avaj, da se "nosioci" dvaju tako različitih diskursa kada se o "suočavanju s prošlošću" radi više, izgleda, ne razumeju čak ni toliko da bi se makar *složili o čemu se ne slažu*. Evo najpre Antonića: "Postojanje masovnih zločina je sama po sebi dovoljno užasna činjenica da je ne treba zaoštravati. Insistiranje na tome da je to bio genocid kao u Drugom svetskom ratu je nepromišljeno. Pogrešno je izjednačavati Srebrenicu sa Aušvicom ili Ovčaru s Dahauom. To izaziva otpor, odmah se javljaju sumnje da se iza toga krije dugoročna politika koja može da bude u suprotnosti sa srpskim nacionalnim interesima. *Iz toga što se tvrdi da je u Srebrenici izvršen genocid Republika Srpska se proglašava genocidnom tvorevinom* (podv. T. P.) i onda se opravdava i, čak, zahteva ukidanje Republike Srpske. To ne doprinosi suočavanju sa zločinima" (citirano po "Danasu" od 6. 12. 2006).

Antonić je ovo izrekao upravo pokušavajući da ilustruje koliko je teška i svakojakim "šumovima" i paranojama ometana komunikacija između zagovornika različitih pristupa "suočavanju s prošlošću". U konačnici, reklo bi se da je taj zjap samo produbio. Što, doduše, uopšte ne mora biti loše – naprotiv, dobro je da se pojmovi, vrednosti, i način na koji ih ljudi shvataju i tretiraju što više isteraju na čistac, pa da bar lepo znamo na čemu smo.

Hajde da pokušamo da lociramo *epicentar raskola*: ako pitate gorepotpisanog, on uopšte nije tamo gde ga Antonić vidi – ne, on je zakopan još dublje! Naime, nije uopšte ključno da li ćemo ono što se zbilo u Srebrenici nazivati genocidom ili ne (mada je, jelte, u Hagu "genocid presuđen", ali to neće impresionirati one koji to sudilište drže "političkim tribunalom"), nego da li se To – masovna, sistematska egzekucija više hiljada nenaoružanih muškaraca "krivih" zarad svoje nacionalnosti – desilo ili pak nije? Antonić, kako vidimo, ne negira Događaj, nego njegovu definiciju. Vaistinu, je li To i drugo po Bosni bilo "kao u Aušvicu"? Nije. *Ništa, nigde i nikada* nije bilo baš "kao u Aušvicu". Ali, da li se genocidom ima pravo nazvati *samo* ono što je bilo "kao u Aušvicu"? Tu nam manjka junački odgovor. No, i dalje tek grebuckamo po površini. U dekonstrukciju ovog govora mora se zahvatiti dublje. I to, za početak, tako što ćemo uraditi nešto "skandalozno", nešto što bi neko brzoplet mogao proglasiti etički neprimerenim: tako što ćemo *apstrahovati Srebrenicu*.

Evo moje ponude: zamislite, rasprave radi, da se Srebrenica nikada nije dogodila; da je vrli čika Mladić Ratko podelio bombone i otišao svojim putem; da nikada ni jedan jedini ljudski život nije tamo izgubljen; da su svi srebrenički muškarci živi i zdravi. Da li bi sve to iole promenilo (recimo, moju) percepciju nastanka, smisla i naravi onoga što se zove Republika Srpska? Ne bi, ni u bunilu, ni za jotu. Jer srebrenički masakr, naime, nije *uzrok* bilo čega: on je tek *posledica*. Nije Republika Srpska čašćena kao "genocidna tvorevina" zbog srebreničkog pokolja, nego je ovaj pokolj logičan ishod naravi Republike Srpske kao "genocidne tvorevine", to jest – da se manemo nadgornjavanja oko terminologije – tvorevine koja je nastala kao (logičan i *nameran*) rezultat sistematskog, masovnog, na ogromnoj teritoriji i uz pomoć ogromne vojno-(para)policijske sile sprovođenog *etničkog čišćenja*. "Srebrenica" nam, dakle, nije ama baš ništa novo rekla o naravi Republike Srpske kao bolesnog rasističkog projekta: ona je već odavno sasvim nedvosmislene činjenice samo *zastrašujuće efektno* poentirala. No, ponavljam: i da je ta užasna "poenta" nekom srećom izostala, to ne bi izmenilo sliku naravi samog sumanutog i zločinačkog "projekta".

Srebrenica je ovde, dakle, samo "navlaka", i treba je namerno izostaviti; posvemašnja, sve-drugo-apsorbujuća *srebrenicizacija diskursa* o bosanskom ratu – kojoj nehotice doprinose i neki "nevladini korifeji" – može, paradoksalno, da posluži zamagljivanju elementarnih fakata o tom ratu. "Izolujući" Srebrenicu kao nekakav tobože "incident", kao grozomornu iracionalnost bez koje se moglo, potpomažemo "revizionistički" pogled na noviju istoriju. Kao što je krešendo sastavni deo kompozicije, i Srebrenica je tek završni potez u jednoj partiji koja od prvog poteza svesno ide po zlu. A onda dođe neko kao Sloba Antonić i umilno kaže – ej, 'ajde da raspravljamo o Srebrenici? Ne – hajde da raspravljamo o svemu drugome. ×

Kvalitet proizvoda i brzina isporuke

"U poslovanju smo se sretali i sa nelojalnom konkurencijom i sa damping cenama. Mi nikad nećemo napraviti loš a jevtin proizvod da bismo se probili na tržištu, što prepoznaju i u inostranstvu, tako da smo ove godine počeli da izvozimo specijalizovane kontejnere za rudnike na tržištu Švedske", kaže direktor Colja

Preduzeće Enigma Idea bavi se proizvodnjom mobilnih, modularnih poslovno stambenih jedinica – kontejnera i kontejnerskih naselja, izradom čeličnih konstrukcija za hale i uslužnim radovima u bravarskoj, mašinskoj i elektro radionici. "Preduzeće posluje od 2000. godine. Do 2004. poslovali smo u okviru grupacije Idea AD, tada se izdvajamo i nastupamo na tržištu kao samostalno preduzeće pod imenom Idea Invest. U martu ove godine menjamo ime u Enigma Idea", kaže za "Vreme" direktor preduzeća Bernard Colja.

Do sada su u Enigma Idei proizveli oko 500 kontejnera različitih modela za potrebe preduzeća u Srbiji. Najveći kupci su im građevinske firme koje njihove proizvode koriste za smeštaj radnika na otvorenim gradilištima, zatim preduzeća koja kontejnere koriste kao privremene poslovne objekte. Ove objekte mogu koristiti dve do pet godina, a posle ih lako mogu ukloniti – demontirati. Treća ciljna grupa firme Enigma Ideja je najšire tržište, odnosno građanstvo. Njima je posvećen program modularnih mobilnih kuća.


PONOSNI NA KUPCE: Bernard Colja, direktor

U Enigma Idei proizvode tri osnovna modela kontejnera. To su demontažni kontejner klasik, skromnija varijanta kontejnera, koja ispunjava osnovne potrebe za smeštajem ljudi, bez dodatnih zahteva za nadogradnjom i za povećanjem površine nadogradnjom u visinu. Zatim, model monolit, koji je kompletnija i kompaktnija varijanta kontejnera. Model monolit namenjen je za teže režime eksploatacije, kompletno je atestiran na Niškom univerzitetu za nosivost još dva sprata i beskonačnim dodavanjem modula u širinu, čime se dobija objekat po potrebi. Treći model je "hibrid", kombinacija prve dve varijante kontejnera sa tehničkim karakteristikama obe. Ovaj model odlikuje izuzetno konkurentna cena. "Početkom 2000. napravili smo prve modele kontejnera. Sva tri modela koja proizvodimo su naši projekti. Modele smo stalno razvijali i unapređivali da bismo došli do optimalnog i zadovoljavajućeg tipa u pogledu hidroizolacije, termoizolacije, čvrstine itd... Današnji kontejneri su kontejneri sedme generacije. Čak 98 odsto ugrađenog materijala u kontejner je domaće proizvodnje, ako ne računamo Rehauove profile za stolariju, tako da ga možemo nazvati srpskim proizvodom. U poslednje vreme posebnu pažnju posvećujemo velikim modulima. Sastavljanjem modula dobijamo objekte od sto pa do više od hiljadu kvadratnih metara, sa vrlo brzom i lakom montažom i demontažom", kaže Colja.

Osim univerzalnih industrijskih mašina za obradu metala skidanjem strugotine, kao što su strugovi, glodalice, mašine za odsecanje, bušilice..., firma raspolaže i alatnim mašinama kao što je borverk, karusel strug, alatna oštrilica, brusilica za ravno i okruglo brušenje.


USPEŠNA PROIZVODNJA: Montažno modularna kuća...

Navedena oprema i kadar zaposlenih omogućuju namensku proizvodnju alata, delova mašina i složenih mašina po projektu ili zahtevu. "Naša firma se bavi proizvodnjom mašina po narudžbini. Godine 2003. proizveli smo CNC mašinu za sečenje lima. Naš inženjer Ilija Pupović, rukovodilac proizvodnje i projektant svakog proizvoda koji izađe iz naše fabrike, konstruisao je i napravio tu mašinu. Mašinu smo napravili za vlastite potrebe. Ona lim, prohrom i čelik debljine do 20 centimetara seče plazmom na 10.000 stepeni. Koristimo je za naše potrebe u prizvodnji, a vršimo i uslužno sečenje. U Srbiji postoje još tri ili četiri takve mašine i sve su uvezene. Nijedan brod ne može da se napravi bez takve mašine. Uz pomoć nje napravljen je brod Idea Beograd – "Nikola Tesla". Brod je upravo krenuo na put za Čikago povodom obeležavanja 150. godišnjice rođenja Nikole Tesle. Težak je 35 tona i kompletno je proizveden u našoj radionici, uključujući ugradnju motora, uređaje za navigaciju i navođenje, kompletan enterijer, eksterijer, farbanje...", priča Bernard Colja, i dodaje: "Za našeg partnera, firmu 'Senjak' napravili smo presu od 500 tona, a za vlastite potrebe liniju za profilisanje limova i proizvodnju trape-





...i brod Idea Beograd – "Nikola Tesla"

zastih limova. Sve je to kompletno napravljeno u našoj barvarskoj i mašinskoj radionici, koja je opremljena za obradu svih delova od metala. Pri tom sve proizvedene mašine i servisiramo."

Najveći dobavljači preduzeća Enigma Idea su firme "Senjak", Džip komerc od kojih kupuje čelične profile i cevi, preduzeće Devix iz Lazarevca snabdeva ih sendvič panelima. Sendvič paneli se ispunjavaju potparenim stiroporom, koji proizvodi preduzeće Fima iz Mionice. Firma Ilmaks iz Pančeva snabdeva ih PVC i aluminijumskom stolarijom, a Sintelon podnim oblogama.

Kao svoju prednost nad konkurencijom u Enigma Idei ističu kvalitet proizvoda, poštovanje rokova i brzinu isporuke, pa tek onda cenu. "U poslovanju smo se sretali i sa nelojalnom konkurencijom i sa damping cenama. Pojedini proizvođači su prodavali kontejnere po ceni materijala koji je potreban da bi se kontejner napravio. Sa tim smo se izborili tako što smo napravili različite modele za različite kupce. Mi nikad nećemo napraviti loš a jeftin proizvod da bismo se probili na tržištu, što prepoznaju i u inostranstvu, tako da smo ove godine počeli da izvozimo specijalizovana kontejnere za rudnike na tržištu Švedske", kaže Colja.

Strani partneri do Enigma Ideje dolaze uglavnom po preporuci, mada u firmi ističu Beogradski sajam građevine kao odličan vid za nalaženje novih partnera. "Smatram da smo interesantni firmama sa Zapada. Često velike firme šalju svoje stručnjake i tehnologe da vide kakvi su kapaciteti i mogućnosti našeg preduzeća. Ako bi sve krenulo onako kako mi želimo, sigurno bi 50 odsto naše ukupne proizvodnje išlo u izvoz", smatra Bernard Colja.

Kada je firma osnovana zapšljavala je oko 25 radnika. Trenutno ima 49 zaposlenih, od toga 40 u proizvodnji. Prosečna plata je 28.000 dinara.

Enigma Idea se nalazi u Luci Beograd, gde plaćaju zakup za plac na kome se nalazi firma. "Ovde smo od maja prošle godine. Sredstva od kredita koji smo uzeli iskoristili smo za uređenje placa. Sređena je cela infrastruktura, hidrantne i kanalizacione mreže. Mnogo je novca uloženo da bi radnici imali dobre uslove za rad", smatra Colja.

U Enigma Idei navode da mogu da proizvede do 100 kontejnera mesečno na 5000 kvadratnih metara radnog prostora i da planiraju da do kraja naredne godine budu vodeći proizvođač kontejnera u regionu.

U Enigma Idei su ponosni na kupce sa kojima sarađuju. To su vodeće domaće i strane građevinske firme. "Spisak firmi koje koriste naše objekate je velik, između ostalih to su Lasta Beograd, kojima smo nedavno napravili poslovni objekat na dva sprata, Alpina, austrijska firma koja je na tenderu dobila koncesiju za izgradnju autoputa Horgoš–Požega, građevinsko preduzeće "Ratko Mitrović", Projektmontaža, International School of Belgrade. Sa firmom Intermost smo dosta radili, preduzeće Marbo je kupilo jedan objekat za svoj proizvodni pogon u Nišu. Na najvećem gradilištu u Beogradu, a možda i u Srbiji (Delta City) nalaze se naši objekti. Veliki udeo u plasmanu naših proizvoda ima ovlašćeni prodavac našeg proizvodnog programa, firma Bazis grupa iz Beograda, s kojom uspešno sarađujemo od 2003, od kada imamo zajedničke sajamske nastupe", ističe Colja.

Enigma Idea ima program montažno-modularnih kuća tipa vikend-kuća. Sredstva potrebna za kupovinu takve kuće jednaka su sredstvima koja treba potrošiti da bi se podigla kuća slične kvadrature klasičnom gradnjom. Osim toga, sve ostale komparativne prednosti su na strani montažno-modularnih kuća. "To je kuća koja se stavi na kamion i vozi se na lokaciju, za takvu kuću nije potrebna dokumentacija kako bi se počela gradnja, koja inače kratko traje: u roku od tri nedelje kupac dobija gotov i postavljen objekat za koji nisu potrebni temelji pošto poseduje sopstevene stope. Što se tiče daljeg razvoja kuće planirali smo da uvedemo plinske instalacije i rezervoare za vodu. Tako bismo isključili potrebu za bilo kakvim spoljnim priključcima", kaže Colja. ×

S. RISTIĆ, V. MILOŠEVIĆ

BIZNIS

JEDAN NAŠ POLJOPRIVREDNIK PROIZVEDE HRANE ZA ŠEST OSOBA, RUMUNSKI ZA OSAM, MAĐARSKI ZA DEVET, BUGARSKI ZA 16, FRANCUSKI ZA 35, A NEMAČKI ZA 46 OSOBA

NAGRADE

Citroen na poklon

Uručenjem nagrada srećnim dobitnicima, 6. decembra završena je nagradna igra Komercijalne banke "Izbor je vaš". U centru Beograda, ispred ekspoziture KB-a, izvršni direktor banke Ljubica Banović uručila je ključeve automobila citroen C3 SX 1,1 dobitniku prve nagrade Zorani Kandić iz Beograda. Druga nagrada, novogodišnji aranžman za dve osobe u Istanbulu, pripala je Miloradu Milojeviću iz Kruševca, a treća, doček Nove godine na Zlatiboru Branku Jeriniću iz Beograda.

Tokom dva meseca trajanja nagradne igre klijenti KB-a pokazali su veliko interesovanje za učešće, oko 10.000 transakcija putem platnih kartica bilo je u konkurenciji za osvajanje nagrada.



SREĆNI DOBITNIK: ZORANA KANDIĆ

JUBILEJI

Deset godina Ericssona u Srbiji



LEGENDA: Slavljenici: Predsednik i potpredsednik kompanije Bo Anderson i Ljubomir Rajčić

Svetski lider telekomunikacija Ericsson proslavio je minule sedmice deset uspešnih godina na tržištu Srbije. Predsednik i generalni direktor firme Ericsson d.o.o. Bo Anderson tim povodom je izjavio: "Naš cilj je da budemo prvi izbor svakog potrošača u Srbiji u njegovoj potrazi za komunikacijskim rešenjima." On je istakao da se ova švedska kompanija pozicionirala u Srbiji kao vodeći dobavljač telekomunikacione opreme i servisa za mobilne i fiksne mreže. Srpski ogranak Ericssona nedavno je formirao novu radnu jedinicu Ericsson Enterprise, sa namerom da obezbedi rešenja za poslovne korisnike: preduzeća, javni sektor, nevladine organizacije itd.

ORGANIZACIJA

FIC kompletan

Savet stranih investitora u Srbiji (FIC) na redovnoj godišnjoj skupštini kompletirao je sastav uprave. Predsednik FIC-a je Budimir Kostić (Raiffeisenbank a.d.), potpredsednik Srđan Janićijević ("Politika"), a izvršna direktorka Ivana Petrović. Članovi Upravnog odbora su: Aleksandar Piker (HVB banka), Gustavo Navaro (Holcim Srbija), Martin Mueler (British American Tobacco), Nenad Vučinić (Henkel), Stajn-Erik Velan (Telenor), Panagiotis Vlasiadis (Alphabank) i Isac Šeps (Carlsberg). Najavljeno je da će Savet nastaviti sa izdavanjem Bele knjige (o investiranju u Srbiju), ali i objaviti Zelenu knjigu, koja će prvenstveno biti namenjena privlačenju direktnih stranih investicija.

SERTIFIKATI

Prva firma sa BRC-om

Mlekari Subotica dodeljen je jedan od najviših međunarodnih sertifikata – BRC (British Retail Consortium). Time je ova firma postala prva i jedina u prehrambenoj i mlekarskoj industriji u našoj zemlji, a i na teritoriji bivše SFRJ, koja je dobila BRC. Ovaj sertifikat garantuje potpunu sigurnost i vrhunski kvalitet proizvoda. On je znatno stroži od HACCAP-a, a podrazumeva potpuno kontrolisanu proizvodnju i zdravstvenu bezbednost proizvoda i osnovni je preduslov za izvoz proizvoda u zemlje EU-a.



USPEŠAN PROIZVOD: KREMSI

ANKETA VREMENA >> KO SU DOBITNICI A KO GUBITNICI U SRPSKOJ TRANZICIJI

Dobitnici su u manjini



BRANIVOJ JOVIČIĆ, GENERALNI DIREKTOR FABRIKE ULJA MLADOST, ŠID

- **DOBITNICI** Kad gledam našu fabriku, podignutu na ledini i sa uspešnim poslovnim rezultatima, mi smo apsolutni dobitnici. Ne znam koliko nas je ovakvih, ali imam utisak da smo manjina.
- **GUBITNICI** To su radnici. Čini mi se da fabrike nikad i nisu bile njihove, vlasništvo radničke klase bila je zabluda. Srećni su oni koji su uspeli da sačuvaju radna mesta.

Fondovi su zaradili u pri(h)vatizaciji

- **DOBITNICI** U srpskoj tranziciji i pri(h)vatizaciji dobitnici su strani investicioni fondovi koji su za male pare ušli u ekonomsko tkivo Srbije i hraneći se istim, stvorili ogroman kapital kojim dalje uvećavaju svoju moć i uticaj na našu privredu i život. U širem smislu, ako se čitav proces bolje reguliše i usmeri, svi ćemo kao društvo od tog nezaobilaznog procesa imati koristi.
- **GUBITNICI** Domaće znanje, kapital i veći deo radne populacije su gubitnici, jer je olako prepušteno drugima da upravljaju resursima ove zemlje.



DR BOGDAN KUZMANOVIĆ, PROFESOR UNIVERZITETA U NOVOM SADU

INOVACIJE

ThinkPad Tablet

Kompanija Lenovo predstavila je ThinkPad X60 Tablet, novi računar sa rotacijom ekrana u bilo kom smeru. Korisnici tablet računara Lenovo su profesionalci u pokretu: zdravstveni radnici, agenti osiguranja, agenti za nekretnine, članovi vlade, prosvetni radnici, trgovački putnici, sportski treneri itd. Model ovog računara P/N UU047XX na srpskom tržištu košta 2545 evra (uključen PDV). Ostali modeli biće dostupni od 1. januara 2007. ×



ROTACIJA: POKRETAN U BILO KOM SMERU

KARTICE

Rast Vise

U prvih devet meseci ove godine, preko Visa kartica u Srbiji i Crnoj Gori potrošeno je novca u vrednosti 346 miliona dolara, za 165,4 odsto više nego u istom periodu 2005. Regionalni direktor Visa International Žan Mark Tonti ipak smatra da je impresivniji rezultat to što je upotreba kartica u trgovinama porasla za 384 odsto. "To je jasan pokazatelj da potrošači razumeju i prihvataju prednosti bezgotovinskog plaćanja", tvrdi Tonti. Uz podatak da u ove dve države 40 odsto vlasnika kartica ima Visu, a to je 1,8 miliona korisnika, Tonti ističe da se ova tržišta najbrže razvijaju u regionu. Širi se i prihvatna mreža za kartice, rast u pomenutom periodu je oko 70 odsto. ×

BANKE

Zdrav sistem



PIŠE: BUDIMIR KOSTIĆ, PREDSEDNIK UDRUŽENJA BANAKA SRBIJE

Udruženje banaka Srbije nedavno je proslavilo 85 godina svog uspešnog rada. Ova bankarska asocijacija započela je svoju dugu tradiciju kao Udruženje banaka Srba, Hrvata i Slovenaca, a sada je Udruženje banaka Srbije. Kroz svoju višedecenijsku tradiciju ovo udruženje kreiralo je položaj i jačalo ugled bankarskog sektora u zemlji i inostranstvu, doprinosilo stvaranju zdravog bankarskog sistema.

Proces tranzicije kroz koji prolazi naša zemlja neminovno ima i velikog uticaja na naš bankarski sektor. Neosporno je da je u tranziciji sektor bankarstva zabeležio odlične rezultate i da se znatno brže transformisao od sektora privrede.

Proces tranzicije donosi sa sobom i unapređenje i usklađivanje poslovanja privrede i banaka prema međunarodnim standardima. Za banke je od posebnog značaja vođenje poslovnih knjiga, sastavljanje i prezentacija finansijskih izveštaja u skladu sa računovodstvenim načelima definisanim međunarodnim standardima. Danas, nažalost, banke po međunarodnim standardima pokazuju dobit, a po domaćim posluju sa gubicima. Kao primer neusklađenosti lokalnih regulativa sa međunarodnim standardima navodimo odredbe Odluke o klasifikaciji bilansne aktive i vanbilansnih stavki prema kojoj se tzv. start-up kompanije svrstavaju u kategoriju najrizičnijih klijenata, kao i da se cela grupa povezanih kompanija klasifikuje prema kompaniji koja ima najniži rejting. Prevazilaženju ovakve situacije najviše može da doprinese Narodna banka Srbije, kao vodeća institucija u reformi našeg bankarskog sektora, koja bi u najskorije vreme svojim propisima trebalo da omogući bankama da prikazivanje svog poslovanja i sastavljanje finansijskih izveštaja vrše u skladu sa međunarodnim standardima. ×

Broj završenih stanova

Godina	1997.	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.
Republika Srbija	10.828	9.700	11.036	10.372	10.496	10.713	13.871	16.388	16.417
Centralna Srbija	8.679	7.726	8.996	7.812	8.704	7.951	10.670	12.278	13.662
Vojvodina	1.956	1.954	2.017	2.540	1.792	2.605	3.168	4.108	2.755

Broj nezavršenih stanova

Godina	1997.	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.
Republika Srbija	53.044	46.283	39.880	39.490	37.783	39.809	36.344	34.516	32.756
Centralna Srbija	44.666	38.968	33.394	34.002	32.664	33.844	30.737	29.479	26.790
Vojvodina	7.788	6.968	5.991	5.413	5.044	5.920	5.607	5.037	5.966

Izvor: RZS



PIŠE: BRANIMIR BOŠKOVIĆ, GENERALNI DIREKTOR TELEFONIJE A.D. BEOGRAD

POSLOVNO GESLO

Znanje otvara vrata

Znanje koje posedujemo i koje upotrebimo na pravi način nas stavlja u jedinstvenu poziciju i otvara vrata koja pred drugima ostaju zatvorena. Na znanje se nadovezuje vera u pobedu i, neminovno, sledi uspeh. Sam Sun Cu je rekao: "Bitka je dobijena i izgubljena, pre nego što je i počela." ×

EXTREME

- **RSD** Međunarodna SWIFT asocijacija počela je 9. decembra da primenjuje novu oznaku za srpski dinar – RSD (numerički 941), a dva dana kasnije RSD je zamenio CSD u domaćem bankarskom sistemu.
- **DOBOŠ** Celokupna imovina Pribojske banke u stečaju prodata je "na doboš" za 64,5 miliona dinara.
- **DIREKTNO** Železnica Srbije, posle pauze od nekoliko godina, 10. decembra ponovo je uspostavila direktnu vezu Beograd–Venecija. Karta u jednom pravcu košta 55 evra.
- **GINIS** Martin Šlaf je svoju imovinu u Mobtelu (preostalu nakon formiranja Mobi 63, koji je kupio Telenor) ponudio PTT-u za jedan evro. Reč je o suvlasničkom delu BK tradea (sa PTT-om) nad nepokretnostima vrednim oko 30 miliona evra.
- **NAJBOLJI** Ovogodišnje nagrade SIEPA za najveće izvozne uspehe pripale su vršačkom Hemofarmu, "9. septembru" iz Gornjeg Milanovca i beogradskim firmama Mekikal sistem, PC TECH i HDL design house.

Verujem u tržište regiona

Ako je ekonomska destrukcija Srbije devedesetih de fakto bila politička odluka, ekonomski prosperitet Srbije takođe treba da bude politička odluka, smatra sagovornik "Vremena"



FOTOGRAFIJE: A. ANDIĆ

"Radim samo ono u šta verujem i što ima smisla za veliki broj ljudi. Nemam dilema o tome da li je ovo što radim dobro, uveren sam da jeste, a i ljudi do čijeg mišljenja mi je stalo kažu da je to to. Ne postoji jedna stvar koja me vuče u poslu, projekti moraju da budu višedimenzionalni – zdravi i zdravotržišni, da imaju društvenu vrednost i smisao za zaposlene u kompaniji i za mene kao investitora." Ovako za "Vreme" objašnjava svoj poslovni moto Slobodan Vučićević, generalni direktor Grand Kafe, predsednik Upravnog odbora "Soko Štarka" i izvršni direktor prehrambene grupacije Droga-Kolinska za Jugoistočnu Evropu. Mada kaže da bi napustio projekat u kojem ne vidi smisao, dakle ne vidi sebe u tom poslu i ne radi ga iz dubokog uverenja, Vučićević zapravo nema loših poslova. Kafa, slatkiši i dečje igračke se odlično prodaju, trenutno su izuzetak maline, ali kaže da mu je drago što je ušao u posao sa ovim voćem.

Vučićević je kao apsolvent Ekonomskog fakulteta otišao u SAD, vratio se u Beograd 1990. i sa dolarskom uštedevinom započeo uvoz mašina za prženje kafe i mlinova. Na početku ekonomskih sankcija Srbiji (1992) ponovo je otišao u Ameriku, a dve godine kasnije definitivno se vratio u Beograd i nastavio isti biznis. Proizvodnju kafe započeo je 1998. kada je i osnovao Grand Prom i napravio prvi domaći brend kafe. Pre dve godine ušao je u strateško partnerstvo sa slovenačkom Droga-Kolinskom, što mu je omogućilo ulazak u vlasničku strukturu "Soko Štarka". Vučićević je izgradio fabriku kafe Kofikom u BiH, Grupa je izgradnjom fabrike pašteta Argeta, vredne 25 miliona evra, napravila najveću investiciju u ovoj zemlji, a Vučićević je u Makedoniji kupio vodećeg proizvođača kafe Zlatno zrno i najvećeg proizvođača bezalkoholnih pića Slovin-Jugokokta, a u Brazilu plantažu kafe.

"Mnogi su sumnjali da će slovenačko-srpska biznis veza da zaživi, ali za dve godine rada sa Drogom-Kolinska potvrdilo se da smo pravi partneri, da smo u stanju da zajedno, na obostrano zadovoljstvo, učestvujemo u svakom sledećem projektu", ističe Vučićević. On smatra da partnera za nova udruživanja uvek ima, navodi da trenutno ništa konkretno nije u vidu, ali uz "nikad se ne zna" kaže: "Ja sam ljubitelj regionalnih integracija, pa ako se pruži neka prilika, rado ćemo se sa još nekim povezati."

ZDRAVI RAZLOZI: Vučićević čvrsto veruje u veze biznis–biznis (bez politike) unutar regiona, dakle u zajedničko tržište država bivše SFRJ, minus Slovenija (jer je u EU-u), plus Albanija. "Malo tržište ne može da obezbedi prostor za rast kompaniji. Ona traži širinu, veći broj potrošača. Ako je Evropa sa 500 miliona stanovnika našla razloga da se ujedini, naš region sa 20 miliona stanovnika, a to je četiri odsto Evrope, mora naći razloge za saradnju. Mali smo, nemamo izbora, što pre shvatimo da treba da ojačamo i budemo deo Evrope, biće nam lakše." Uz ovu tvrdnju Vučićević izražava i uverenje da će Srbija imati dovoljno političke mudrosti da potpiše ugovor sa Ceftom. "Sve nove članice EU-a prošle su kroz Ceftu, to i nama treba da bude priprema, predvorje za ulazak u Evropu. U regionu ćemo međusobno trgovati bez carina, izvozićemo robu u EU bez carina, a na sve što uvezemo iz Evrope zaštićeni smo carinama. Ojačaćemo naše kompanije i regionalne veze. Stvoriće se tržište od dvadesetak miliona stanovnika, velike kompanije će da ulažu, da grade, imaćemo priliv svežeg novca, to će povećati bruto nacionalni dohodak, standard će da poraste..." On navodi da proizvodi kompanija pod njegovom upravom (oko 2000 ljudi) odlično prolaze u regionu. "Grand je lider u Srbiji, Bosni i Makedoniji, 'Soko Štark' je u pojedinim proizvodima broj jedan ili dva u Srbiji i go-

Dug Dunavu

Na obali Dunava, kod Srebrnog jezera, Vučićević namerava da izgradi turistički centar. Za taj poduhvat ima više razloga. "Možda je presudno što sam ljubitelj prirode, ribolova, nautike i ekologije, ali glavni u toj priči je Dunav – on je nešto što nas najviše povezuje i čini delom Evrope i nešto što nam niko ne može oduzeti. Ali mi sami smo puno uzimali od Dunava, vekovima, i treba mu nešto dati, a moja želja je da to bude nova turistička destinacija. To nije lako, ne može da je napravi jedan privatnik, jer je to mnogo širi društveni projekat", kaže Vučićević i otkriva da su prvi put u Srbiji lokalna zajednica, opština Veliko Gradište, i jedan privatnik potpisali ugovor o privatno-javnom partnerstvu na projektu Srebrnog jezera. "Opština će izgraditi infrastrukturu, delom od svojih i sredstava koja su dobili od nas za zakup i kupovinu zemljišta, a mi ćemo podići nekoliko hotela, golf terene, akva-park, marinu i sve što može da privuče ljude kao turistička destinacija." On još navodi da je predračunska vrednost tih objekata oko 50 miliona evra i da veruje da će biti izgrađeni u narednih tri do pet godina.

Program za decu

"Porodična firma za uvoz i distribucija igračaka i dečjih serija Texi Co., koju vodi moja supruga, ušla je prošle sedmice u vlasničku strukturu B92, da bi distribuirala svoj program na pravi način", iznosi Vučićević. Poslovno povezivanje izvedeno je u formi dokapitalizacije u vrednosti 2,3 miliona evra, čime je Dexi Co. stekao deset odsto vlasništva B92.

tovo trećinu proizvodnje izvozi, Argeta se probija i u Albaniji. Cela teritorija bivše Jugoslavije vrlo je značajna za nas. Mi idemo i u Rusiju, dečja hrana Kolinske je tamo broj jedan. Prepoznati smo kao brend, a to je najteže ostvariti – da potrošači prepoznaju proizvod, to vredi milijarde." Vučićević još kaže da "nije realno da mi prodajemo u Zapadnoj Evropi, ali je vrlo bitno da u ovom regionu zauzmemo pozicije, radimo na tome i imamo dosta uspeha."

Gospodin Vučićević iznosi da kompanije pod njegovom upravom imaju kompletan plan razvoja u sledeće tri godine. Grand je završio investiranje "u tom smislu da je tehnologija kojom smo ovladali sasvim dovoljna za tip proizvodnje koji imamo, dostigli smo maksimum." Što se tiče "Štarka", u planu je izgradnja nove fabrike, u okolini Beograda. "Ako se odlučimo za tu investiciju, ona će vredeti oko 20 miliona evra i time bismo duplirali proizvodnju 'Štarka'. Krenuli bismo sa novim proizvodima, a onda bi proizvodnju iz stare preselili u novu fabriku", otkriva Vučićević

Na pitanje da li u distribuciji nailazi na barijere zbog konkurentskih firmi, Vučićević odgovara: "Imamo solidnu prohodnost, naravno borba na tržištu postoji, biće je verovatno i više, ali sa svim partnerima imamo korektne odnose i gledamo da ih unapredimo i nemamo neekonomskih barijera. Naš princip je da razvijamo dobre odnose i sa dobavljačima i sa kupcima i sa konkurencijom."

DOĆI ĆE EVROPA: Sagovornik "Vremena" je veliki pobornik ekonomskih sloboda – slobodnog kretanja roba, kapitala, znanja, radne snage, ideja i informacija, pa smo ga pitali da li bi nešto želeo da promeni u Srbiji. Odgovorio je potvrdno, ali smatra da je samo pitanje vremena kada ćemo ovde imati jedinstvene zakone EU-a. "Ttreba sistemski raditi i to će samo po sebi doći, ne sa promenom od jednog do drugog zakona, nego će se usaglašavanje propisa automatski dešavati sa jačanjem naše odluke da se približimo Evropi. Ne bi bilo loše kada bi se politika još više odvojila od ekonomije, kad bi zakoni bili čvršći, kad bi sigurnost ulaganja bila jača i onda bi bio veći priliv kapitala. Ako je ekonomska destrukcija Srbije devedesetih de fakto bila politička odluka, ekonomski prosperitet Srbije takođe treba da bude politička odluka."

Vučićević kaže da mu je žao što ovde nema više uspešnih kompanija i pojedinaca. "Najviše mi je žao mladih ljudi koji su otišli u inostranstvo, mnogi od njih bili bi uspešni, cela bi zemlja bila uspešnija." On smatra da kompanije treba da pokažu jaču dozu društvene odgovornosti za kvalitet života u Srbiji, mada kaže da je to posao države. "Posao kompanija je da kreiraju novu vrednost i da plaćaju državi porez. Posao države je da brine o zdravlju ljudi, o obrazovanju, infrastrukturi itd. Kako je Srbija u tranziciji, tu su gorući društveni problemi – siromaštvo, deca bez roditelja, nasilje u porodici, i čini mi se da kompanije značajno učestvuju u projektima koji bi trebalo da su posao države. Trudimo se da pomažemo deci bez roditelja, bolnicama i drugim ugroženim kategorijama jer smatramo da se svaki dinar potrošen u himanitarne svrhe višestruko vraća kroz ozdravljenje društva." Vučićević dodaje da u Srbiji mnogo toga nedostaje. "Ne zna se čega više i šta je preče, ali obrazovanje je ključna stvar za uspeh svake zemlje, za podizanje njene konkurentnosti." Kao predsednik Srpske asocijacije menadžera (SAM), on najavljuje da je samo pitanje dana kada će se i ova grupa od 40 uglednih ljudi priključiti kompanijama koje stipendiraju mlade talente. ×

ZOJA JOVANOV



Imanje u Brazilu

Plantaža Granda u Brazilu proteže se na 150 hektara planina u centralnom delu zemlje. "Količine kafe sa naše plantaže nisu velike, ali je ona najboljeg kvaliteta i koristimo je za Premium kafu. Inače, ne postoji nijedna firma pojedinačno, ni najveća u Brazilu, koja može da zadovolji naše potrebe. Grand je veliki, za potrebe u Srbiji uvozimo godišnje 15.000 tona kafe, a potrošnja svih naših povezanih preduzeća je 30.000 tona", ističe Vučićević. Na pitanje da li bi u Brazilu otvorio prodavnicu kafe, slatkiša itd., on odgovara da za tako nešto nedostaje tržišna logika, jer na Grandovom imanju žive dve porodice, a od najbližeg grada je udaljeno 14 kilometara. "Ni maloprodajna mreža u Srbiji nam nije u fokusu, nemamo nameru da je širimo, zadovoljni smo poslovnim odnosima sa distributerima."

Obnova Zvezde

"Sport je u Srbiji značajan, ali kao i mnogo čemu u našoj zemlji i sportu je ugrožena materijalna osnova", objašnjava Vučićević motiv za veliku pomoć koju njegove kompanije pružaju sportskim klubovima. Kao predsednik Upravnog odbora Sportskog društva Crvena zvezda, on se naročito angažovao u donatorskoj akciji za obnovu dvorane ovog kluba. "Cilj je da prikupimo 300.000 evra za rekonstrukciju dvorane u kojoj treniraju najveće zvezde, najveći heroji naše sportske scene, odbojkašice, ali i nekoliko hiljada dece. Ta dvorana je u katastrofalnom stanju, 40 godina nije renovirana i nadam se da ćemo je donatorskim novcem tokom sledeće godine potpuno obnoviti."



SAVREMENO: Ciglana u Velikoj Plani

USPEŠNE PRIVATIZACIJE: "PROGRES VELIKA PLANA", VELIKA PLANA

Tavanice za ceo svet

U zastarelu fabriku, koju je na aukciji kupio za nešto više od milion evra, novi vlansik uložio je tri miliona evra i danas osim opeka izrađuje sušare i mašine za automatsko slaganje ciglarskih elemenata vrhunskog kvaliteta, a jeftinije od uvoznih

Otkad je poslednjeg dana februara 2003. godine kupio fabriku opekarskih proizvoda "Progres Velika Plana" u istoimenom mestu, njen vlasnik i direktor Dragan Kostjerčević do danas je pokazao da u domaćem biznisu uspešna realizacija poslovne vizije nije nemoguća. Firma koja je godinama bila u stagnaciji danas je postala domaći lider u proizvodnji tavanskih elemenata, a daljim razvojem i ulaganjima proširiće svoju delatnost i na proizvodnju mašina za opekarstvo.

Osim snabdevanja domaćeg tržišta (građevinskih firmi i stovarišta), "Progres Velika Plana" čak 80 odsto proizvodnje radi za Kosovo, Crnu Goru, Republiku Srpsku i Rumuniju. Po rečima direktora, u narednom periodu fabrika će se fokusirati na povećanje prodaje u Srbiji, a kao glavni adut u tom poslovnom poduhvatu navodi vrhunski kvalitet osam opekarskih elemenata koji se proizvode u neposrednoj blizini Koridora 10.

SVE NOVO: "Kada sam na aukciji kupio Progres za nešto više od milion evra, u fabrici sam zatekao prastari, odavno prevaziđeni način proizvodnje, koji je po svojoj prirodi veoma prljav", kaže za "Vreme" Kostjerčević. "Već u prvoj godini odlučio sam da to osavremenim: uvezao sam automatiku iz Italije, Španije i Nemačke, kako bih radnicima olakšao posao, povećao proizvodnju i podigao kvalitet opekarskih proizvoda na svetski nivo. Danas, u fabrici koja ima 7000 kvadrata, ne postoji nijedan jedini šraf iz starih pogona! Sve je novo i automatizovano, proces izrade opekarskih elemenata je čist i tri puta brži nego ranije, a o kvalitetu proizvoda da i ne govorimo."

Pored šupljeg bloka za zidanje, polugitera, preganih blokova i monte koji čine 20 odsto prodajnog programa, "Progres Velika Plana" deset meseci u godini sa sto odsto kapaciteta proizvodi fert-punioce, najvažniji i u isto vreme najosetljiviji tavanski element, zahvaljujući čemu je postao lider u ovoj oblasti. Pre privatizacije Progres je proizvodio 700.000 jedinica mesečno, a sada je produkcija povećana za 45 odsto i iznosi više od milion tavanskih elemenata. Kako navodi Kostjerčević, u proleće iduće godine, uz tri nove automatske sušare, proizvodnja će porasti na 1,25 miliona jedinica mesečno, da bi potrebe tržišta bile u potpunosti zadovoljene. Jer, skladište koje može da primi dva miliona elemenata sada zvrji prazno, pošto se kompletan proizvodni program, koji naruče veliki kupci, rasproda dva meseca unapred, tako da mali distributeri uglavnom ostaju kratkih rukava. S proleća, ta situacija će se, tvrdi vlasnik fabrike, poboljšati.

DOMAĆI PROIZVOD: Sve sirovine za izradu opekarskih proizvoda "Progres Velika Plana" nabavlja u Srbiji.

"Kupili smo zemlju, uradili sve neophodne elaborate i dobili odobrenje od nadležnih da otvorimo rudnik za eksploataciju sirovine. Rudnik se nalazi u Starom Selu, na sedam kilometara od fabrike, i po ugovoru imamo pravo da ga koristimo 120 godina", navodi Kostjerčević.

Zastareli način proizvodnje opekarskih proizvoda "Progres Velika Plana" zamenio je automatizovanim sistemom: posle prvog procesa isušivanja na ležalištima otvorenog i zatvorenog tipa,

glina preko dodavača odlazi u preradu, prolazi kroz filter-mešalicu, transportuje se u grubi mlin gde se prerađuje u čestice od tri do četiri milimetra, a potom i u fini mlin gde se čestice svode na prečnik od jednog milimetra. Iz mešalice i vakuum prese opekarski proizvodi odlaze na konačno oblikovanje, i na kraju u jednu od 14 specijalizovanih sušara, kojima radnici upravljaju preko kompjuterizovanih sistema.

"Zbog drugačijeg načina proizvodnje, bio sam prinuđen da smanjim broj zaposlenih sa 178 na stotinu ljudi. Svi su prošli neophodni proces obuke i sa znanjem stečenim kod nas mogu da se zaposle u bilo kojoj fabrici opekarskih proizvoda u svetu", ističe direktor. Radnici koji su posle privatizacije potpisivanjem sporazumnog ugovora ostali bez posla, dobili su otpremninu u visini od 100 evra po godini staža.



OPEKARSKI PROIZVODI SVETSKOG NIVOA: Vlasnik i direktor Progresa Dragan Kostjerčević

MAŠINE ZA SVET: Otkad je privatizovao fabriku, Kostjerčević je u nju uložio dodatnih tri miliona evra. Deo tog novca, dobijenog kroz kredite od stranih banaka koje posluju u Srbiji, investiran je u eksperimentalnu proizvodnju sušara i mašina za automatsko slaganje ciglarskih elemenata.

"Po kvalitetu, naše sušare mogu da stanu rame uz rame sa onima koje se proizvode u Italiji. Početkom godine završićemo pregovore sa nekim domaćim ciglanama, koje su zainteresovane da im 'Progres' opremi deo proizvodnje. Primera radi, naša mašina za automatsko slaganje elemenata staje 150.000 evra, dok bilo gde u svetu košta 90.000 evra više", navodi Kostjerčević. Ove mašine odlično su se pokazale u njegovoj fabrici.

Prvi čovek ciglane iz Velike Plane smatra da bi država trebalo da ima sluha i pomogne ovaj projekat, jer je on višestruko isplativ, kako kroz investiciju tako i kroz imidž Srbije u svetu. "Nažalost, podrška koju sam očekivao je izostala, ali neću odustati, jer sam siguran da radim pravu stvar, kako za Progres tako i za Srbiju", ističe Kostjerčević. ×

LOLA MILOŠEVIĆ

Etnocentar u pomoravskom stilu

Osim proizvodnje opekarskih proizvoda i mašina koje će olakšati posao drugim ciglanama, "Progres Velika Plana" proširuje svoju delatnost i na oblast turizma. Smatrajući da u neposrednoj blizini Koridora 10 postoji potreba za izgradnjom turističkog centra, prvi čovek Progresa odlučio je da napravi atraktivno odmaralište.

"Kupili smo dva hektara zemljišta koje je do sada bilo deponija, očistili ga i počeli da pravimo turistički kompleks", priča Kostjerčević. "Moja ideja je da napravimo etnocentar, kakav do sada nije viđen u Srbiji. U okviru postojećeg jezera napravićemo 12 malih ostrva, i na svakom od njih po jedan bungalov, izgrađen i opremljen u starom pomoravskom stilu, sa autentičnim nameštajem koji će izraditi majstori ovog zanata. Gosti će do svojih kuća za odmor moći da stignu ili čamcem ili preko malih mostova kojima će ceo kompleks biti povezan. Planirana je i izgradnja restorana, bazena, trim-staze, kao i terena za tenis, fudbal i rukomet."

U izradi ovog projekta, koji direktor Progresa od milja naziva "malom srpskom Venecijom", učestvovaće nekoliko desetina stručnjaka iz različitih oblasti, a po otvaranju, planiranom za jun iduće godine, biće i novih radnih mesta. Progres etnocentar zaposliće vrhunske majstore kulinarstva koji će pripremati nacionalne specijalitete, ali uhlebljenje će naći i ostali ugostiteljski i turistički radnici koji će dati sve od sebe da gostima omoguće ugodan i nezaboravan odmor u neposrednoj blizini Beograda.

AC-BROKER a.d.

O BEOGRADSKOJ BERZI

Mehur!?

Tokom cele protekle nedelje (4–8. decembar) investitori nisu uspeli da obuzdaju strasti za kupovinom akcija, i to po cenama koje su u nekim slučajevima imale malo veze sa zdravim razumom. Pojedine hartije, mahom iz bankarskog sektora, postale su predmet opšte spekulacije pa su njihove rekordne vrednosti, svakog novog dana, bile neminovna posledica.

Indeks najlikvidnijih akcija Beleks 15 porastao je preko šest procenata, dok je veliki broj akcija s kontinuiranog tržišta poskočio dvocifrenim stopama rasta. Istina, nakon povraćaja novca od dokapitalizacije Agrobanke, neki drugi scenario nije ni bio očekivan. Tržište sa veoma malom kapitalizacijom teško da bi moglo apsorbovati i mnogo manju količinu novca te su berzanski kursevi naglo krenuli da rastu. I dok su investitori koliko-toliko oprezno vrednovali akcije kompanija iz realnog sektora, vrednost domaćih banaka je u kratkom vremenu porasla do zabrinjavajućih visina. Čak su se i zvaničnici Narodne banke, možda prvi put otkada se akcijama banaka trguje na Berzi, osvrnuli na trenutni trend izrazivši skepsu po pitanju njihove realne vrednosti. Komercijalna banka bila je lider po prometu probivši psihološku barijeru od 70.000 dinara po akciji. Istorijski najviše vrednosti postizale su i Univerzal, Jubmes i Privredna banka, i to sa prometima koji se teško mogu okarakterisati kao minorni. Preterani optimizam investitora u finansijski sektor osetili su i akcionari Globos osiguranja, koje je poskupelo dodatnih 24 procenta došavši na korak od 3000 dinara.

U realnom sektoru, u centru pažnje bile su do skora nelikvidne hartije koje je oživela ponuda paketa akcija od strane državnog Akcijskog fonda. Subotička Fidelinka porasla je preko 41 odsto tokom sedmice, vrativši se na nivo iznad 1000 dinara, gde je poslednji put bila kada je preuzeta u februaru prošle godine. I akcije konditora Banat, koga očekuje spajanje sa Bambijem, zabeležile su značajnije trgovanje nakon više meseci skromnog prometa. Nagli rast banaka i spomenute prodaje državnih akcija još jednom dokazuju da je broj likvidnih hartija na Beogradskoj berzi ključni problem tržišta, čije će rešenje odrediti sudbinu same berze. ×

NENAD GUJANIČIĆ
nenad.gujanicic@ac-broker.co.yu

PROMOCIJE: MULTIPARTNER SISTEM, BEOGRAD

Oprema na kojoj niču kompanije

Mnoga mala i srednja preduzeća nastala su i profitiraju na uslugama koje pružaju specijalnim mašinama za očuvanje kvaliteta životne sredine


IDEALNO ZA POČETAK BIZNISA: Predrag Krstev, Milan Vranić i Budimir Milić

Beogradska kompanija Multipartner sistem, lider u isporuci i servisiranju specijalnih vozila, mašina, opreme i postrojenja namenjenih očuvanju kvaliteta životne sredine, prvi put se posle 15 godina uspešnog rada predstavila široj javnosti. Na prvoj konferenciji za novinare, održanoj 12. decembra, predsednik kompanije Milan Vranić objasnio je ovu "tišinu" činjenicom da je Multipartner godinama snabdevao najsavremenijim svetskim vozilima javna komunalna preduzeća. Partnerski odnosi su, dakle, tekli na relaciji privatna firma – država. "Mala i srednja preduzeća sada ulaze u pravu poslovnu priču i mi sa njima", kaže Vranić i objašnjava da su mnoge firme nastale na opremi i tehnologiji koju su kupile od Multipartnera. "Danas obrću po deset miliona evra godišnje. Reč je ozbiljnim poslovnim ljudima koji su shvatili da se i najmanji komunalni i ostali poslovi vezani za životnu sredinu ne mogu više obavljati ručno ili primitivnim spravama." On smatra da su, recimo, vozila kompanije Multicar idealna šansa za biznis ljudima koji će od javnih preduzeća dobiti otpremninu. "Umesto da opremaju stanove i kupuju kola, korisnije bi bilo da udruženim novcem naprave biznis, pa od profita ulažu u standard." Multicar, kako je objasnio direktor Multipartnera Predrag Krstev, čisti i pere ulice, uklanja sneg, seje, zaliva i kosi travu, seče granje i briketira ga, kreči fasade, odvozi smeće... Njime upravlja samo jedan čovek, a sposoban je godinama da radi svih 365 dana. Ovo preduzeće na točkovima staje od 50.000 do 150.000 evra, u zavisnosti od opreme koju koristi, a može se kupiti i na lizing i kredit. Uz vozilo, kupci dobijaju kompletnu obuku, a mobilne ekipe inženjera i rezervni delovi na raspolaganju su im 24 sata dnevno. Na promociji kompanije predstavljena su i vozila Erdvin, koja pored ostalog recikliraju gume, a krajnji proizvod je asfalt i gorivo za cementare. Zanimljiv je i smećar kompanije Faun, za čiji rotacioni sistem brend menadžer Multipartnera Budimir Milić kaže da sabija smeće i priprema ga za reciklažu, a osim Beograda ima ga samo još nemački grad Gosler. Tu su i postrojenja Moro koja čiste kanalizacione cevi itd. Sva ta vozila i mašine evropski gradovi uveliko koriste, a Multipartner, kao generalni uvoznik i distributer za Srbiju, ističe da na naše tržište plasira isključivo poslednju reč tehnologije. Da bi kupcima pružila kvalitetnije usluge, ova beogradska kompanija izgradiće iduće godine servisni centar i prodajni punkt, ali i proizvodni pogon, gde će, u saradnji sa stranim partnerima, sklapati pojedina postrojenja. Uporedo sa razvojem kulture održavanja higijene u gradovima (posebne kante za staklenu i limenu ambalažu itd.), Multipartner će uvoziti adekvatne mašine za prikupljanje i sortiranje otpadaka i za njihovu reciklažu.

PREDSTAVNIŠTVA: CITIGROUP, SAD

Opipavanje terena za biznis

Vodeća svetska kompanija za pružanje finansijskih usluga otvoriće predstavništvo u Beogradu i nastojati da u Srbiju privuče strane investitore

Američka Citi bank u tri navrata (1986, 1989, pa 1990. godine) dobijala je licencu za otvaranje banke u Srbiji, ali i ovog decembra, kada su mnogi mediji na sva zvona oglasili da "dolazi i kupuje", ova ugledna svetska institucija je oprezna. Kako je 11. decembra najavio Viliam Mils, predsednik Citigroupa za Evropu, Bliski istok i Afriku, ova vodeća svetska kompanija za pružanje finansijskih usluga otvoriće predstavništvo u Beogradu. Citi bank, članica ove grupe, možda će, a možda nikad neće poslovati u Srbiji, jer, po rečima Milsa, "korporativno putovanje kroz jednu zemlju je dug proces i prvih godina svodi se


CITIBANK NEĆE DOĆI: Viliam Mils

na opipavanje terena za biznis." Još konkretnije, rekao je da Citibank ni sa kim u Srbiji nije vodila nikakav razgovor o akviziciji neke domaće banke, ali nije isključio mogućnost da će u budućnosti i to biti u igri. Za početak, on je Srbiju označio kao jedno od ključnih tržišta za Citigroup u južnom i centralnom delu Evrope, što je i logično jer od 51 zemlje u kojima posluje, u ovom regionu etablirana je samo još u Mađarskoj i Rumuniji. U Srbiji će ova multinacionalka, kako je novinarima rekao Laslo Balaši, direktor Citigroupa u Mađarskoj, Južnoj i Centralnoj Evropi i zemljama Baltika, posmatrati poslovanje telekomunikacija, energetike, banaka, farmaceutske industrije... ukupno deset ključnih grana, a potom celokupnu privredu. Tek kad budu načisto s tim gde vredi ulagati, ući će u posao možda i Citibank. Za početak, Citigroup će investicionim fondovima olakšati ulazak u našu zemlju i, kako reče Viliam Mil, prenosiće po svetu priču o Srbiji i poradiće na tome da članovi njene porodice, veliki investitori, ulože ovde što više novca. Klijentima u Srbiji pružaće usluge globalnih transakcija, korporativnih finansija i savetodavne.

ĆERKE-FIRME: AUSTROTHERM D.O.O. SRBIJA

Lider stiropora

Izgradnjom fabrike u Valjevu i preuzimanjem dva konkurentska pogona, kompanija se uzdigla u vrhunskog proizvođača termoizolacionih ploča


PET GODINA USPEŠNOG POSLOVANJA: Dragomir Ilić, generalni direktor Austrotherma Srbija

Austrotherm d.o.o. Srbija proslavio je 6. decembra pet godina uspešnog poslovanja. Kompanija je osnovana 2001. godine, kao jedna od osam evropskih ćerki-firmi unutar grupacije Austrotherm International. Osnovna delatnost ove grupacije je proizvodnja različitih vrsta termoizolacionih materijala. Grupacija pripada koncernu Schmid Industrie Holding, koji proizvodi široki spektar građevinskih materijala. Na početku, Austrotherm d.o.o. bavio se uvozom termoizolacionih ploča iz fabričkih postrojenja matične kompanije u Austriji, Mađarskoj i Rumuniji i zapošljavao je svega nekoliko stručnjaka. Samo dve godine od ulaska na srpsko tržište, Austrotherm je izgradio i pustio u pogon svoju prvu fabriku u Srbiji. Investiranjem 3,5 miliona evra, u Valjevu je izgrađena fabrika za proizvodnju termoizolacionih ploča od stiropora (EPS). Valjevo nije slučajno odabrano za lokaciju fabrike – presudio je povoljan geografski položaj, blizina gradova poput Beograda, Novog Sada, Šapca, Čačka, kao i susednih zemalja. Godišnji proizvodni kapacitet fabrike je 400.000 kubika stiropora. Dve godine posle otvaranja fabrike u Valjevu, Autrotherm preuzima, do tada konkurentske, pogone u Srbobranu i Nišu, pri čemu u Nišu danas proizvodi ne samo termoizolacione ploče od stiropora već i one na bazi XPS-a (ekstrudiranog polistirena). Reč je o prvoj Austrothermovoj XPS-fabrici izvan granica Austrije i jedinoj ovog tipa u Srbiji. Uz domaću proizvodnju i prepoznatljiv kvalitet, iste godine Austrotherm postaje apsolutni lider u svojoj branši. Danas, u svojim fabrikama u Srbiji zapošljava ukupno 110 ljudi.

TRANSFERI: ATB SEVER, SUBOTICA

Promena u vrhu

Norbert Kun imenovan je za novog generalnog direktora ATB Severa, odlukom upravnog odbora ove subotičke firme. Dosadašnji generalni direktor Rainer Fogl izabran je za predsednika upravnog odbora. Tom prilikom Fogl je izjavio: "U poslednje dve godine, kao generalni direktor, imao sam veliku odgovornost da u preduzeću u Subotici primenim najviše standarde ATB grupe, jednog od najvećih proizvođača elektromotora i pogonske tehnike u Evropi. Moj glavni cilj na mestu predsednika upravnog odobra, ostaje i dalje motivisanje naših zaposlenih na ostvarenju zajedničkog zadatka – održati visok kvalitet proizvoda i činiti kupce zadovoljnim." Dve godine nakon privatizacije, promene koje prate ovaj proces uspešno su sprovedene u ATB Severu, a proces restrukturiranja, novih investicija i finansijske konsolidacije još je u toku. ATB Sever je već u prvoj godini prisustva na srpskom tržištu investirao oko četiri miliona evra.


NOVI DIREKTOR: Norbert Kun

PROIZVODNJA: GROSSOPTIC, BEOGRAD

Nova linija za sočiva

Kompanija Grossoptic iz Beograda početkom 2007. godine pustiće u rad novu automatsku proizvodnu liniju Smart Lab za izradu dioptrijskih sočiva, nemačkog prizvođača Optotech. Ovakav proizvodni pogon je potpuno kompjuterizovan i predstavlja najsavremeniju tehnologiju koju poseduje samo nekoliko kompanija u svetu.

Prema rečima generalnog direktora Grossoptica Milana Starčevića, uvođenje nove tehnologije svrstaće našeg najvećeg proizvođača korektivnih sočiva u red sa najpoznatijim svetskim kompanijama iz oblasti oftalmologije. "Reč je o automatizovanoj liniji koja će dodatno garantovati premijum kvalitet krajnjeg proizvoda", kaže Starčević.

Nova tehnologija biće povezana sa sadašnjim sistemom obrade podataka o porudžbinama i sirovinama, što će doprineti kvalitetu i brzini proizvodnog i prodajnog procesa.

INVESTICIJE: AERODROM "NIKOLA TESLA"

Prvi vidikovac

Na Aerodromu "Nikola Tesla" u toku je izgradnja vidikovca koji će omogućiti svim ljubiteljima avijacije da posmatraju poletanje i sletanje aviona iz neposredne blizine. To će biti prvi vidikovac napravljen na beogradskom aerodromu otkad je naša najveća vazdušna luka izgrađena.

Radovi na izgradnji vidikovca počeli su u septembru, a trenutno je u toku nasipanje prilaznog puta. Završetak radova očekuje se do proleća sledeće godine.

Prema idejnom projektu stručnjaka JP Aerodroma "Nikola Tesla", vidikovac će biti izgrađen na površini od šest hektara sa dva brdašca visine pet i sedam metara. Vidikovac je zamišljen kao park sa letnjikovcima u okviru kojih će biti travnate površine sa klupama, fontane i stazice oivičene zelenilom i cvećem. Za najmlađe biće napravljeno igralište sa klackalicama i ljuljaškama.

IZJAVA NEDELJE >>

“Globalizacija efikasno ubija lokalne laži i u tom smislu neuporedivo je efikasnija od hladnog rata.”



NENAD PROKIĆ, dramaturg, član glavnog odbora LDP-a (“Danas”)

Marta Savić,



folk pevačica i supruga Mileta Kitića, na pitanje da li bi joj smetalo “da njen muž ima drugu ženu”, kaže: “Moj suprug ne može da ima drugu ženu. On može samo da ulepša vreme kada ja nisam pored njega. Kada smo zajedno, ja znam koliko je meni lepo sa njim i obrnuto. Tu druga žena ne postoji. Nikada! Još jednom ponavljam: kad nismo zajedno, Mile ima pravo da ulepša sebi dan i noć. Na koji način, na njemu je da izabere.” (“Svet”)

Lavrentije Trifunović,

vladika, komentariše ukidanje Radija “Glas crkve” i upozorava “da bi ukidanje ovakve veze crkve sa vernicima bilo ravno vraćanju 60-70 godina unazad”: “’Glas crkve’ ne pretenduje da bude radio celog SPC-a. Ako se uskrati pravoslavnim hrišćanima u prestonom Beogradu takav radio, što nije činio ni Slobodan Milošević, onda bi to bio apsurd, koji ni Zapad ne bi shvatio, i to baš u vreme kada smo kobajagi svi za evropske i svetske integracije našeg društva. Otići ćemo i kod Njegove svetosti patrijarha Pavla da zatražimo podršku. Ako je potrebno, idemo i do premijera i drugih nadležnih, da im lično objasnimo pogubnost gašenja predajnika ovako važne duhovne, kulturne i nacionalne stanice. Obradovali smo se kada su na čelo srpskog rukovodstva počeli da dolaze ljudi koji su kadri i raspoloženi za bolje razumevanje između države i crkve. I dalje mislim da iza ove odluke ne stoji Vlada Srbije. Pre bih rekao da je reč o nepromišljenoj odluci onih kojima je dato da se pitaju o sudbini Radija.” (“Večernje novosti”)

Miodrag Milovanović,

predsednik UO Aerodroma, otkriva zašto je “plata Nebojše Nedeljkovića, generalnog direktora Aerodroma “Nikola Tesla”, 580.000 dinara”: ”UO određuje bodove i koeficijente, a visinu znaju samo ljudi iz finansijske službe koji rade mesečne obračune. Ako neko na osnovnu zaradu dobije više bodova i veće koeficijente, onda mu sledi i veća plata. Plata direktora, inače, može da bude veća pet do deset puta od prosečne, koja iznosi 40.000 dinara. Aerodrom ima veću dobit od svih javnih preduzeća, vidite da predstavnici nekih firmi imaju plate od po milion dinara, odnosno oko 15.000 evra, zašto onda direktor jednog uspešnog preduzeća ne bi, na primer, imao sedam hiljada evra.”(“Kurir”)



Tanja Jordović,

glavna urednica informativnog programa TV Pinka, “nije pristalica dijeta”: “Žao mi je onih koji u stalnom strahu od kilograma žive na bobicama. Skoro sam pitala jednu prijateljicu kako održava vitku liniju i mladalački izgled. A ona mi je krajnje iskreno odgovorila da je imala već tri operacije na licu, dve na grudima, nekoliko liposukcija, svakoga dana gladuje, a uveče je redovan posetilac teretana. Pa, gde je tu život?” (“Glorija”)



N.N.

“lice iz kabineta predsednika Republike”, kaže da predsednik “odmalena ima istog berberina i njegova je redovna mušterija više od trideset godina”: “U okviru Predsedništva ne postoji frizerski salon u kome se šiša predsednik. On se godinama, još od mladalačkih dana, i u vreme kad je bio gimnazijski profesor, pa i sad kad je predsednik, šiša kod istog čoveka. Predsednik, inače, baš vodi računa o tome.”

Vuk Drašković,

ministar spoljnjih poslova, ne pitanje gde se šiša kaže: “Vukovi se ne šišaju. Šišam se kod kuće i šiša me Dana.”

N.N.

saradnik premijera Koštunice, kaže da je predsednik srpske vlade redovna mušterija frizerskog salona “Jovica” u centru Beograda: ”Jovica i Voja se poznaju sto godina. Kad premijer ode na šišanje, nema ni potrebe da objašnjava kakvu frizuru želi. Sa Jovicom priča o običnim, životnim temama, koje nemaju nikakve veze sa politikom.”



Rasim Ljajić,

koordinator za saradnju s Haškim tribunalom, “u poslednje vreme morao je da promeni frizera”: “Pre sam se šišao kod Dragana zvanog Gari, koji je čuveni frizer u Novom Pazaru. Sad se šišam u zgradi u kojoj stanujem u Beogradu, u frizerskom salonu ‘Olja’. Kad odem kod nje, nemam nekih posebnih zahteva. Samo sednem i ona sama šiša, ne pitajući me šta i kako.” (“Kurir”)

Fatima Jovanović,

"iz Kragujevca, ima dugogodišnje iskustvo u skidanju magije i bajanju, oštar um". Ima klijente sa svih strana, pa i sa Kosova. "Stigao je na ivici ludila. Čekao je kraj flaše u kojoj je u vodi bilo gašeno ugljevlje. Na flašu je bila zakačena kesica sa ugljem i crvenom maramom, a preko svega je krst. Sa tom 'opremom' trebalo je da ode na obližnju reku, a ja ću bajati i prosipati vodu, a niz reku će otići muke napaćene duše. U nekim slučajevima bolesti lečim najpre prečišćavanjem duha, koji onda vodi telo ka ozdravljenju. Bajem nad peškirom i vinom. To vino osoba treba da pije uveče, po tri gutljaja. Ujutru treba da se umije i da se obriše obajanim peškirom. Ponekad je to sve što treba da se učini." ("Zona sumraka")

Silvana Stojnić,



životna saputnica pevača Ljubiše Stojanovića Luisa, priča o njegovim navikama: "Zdravlje mu ugrožava višak kilograma. Toliko voli da jede da u tome može da ga spreči samo bolest. Ne ponašam se zaštitnički prema njemu i ne branim mu da uživa u svojim porocima. Najviše se ugojio pre pet godina kada je mesec dana proveo u Australiji. Tamo je bio na turneji i potpuno se posvetio gastronomskim specijalitetima. Nisam mogla da ga prepoznam kada se vratio, imao je više od stočetrdeset kila. Oborio je sopstveni rekord. Tad je počelo da ga boli koleno. Zainatio se i za pet meseci skinuo trideset kila. Držao je rigoroznu dijetu, bio je u stanju po nedelju dana da jede samo voće..." ("Glorija")

Ivica Ilijev,

fudbaler italijanske Mesine, prisustvovao je rođenju sina Leona: "Sve vreme sam bio uz Ivanu, njen porođaj je nešto najlepše što sam doživeo. Od Ivaninog porođaja postao sam privrženiji detetu i njoj. Moje mišljenje je da očevo prisustvo porođaju omogućuje da se porodica još više zbliži." ("Svet")



Lepa Lukić,



pevačica, kometariše priču da je u trenutku kockarske strasti tokom partije pokera skinula majicu, nastavila da igra i pokupila pare: "Skinula bih i gaće da me krene karta. Ta priča je izmišljena. Ne postoji niko ko dobro igra karte. Tu odlučuje sreća. Kad bih znala da se kartam, ne bih pevala, sem kad mi je ćef. Uvek sam birala društvo za kocku. Bojala sam se da me ne uhvate u makaze. Čim bih čula da cvikuju karte, odmah bih prestajala da igram poker. Danima sam se kockala na turnejama. Kartala sam se sa pokojnim Tomom Zdravkovićem, Šabanom Šaulićem, Dobrivojem Topalovićem. Igrali smo u sitnu lovu, recimo ko će da kupi lubenicu..."

Suzana Mančić,



nekada Loto devojka, priča o svojim iskustvima u nagradnim igrama: "Ranije sam redovno igrala Loto, posebno u vreme kada sam na televiziji vodila izvlačenje brojeva. U vreme kada se za Loto izvlačilo pet brojeva, ja sam izvukla četvorku. Umalo nisam pala u nesvest kada sam videla četiri pogođena broja. Bojim se da bih se šlogirala da sam videla glavnu premiju. Danas igram ređe. Rulet sam igrala samo jednom i dobila. Bilo je to u Poreču. Na minimalni ulog sam osvojila milion i po lira, što je u to vreme bilo ozbiljna para. Novac sam stavila na moj srećan broj, dvadeset dva, i na veliko iznenađenje dobila. Sutradan sam otišla u šoping u Trst. Potrošila sam ga na krpice i čašćavanje prijatelja, jer kažu da lako zarađeni novac treba podeliti sa drugima. Više nikada nisam ušla u kockarnicu." ("Glorija")

Zenga Zengana,

vlasnica požarevačke agencije "Fango fajt", koja organizuje Novogodišnju šarenu zabavu u Kraljevu i reklamira je plakatima na kojima "dominira figura obnažene trogodišnje devojčice, s grudnjakom 'Plejbojevih'" lepotica ili 'zečica' čuvenog pariskog noćnog kluba Mulen ruž":
"U Kraljevu je uvek divno. Uh, sećam se jednog malog otuda s crnim loknicama. Učestvovao je prošle godine u finalnom takmičenju u Požarevcu. Ovakve večeri organizujemo u još nekoliko gradova u Srbiji." ("Glas javnosti")

Daniela Vranić,

pevačica, na pitanje da li se seća najvećeg bakšiša koji je dobila, kaže: "Slagala bih kada bih rekla da se ne sećam. Bila sam angažovana na nekoj žurki i, pošto sam ispunila nekoliko muzičkih želja, rečeno mi je da koliko god mogu rukom zahvatim sa stola novčanica od petsto evra i uzmem sebi za bakšiš." ("Svet")

Najbolje mesto za novogodišnji paketić!

7647 RAZLIČITIH IGRAČAKA

NA 800 KVADRATA DEČIJEG PROSTORA

KOJI ODIŠE RADOŠĆU I

NOVOGODIŠNJOM ATMOSFEROM

POSEBNA POGODNOST ZA FIRME:

Poklonite Kozmo vaučere zaposlenima!

Neka svako sam odabere

novogodišnji paketić za svoje dete...

Kozmo - Dečiji svemir
Knez Mihailova 14-16, 11 000 Beograd
tel/fax: 011 30 10 953, 063 348 610
e-mail: kozmo@kozmolino.com



PRAZNIČNI KREDITI KOMERCIJALNE BANKE

Brzo i jednostavno, bez žiranata

KOMERCIJALNA BANKA

Kontakt centar: 0700 800 900
Telefoni: 011 330 80 94, 330 80 22, 330 80 23
www.kombank.com



piše: ljubomir živkov

I GIVE UP

Raša te večeri beše doneo novu jamahu da je isproba uživo: motrio je gde bi ju mogao odložiti ako pre prvog akorda udari Srbin na Srbina

U još prazan kafić gde ćemo Raša i ja svirati od deset uveče do dva ujutro ulazi nama nepoznat građanin, hod mu je odveć celeustremlennyi da bismo ga shvatili kao prvu gostinsku lastu, Raša štimuje novu jamahu koja treba svoju kakvoću i cenu da opravda u prepunome ako nam se posreći lokalu, pridošlica ide ka meni, ovaj građanin nije nameran da hvali moju novinarsku utrudbu niti da me angažuje za krsnu slavu, naooborot, tako i bi: "Gospodine Živkov, ja sam taj... – i reče svoje prezime – došao sam da se upoznamo, pa kad sledeći put budete pljuvali – ...da znate koga pljujete..."

U svojoj hiperprodukciji jedva sam se setio prezimena veleoštećenog, kažem da ga nisam pljuvao nego sam komentarisao jednu jedinu njegovu rečenicu objavljenu u takozvanim medijima, ne, ne, pljuvao sam ga, on je bio na putu, ali je njegova ćerka plakala, rekao sam da mi je zbog toga veoma žao, i jeste mi bilo žao (mada sam docnije ogorčeno mislio – pa tata je svojim poslom obezbedio tolike prijatne stvari, e, jedne nedeljne večeri bilo je par sekundi neprijatno), da li znam ja ko je on, treba prvo *to* da se raspitam, nije bio momenat da mu objašnjavam moju poetiku (o javnim ličnostima baš mrzim da znam bilo šta što nije opštepoznato), on i moj poslodavac su kumovi, da li sam to znao, ne, nisam to znao (a i da jesam znao pitanje je bih li se podvrgao autocenzuri), eto, sad znam, i sreća je moja, dometnu, što smo sada na kumovoj teritoriji, kumovoj takoreći slami, inače bi drukčije sa mnom razgovarao...

Nezaštićeni svedok Raša merkao je mesto na koje bi sklonio ganc novu jamahu ako se etička rasprava izrodi u nešto manje načelno, ali je rasrđeni kum posle uručenog mi ukora i blage pretnje otperjao, par minuta potom eto ti mog starog poznanika, istančanog muzikoznalca i odličnog klijenta, svratio je samo da mi kaže kako ga (navodeći prezime mog predašnjeg sagovornika) zna od osnovne škole, sad je čuo šta se desilo, čoveče, još jedan ukor pred isključenje, pa ja pišući i zastupajući vajni javni interes prenebregavam vlastiti interes, pilim ionako natrulu granu na kojoj sedim i sviram, danas me (12. decembra) na mobilni zove kurir državne li nedržavne li ustanove, šef mi je napisao pismo, gde da mi ga skoroteča dostavi, nemam predosećanje da me zovu na prijem, verujem da ću nakon dva pomenuta usmena ukora dobiti jedan crno na belo, i meni se dakako može reći "pa dobio si i previše komplimenata za svoj rad u kojem, budi pošten, ima demagogije bezmalo koliko i u radu političara, sad ispij tih nekoliko rakijskih čašica žuči i ne zapomaži", može mi se to reći, ali se polis ispostavlja kao premalen za moje pisanije: 1. načelnika koji mi je poslao pismo poznajem lično, 2. stanujem dvesta metara daleko od prvopomenutog poslodavčevog kuma, 3. lider jedne partije poverio je našoj zajedničkoj drugarici da sam se izvitoperio, proigrao sam njihovo poverenje, 4. jedne je večeri nas četvoricu muzičara razočarao šef države (znate to: predsednikov drug pozvao nas je za predsednikov sto iako smo već svirali građanima koji su nam bili dali dvadeset evra, te smo građane napustili i stali mirno ispred predsednika koji je rekao da nema vremena ni za jednu pesmu, predsednikov drug nije rekao: "Boki, ja sam ljude zvao, sedi još pet minuta!", nama je sledilo da se tako isikterisani/izsikterisani vratimo pučanstvu koje smo brzopleto bili ostavili ne bi li se predsednički astal malko razgalio), nepriliku sam opisao u novinama, predsednik je te večeri izgubio četiri glasa na izborima, ja sam izgubio ako se tako može reći predsednika, lišio sam se potencijalne predsednikove naklonosti, ni luk jevši ni luk mirisavši gostioničar mogao bi s punim pravom da mi očita: "Hoćeš ti da sviraš, ili da mi rasteruješ najbolje goste!"...

Shvativši da srljam iz štete u štetu, iz neprilike u nepriliku, okrenuo sam se onome što tišti obične ljude na čelu sa potištenim mnome, jel se tako kaže? Postao sam doušnik inspekcije i prijavio nepoznate komšije poradi toga što su trima žardinijerama okupirale legalno parking mesto, inspektor zna napamet i inkriminisanu adresu i zna napamet dosadnog mene koji mu jednom u dve nedelje banjavam u kancelariju da se raspitam kako napreduje moj predmet; projekat borbe protiv žardinijerista nazvao sam u sebi "Malo Kosovo", od avgusta do evo decembra ništa se nije desilo, sam sebi izgledam kao Koštunica, inspektor je moja Sanda Rašković-Ivić, i nas dvojica, bivajući pri tome stalno u pravu, ne mogasmo dosad baš ništa, jednog me dana inspektor zovne u zajednički takoreći obilazak, istraga započeta povodom zaposedanja drugih doduše ali isto javnih površina dovede nas u nov kafić, vlasnik me podseća na Makavejeva, inspektor mu govori vi, lažni Mak državnome službeniku ti: "Ja imam dozvolu, nego ti nemaš muda da ideš kod drugih, jer znaš ko iza njih stoji..." Ne ulazeći u raspravu o mudoimanju inspektor kaže da će sa svima razgovarati, malo docnije će mi poveriti da mu je ovo jedan od najprijatnijih razgovora u karijeri i pitaće bih li sa njim na terenu proveo jedan radni dan, meni se kafedžija nije zamerio, ali mogao bih ja njemu da se zamerim tako što bih opisao kako divani sa državnim službenikom, pa da mi se jednog dana i on ljutito unese u lice...

Biste li vi uopšte čitali "Jedan dan inspektora Kuzmanovića" a iz moga unekoliko deprimiranog da ne kažem baš poplašenog pera? ×

STERIJA NA MONITORU

U Galeriji SANU otvorena je izložba "Jovan Sterija Popović 1806–1856–2006" koja na zanimljiv i originalan način govori o životu i delu klasika srpske književnosti





Ove godine navršilo se 200 godina od rođenja Jovana Sterije Popovića i 150 godina od njegove smrti, pa je tim povodom srpska vlada još u januaru proglasila ovu godinu Sterijinom. Naučni skup održan u Srpskoj akademiji nauka i umetnosti od 5. do 8. decembra, i izložba "Jovan Sterija Popović 1806–1856–2006" podsetili su nas na tu činjenicu.

Na četvorodnevnom naučnom skupu u osam plenarnih sednica radove o Steriji prosvetitelju, reformatoru, komediografu, pesniku i stvaraocu izložilo je više od 50 istoričara, istoričara književnosti, književnika, književnih kritičara, lingvista, pravnika i teatrologa. Njihovi radovi biće objavljeni u posebnom zborniku SANU-a pa će tako postati još jedan važan izvor proučavaocima Sterije. Običnom svetu, međutim, Steriju je približila izložba "Jovan Sterija Popović 1806–1856–2006". Izložba je autorski projekat i produkcija Muzeja pozorišne umetnosti Srbije, a održava se u prostoru Galerija Srpske akademije nauka i umetnosti do kraja januara. Autori izložbe su Ksenija Radulović, direktor Pozorišnog muzeja, i Olga Marković, a autor postavke je arh. Ivan Kucina.

GRAĐA I MODERNOST: Kada se kaže da je izložba posvećena Steriji i to u prostoru SANU-a, očekuje se tradicionalna postavka, dakle izložba arhivske građe, pozorišnih plakata i starih knjiga u vitrinama. Ova nije takva i vidno se razlikuje od izložbi viđenih u Galeriji SANU-a. "Smatrali smo da nema potrebe još jednom predstavljati Steriju na tipičan način, već da Steriju iz XIX veka treba predstaviti u svetlu XXI veka. On je bio izraziti reformatorski duh, i takav koncept mu pripada", kaže za "Vreme" Ksenija Radulović. "Bilo je to u izvesnom smislu rizično, ali Pozorišni muzej ne dobija često ponudu da priredi ovakvu samostalnu izložbu, pa sam smatrala da je ne treba iskoristiti prireĎivanjem klasične izložbe. Poštujem takve pristupe, ali sam smatrala da je ovo veliki izazov za Muzej i da treba uraditi iskorak."

Postavka se doživljava kao poseban umetnički rad, kao još jedan eksponat izložbe, i kao razlog zašto treba ući u Galeriju SANU-a. U prvom delu izložbe, u "Sterijinoj učionici", nalaze se savremeni stolovi sa monitorima na kojima je moguće pratiti različitu građu o Steriji. "Na izložbi gotovo da i nema originalne građe, sve smo prikazali u elektronskom obliku", napominje Ksenija Radulović. Na jednom snimku je, na primer, Sterijina inicijativa za pokretanje Društva srpske slovesnosti, preteče SANU-a, na drugom je Uredba o ponašanju na ulici, na trećem je Uredba o ponašanju u kafani... Umesto klasične table, u učionici je video-bim sa karakterističnim citatima iz Sterijinih dela. "Hteli smo da izložba bude interaktivna, hteli smo da publika bude njen učesnik. Sva građa koju smo izložili je digitalizovana. Na svakom stolu su blok i olovka da posetilac može ako želi da zapiše neki podatak, da taj list iscepa iz bloka i ponese kući, ili da zapiše neku poruku za nas."

Na primer: "Lepo je podsetiti se da smo nekad i mi imali pravnu državu", zapisao je jedan posetilac. "Izložba je originalna i prikladna i može da približi Sterijin lik svim generacijama. Puno uspeha u daljem radu." Zatim: "Dobar je Sterija, fino se oblači." Najčešće ocene su "odlično urađeno", "vrlo originalno", "prijatna atmosfera". Ima i poruka lične prirode: "Volim predstave *Pokondirena tikva* i *Kir Janja* a najviše volim Kiku." Ili: "Sviđaju mi se Femine



FOTOGRAFIJE: DRAGAN KUJUNDŽIĆ



AUTOR IZLOŽBE: Ksenija Radulović

haljine." Marija, Aleks, Saki i Jeca su zapisale: "Ovde smo došle sasvim sličajno, 'ajde da ne lažem, bilo nam je hladno, ali mogu vam reći da je izložba fenomenalna i da će to od sada biti razlog više da vas posetimo. Sjajni ste."

Haljine, često pominjane i crtane u segmentu "Učionice", osim knjiga jedini originalni izložbeni materijal, nalaze se u "Sterijinom butiku". To su kostimi iz predstava rađenih u drugoj polovini prošlog veka po Sterijinim tekstovima. "Napravili smo brend *Sterija* i svaki kostim ima tu etiketu – kao u butiku", objašnjava Ksenija Radulović. Kostimi su pozajmljeni iz beogradskih pozorišta, iz Srpskog narodnog pozorišta, iz Sombora, Vršca i Užica. Na otvaranju izložbe, Aleksandra Janković, glumica Ateljea 212, glumila je prodavačicu "Sterijinog butika" i pričom o izloženim kostimima pomagala je posetiocima da izaberu onaj koji im najviše odgovara i da ga probaju. Moguće je da će ovih dana "radno mesto" Aleksandre Janković na izložbi preuzeti studentkinje FDU-a, zato što se ispostavilo da je probanje kostima prava atrakcija za publiku.

RETEKSTUALIZACIJA: U sledećem segmentu izložbe su tri plazma ekrana i male bine na kojima publika može, u karaoke stilu, da prati tekst popularnih Sterijinih komedija. Poslednji deo izložbe je video-art na temu *Rodoljubaca*, jednog od najpoznatijih Sterijinih dramskih tekstova. "*Rodoljupci* su nešto što izaziva mučninu kod savremenog čoveka. Montirali smo snimke te predstave koju je Dejan Mijač režirao u Jugoslovenskom dramskom pozorištu 1986. godine u nameri da pokažemo ne samo uzroke nego i posledice kvazirodoljubivih nastojanja u srpskom društvu XIX i kraja XX veka", objašnjava Ksenija Radulović.

I, kako izgleda Sterija u video zapisu? "U najširim krugovima Sterija je poznat kao komediograf, naročito po svojim prepoznatljivim likovima, po Femi, lažnom Baronu, Kir Janji... a dramska književnost je, međutim, samo jedan deo njegovog opusa. Ali, čak ni njegove komedije nisu klasične, i nad njima lebdi nekakav oblak melanholije. Sterija je bio duboko rezigniran čovek, razočaran stanjem društva. Bio je svestan da je Srbija jedno bolno, zapušteno mesto koje treba menjati, reformisati, i zato se trudio da uradi što više na reformi srpskog društva. On je prosto žurio da donese zakone, da napravi udžbenike, da pokrene osnivanje brojnih nacionalnih institucija, upravo zato što je imao svest o tome šta sve treba uraditi. Kad razmišljam o Steriji, čini mi se kao da je pre podne pisao komedije s nekim šaljivim i smešnim likovima, a da je uveče pisao drugačije spise, verovatno prilično očajan zbog svoje okoline. Taj antropološki pesimizam lebdi nad čitavim Sterijinim delom. Moja teza je da je Sterija pisac koji je naročito u drugoj polovini XX veka izvođen iz kontre i to su vrhunski dometi na planu retekstualizacije našeg dramskog nasleđa", objašnjava Ksenija Radulović.

S obzirom na izuzetno skučen galerijski prostor, ova izložba je važna za Muzej pozorišne umetnosti, ali i za Galeriju SANU-a koja ima problem druge vrste. "SANU se doživljava kao jedna zatvorena, tradicionalna ustanova. Moram da kažem da su do mene stigli izraziti komplimenti pojedinih članova SANU-a, što svedoči da se SANU ne može posmatrati kao monolitno telo, konzervativno, nego da u njoj postoji jedna moderna struja, ljudi koji osluškuju duh vremena. I još neke ranije postavke izložbi ahitekte Ivana Kucine nisu bile uobičajene, ali ova je najradikalnija. Mislim, dakle, da je zato ova izložba važna i za SANU."

Postoji mišljenje da je Sterijina godina prošla u senci godine Nikole Tesle, da je srpskoj vladi Tesla bio važniji zbog njegove internacionalne važnosti. I ako je taj utisak opravdan, ovaj naučni skup i izložba su ga ublažili i učinili da Sterija dobije mesto koje mu pripada. ×

SONJA ĆIRIĆ

Ispod površine

"Svest da zatvorenost u sopstvene male i ružne nacionalizme dovodi do provincijalnog mišljenja, koje je u svim državama nastalim iz pepela bivše Jugoslavije veće nego što je bilo u zajedničkoj državi, može nas sačuvati od ponavljanja istih istorijskih grešaka"



ALEŠ DEBELJAK (45) nesumnjivo je najznačajniji slovenački pjesnik, sada već srednje generacije. Nakon što je u Americi doktorirao sociologiju kulture, Debeljak je započeo i impresivnu univerzitetsku karijeru: profesor je u Ljubljani i čest gost na uglednim univerzitetima u Evropi i Americi; trenutno predaje na čikaškom Nortvesternu. Debeljakova poezija prevođena je na desetine stranih jezika. Valja takođe naglasiti da je on, od samog početka devedesetih, insistirao na važnosti jugoslovenskog iskustva, što onomad u Sloveniji i nije bilo pretjerano oportuno. Njegov esej Sumrak idola u tom je smislu paradigmatičan. U razgovoru za "Vreme" Debeljak govori o Jugoslaviji, Evropskoj uniji, Sloveniji, Americi i, naravno, poeziji.

"VREME": Crnogorski referendum i raspad posljednjeg "višedijelnog" ostatka SFRJ, ponovo, čini mi se, aktualizira tvoj glasoviti esej Sumrak idola. Taj je esej mnogima pomogao da razlikuju Jugoslaviju kao intimnu biografsku činjenicu i Jugoslaviju kao državnopravni okvir, a usudio bih se reći i da je anticipirao obnavljanje kulturnih veza među južnoslovenskim narodima pa i stvaranje nekih novih. Kako bi ukratko danas glasio – da se poslužim frazom koju su voljeli i Wordsworth i Bob Dylan – Sumrak idola revisited?

ALEŠ DEBELJAK: U jednom od poslednjih brojeva "The New York Review of Books", u kojem se nalazi i najvažniji forum u kome objavljuju i evropski intelektualci kada žele da ih i drugi Evropljani pročitaju, poznati novinar Tim Džuda opisuje "nadolazeću oluju u Srbiji", ali i ukazuje na pozitivne pomake u kolektivnom mentalitetu bivših Jugoslovena. Upozorava na to da se nekadašnji "jugoslovenski kulturni i ekonomski prostor" ponovo artikuliše, što me raduje. Taj se opis poklapa sa mojim ličnim iskustvom i kritičnom refleksijom nakon 1991. Naime, čitav niz javnih foruma, pa i kulturni magazin "Sarajevske sveske" kome sam pomagao da se uspostavi i gde rado objavljujem, već obnavljaju pokidane veze i uspostavljaju nove, na osnovu okvira u kome radikalni nacionalizam nema mesta. Svest da zatvorenost u sopstvene male i ružne nacionalizme dovodi do provincijalnog mišljenja, koje je u takoreći svim državama nastalim iz pepela bivše Jugoslavije veće nego što je bilo u zajedničkoj državi, može nas sačuvati od ponavljanja istih istorijskih grešaka (nacionalna grandomanija, kolektivana arogancija, predrasude), koje su i dovele do nasilnog raspada Jugoslavije. To takođe znači da pod okriljem političke retorike u suštini već otpočinju ohrabrujući procesi razmene mišljenja, stilova i pogleda na svet. U tim procesima važan je pristanak na to da u debati ne dominira samo jedna (nacionalistička) ideologija. To je po meni prvi uslov za učešće. Čini mi se da su neke od mojih teza, iz jednog mog starog eseja, još aktuelne, pogotovo one u kojima govorim o nužnosti obnavljanja nekad vitalnih veza, i pri tom zagovaram stanovište da obnavljanje tih veza ne sme da se dešava u nekakvom sretnom vakuumu u kome bi sve krave bile jednako crne, tj. u postideološkom vakuumu, u kojem bi radikalni nacionalizam, odnosno etnički šovinizam bio tek jedna od mnogih ideoloških matrica. Njih treba odbiti, bilo da se radi o slovenačkom šovinizmu koji je podlo usmeren protiv svih "južnjaka", ili srpskom nacionalizmu Radikalne stranke i njenih apologeta.

Slovenija je ubjedljivo prva ušla u suvremenu dnevnopolitičku verziju navodne (E)Utopije za kojom još uvijek zaludno žude ostale republike nekadašnje Jugoslavije. Kako izgleda ta famozna EU iskustveno, iz prve ruke, naročito kad je riječ o kulturi i književnosti?

Paradoksalno, kad je reč o slovenačkom članstvu u EU-u, danas Unija ima manje uticaja na smer i kvalitet razvoja slovenačkog društva i države nego što je imala u trenutku pridruživanja. Ako apstrahujemo nezanemarljive tehničke prednosti, naročito skorašnje uvođenje evra kao zajedničke valute (januar 2007), što će povećati troškove života sa istim platama, pa ako računamo na mogućnost jednostavnog putovanja i zaposlenja u zemlje EU-a, situacija za obične ljude nije se mnogo promenila. U trenutku pridruživanja Uniji, slovenački javni diskurs bio je usmeren na prilagođavanje evropskim standardima civilizovane debate, ali doduše kroz stisnute zube. Nije slučajno da su Sloveniju u EU dovele liberalne političke snage, kada su neutralizovale uvek prisutni nacionalistički naboj. Posle pristupanja EU-u, postojeći znaci virtuelnog nacionalizma u sprezi sa vulgarnim antikomunizmom, koji je od komunizma preuzeo mnoge karakteristike, pokazali su se u najgorem svetlu. EU nema mehanizam kojim bi nadzirala ili kažnjavala one članice koje izražavaju politički neprihvatljive desničarske ideje, koje ometaju razvoj interevropske solidarnosti i slabe međusobno poverenje. Loše iskustvo sa nepredvidivim posledicama evropske izolacije Austrije u trenutku kada je stranka Jerga Hajdera, poznata po surovim stavovima prema emigrantima i divljenju Hitlerovoj socijalnoj politici, sedela u vladi, previše su dobro u sećanju. Posledica izolacije je bilo jačanje austrijskog nacionalizma, a ne njegovo slabljenje. Iz te perspektive, EU nije "ostvareni raj", mada taj veliki po-



FOTO: ERIČA

litički eksperiment stvara dobre uslove za traženje zajedničkog evropskog napretka.

Kakvo je danas dominantno osjećanje u Sloveniji glede jugoslovenske prošlosti? Žurnalistički površno često se analiziraju turistički trendovi tj. činjenica da mnogo mladih Slovenaca rado putuje u Srbiju. Ljubljanska kafana Nostalgija "ušla" je i u poznatu knjigu Svetlane Boym. U trgovinskom smislu Slovenija na ex-YU području postaje svojevrsna imperija. A opet postoje i granični sporovi sa Hrvatskom, pitanje tzv. izbrisanih, problem sa izgradnjom džamije u Ljubljani. Na šta ukazuju ove kontradikcije?

Iz perspektive kulturne saradnje, tu postoje dva nivoa: ex-YU prostor je za mlade Slovence, koji su socijalizovani u isključivo slovenačkom iskustvu, dakle ne poznaju iz prve ruke život u bivšoj državi, jeste pre svega zanimljiv, tj. intuitivno ga doživljavaju kao blizak, a istovremeno u njemu ne znaju da se orijentišu. Zato me uopšte ne čudi da su Sarajevo i Beograd najomiljenije destinacije za studentske ekskurzije, da je novosadski festival EXIT popularan među urbanom slovenačkom omladinom, i da se na ljubljanskom buvljaku prodaju kulturni artefakti iz bivše države (ploče, stripovi, filmovi, knjige, značke). Ipak, ne bi bilo pametno zameniti taj hvale vredan fenomen za nekakvu želju za političkim povratkom iščezle zajednice. Štaviše, upravo činjenica da mnogi mladi i manje mladi Slovenci ne vide nikakvu kontradikciju između otpora prema izgradnji džamije (Slovenija je pored Danske jedina članica Evropske unije bez muslimanskog hrama) i svog turističkog zanimanja za prostor iz koga dolazi prva generacija slovenačkih muslimana, što govori o očuvanju tvrdoglavog sindroma "slovenačkog biciklizma", gde se uzbrdo (EU) klanja, a nizbrdo (Balkan) pritiska. Slovenci, tradicionalno nezadovoljni svojim statusom istočnjaka kakav imaju u evropskom prostoru, na prostorima ex-YU shvaćeni su kao "pravi Evropejci", što im naravno godi i odgovara. Ne gajim nikakve iluzije. Sasvim sam siguran da razlika između "zapadnjaka" i "istočnjaka" posle slovenačkog ulaska u EU nije isparila, samo je potisnuta. U stereotipima u Sloveniji može se videti odvratna superiornost na račun naroda s istoka koji se u većinskom javnom mnjenju smatraju "nepopravljivim divljacima" i kao takvima nevrednima ulaska u izgubljeni evropski raj. U tom široko prihvaćenom uverenju od južnoslavenskih naroda samo smo navodno mi Slovenci jedini "Europljani" jer nismo "Balkanci". Među "Balkance" sa začepljenim nosom prezrivo guramo Hrvate, koji opet mogu ustrajati na svom "europejstvu" ponajpre tako da ga odriču Srbima, a oni, Srbi pak, sami sebe vide kao poslednji hrišćanski bedem, antemuralis Christianitatis, pred islamskom opasnošću itd.

Nadovezaću se na dio prethodnog pitanja tj. na problem oko izgradnje džamije u Ljubljani. Je li to posljedica cijele situacije oko 11. septembra ili tu ima i – da tako kažem – starog dobrog orijentalizma? A možda i balkanizma – onako po Mariji Todorovoj?

Slovenci, etnički najhomogenija evropska nacija, svoje su Jevreje prognali još u srednjem veku, a na muslimane se očigledno vrlo teško navikavamo. Dok se ne vide, prema muslimanima su Slovenci tolerantni, ali kada muslimani žele, već više od dvadeset pet godina, da pokažu svoje prisustvo, onda se sve zaustavi, bez obzira na to da li imamo levu ili desnu vladu. Pri tom Slovenci ne vide da se muslimanima dešava isto što i slovenačkoj manjini u Austriji, za koju se zauzimaju sve slovenačke vlade kao i većina stanovništva. Slovenci moraju da budu svesni da muslimani, druga najveća verska zajednica u državi, neće nigde da odu zato što su već kod kuće. A muslimani moraju da budu svesni da je sekularni demokratski red onaj okvir u kome ostvaruju svoja prava.

Islam u Evropi danas ima dobre razvojne mogućnosti da postane evropski islam. Dakle: ne islam u Evropi, jer to odmah asocira na nešto "strano", već evropski islam ili evroislam. Po mom mišljenju, evroislam je bio prisutan u Bosni pre izbijanja rata u aprilu 1992. godine, znači to je bio islamski način života koji je već bio u mnogo čemu sekularan. Ako uzmemo da su slovenački muslimani već sastavni deo EU-a, slovenačka država bi sa pametnim odnosom prema verskim zajednicama, naročito islamskoj, lako donela EU-u neki specifičan kvalitet. Nažalost, toga nema na vidiku, posebno sada kada desničarska vlada koristi latentnu islamofobiju i oslanja se na katoličku crkvu više nego što je za sekularni politički poredak pametno.

Često se naše vrijeme opisuje kao vrijeme nezainteresirano za poeziju. U mojoj percepciji ti si ipak prvenstveno pjesnik. Ne mogu stoga završiti ovaj razgovor a da te ne pitam o tvojoj novoj pjesničkoj knjizi i o tome šta sada pišeš.

Knjiga novih pesama Ispod površine upravo se ove jeseni pojavila u Zagrebu, u prevodu Eda Ficorja i uredništvu Miloša Đurđevića, a u izdanju Društva hrvatskih pisaca. To je knjiga u kojoj izranjaju potonule monarhije, carevine i filmske rolne koje su slične prostorima zajedničkog sećanja, i kroz koje subjekti pesama putuju kao ribe, dakle punih usta i govoreći nerazumljivo. U toj knjizi posežem za čvrstim referencama, koje pogled, kroz prelomljen ekran vode, ne može do kraja shvatiti na jasan i razumljiv način, ali čitaocu daju signale i nagoveštaje o nužnosti sećanja, ali i o spasonosnom potencijalu erotike, koja govori jednim jezikom, za mene koliko uznemirujućim toliko i nikada do kraja potrošenim. Zbirka Ispod površine, koja je na slovenačkom izašla 2004, sadrži i pesme posvećene različitim gradovima, Budimpešti, Pragu, Barseloni itd. Upravo grad kao "teatrum mundi", u kojima se prepoznaje totalitet ljudske sudbine, pa makar i fragmentarno, zanima me u ovoj novoj knjizi koja vrlo sporo nastaje i na obalama Čikaga, gde luda groznica hladnih i besanih noći traži vrele obale Mediterana, "el train" pulsira kroz pesme kao jedina uzdanica u krvotoku zbunjene egzistencije, da bi se možda na trenutak u "vetrovitom gradu" otkrile konture doma, koji bi bio više od trenutnog prebivališta nomada i manje od teskobnog stalnog boravišta. ×

MUHAREM BAZDULJ
(prevela sa slovenačkog Tanja Jovanović)

Nerazumni izumiru

Od četiri dosadašnje premijere savremenih autora u Burgteatru, najsuperiornija je postavka Handkeove drame *Nerazumni izumiru* u režiji Friderike Heler

HANDKEOVA DRAMA *Nerazumni izumiru*, nastala 1973, pokazuje retku kombinaciju jezičke bravuroznosti, idejne dubine, precizne kompozicije, suptilne ironije i produhovljenog humora. U poređenju sa njom, najnovija ostvarenja etabliranih autora Jana Fosea (*Snevanje*), Rolanda Šimelfeniga (*Početak i kraj*) ili Nila LaBjuta (*Bivše devojke*), koja se trenutno takođe igraju u Akademskom pozorištu, deluju kao studentske vežbe. Fose i Šimelfenig pokušavaju da putem fragmentarne strukture, lišavajući se odrednica vremena i prostora, te prepoznatljivih karaktera, izgrade enigmatičnu parabolu o savremenoj ljudskoj situaciji, ali im za rukom ne polazi više od skupine pretencioznih banalnosti. I Nil LaBjut je iznenađujuće plošan, pa iako su mu dijalozi mestimično iskričavi i šarmantni, iza njih se ne otvara za ovog pisca karakteristična druga dimenzija, u kojoj se ogleda abnormalnost "normalnog".

Handkeova drama *Nerazumni izumiru* superiornija je u još jednom pogledu: iako napisana pre trideset tri godine, ona deluje aktuelnije i polemičnije u odnosu na sadašnji trenutak nego što je to slučaj sa navedenim komadima. Drama se odvija među bogatim fabrikantima, u uslovima slobodne tržišne privrede, a pokazuje kako gubitak osećanja za meru i za realnost jednog čoveka dovodi do krize sistema i propasti hiljade drugih ljudi. Prateći motivi komada kao pohvala reklame, koja je "duša" proizvoda, ili otpuštanje radnika i otvaranje fabrika u egzotičnim krajevima sa jeftinom radnom snagom, na najneposredniji način korespondiraju sa savremenim rezonom globalizacije.

Glavni junak Kvit je fabrikant/menadžer koji prolazi kroz krizu identiteta. Da bi oživeo svoje "staromodno Ja", koje čezne za osećanjima, Kvit se odlučuje na eksperiment: on saziva sastanak sa direktorima konkurentskih firmi, kojima predlaže da međusobnu borbu obustave sklapanjem kartela, odnosno obrazovanjem jedinstvenih cena, čime će obezbediti sopstveni prestiž na tržištu, a uništiti manja preduzeća. Kako i nakon ovog poteza otuđenost od sopstvenih osećanja i okoline ne prestaje, Kvit se odlučuje da izdajom poslovnih partnera, tj. odustajanjem od kvaliteta proizvoda i spuštanjem sopstvenih cena, izazove bankrot svojih kolega, a time i ljudsku "tragediju".

Ono što fascinira u Handkeovom komadu jeste svesno izabrana disonantnost između jezika i građe, između parcijalnih motiva i glavne teme. U komadu koji daje kritiku kapitalizma, a u kome su glavni protagonisti današnjim žargonom rečeno *global players*, neprestano se pominju duša, snovi, strah od smrti, intimna sećanja. Ova neobična mešavina zasnovana je već u jeziku, koji je za dramu sa akterima iz oblasti privrede i klasičnim linearnim razvojem priče zapanjujuće lirski, uz opulentnu koncentraciju metafora, koje žongliraju između visokog i komedijantskog tona. Ni protagonisti ne odgovaraju stereotipu o svojoj profesiji. Jedan od preduzimača je istovremeno i sveštenik koji vodi preduzeće Katoličke crkve. Mali akcionar Kilb neprestano je za petama velikim fabrikantima, koji tolerišu njegovo prisustvo čak i za vreme poslovnih razgovora. Atmosfera celine je apsurdno-nadrealistička, pa ipak prikazani rituali moći i statusne igre odgovaraju stvarnosti.

Egzemplarna u tom smislu jeste scena pregovora: iako se fabrikanti nalaze da bi postigli važan dogovor, *small talk* faza razgovora traje beskrajno dugo, jer bi onaj ko prvi oslovi razlog pregovora sebe stavio u statusno niži položaj. Svako maskira pravo značenje stvari rečima, ali svi poznaju pravila kako da rečeno "prevode". Kada Kvit "prevede" glasno iskaz kolege formulacijom "Hoćeš da kažeš da nam međusobno obaranje cena neće doneti proširenje tržišta?", kolega prekorno uzvraća – "Ne tako. Svako treba da prevodi u sebi."



ČEŽNJA ZA ISTINSKIM OSEĆAJEM: Iz predstave Friderike Heler

KARL FORSTER

Razgovor između Kvita i fabrikantkinje Paule Taks predstavlja antologijski primer "ljubavne" scene bez ljubavi: ona prikazuje kako muškarac i žena jednakih snaga i sposobnosti propuštaju priliku za ljubav jer su obuzeti koliko sami sobom toliko i međusobnim odmeravanjem snaga. Paula se izmiče Kvitu jer zna da ga privlači njena nepristupačnost, zna da bi on da je osvoji, a ne da je voli; Kvit pak zamera Pauli da ga meri aršinom svojih teorija, umesto da ga vidi kao individuu od krvi i mesa. Njihovo permanentno verbalno rvanje preobražava se u fizički dodir, ali samo na trenutak, kada se u pokretu koji vodi u zagrljaj obrušavaju jedno na drugo. I dok se Paula nakon ove scene zaljubljuje u Kvita, dotle Kvit, koncentrisan isključivo na sebe, seče u korenu upravo ono za čime najviše čezne – osećanja.

Kada prevareni poslovni partneri dolaze kod Kvita, on neće dobiti željenu tragediju, već komediju. Njegove kolege, doduše, cepte od besa, ali, budući da im je strateški cilj da nagovore Kvita da ih ne upropašćuje do kraja, ostaju "razumni", te brbljaju o svemu, samo ne o tome kako se osećaju zbog izdaje. Režiserka Friderike Heler pušta da Kvit napusti binu, i pojavljujući se čas u parteru, čas na balkonu gledališta, dodatno provocira svoje bivše partnere. No, reči i dalje služe da bi se pomoću njih šifrirao sadržaj, pa tako preduzimač-sveštenik ne govori direktno o raskidu ugovora, već pokušava da Kvitu utera strah od smrti i Strašnog suda.

U poslednjoj sceni mali akcionar Kilb dolazi da ubije Kvita. Ovaj se, nakon spoznaje da je iscrpeo sve mogućnosti, nalazi u još dubljoj unutrašnjoj krizi, te koristi Kilbovo prisustvo za beskrajan monolog. Kada vidi da Kilb vadi nož, on ga steže oko vrata, pa ga tako, ne prestajući da priča, gotovo slučajno zadavi. Gledaocu smeh zastaje u grlu: čin ubistva se čini kao logičan izraz poslednjeg stupnja unutrašnje nemoći, koji se u spoljašnjoj akciji preobražava u poslednji stupanj ispoljavanja moći.

Za razliku od režiserskog trenda menjanja izvornog teksta radi "modernizovanja" komada, ili prilagođavanja sopstvenom pogledu, Friderike Heler se odlučuje za vernost autoru. Jedina značajna intervencija u odnosu na tekst pokazala se ubedljivom u izvedbi: dok Kvit u Handkeovom komadu izvršava samoubistvo tako što se zaleće glavom u stenu dok konačno ne padne, današnjem Kvitu Friderike Heler samoubistvo ne pada na pamet – on jednostavno napušta scenu ubistva kao posle dobro obavljenog posla. ×

KATARINA ROHRINGER-VEŠOVIĆ

>> tvmanijak >

PIŠE: DRAGAN ILIĆ



Potrošačka TV korpa

Možda smo zaista postali demokratsko društvo, onako mic po mic, samo ja to nisam provalio. **Skuv'o sam se ko žabac** uz TV programe, bavio se glupostima i trivijalnim programima, dok se na političkoj sceni sve doteralo, uteglo i sada imamo predizbornu kampanju po evropskim pravilima. Shvatio sam da će mi ovo biti **najkomplikovaniji izbori u životu**, jer sam sitničav i dosadan birač, pamtim ko slon (ili je to pamćenje nacionalna iluzija) i ne mogu lako da odlučim. Nema frke, neću da apstiniram, daleko bilo, još sam potentan birač samo – ne dam olako glas. Nisam ni siva zona – znam šta hoću, **samo sam nalik** dosadnoj mušteriji koja je ušla u predizborni supermarket pa bih sad da natovarim kolica. Evo, dakle, kako izgleda prednovogodišnja ponuda na televiziji, ili rečeno jezikom reklame u sandučetu – Ekstra ponuda po specijalnim ceneama!

Demokratska stranka: kupovina internetom, **pesmica o životu koji ne može da čeka**. Kad te neko tako požuruje, to mu dođe kao one dosadne butikašice koje te odma' sa vrata startuju sa izvolite, kako mogu da vam pomognem. Umesto Ružice na spotovima uglavnom vidim Tadića kako se rukuje, putuje, osmehuje, prosto Širaku dođe žao što mu gost odlazi pa ga vidimo kako tužno gleda za njim. Poslanici u debatama i gostovanjima izgledaju manje glamurozno nego 2000, **shvatio sam poruku**. Kod nas više nema lopova, evo obični normalni ljudi biće naši kandidati. Konvencija je zato više bila nalik na grupne propovedi gde će Tadić svakog da pipne po čelu, a pipnuti se obeznani od sreće. Aleluja! Dobio sam i šoping listu potencijalnih kandidata, pa ja da zaokružim i pošaljem, da dam i predloge, a oni će da usvoje. Ideja je dobra jer po mom mišljenju vodi ka ukidanju političkih predstavnika i predstavlja korak ka direktnoj demokratiji referendumskog tipa. Znači, **ko u Švici**, ako 'oću da promenim radno vreme samoposluga, ne cimam Parlament, odmah referendum i gotovo.

G17 plus se posebno istakao. U spotovima se polazi od krize i problema (slike zaostale privrede i rmbačenja, plava slova), a stiže do rešenja i Dinkića (umni rad, **crvena slova na radost**). Logika je kao kod skidanja fleka ili uložaka – čak i "onih dana" ona je sigurna i sveža! Na kraju kampanje Dinkić će morati da odspava jedno deset dana – kampanja se radno zove **insomnija**. Po upornosti me ovih dana podsetila na Šešeljev štrajk glađu, jer evidentno troši rukovodstvo.

SPO: turistička agencija sa neviđenim vodičem. **Da imam para**, ne bih da putujem sa onim Kontikijem sa smešnim šeširom, radije bih da mi vodič bude Vuk. Uplatio bih jedno sedam dana, pun pansion, avionom, Brisel i Strazbur, a Vuk bi me upoznao sa Olijem Renom, Solanom, pa bi se muvali po institucijama, ludilo. Obavezno bih doplatio fakultativni izlet – busom po Evropi, a vodič da ima mikrofon i **didžeiše sa suvozačkog sedišta.** Posle ga molimo da kod majstora urgira da pušta našu muziku i pojača klimu. Kad se sve sabere, od ove kampanje će koristi imati studenti i seljaci, jedni su upoznali Solanu, drugi su u Sloveniji gledali rasne muzare.

SRS: Voja je počeo da hasa. **Tribunal je na kolenima!**

LDP: zlobnici već spotove zovu **Čeda-robot.** Od njih sam mnogo očekivao u vizuelnom smislu, možda je mogao da prekrsti ruke, al' bi to moglo da se shvati kao – neću ja ništa da radim, **evo vam pa se akajte**. Meni je lično najzanimljiviji detalj kampanje onaj turistički deo – turneja po Srbiji dekorisanim vozilom **Čedobusom**. Aranžman obuhvata doček na destinaciji, šetnju gradom uz rukovanje sa lokalnim življem, tribinu i govor. Ne znam, još učim kako to ide. Pitam se samo da li se predveče vraćaju u Beograd, ili zaređaju po nekoliko dana po regionima. Ovakav vid kampanje podseća me na američke filmove gde se slično ponašaju kandidati za senatore i guvernere država. Bus je znak da si perspektivan političar na početku karijere – posle slede automobili sa tamnim staklima od kojih u strahu za život beže pešaci. **Obratiti pažnju** na pokret rukama kad Čeda kaže "muljanje"!

PSS: **Bogoljub iz zaliha.** Plakati od prošlih izbora, stigli su šalovi, pesmice ko nekada, Milanka stigla, samo njega nema. Bogoljubov pokret je polako dobio odlike sekte, jer članstvo i rukovodstvo komunicira sa Bogoljubom telepatski, on mu dođe kao Džinovska glava iz serije "Treći kamen od Sunca". Očekujem da kandidati i braća, kao u *Egzorcistu*, pred kamerama padnu u trans i opsednuti počinju da govore Bogoljubovim glasom. Politička kampanja će postojati dok traju zalihe, garancije ne važe, **novac ne vraćamo.**

PUPS: Čović. Mislim da konačan plan još nije napravljen. Prema preporukama RRA televizije emituju vesti o ovoj koaliciji, ali **najčešće bez slike**. Pre neki dan je kandidat za poslanika iz PUPS-a iz nekog malog mesta najavio bespoštednu borbu za denacionalizaciju i pravednu privatizaciju. Voleo bih da ih vidim što pre. Jezikom hipermarketa rečeno – to mu dođe kao **bakin džem**, penzosi i svi koji se tako osećaju.

Meni samo ostaje da guram svoja kolica poput onih nesrećnika u Tempu u Nišu i rešim mitsku dilemu svakog ovdašnjeg potrošača. Šta da kupim – televizor ili oslić? ×

POZORIŠTE

GLOBALNA METAFORA

> Dušan Spasojević, ODUMIRANJE
> režija Egon Savin
> igraju Dara Džokić, Boris Isaković, Igor Đorđević, Branka Šelić-Ilić i Anđelika Simić
> Atelje 212



BRANKO BRANDAJS

Debitantski komad mladog pisca Dušana Spasojevića *Odumiranje* ima temu koja nije tipična za autorovu generaciju, naprotiv; nasuprot aktuelnom talasu drama sa urbanim i generacijskim temama, *Odumiranje* je tekst koji tematizuje život na selu. U tradiciji *Kamena za pod glavu* Milice Novković, i ovaj komad ne nudi idealizovanu, pitoresknu sliku sela, već ga prikazuje realistički nepristrasno, bez vrednosnog suda, kao jedno grubo i suro(vo) okruženje. Pratimo isprepletenu sudbinu dve porodice s planine Povlen, koje imaju slične traume iz prošlosti, a i budućnost im je determinisana na srodan način: obe su osuđene na *odumiranje* zbog fatalnog sukoba dece s roditeljima, kako živim tako i mrtvim.

Već na osnovu nekih dramskih motiva spomenutih u ovom kratkom sižeu, može se pretpostaviti da ambicija komada *Odumiranje* nije nekakav verodostojan sociološki prikaz "izazova savremenog srpskog sela", da njegova priča ima samo ovlašni realistički okvir. Sin koji napušta dom i odlazi u tuđinu, majka koja je zauvek zaćutala zbog smrti sina, ćerka koja se sveti roditeljima tako što odlučuje da ne rodi dete, sin koji prodaje zemlju s očevim grobom, sin koji je ostao neplodan zbog očevih batina – sve su to dramski motivi koji, prevazilazeći prvi utisak patetičnih opštih mesta, teže da poprime obrise arhetipova i artikulišu jednu autentično tragičku priču. Tim poetičkim odlikama možda bi mogla da se pravda i jedna slabost na planu realističkog oblikovanja građe: jezik likova nije stilski ujednačen, on luta između pokušaja društvenog utemeljenja i univerzalnosti... Tragičke ambicije drame zaokružuju se u sceni susreta predstavnika mlađe generacije dve porodice u kojoj se saznaje da, iz različitih razloga (u oba slučaja prisutna je i roditeljska krivica), nijedno od njih dvoje neće imati dece, pa se tako, kao neminovna perspektiva i njih i njihovih porodica, javlja stanje na koje se svodi i "globalna metafora" dela – *odumiranje.*

Izvesna dramska rudimentiranost situacija, odnosa i likova, koja se može tumačiti ovakvim poetičkim ciljevima, bila je, u predstavi Ateljea 212, prevaziđena u procesu rada reditelja Egona Savina s glumcima, a čime je Spasojevićeva drama dobila na psihološkoj gustini. Jednu od većih promena doživeo je lik Strahinje; u tumačenju Borisa Isakovića, on je i dalje bio vitalan i borben, iako duboko nesrećan čovek, ali je dobio i notu izrazite narodske prostosrdačnosti, gotovo blentavosti, koja ga je činila nekako još životnijim, složenijim, uverljivijim, pa i tragičnijim likom. U interpretaciji Dare Džokić, liku majke Milice odlično bi pristajalo ime jednog drugog lika iz ove drame – Stamena; glumica je, zaista, postavila Milicu kao monolitni prikaz, s tragičkim rezonancama, stemene, ozbiljne i napaćene junakinje. Igor Đorđević je tačno igrao odlučnog, ali ne i bezosećajnog Janka, mladog čoveka koji hoće da pobegne iz te pustoši u veliki svet s velikim perspektivama.

Najveća dramska transformacija sprovedena je na liku druge majke, one koja ne progovara ni reč otkako joj se sin ubio. Reditelj i glumica Branka Šelić-Ilić odlučili su da Jovankino ćutanje ne tumače kao fatalističku odluku, kako sugeriše tekst, već kao realno stanje, kao psiho-fiziološki problem, kao stvarnu nemoć nastalu iz pretrpljenog bola; ona pruža brojne znakove unutrašnjeg života (u tekstu postoje samo nagoveštaji), setno gleda sliku mrtvog sina, raduje se ćerkinom povratku. Glumica je uverljivo branila ovakvu postavku (snažna scenska prisutnost u prizorima dugog ćutanja), ali se, ipak, postavlja pitanje da li je takvo tumačenje adekvatno, da li ne dovodi do preterane psihologizacije (počinjete, sasvim nepotrebno, da pogađate Jovankinu dijagnozu), da li se njime ne gubi tragička dimenzija lika. Slična preteranost u psihologizaciji, koja nas inspiriše da vršimo psihijatrijsko dijagnostifikovanje, postoji i u postavci Jovankine ćerke Stamene, mada je ovde reč samo o naglasku u glumačkom izrazu Anđelike Simić, jer je takvo tumačenje utemeljeno u činjenici da je ovaj lik izvorno zamišljen kao krajnje nervno labilan.

Reditelj Savin i njegov scenograf Geroslav Zarić osmislili su simultanu pozornicu s tri prostorna punkta (dva u Miličinoj kući i jedan u Strahinjinoj i Jovankinoj), koja su se svodila na kocke sa stilizovanim – u duhu dečijeg crteža – prikazom različitih enterijera. Ovakva stilizacija bila je likovno veoma efektna, mada njeno značenje nije bilo potpuno razgovetno; iskošenost ovih "mansiona" mogla bi da bude oznaka klizišta na kome su te kuće izgrađene, ali i metafora opšteg urušavanja seoskog sveta. Najveći doprinos ovakve organizacije scenskog prostora leži u spomenutom simultanitetu prizora, koji je reditelju Savinu bio potreban da bi znakovito prikazao istovetnost sudbina, pre svega, dve majke i tako od njih napravio, a u potpunosti u duhu poetičkih ambicija teksta, arhetipske figure patnje, stradanja, propadanja i neumitnog *odumiranja* – ubojita slika dve žene koje sede povijenih leđa i glave oslonjene na ruku, odnosno zid.

Pojava drame *Odumiranje* Dušana Spasojevića izvesno nije prevratnički trenutak u srpskoj dramaturgiji, ali ona nagoveštava darovitog i veštog pisca, dok predstava rađena po njoj ostvaruje standard koji se i očekivao od ovakve glumačke podele i autorske ekipe.

IVAN MEDENICA

FILM

JIN I JANG

> DVOSTRUKA IGRA
> režija: Martin Skorseze
> uloge: Leonardo di Kaprio, Met Dejmon, Džek Nikolson, Mark Valberg, Alek Boldvin, Martin Šin, Rej Vinston, Vera Farmiga

Poslednji film Martina Skorsezea *Dvostruka igra* provukao se skoro neopažen, prvo kroz Sinemaniju, pa zatim i kroz regularnu bioskopsku ponudu. Ne samo da je reč o jednom od najvećih živih reditelja i nekolicini najpoznatijih glumačkih zvezda već i o odličnom ostvarenju koje je dobilo skoro jednoglasne hvalospeve kritike i veliku gledanost svuda u svetu.

Skorseze je jedan od ključnih reditelja u Holivudu od sedamdesetih pa naovamo, upravo zbog toga što mu nikada nije u potpunosti pripadao. To govori i činjenica da (bar do sada) nije osvojio Oskara za svoje rediteljsko umeće. Ipak, zabeležio je svojim filmovima duh epohe iznutra, istražujući, one presudne, ali nedodirljive, nekorektne ili nevidljive pojave tekuće isto-



rije. Zato snima *Taksistu*, a ne *DŽFK*; ili dokumentarac o Bobu Dilanu, a ne igrani film o Džimu Morisonu; ili, recimo, snima *Poslednje Hristovo iskušenje*, a ne *Stradanje Isusovo*; ili snima *Kasino*, a ne *Krimi priče*; ili *Njujork, Njujork*, a ne *Sav taj džez*; snima *Dobre momke*, a ne *Sopranose*; ili snima biografiju Hauarda Hjuza, a ne Sesila B. Demila.

Dvostruka igra je zapravo neka vrsta rimejka hongkonškog filma *Infernal Affairs* iz 2002. godine, s tim što je radnja ne samo fizički prebačena u Boston već i kulturološki i istorijski lokalizovana na irsko-američku populaciju koja tradicionalno obitava u tom gradu. Priča prati paralelne sudbine

dva mlada policajca. Jedan od njih je zaposlen u *Miliciji*, ali špijunira za mafijaškog bosa, a drugi obrnuto, javno radi za istog tog mafijaša, a zapravo prosleđuje informacije *dobrim momcima*. Na ovoj dvojici, postavljenih pred veliku odgovornost u sivoj zoni između dobra i zla, zasniva se ceo film. Kao u svakom pravom gangsterskom filmu, ne postoji lik van glume. Ne postoji nikakav dramaturški posao iza uspešnog lika gangstera, nikakva karakterizacija, specifičan jezik ili navike, neobični gestovi ili distinktivna obeležja, ništa što se može unapred napisati ili osmisliti – sve je u glumi. Slično je i sa policajcima. Da glumci nisu bili odlični, film bi bio bezvredan. Ali jesu, te je dobar. I to je to.

I pored toga što je rimejk dalekoistočnog filma, *Dvostruka igra* je punokrvno skorsezeovsko ostvarenje. Ipak, uticaj predloška i njegove civilizacijske različitosti oseća se u dva ključna momenta. Prvi aspekt ovog uticaja je tumačenje dva glavna junaka koje sadrži elementarne postavke budizma. Iako su potpuno suprotni, oni su komplementarni, oni su, takoreći, pripadajuća suprotnost. Kao jin i jang, uklapaju se kao dve strane jedne iste osobe. To se najbolje vidi po tome što dele istu ženu. Jedan od njih je impotentan, ali socijalno podobniji, drugi, je li, živahniji u tom pogledu, ali iz neprimerenog sveta podzemlja; jedan je ekspresivan, drugi zatvoren itd. Zapravo, čini se da je reč o istom liku koji je u unutrašnjem konfliktu. Različite strane zakona su samo spoljašnja scenografija unutrašnjeg razdora. Drugi aspekt je kraj. Naime, nema ga. Barem ne kao završetak na koji vas je zapadna kinematografija navikla. To film čini otvorenim i neočekivanim, ali i neurotičnim i zbunjujućim. *Dvostruka igra* je modernije ostvarenje nego što se čini na prvi pogled, iako modernost nije možda ono što Skorsezeu pristaje, niti što biste od njega očekivali.

Skorseze više ne pravi filmove, on pravi opus. Iako je pod stare dane oslobođen potrebe da se dokazuje, prethodna dva ostvarenja bila su jako ambiciozna – *Bande Njujorka* i *Avijatičar* – koja kao da nisu izdržala pod teretom prevelikih očekivanja. Sa *Dvostrukom igrom* veteran se vraća onome što najbolje zna da radi. S tim što u njegovom slučaju tradicija ne isključuje iznenađenja.

IVAN JEVIĆ

ROMAN

BERLINSKE JAGODE

> Torsten Šulc
TRG BOKSHAGEN
> preveo Zlatko Krasni
> Geopoetika, Beograd 2006.



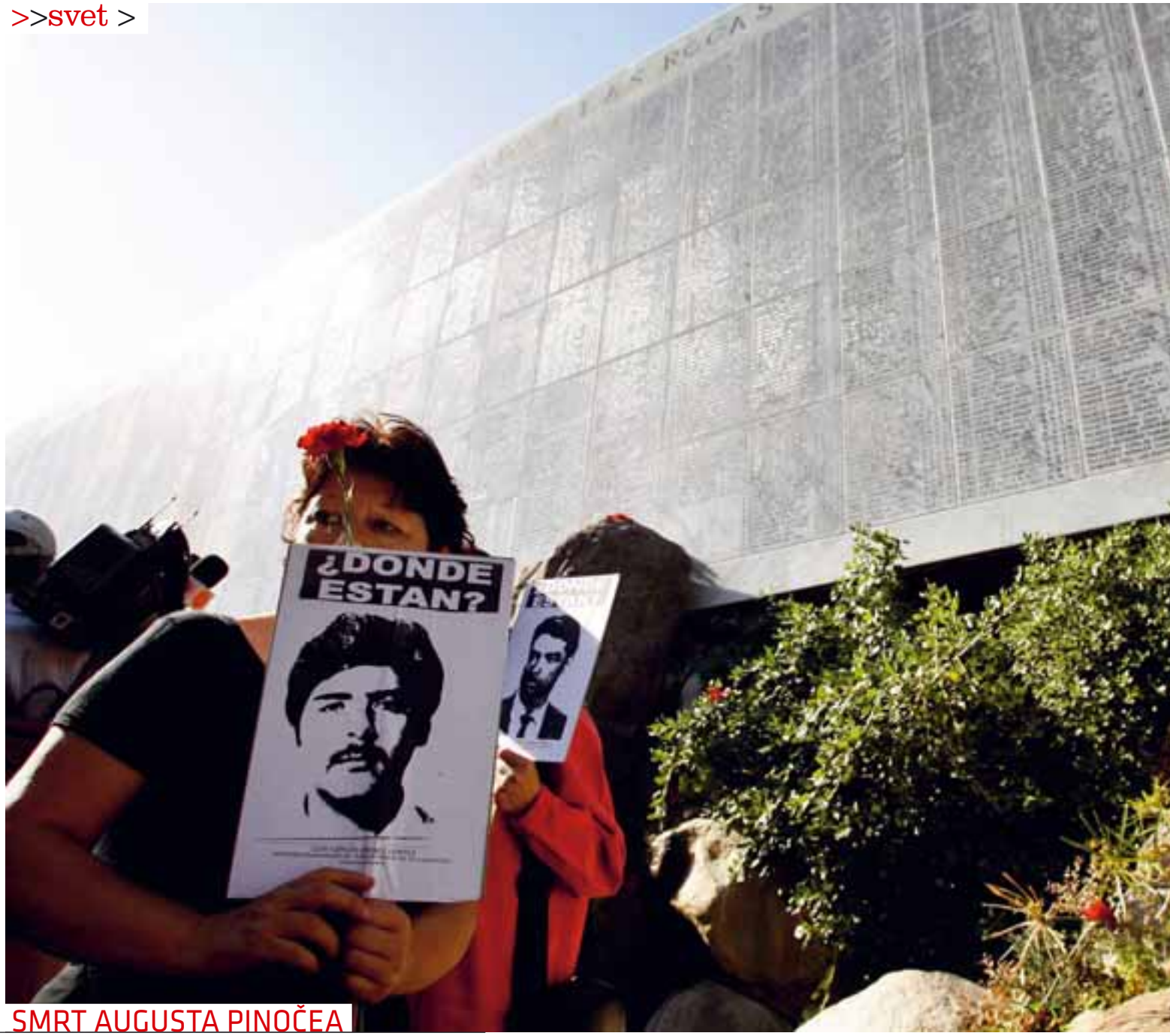
Ima li u današnjoj Evropi fascinantnijeg grada od Berlina? Razoren od Saveznika potkraj Velikog Rata kao Središte Zla, kao glomazna kulisa za "vučju jazbinu", već u vreme Zida izrasta u mesto kroz čije srce protiče sama Istorija, ovaploćena, *u čistom stanju*; ujedinjenjem Nemačke, do kraja izrasta u ono što je Zapadni Berlin dobrim delom već bio: po mnogo čemu najuzbudljivija prestonica Evrope, mesto koje produvavaju vetrovi blagostanja i sređenosti Zapada i dramatičnosti i uzbudljive "hiperrealnosti" sivog evropskog Istoka, što čini da rezultat ovih ukrštanja bude jedna nadrealna "KKK" mešavina Kapitala, Kontrakulture i ruševina Komunizma. Pri čemu ne znaš šta je od toga svega monumentalnije.

Razume se, tamo gde Duh susreće Istoriju – što ume da bude slatko, ali i bolno i opasno – ne može da ne bude dobre književnosti u izobilju. Čak je i do našeg "svračijeg zakutka" poslednjih godina došlo nešto prevoda savremenih nemačkih pisaca (recimo, Inka Paraj, Judit Herman; uskoro će i Ralf Rotman) čije su izvanredne knjige *duboko prožete Berlinom*; ni to nije sve – tu su i knjige autora iz drugih zemalja, takođe suštinski "berlinske", od Jaroslava Rudiša do Bore Ćosića. O Wladimiru Kamineru, ruskom Jevrejinu i naturalizovanom Berlineru, da i ne govorimo.

Roman *Trg Bokshagen* relativno mladog Torstena Šulca (rođ. 1959; filmski reditelj i dramaturg) legitimno spada u ovaj impresivni niz. Već i sam naslovni toponim nužno – osobito ako znamo da pripada Berlinu – asocijativno vuče na jedan drugi, slavniji: *Berlin Alexanderplatz*. Torsten Šulc, dakako, nije Alfred Deblin, niti ima tako visokih pretenzija. No, ovo je obimom neveliko ostvarenje (151 strana) nastavak onog – ne baš "tipično nemačkog", ili bar ne onakvog kakav "mi" poznajemo – poetičkog niza, onog, ako hoćete, lirsko-humorno-setnog *osećanja sveta* koje neretko nazivaju "češkim" (što je poodavno više *žanr* nego geografsko određenje), a koje u savremenoj prozi najbolje reprezentuju, recimo, Pražanin Mihal Viveg ili "hrvatski, a naš" Ante Tomić. Ako volite knjige ovih pisaca, ni *Trg Bokshagen* vas neće razočarati...

Kao i sam naslovni trg, roman je "lociran" u sivom i tmurnom Istočnom Berlinu, one globalno nemirne i prevratne 1968. Pronicljivi i osetljivi klipeta Holger, narator zatečen pred zlatnom (i strašnom) kapijom puberteta, provozaće nas kroz karusel likova i situacija tako, bože moj, "običnih" i "već viđenih" – svako na svetu ima neku svoju grlom-u-jagode priču – a opet, besprekorno Šulcovo spisateljsko umeće učiniće da čitaocu taj, hajd'mo reći, nedostatak originalnosti, zapravo uopšte ne zasmeta. Vremena su, rekoh, prevratna, toliko da to ostavlja posledice čak i na živote skromnih stanovnika jednog učmalog gradskog kvarta, usred te zaumne DDR-skalamerije, za koju već danas jedva možeš poverovati da je ikada i postojala. Šulcov balavi, ali ne baš naročito naivni pripovedač sjajno će portretirati likove poput njegove već šest puta udavane (i na sedmog već pogledajuće, dok šesti, deda Rudi, umire na rate u krevetu) bake Oti, ideologijom i groteskom *dedeerovštinom* zaluđenog oca, "opunomoćenog načelnika odseka, druga Jirgensa" i multidisciplinarno nezadovoljne i frustrirane majke, tajnovitog ujka Bodoa, poznatog po tome da ga baš retko viđaju sa devojkama, kvartovskih derana i devojčuraka s kojima će Holger otkrivati stanovite Tajne – dok ne shvati da mu se još ne mili da ide tako daleko... – bakinih pijanih udvarača i ostalog "malog" sveta koji se roji jednim sivim Gradom i Svetom. Ali, nema normalnog klipana-pred-pubertetom koji nije iznad svega opsednut misterijama, avanturama i zaverama: kroz jednu takvu, u kojoj su pripadnici supertajne Komune 25, ili možda pak levičarski radikali sa zapada ("Komuna 1 u kojoj su se studenti s veoma dugim kosama bavili grupnim seksom s lepim ženama i bili protiv kapitalizma"), ili čak neko sasvim treći, ubili komšiju i bakinog udvarača Fiša Vinklera, a sve zato što ovaj bivši – i nepokajani – nacista, Šulc – kao kakvom *proznom akupresurom* – pritiska jedno bolno, "prazno mesto" zvanične ideologije. Odavno nam se čini da "sve znamo" o obračunu s nacističkim nasleđem u Zapadnoj Nemačkoj – a onda pred nas iskoči Ginter Gras i stane ljuštiti luk! – ali o onome na Istoku ne znamo ništa. Ta, kako i da znamo: Zvanična Doktrina veli da toga u DDR nema, svi su ti Zli Naciji ostali na Zapadu... Holger će, međutim, čak i od svoje dobre bake čuti poneku reč razumevanja i topline za Hitlera – ili, pre, za sopstvenu mladost – a šta tek reći nad činjenicom da je čak i drug Valter Ulbriht – Honekerov, naime, prethodnik – kadgod stajao na istoj pozornici sa nacističkim glavešinama, dok su se ono njuškali i zajedno borili protiv trulih (socijal)demokrata... Dok na sve strane oko malog Holgera ispadaju aveti, stvarne i zamišljene, Šulc uspeva da elegantno razvije i dopriča priču o Prljavštini Ispod Tepiha jednog licemernog, hipermegaveštačkog "progresivnog" društva, a da *Trg Bokshagen* pri tome, ali zaista ni u jednoj jedinoj rečenici, ne postane gnevni politički pamflet. Naprotiv, što se dublje zakopavamo u Tamnu Stranu, to više upada u oči Šulcov dar da duhovito i šarmantno portretira jedno vreme ("lude šezdesete"; hoće li ta šašava decenija ikada iscrpsti svoje zabavno-nostalgične potencijale?!), da ljupko modelira muke i slasti jednog Odrastanja – tako jedinstvenog i tako tipičnog istovremeno – i da, brat bratu, učini da *Trg Bokshagen* postane knjiga koju ćete (za)voleti, a ako se ikada zaputite u Berlin, poželećete da ga vidite baš kao i onaj *stariji i lepši* Alexanderplatz! ×

TEOFIL PANČIĆ



SMRT AUGUSTA PINOČEA

I PRAVDA SAHRANJI

Umro je Augusto Pinoče, general i predsednik Čilea od 1973. do 1990. Umro je u 92. godini života, 10. decembra, na Međunarodni dan borbe za ljudska prava. Okružen svojim najbližima, decom i suprugom, prijateljima, bivšim saradnicima, umro je nedaleko od svoje Vile, u vojnoj bolnici. Umro je, kažu, u miru i spokoju. Ni kriv, ni dužan

Od stalnog dopisnika "Vremena"

Vrata vile Alis u ulici Žoakim Murtinjo bila su otvorena celu noć. Na prozorima stare kuće u Santa Terezi, boemskom delu Rio de Žaneira, visile su čileanske zastave, visile su i marame u duginim bojama, kineski lampioni, šarene sijalice i poneki Če Gevara – rezanac u svakoj supi mladih Latinosa. Zvučnici su bili izbačeni u malo dvorište, da cela ulica čuje salsu i sam-



BEZ SATISFAKCIJE: Rodbina Pinočeovih žrtava pred njihovim memorijalom



DEFINITIVNI ODLAZAK: Pinoče na posmrtnom odru

Tehnologija zla

El telefono **(telefon) – "Posle ispitivanja uvek je dolazila jedna osoba iza stolice na kojoj sam sedela. Udarila bi me znažno po ustima tako da izgubim svest..."**

La Parilla **(roštilj) – "Skinuli si mi odeću... zavezali za jedan metalni krevet, zakačili kablove i elektrode ekserima za moje noge, ruke, nos, uši, penis... i počeli da puštaju struju."**

Submarino **(podmornica) – "...Gnjurali bi me u buretu od 250 litara, napunjeno amonijakom, urinom, slanom vodom... dok ne izgubim svest..."**

Biskup Serđo Valeh je 2004. godine predao prvi deo izveštaja o mučenjima u čileanskim zatvorima za vreme Pinočeovog predsedavanja. Dokument obuhvata više od 30.000 izjava žrtava. Biskup Valeh je član komisije za utvrđivanje istine o političkim zatvorenicima i torturama, a po njemu je ovaj dokument poznat kao Valehov izveštaj.

ENA

bu, fanki i rep, sve pomešano – kao i litre *caipirinhe* sa jeftinim šampanjcem i još jeftinijim limenkama piva, pomešano kao i gosti na neočekivanom slavlju u kasno nedeljno popodne. Čileanci, Brazilci, Peruanci, turisti iz Evrope, slučajni prolaznici, samo da je žurka i da se slavi. Umro je Pinoče.

Himena Vijera ima 22 godine, došla je iz Santijaga da studira muziku u Rio de Žaneiru i kaže da je dobro što je umro. "Dobro je!" Zašto je dobro? Himena gleda, razmišlja: "Dobro je... bio je diktator. Ali ja se ne sećam, pitaj nekog drugog, bila sam mala." Sećaju se tvoji roditelji, nešto su ti ispričali, tvoja rodbina? Himena ponovo ćuti i onda kaže: "Oni se ne bave politikom..." Opet ćuti, traži prvu slobodnu plastičnu čašu, traži pogledom nekog od poznatih prijatelja u gužvi, tužan pogled. "Moji roditelji su mi rekli da bismo bez Pinočea umrli od gladi, rekli su mi da nas je spasio bede i rekli su mi da je Pinoče spasao Čile."

PODELJENA ZEMLJA: Od nedelje traju nemiri na ulicama Čilea, nemiri slični onima koji su se dešavali u porodici mlade Himene, i koji se ponavljaju svake godine 11. septembra. Na taj dan 1973. godine general je izveo vojni puč, a njegove pristalice svake godine zahvaljuju nacistički ispruženim rukama, zahvaljuju čoveku koji je spasao čileansku ekonomiju, spasao Čileance od Fidela Kastra, spasao otadžbinu. Na taj dan na iste ulice izađu i žrtve sedamnaestogodišnjih tortura, majke koje još traže svoju decu, devojke čiji su mladići davno potonuli na dno okeana i muškarci oslepljeni elektro šokovima. Čile je na dan smrti generela podeljen više nego ikada.

"Pinoče ne zaslužuje ni pod kakvim uslovima sahranu uz državne počasti", kaže Izabel Aljende, ćerka demokratski izabranog predsednika Salvadora Aljendea, za čiju je smrt neposredno odgovoran Pinočeov vojni puč. "Takve sahrane rezervisane su za demokratski izabrane predsednike, a ne za diktatore."

Ni nova predsednica Čilea, demokrata Mišel Bašle, takođe žrtva Pinočeovog režima, nije dozvolila sahranu sa državnim počastima, ali je zato ministarka odbrane organizovala da Augusto bude sahranjen kako dolikuje jednom velikom generalu, uz vojnu počast i prisustvo vojnog vrha. U redu za ulazak u kapelu Pinočeove pristalice su čekale satima. "Pinoče već gleda u lice Boga...", izjavio je kapelan vojske, nakon čega su ulice Santijaga bile preplavljene natpisima tipa "Augusto, pozdravi drugare u paklu". Pinočeizam se nastavlja, kaže Patrisija Verdugo, autorka knjige *Karavan smrti*. Prošlost je i dalje živa. A Čile podeljena zemlja.

GARSON I GUTIJEREZ: Augusto Pinoče nikada nije morao da odgovara za zločine koje je počinio. Nije se čak ni kao većina njegovih generala izvinio. "Kome da se izvinjavamo? Onima koji su nameravali da nas ubiju, da nam unište državu?", izjavio je Pinoče 1994. godine Tako je bilo sve do njegove smrti, a tako će po svemu sudeći i ostati. Slučaj Pinoče je završen. Generalova smrt liči na neki novi trik, neku novu izmišljotinu dik- >>

tatora kojoj je gotovo pune dve decenije vukao za nos sve žrtve, kao i sudiju Garsona i advokata Gutijereza. Baltazar Garson, španski sudija koji je izdejstvovao hapšenje Pinočea 1998. godine u Londonu, bio je prinuđen da gleda kako se, diktator, bez sumnje i uz pomoć svoje dugogodišnje poznanice Margaret Tačer, odmara u kućnom pritvoru u Engleskoj, da bi 2000. otputovao u Čile. Put u Čile su opet omogućili moćnici iz Vašingtona koji su se s pravom uplašili da bi diktator Pinoče u slučaju da bude isporučen španskom sudiji mogao progovoriti o operaciji Kondor – operaciji koja je predstavljala savezništvo latinoameričkih vojnih režima u borbi protiv levice i koja je za vreme hladnog rata bila koordinisana od strane Sjedinjenih Država. Pinočeovi trikovi, senilnost, doktorske analize bili su nakon povratka u Čile jači od argumenata zbog kojih je optužen za genocid, terorizam i mučenja. "Ono što me čini tužnim jeste činjenica da je ovaj zločinac umro pre nego što je bio osuđen", Izjavio je Hugo Gutijerez. "Međutim, postoji više od 300 otvorenih tužbi koje se nastavljaju, zato što se tužbe ne odnose samo na jednu osobu. Pored Pinočea, za zločine su optužena i druga vojna lica i civili zbog čega ovi procesi neće završiti u fioci."

Umro je Augusto Hoze Ramon Pinoče Ugarte, general Pinoče i predsednik Čilea od 1973. do 1990. Umro je u 92. godini života, na Međunarodni dan borbe za ljudska prava, okružen svojim najbližim, decom i suprugom, prijateljima, bivšim saradnicima, nedaleko od svoje vile u Santijagu, u vojnoj bolnici. Umro je, kažu, u miru i spokoju. Ni kriv ni dužan. Poslednji rođendan Pinoče je proslavio krajem novembra, ostavljajući svoj politički testament u poruci koju je pročitala njegova supruga: "Približava mi se kraj i zato želim da poručim da nikoga ne optužujem, da preuzimam političku odgovornost za sve ono što se desilo i što sam učinio iz ljubavi prema otadžbini." Njegova ljubav prema otadžbini koštala je 34.690 političkih zatvorenika, od toga 1244 dece. Između 3000 i 4000 ljudi je ubijeno, bačeno iz helikoptera, nestalo, izbrisano. Nekoliko stotina hiljada Čileanaca otišlo je iz zemlje, pobeglo. General Pinoče zahvaljujući svojoj senilnosti nije bio optužen ni kažnjen ni za jedan zločin koji je počinjen.

Na isti način na koji je za života oholo ubijao žrtve, Pinoče ih je svojom smrću ubio još jednom, zauvek odnoseći pravdu u grob. ×

SONJA KOVACS

IRAK

Klopka za Buša

Neuspeh "osolobađanja" Iraka, pokazuje granice sile. Već sada su američki vojnici duže u Iraku nego što su bili angažovani u Drugom svetskom ratu

Početkom ovog meseca Džordž Buš, predsednik Sjedinjenih Američkih Država, poručio je samouvereno svojoj naciji, ali i celom svetu: "Ostajemo u Iraku dok ne završimo posao!"

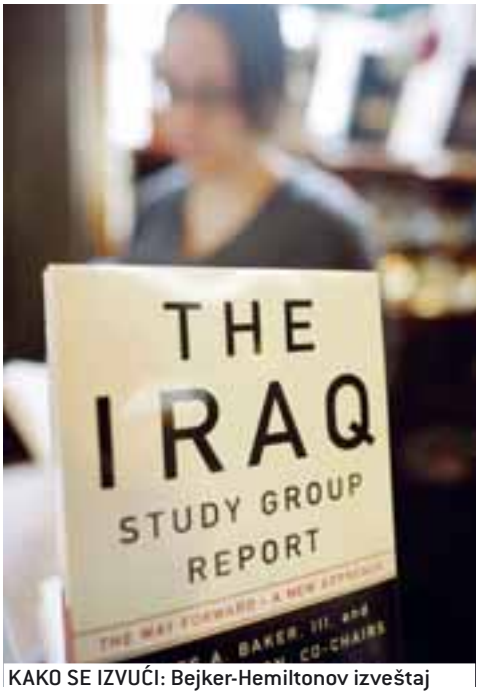
Samo nekoliko dana kasnije, Buš je dobio jasnu poruku da će morati da promeni i intonaciju i taktiku: dvostranačka Studijska grupa kojom su rukovodili republikanac Džejms Bejker, nekadašnji šef Stejt departmenta i intimni prijatelj porodice Buš, i demokrata Li Hemilton, bivši kongresmen, nedvosmisleno je dala vrlo lošu ocenu dosadašnjem američkom kursu u Iraku i u 79 tačaka predložila niz strateških promena. Zaključak je jasan: situacija u Iraku je katastrofalna i nanosi fatalnu štetu globalnim američkim interesima. Bejker-Hemiltonov izveštaj ne traži ni brzo američko povlačenje ni precizno određen datum ovog važnog taktičkog poteza. Okvirno, američki vojnici trebalo bi da napuste Irak do kraja 2008. godine.

Ovakav ton poruke prilično je razočarao mnoge Amerikance, ali i Iračane koji veruju da je deo problema anglo-američka okupacija Iraka. Nevolja je i to što je mnogo dosadašnjih planova neslavno propalo. Bejkerov savet Bušu je jednostavan: pokušaj još jednom, ali jače. Ako se ne nađe rešenje, može doći do katastrofe širih razmera, upozorava Bejker: mogu intervenisati susedne zemlje, sukobi šiita i sunita mogu eskalirati, Al kaida može da razgrana baze za svoje operacije... Globalni prestiž SAD je poljuljan, a Amerika postaje sve više polarizovana...

STRATEŠKI DUEL: Bejker-Hemiltonov izveštaj stavlja akcenat na pojačane diplomatske napore, uključujući direktne razgovore sa Sirijom i Iranom, a ne na vojno "pokazivanje mišića".

Studijska grupa zaključuje da će američka politika na Bliskom istoku doživeti fijasko ako ne dođe do mira između Arapa i Izraelaca na svim frontovima. Glavni savet Studijske grupe je da se rukovođenje bezbednosnom situacijom prepusti bolje obučenim iračkim snagama, a da se ovaj težak teret skine sa pleća američkih vojnika.

Kondoliza Rajs, šefica američke diplomatije, zastupa suprotnu tezu: pojačati izolaciju Irana i Sirije kako bi odustali od "subverzivnog" delovanja po Bliskom istoku, pa će se na taj način sređivati i iračka situacija, ali i izraelsko-palestinski odnosi. Rajsova očigledno nastavlja da sprovodi dosadašnju Bušovu politiku koja podrazumeva ambiciozni plan "demokratizacije Iraka" koji bi se proširio na ceo Bliski istok. U ovom strateškom duelu na



KAKO SE IZVUĆI: Bejker-Hemiltonov izveštaj

visokom nivou o kome piše "Njujork tajms" za sada nema lične prozivke, ali analitičar ovog uglednog lista iznosi tezu da Bejker u svojim stavovima o strpljivim diplomatskim pregovorima zapravo poručuje ono što misli Džordž Buš senior, a Kondoliza ono što misli junior, čija se spoljna politika svodi na manihejsku podelu na "prijatelje" i "neprijatelje". Teško je reći koliko su tačne ove spekulacije o porodičnom raskolu. U svakom slučaju, pred američkim predsednikom je težak zadatak da brzo donese odluku kako da se izvuče iz iračkog haosa.

Ispitivanja javnog mnjenja pokazuju da su Amerikanci listom za postepeno povlačenje, a ovaj kurs forsiraju i demokrate koje sada u Kongresu imaju većinu.

Smrt u vodi

Iračk predsednik Džalal Talabani ne krije nezadovoljstvo izveštajem Bejker-Hemiltonove Studijske grupe: "To je pogrešan lek za pogrešnu dijagnozu... Preporuke su smrt u vodi..." Talabani je ključni saveznik SAD, ali u svom pismu američkom predsedniku Džordžu Bušu oštro kritikuje Bejker-Hemiltonov dokument:
"Oni žele da uklope hiljade američkih vojnika u iračke vojne jedinice, od malih eskadrona do divizija. Ukoliko naša armija postane dugme u rukama strane vojske, šta onda reći o iračkom suverenitetu?"
Po mišljenju mnogih iračkih zvaničnika, Bejkerov izveštaj je svojevrsna Pandorina kutija: sadrži mnogo preporuka, a one više problema stvaraju nego što rešavaju. Kurdski poslanik Mahmud Otman smatra da je uzrok ovakvom kolosalnom neuspehu poznatih spoljnopolitičkih stručnjaka između ostalog i u nepoznavanju prave situacije u Iraku: "Nije ni čudo da su u tom izveštaju napravili toliko grešaka. Izveštaj su pripremali devet meseci, u Iraku su proveli samo četiri dana i nikad nisu izašli van bezbedne zelene zone."

Džordžu Bušu preti opasnost da upadne u mišolovku: ako odbije savete Studijske grupe, sve što bude pošlo naopako u Iraku, a iz dana u dan odatle stižu samo loše vesti, biće pripisano arogantnim republikancima i njihovom tvrdoglavom i nedarovitom predsedniku koji od početka nije hteo da sluša savete, navodno čak ni svoga oca, koji su ga upozoravali na mogućnost reprize Vijetnama.

Politički komentator Leri Has kaže da Buš ne ume elegantno da prihvati da nije u pravu, da je pogrešio: "I u ovoj dramatičnoj situaciji, kada mnogi misle da je najvažnije kako da SAD povuku svoje trupe iz Iraka, on je i dalje preokupiran planovima kako da iz ovog krvavog sukoba izađe kao pobednik. On želi pobedu."

Pre Božića Buš će se obratiti naciji i centralna tema njegovog govora biće Irak. Da li će Buš poslušati savet Bejker-Hemiltonove komisije ili će veću pažnju posvetiti analizama Nacionalnog saveta za bezbednost, Stejt departmenta ili samog vojnog vrha? Mnogi misle da se Buš već opredelio da sledi poruku specijalne vojne komisije kojom rukovodi general Piter Pejs. Dobro obavešteni krugovi kažu da se ovaj izveštaj može svesti na slogan: "*Go Strong, Go Long or Go Home*!" Što znači, čak povećati broj vojnika, ne ograničavati se vremenski ili – povući se.

Neki analitičari smatraju da za Buša situacija gotovo da ne može da bude gora nego što je sada. Nema ni lakog ni brzog rešenja za iračk haos. Oslabljen novembarskim izbornim porazom, Buš će morati hteo ne hteo da prihvati neke od preporuka Bejker-Hemiltonove komisije. Istina, sam Bejker je javno polemisao sa predsednikom Bušom koji je rekao da Komisija ne očekuje da prihvati sve njene preporuke:

"Naš izveštaj ne može se tretirati kao činija voćne salate, pa uzmeš ono što ti se dopada, a ostalo ostaviš. To je sveobuhvatna strategija da se zaustavi eskalacija nasilja u čijem je središtu Bagdad, ali i da se suoče sa problemima u čitavom regionu. Posle toga bi se američke trupe koncentrisale na borbu protiv Al kaide."

SAJGON–BAGDAD: Mnogi sada Džordža Buša ocenjuju kao jednog od najgorih američkih predsednika u američkoj istoriji: Bušova administracija je jedinu svetsku supersilu za samo šest godina dovela do opasne granice koju neki američki istoričari nazivaju "vijetnamski momenat": to je zapravo

>>"NAŠ IZVEŠTAJ NE MOŽE SE TRETIRATI KAO ČINIJA VOĆNE SALATE, PA UZMEŠ ONO ŠTO TI SE DOPADA, A OSTALO OSTAVIŠ"

politički i vojni poraz ključne tačke američke spoljne politike.

Irak, naravno, nije Vijetnam u kome su Sjedinjene Američke Države 1975. spektakularno poražene od snaga Severnog Vijetnama i Vijetkonga, kada su na kraju američki helikopteri spasavali američko osoblje iz ambasade u centru Sajgona.

U Iraku je situacija savim drugačija: ne postoji jedan vojni protivnik sa jasnom vojnom strategijom. Bagdad neće biti Sajgon. Sva je prilika da ovde neće doći do definitivnog ratnog sukoba dve strane, već do živog blata beskrajnog, krvavog i zapravo nerešivog sukoba koji će, ocenjuju mnogi analitičari, imati teže posledice od "vijetnamskog momenta". Naime, posle vijetnamskog rata situacija se ograničila uglavnom na Vijetnam. Ovde, posle iračkog ratnog haosa kome se još ne može naslutiti kraj, posledice mogu da budu dalekosežne i prete čitavom prostoru Bliskog istoka. Pred Bušom je velika dilema, kako da primeni Bejker-Hemiltonovu preporuku i da u diplomatsko rešavanje sukoba umeša Iran i Siriju (uključujući i povratak Golanske visoravni Siriji). Naravno, za ovu formulu neophodan je i mirovni sporazum između Izraelaca i Palestinaca. Ukratko, bila bi to ključna promena Bušove dosadašnje unilateralne politike koja je do sada proklamovala američko solo prekrajanje regiona. Naravno, uz asistenciju Izraela.

Neuspeh "osolobađanja", zapravo okupacije Iraka, pokazuje granice sile. Već sada su američki vojnici duže angažovani u Iraku nego što su bili angažovani u Drugom svetskom ratu. Sjedinjene Američke Države bile su neprikosnoveni arbitar na Bliskom istoku još od okončanja Suecke krize 1956. godine. Američka era je sada završena. Amerika će ubuduće biti prisiljena da svoj uticaj deli sa drugim regionalnim silama kao što su Iran i Evropska unija, a u budućnosti, sva je prilika, i sa drugim velikim globalnim igračima kao što su Kina, pa i Rusija. Po mišljenju nekih stručnjaka (Martin Žak, London School of Economics), "iračk momenat" je za Sjedinjene Američke Države daleko teži i ozbiljniji od "vijetnamskog momenta".

U Vašingtonu se crtaju nove političke mape, a prethodno je došlo i do velike kadrovske smene. Donald Ramsfeld, "pitbul američke spoljne politike", morao je da napusti predsednički brod, njegov zamenik Robert Gejts upozorava da treba prekinuti dosadašnji kurs. Čejni se živ ne čuje, mnogi dojučerašnji moćnici odgurnuti su na margine...

Da li je čudno što se neverovatnom brzinom topi čak i podrška američkog establišmenta za Bušovu iračku politiku. Do juče glasni neokonzervativci najednom su utihnuli, njihove epohalne greške izbijaju na videlo i oni osećaju da su iz dana u dan sve usamljeniji.

Neki analitičari sada o Bušu junioru govore kao o razmaženom sinu koji je, eto, imao želju da se malo poigra sa Irakom i pokaže svetu svoje mišiće. Igračku je pokvario, i sada tata Buš zove u pomoć starog prijatelja Džejmsa Bejkera da popravi igračku, piše ironično poznata komentatorka Morin Dod. Drugi, kao Sajmon Tisdal (londonski "Gardijan"), upoređuju Buša sa Sizifom: svoju politiku prema Iraku gurao je dokle je mogao da dogura. Sada taj ogromni kamen leluja na vrhu brda i preti da se skotrlja i ubije samog Buša. ×

SLOBODANKA AST

VREME

novogodišnji pokloni za pravne* čitaoce!

od 15. decembra do 15. januara





- ✔ uz pretplatu na štampano izdanje dobićete i **besplatnu godišnju pretplatu** na internet izdanje (sa PDF-om)
- ✔ uz kupljenu arhivu **VREME-DVD 1997–2006** ili video **DVD Balkanska veza** dobićete i besplatnu godišnju pretplatu na internet izdanje (bez PDF-a)
- ✔ a uz svaku plaćenu pretplatu na internet izdanje besplatno ćete dobiti **CD** sa arhivom brojeva **Vremena iz 2006. godine** u PDF formatu

DETALJNE INFORMACIJE MOŽETE DOBITI NA SAJTU WWW.vreme.com ILI TELEFONOM U SLUŽBI PRETPLATE, RADNIM DANOM OD 10 DO 16h NA BROJ 011/3234-774

*ponuda ne važi za pravna lica

slobodna zona u rexu

17. decembar, 20:30, Jevrejska 16, KULTURNI CENTAR REX

▸ projekcija kratkog igranog filma

"POKORAVANJE"

režija: Teo Van Gog

/Holandija, 2004, 2 min/

najkontroverzniji film o položaju žena u muslimanskom svetu, zbog koga je reditelj brutalno ubijen

▸ projekcija dokumentarnog filma

"RAJ ĆE BITI MOJ"

režija: Merel Bernink

/Holandija, 2005, 56 min/

o mladim Holandankama koje poslednjih godina masovno prelaze u islam

+ razgovor posle projekcije filmova sa Merel Bernink i Muhamedom Jusufspahićem /vodi Miša Stojiljković/

www.freezonebelgrade.org



Danas VREME B92 B92 FOND



FOTOGRAFIJE: REUTERS

BAGDAD

MASAKR SE NASTAVLJA

Nekoliko sati pre održavanja video-konferencije na kojoj se predsednik SAD obratio američkim komandirima u Iraku, najmanje 57 osoba je poginulo i 148 povređeno u samoubilačkom napadu koji se dogodio u iračkoj prestonici. Napad se desio u sedam ujutro na Trgu Tajaran, sastajalištu sezonskih radnika: stolara, vodoinstalatera, zidara i molera u potrazi za poslom mahom šiitske nacionalnosti. Kako navode očevici, samoubica je zaustavio kamionet na trgu, pozvao radnike kako bi im navodno ponudio posao i aktivirao eksploziv kad su se okupili. "To su bili siromašni radnici, bez posla i bez zaštite države", kaže jedan od očevidaca čiji se automobil zapalio usled eksplozije. Policija navodi da je to četvrti napad ove godine na Trgu Tajaran u bagdadskom kvartu Rusafa. Irak je postao poprište "oko za oko, zub za zub" borbe između sektaških grupa. Iračka policija pronašla je tela 60 muškaraca u Bagdadu, očigledno eliminisanih u sektaškom stilu. "Mnoge od žrtava bile su mučene, imale su lisice na rukama i pucano im je u glavu", kaže jedan policijski zvaničnik opisujući obrazac sektaških ubistava u prethodnih par meseci u glavnom gradu Iraka. Tela 55 muškaraca pronađena su u zapadnom delu Bagdada, Karku, a ostala tela nađena su u istočnom, Rusafa delu; tri leša bila su obezglavljena i bačena u severozapadni deo grada.

TEHERAN

OSPORAVANJE

Na konferenciji u Teheranu na kojoj se razmatralo da li je bilo nacističkog genocida učestovalo je 67 predstavnika iz 30 zemalja, uključujući i bivšeg vođu Kju Kluks klana Dejvida Duka, velikog skeptika u postojanje holokausta koji je privođen na ispitavanje u Evropi zbog javno iznetih sumnji da su nacisti pobili milione Jevreja i da su gasne komore uopšte upotrebljavane. "Broj žrtava u koncentracionom kampu u Aušvicu mogao bi da bude oko 2007", rekao je Australijanac Frederik Toben, koji je to zaključio na osnovu šina u logoru, koje "nemaju dovoljno kapaciteta da bi toliki broj Jevreja mogao da se preveze". Toben je zbog takvih pretpostavki već bio zatvoren 1999. godine u Nemačkoj. Pokrovitelj ove dvodnevne konferencije je iranski predsednik Mahmud Ahmadinedžad, u očiglednom pokušaju da učvrsti status svoje zemlje kao ljutog protivnika Izraela. On je holokaust opisao kao "mit" i zatražio da se Izrael izbriše sa mape. Ranije ove godine, njegova vlada je podržala izložbu antiizraelskih animiranih fimova kao odgovor danskom karikaturisti koji je islamskog proroka Muhameda prikazao, po mišljenju muslimana, na uvredljiv način. Izraelski premijer Ehud Olmert pozvao je međunarodnu zajednicu da protestuje zbog konferencije koju je nazvao "bolesnim fenomenom". Organzatori i učesnici kažu da je ideja za održavanje ovakve konferencije razmatranje tabua vezanih za holokaust i restrikcije koje su uvedene u školski sistem u Evropi – u Nemačkoj, Austriji i Francuskoj protivzakonito je iznositi bilo kakve sumnje na temu holokausta. "U Evropi možeš slobodno da ismevaš Isusa Hrista ili proroka Muhameda, i ništa ti se neće destiti", kaže Djuk. "Ali, ako postavite pitanjce koje bi dovelo u sumnju holokaust, čeka vas zatvor." Među učesnicima su bili i dva rabina i četvorica pripadnika grupe Ujedinjeni Jevreji protiv cionizma. Rabin Aron Koen obratio se učesnicima rekavši da holokaust ne treba odbaciti. "Ako tvrdite da zločina nije bilo, vređate i ponižavate žrtve", rekao je rabin. Među učesnicima koji tvrde da holokausta nije bilo našli su se i Robert Forison, penzionisani univerzitetski profesor osuđivan pet puta u Francuskoj zbog svog uverenja da holokaust nije postojao, i Haled Kasab, 44-godišnji arapski advokat, koji je u svojoj kući u severnom izraelskom gradu sagradio muzej holokausta, izazvavši bes palestinske javnosti. Kasab je jedna od retkih ličnosti u arapskom svetu koja se protivi negiranju holokausta.

MOSKVA

POŽARI U BOLNICAMA

Najmanje 45 žena poginulo je u požaru koji je prethodnog vikenda izbio u jednoj klinici za lečenje bolesti zavisnosti u Moskvi. Kako javljaju agencije, one nisu uspele da pobegnu iz bolnice jer su se našle zarobljene između vatre i zaključane kapije. "Epicentar požara je već utvrđen i 90 odsto smo sigurni da je reč o podmetanju", kaže glavni vatrogasni inspektor Jurij Nenašev. U trenutku kada su vatrogasne jedinice stigle u bolnicu, 42 pacijentkinje su već bile mrtve, a prema položaju njihovih tela pretpostavlja se da su pokušavale da izađu. "Naša jedinica je evakuisala ostale pacijente, jer bolnički personal nije bio u stanju to da uradi. Jedan izlaz za evakuaciju je bio blokiran, a drugi odsečen vatrom", rekao je Nenašev. Iz požara je spaseno 160 osoba, među kojima je 10 povređenih zbog trovanja karbon-monoksidom, dok dve bolničarke nisu imale sreće. Glavni moskovski tužilac Jurij Sijomin rekao je da će istraga utvrditi uzroke požara, ali da trenutno ne može da se pretpostavi da li je požar nastao zbog



nepoštovanja pravila protivpožarne zaštite, neugašene cigarete ili je bio podmetnut. Dan posle, u psihijatrijskom internatu u zapadnom Sibiru poginulo je devet osoba, dok je 16 povređeno. U trenutku požara u internatu su bila 223 pacijenta i sedam osoba iz bolničkog personala i svi su uspešno evakuisani. Pres-služba Sibirskog regionalnog centra Ministarstva za vanredne situacije saopštila je da su vatrogasci pozvani tek sat i po posle izbijanja požara i da se istražuje zašto se toliko kasnilo. Kada su na mesto nesreće stigli vatrogasci, požar je već zahvatio 600 kvadratnih metara zgrade i 1200 kvadrata krova. ×

Priredila: B. VASIĆ





REUTERS

NOBELOVA NAGRADA ZA FIZIKU 2006.

Lovci na kosmičko semenje

U velikom projektu koji su predvodili ovogodišnji laureati Džon Mater i Džordž Smut, zajedno sa svojim preminulim kolegom Dejvidom Vilkinsonom, 18. novembra 1989. godine lansiran je satelit COBE. Satelit je po lansiranju uspešno snimio najstariju svetlost u vasioni

Prošle nedelje u Stokholmu je dodeljena ovogodišnja Nobelova nagrada za fiziku dvojici američkih astrofizičara, Džonu Materu i Džordžu Smutu. Mater i Smut su nagradu dobili "za otkriće spektra crnog tela i anizotropija mikrotalasnog pozadinskog zračenja". To zaista lepo zvuči, ali iskreno govoreći vrlo malo ljudi će na prvi pogled razumeti značenje ovog obrazloženja. Upućeniji će iz toga shvatiti da su Mater i Smut dobili Nobelovu nagradu jer su nešto petljali oko kosmičkog zračenja, baveći se tom prilikom i Velikim praskom. Zapravo, radeći na jednom velikom projektu u NASA, ova dva američka astrofizičara su početkom devedesetih godina ispitivali najranije detinjstvo Univerzuma i svojim merenjima uspeli da neprikosnoveno potvrde teoriju Velikog praska.

VELIKI PRASAK: Među svim mogućim opštim temama, od Velikog praska verovatno nema opštije, što je valjda i logično zbog predmeta kojim se bavi. No, ove jeseni kosmologija je čak i u Srbiji prilično popularizovana, upravo Nobelovim priznanjem, ali i neočekivanom pojavom dve odlične knjige iz popularne nauke, koje se na neki način bave nastankom kosmosa – jedna je *Poslednjih 14 milijardi godina* Milana M. Ćirkovića, Aleksandra Zorkića i Slobodana Sprema, a druga *Pre Velikog praska* braće Bogdanov.

Vratimo se na početak. Prema standardnom kosmološkom modelu, Univerzum je star oko 13,7 milijardi godina. Pre toliko vremena započeo je svoje globalno širenje, a u međuvremenu se svašta izdešavalo. Na početku, neposredno posle Velikog praska, Univerzum je bio u stanju velike homogenosti i gustine. Kad je napunio 380.000 godina, nastala je prva svetlost, iz takozvane primordijalne kaše izdvojili su se fotoni i počeli da se kreću. Ideja Velikog praska i potonjeg širenja svemira potekla je od dva naučnika iz dvadesetih godina XX veka, Žorža Lemetra i Aleksandra Fridmana, a njihova teorija je potvrđena mnogobrojnim eksperimentima i osmatranjima kosmosa. Ali, šta su uopšte te ružnoimene "anizotropije mikrotalasnog pozadinskog zračenja"? Kad se malo razjasni, videće se da stvari ipak nisu tako komplikovane, bar ne onoliko koliko značaj Materovog i Smutovog doprinosa kosmologiji. A ni ideja tih anizotropija uopšte nije nova.

ANIZOTROPIJE: Tako je pre 2500 godina grčki filozof i prijatelj atinskog državnika Perikla, Anaksagora iz Klazomene (500–428), u svojoj kosmologiji tvrdio da su u prastanju svemira "sve stvari bile zajedno", smatrajući da su se u "prvobitnoj mešavini svega sa svačim" nalazila i sva "semena". Za modernu kosmologiju anizotropije su upravo "semena" primordijalne kaše iz kojih su se kasnije razvile sve poznate strukture. Gadno zvuči, ali bi se u nategnutoj analogiji Univerzum na početku širenja mogao zamisliti kao puding u kome su se pri hlađenju pojavile grudvice. Kojih stotinak miliona godina kasnije, grudvice su se razvile u zvezde i galaksije.

Anizotropija je neravnomernost, a inače, u fizici predstavlja svojstvo materijala da pokazuje različite karakteristike duž različitih osa. Anizotropni kristal neće imati isti indeks prelamanja svetlosti duž različitih pravaca. Suprotno od anizotropnih, sredine koje se nazivaju *izotropne* imaju iste osobine po svim pravcima. Takva izotropna sredina bio je i Univerzum na samom početku svog širenja. "Rani svemir je bio lišen ikakve strukture, bila je to samo usijana i uniformna masa koja se širila i hladila", rekao je za "Vreme" astrofizičar Milan M. Ćirković iz Atronomske opservatorije u Beogradu, jedan od autora knjige *Poslednjih 14 milijardi godina*. "Pravo pitanje je, dakle, otkuda u svetu oko nas struktura? Danas znamo odgovor na to pitanje. Ako kuće rastu iz temelja, tada sve što vidimo u kosmosu raste iz – anizotropija mikrotalasne pozadine", objašnjava Ćirković.

Za priču o bilo kakvom kosmološkom istraživanju važno je podsetiti se da se svetlost kreće konačnom brzinom (299.972 km/s). Za zemaljske razmere to je ogromna brzina, ali u kosmičkim prostranstvima sve-

Šta je bilo posle?

Termin Veliki prasak pojavio se prvi put oko 1950. godine: (a) u moskovskoj Pravdi, (b) na radiju BBC, (c) u popularnonaučnoj knjizi Žorža Lemetra ili (d) u Seganovoj seriji "Kosmos"? Ovo je jedno od 609 pitanja u knjizi lucidnog naziva *Poslednjih 14 milijardi godina* Milana M. Ćirkovića, Aleksandra Zorkića i Slobodana Sprema, objavljene u izdanju "Spremo", Novi Sad. Može se reći da je to praktično prvo autorsko delo ove vrste kod nas, posle više decenija zatišja.

Ovde su autori u formi zabavnih, mada ne uvek jednostavnih pitanja i odgovora pokušali da predstave astronomiju, ali i sve njoj srodne nauke. Kroz šest poglavlja – o zvezdama, galaksijama, planetama, istoriji astronomije, instrumentima i astronomiji u kulturi – čitalac se susreće sa nekim opštepoznatim činjenicama, ali i sa činjenicama i pričama koje jedva da su poznate postdiplomcima astronomije i astrofizike. Koji rok bendovi imaju svoje ime, kolika je temperatura na površini Sunca, ko je bio papa Silvester Drugi i kako je Ričard Fejnmen ispitivao uzroke pada Čelindžera?

Zanimljivo je zašto su se autori odlučili da gotovo enciklopedijsku količinu podataka, predstave kroz pitanja i odgovore. U predgovoru preporučuju da se knjiga koristi više puta na dan, pre i posle obroka, u autobusu i na drugim mestima. Ma kako to vama sa distance izgledalo postmodernistički, *Poslednjih 14 milijardi godina* je zaista zarazno štivo – lako se može pretvoriti u astronomski kviz sa prijateljima, ali se može i u osami redom čitati kroz detaljne odgovore. Zašto baš 609 pitanja? Autori kažu da su se slučajno zaustavili na tom broju i, sledeći slučajnost kao princip razvoja Univerzuma, odlučili da objave baš toliko pitanja. Koliko god da ima pitanja, izvesno je da za čitanje ove knjige ne treba 14 milijardi godina.

Šta je bilo pre?

Knjiga *Šta je bilo pre Velikog praska?* braće Bogdanov po svemu je kontroverzna. Autori su doktori teorijske fizike i matematike Igor i Griška Bogdanov, delo je prvi put objavljeno u Francuskoj, a kod nas je u izdanju *Megatrenda* izašlo u koautorstvu sa doktorom Mićom Jovanovićem Božinovim, koji ju je preveo i dopunio. Kao druga takva neobična knjiga ove jeseni o Velikom prasku, astronomiji i krajnim pitanjima, njeno pojavljivanje daje izvesnu bledu nadu da počinje renesansa u svetu naučnopopularne literature.

***Šta je bilo pre Velikog praska?* po strukturi je nalik mnogim drugim popularnim knjigama – uvod sa velikim pitanjem nauke i smisla života, zatim malo osvrta na istoriju nauke, kroz niz poglavlja popularno uvedene matematičke alatke i, na kraju, suština problema. No, bez obzira na strukturu, već od prve rečenice čitalac će primetiti da nešto nije u redu, da se nalazi na potpuno neutabanom terenu koji ga vodi u prilično neočekivan ishod. Napisana jasnim jezikom, po atmosferi je više nalik trileru a manje priči o nauci. Početni motivi, poput misteriozne poruke koju su autori neočekivano primili, Fibonačjevih nizova, raznih koincidencija, sve nekih misterija i skrivenih informacija, vode ga do Plankovog zida, a potom do nultog trenutka vremena i iza Velikog praska. Šta se tamo krije?**

"U nultom trenutku savršeno nastajuće prostor-vreme bilo je samo čista informacija koja postoji u imaginarnom vremenu", pišu Bogdanovi. Izvan konteksta, ne deluje kao bogzna kakav obrt, ali iznenađuje. Druga stvar je što ova knjiga uopšte ne popularišе standardni kosmološki model. Ono čak i ne polemiše s njim. Naprosto, pokušava da odgovori na pitanja koja su iza standardnog modela. Ideju o mreži informacija Bogdanovi vrlo zanimljivo upoređuju sa filmom na DVD-ju i pitaju se da li on postoji pre nego pitanje: "Da li za binarni zapis na disku postoji vreme pre nego što se disk pusti na plejeru?" Ova knjiga uopšte nije dosadna.

tlost gotovo da jedva mili. Na Zemlji vidimo razne događaje u dubini Svemira, koji su se na ogromnoj udaljenosti desili još pre više miliona i milijardi godina, zato što je svetlosti trebalo toliko vremena da doputuje do Zemlje. Gledanjem u nebo, astronomi mogu da vide prošlost. Jedna zvezda je eksplodirala pre deset miliona godina, druga, mnogo dalja, pre 150 miliona, a slika oba ta događaja tek sada stiže do Zemlje. Postavlja se pitanje: od kog najstarijeg događaja svetlost stiže na Zemlju?

Pošto nema prostornih ograničenja, zapravo, najstarija svetlost koja do nas stiže je ona koja je prva emitovana još pre 13 milijardi i kusur godina. Kao što je već pomenuto, prva emisija se uslovno desila 380.000 godina od nultog trenutka, kad su fotoni prvi put napustili primordijalnu kašu. Zračenje koje je tad emitovano zaista i danas stiže do Zemlje – upravo to je "mikrotalasna pozadina" koja se pominje u obrazloženju Nobelovog komiteta. Ovo zračenje je u mikrotalasnom delu spektra i zato se naziva mikrotalasno pozadinsko zračenje (*Cosmic Microwave Background*, CMB). Ovo kosmičko zračenje su 1965. godine gotovo slučajno otkrili Arno Penzijas i Robert Vilson, za šta su 1978. dobili Nobelovu nagradu.

SATELIT: Mnogo astrofizičara se bavilo ispitivanjem CMB-a. Problem u proučavanju ovog zračenja je što u atmosferi Zemlje dolazi do apsorpcije visokofrekventnog dela spektra CMB-a. Zato je NASA krajem osamdesetih odlučila da lansira jedan satelit koji bi iz svemira u potpunosti snimio mikrotalasnu pozadinu. U velikom projektu koji su predvodili ovogodišnji laureati Džon Mater i Džordž Smut, zajedno sa svojim preminulim kolegom Dejvidom Vilkinsonom, 18. novembra 1989. godine lansiran je satelit COBE (*COsmic Background Explorer*).

Satelit je po lansiranju uspešno snimio najstariju svetlost u vasioni, a Mater i Smut su obradili dobijene rezultate merenja. Pokazalo se da primljeno mikrotalasno zračenje prati temperaturnu raspodelu koju je predviđao standarni kosmološki model. Ta potvrda je danas jedan od ključnih dokaza za ispravnost ovog modela. Za dobijenu raspodelu se kaže da je raspodela zračenja crnog tela, a Mater i Smut su zajedno sa saradnicima kao rezultat dobili da je temperatura pozadinskog zračenja 2,7 stepeni Kelvina.

Jedno od najvažnijih saznanja koje je pružio COBE jesu temperaturne neravnomernosti u pozadinskom zračenju, koje odgovaraju pomenutim anizotropijama u ranom stanju Univerzuma. Ovim eksperimentom je uočeno da te varijacije temperature postoje i time se pokazalo odakle potiču današnje strukture u Kosmosu. "Standardni kosmološki model predstavlja bez ikakve sumnje jedan od najvećih trijumfa ljudske misli", rekao je Ćirković, objašnjavajući da je otkriće Matera i Smuta obezbedilo veoma važne dokaze "ne samo da je svemir nastao u Velikom prasku, već i da su u njemu nastali zameci strukture čijom je docnijom evolucijom nastalo sve što nas okružuje". Inače, i Džon Mater i Džordž Smut su rođeni 1945. godine, Mater je doktorirao fiziku na Kalifornijskom univerzitetu u Berkliju, a Smut je doktorirao na MIT-u, da bi potom obojica radili u svemirskim centrima NASA. Kao ovogodišnji laureati Nobelove nagrade dobili su medalju i diplomu i podelili sumu od 1,4 miliona dolara. Obojica su i dalje vrlo aktivni istraživači i planiraju lansiranje novih satelita koji će još preciznije snimati najstariju prošlost Univerzuma. ×

SLOBODAN BUBNJEVIĆ

СРБИЈА ПРОТИВ ДУВАНСКОГ ДИМА

Према Закону о дувану (Сл. гласник РС 101/05) од 1. јануара до 31. децембра 2007. године цигарете у промету на територији Србије не могу да садрже више од:

14мг катрана по цигарети
1,4мг никотина по цигарети
14мг угљен-моноксида по цигарети

Почев од 1. јануара 2007. године:

Подаци о нивоу катрана, никотина и угљен диоксида морају бити одштампании на једној бочној страни паклице цигарета, тако да покривају:

најмање 10% одговарајуће површине паковања цигарета

На предњој страни сваког паковања дуванских производа налазиће се опште упозорење, које ће заузимати најмање 30% предње површине паковања:

«Пушење убија. Дувански дим штети људима у Вашој околини»

На полеђини сваког паковања дуванских производа биће истакнуто једно, од 11 законом прописаних посебних упозорења, које ће заузимати Најмање 40% површине, као на пример:

1. Пушење изазива рак плућа, рак усне, рак језика, рак гласних жица.
2. Пушачи ризикују да оболе од рака једњака, рака желуца, рака грлића материце, рака бешике и др.
3. Деца пушача чешће болују од астме, упале грла и средњег уха.
4. Пушење изазива болести крвних судова као што су «пушачка нога» и импотенција.
5. Желите бебу? Труднице које пуше, ризикују да изгубе бебу или оштете њено здравље.



Оваква регулатива је потпуно у сагласности са Оквирном конвенцијом о контроли дувана Светске здравствене организације која је за Србију постала обавезујућа 9. маја ове године, као и са постојећим правним прописима Европске уније. Осим земаља ЕУ у које спада и Словенија, оваква упозорења на паклицама већ имају наши суседи, Хрватска и Црна Гора.

Министарство здравља Републике Србије



ZAMASKIRANA TUŽIBABA

Bez utehe VREME 826

Nije uobičajeno da pisac javno komentira kritiku o svom djelu, ma koliko bio pogođen i uvrijeđen tom kritikom. Nije to uobičajeno u kulturnim sredinama, ali kod nas je svašta moguće.

Nedavno se tako u ovom časopisu Miljenko Jergović osvrnuo na moju malenkost koja se usudila negativno progovoriti u zagrebačkom tjedniku "Nacional" o njegovu najnovijem romanu *Ruta Tannenbaum*, koji je inače hrvatska književna kritika, kao i obično kad je o Jergoviću riječ, vrlo blagonaklono primila. Ali, eto, dovoljan je i jedan disonantni glas da se sebeljubivi autor uvrijedi i jedva dočeka priliku da izriga žuč na tog nesretnika.

Priznajem da cijenim Miljenka Jergovića kao pisca, ali ne i kao čovjeka. Čini mi se da se u novoj sredini, koja mu nije potaman, toliko obezobrazio i osilio da se ponaša kao pravi kabadahija. Tako je, na primjer, samo zbog svoje povrijeđene taštine, ismijao i sasjekao u otrovnim paskvilama svoje kolege pisce Zdravka Zimu i Dražena Katunarića. Ovaj potonji nije čak uspio ni odgovoriti na taj brutalni napad u istom listu u kojem ga je Jergović slistio, a Zima je to učinio tek u svojoj stalnoj kolumni u riječkom "Novom listu", koji se u Zagrebu, nažalost, malo čita. I tako je Miljenko ostao sam na megdanu, kao nedodirljiv pobjednik.

Moram priznati da me takvo njegovo bahato i nasilničko ponašanje vrijeđa, svejedno protiv koga je ili čega upereno. Istodobno je poznato da Jergović kao publicist i novinar piše o svemu i svačemu, ponajčešće ishitreno i netočno. Ponaša se zapravo kao slon u staklani ili, možda još preciznije, kao hiperaktivno derište kojem nikad nije dosta pažnje i priznanja.

Zanimljivo je da on nije objavio svoj komentar o mojoj kritici njegova romana *Ruta Tannenbaum* u Hrvatskoj, nego u Beogradu, ponašajući se otprilike kao tužibaba koja ne tužaka zločestog čiku kod kuće nego u komšiluku.

Karakteristično je za njega da u intervjuu ne spominje da su o njegovu romanu negativno pisale i dvije istaknute zagrebačke intelektualke židovskog porijekla Zora Dirnbach i Andrea Feldman. Ja pak nigdje nisam autora ni posredno ni neposredno proglasio antisemitom, nego sam samo konstatirao da u cijeloj knjizi na stotinjak mjesta piše riječ "Židovi" malim početnim slovom, iako nije riječ o njihovoj vjerskoj pripadnosti, a riječ Cigani velikim. To je sve.

Više bih volio da se Jergović potrudio odgovoriti na moje primjedbe na njegov jezik u romanu, između ostalog na riječ koju je nesretno izmislio: "herckopf" (*Herzkopf*), što je puka besmislica. Vjerojatno je negdje u Zagrebu krivo čuo agramerski izraz "herckopfn" (*Herzklopfen*), što znači "lupanje srca". Takvih sam primjera podosta naveo.

Iako se ne bi moglo reći da ga je novinar Slobodan Kostić u razgovoru vukao za jezik, Jergović je osjetio potrebu da smlavi čovjeka koji je, po njegovim riječima, "u samostalnoj Hrvatskoj ostvario šizofrenu karijeru povremenog suradnika 'Feral Tribunea' i istovremenog urednika i lektora knjige Ivana Aralice, s naglaskom na fašistoidne rugalice *Abra* i *Fakara*."

U svojoj površnosti i brzopletosti po kojima je poznat u publicističkim tekstovima, Jergović se i ovaj put ogriješio o istinu. Ja, naime, nisam bio urednik spomenutih Araličinih djela, nego samo lektor. A to je poprilična razlika, zar ne? Štoviše, nikad nisam krio svoje mišljenje da to uopće nisu romani, nego pamfleti. Ali eto, Jergović, koji tako budno prati sve što se oko njega zbiva, pravi se da ne zna za to moje višekratno javno izraženo mišljenje.

Uostalom, nije to prvi put da Jergović "slučajno" zaboravlja činjenice kad piše o nečemu što je u vezi sa mnom. Tako je svojedobno u "Jutarnjem listu" slučajno zaboravio da je "Znanje", u kojem sam ja bio urednik, izdalo dvije antologije hrvatske poezije. Štoviše, pripisao je ta izdanja drugim izdavačima. Nisam tada reagirao na taj njegov propust, ali ne mogu da ga ovaj put ne spomenem.

Isto tako, u više navrata izjavio sam da sam odbio objaviti Kišovu *Grobnicu za Borisa Davidoviča*, pa i objasnio kako je do toga došlo. Ne vjerujem da to Jergović ne zna, ali je opet radije prešutio činjenice.

A što se Mome Kapora tiče, ja i dan-danas mislim da je on dobar pripovjedač i feljtonist, od kojeg je i Jergović mogao štošta naučiti, i da su njegove knjige znatno pridonijele popularizaciji biblioteke HIT u Beogradu i Vojvodini. A to što je Momo prije petnaestak godina krenuo za Slobodanom Miloševićem kao guska u magli, pa mu onda okrenuo leđa i priklonio se svom zemljaku Radovanu Karadžiću, a na kraju rata u Hrvatskoj završio kao "ratni reporter" hemingwayskog tipa u Konavlima (nadomak njemu tako dragom Dubrovniku), to je već druga stvar koju prepuštam njegovoj savjesti.

I što da na kraju poručim svom sugrađaninu iz Novog Zagreba? Ništa drugo nego:

"E, moj Jerga, Jerga,
Daleko ti lijepa čerga!"

Zlatko Crnković, Zagreb

>> PRODAJA&PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurirom]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	3100 din	2850 din	55 EUR	95 EUR
12 meseci	6000 din	5600 din	110 EUR	190 EUR

INTERNET IZDANJE

	Srbija [bez PDF-a]	Srbija [sa PDF-om]	Svet [sa PDF-om]
12 meseci	600 din	1500 din	USD 39
4 meseca	–	–	USD 19

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je uplatiti iznos pretplate za korisnike iz Srbije, a nalog upotrebljavati iz inostranstva (osim kada se nalazite na putovanju). Zabranjeno je da više lica sa različitih lokacija upotrebljava isti nalog.

VREME-DVD

	Srbija	Svet
komplet 1997–2006	800 din	USD 29
dopuna kompleta za dosadašnje kupce	300 din	USD 12

Arhivu sa svim brojevima iz 2006. godine slaćemo tek pošto se u nju uvrsti i poslednji ovogodišnji broj, dakle posle 27. decembra. Za hitnije isporuke pozovite nas telefonom da se dogovorimo oko vremena i načina slanja. PTT troškovi uračunati u cenu. U dinarske cene uračunat PDV.

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu VREME, Mišarska 12, Beograd, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje, VREME CD ili VREME-DVD). Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME isključivo na račun 205-13281-15. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na sledeće načine:

- Na internet adresi http://www.vreme.com/pretplata pomoću kreditne kartice, (okvirna protivvrednost u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV.
- Direktno na naš devizni račun uz sledeće podatke:
  USD: 0000011992, IBAN CS73285001000001199238, VREME DOO, BEOGRAD
  EUR: 0000011993, IBAN CS73285001000001199335, VREME DOO, BEOGRAD
  SWIFT: VBOECSBG, VOLKSBANK AD BEOGRAD

Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga, a korisniku su na raspolaganju svi brojevi objavljeni na internetu od kraja 1998. godine. U slučaju poskupljenja lista u toku pretplatnog perioda, pretplatniku se priznaje stara cena do isteka pretplate.
Elektronska arhiva nedeljnika VREME u PDF formatu sa kompletno sačuvanim stranicama kao u štampanom izdanju i sa mogućnošću pretraživanja, obuhvata period od marta 1997. do kraja 2006. Diskovi se dostavljaju isključivo poštom i tek kad dobijemo dokaz o uplati sa adresom primaoca. Raniji brojevi Vremena ne postoje u ovom elektronskom obliku.

>> DODATNE INFORMACIJE U VEZI S PRODAJOM I PRETPLATOM >TELEFONOM, RADNIM DANOM OD 10 DO 16h: 011/3234-774 > E-MAILOM NA PRETPLATA@VREME.COM

beležnica iz 1957.

ALEKSANDAR ZOGRAF.

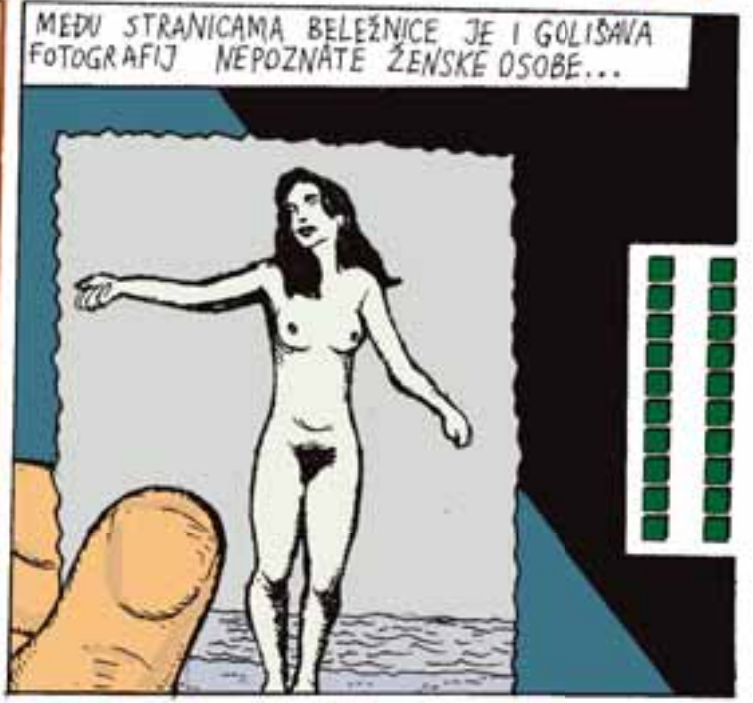
PONEKAD SE OSEĆAM KAO **ARHEOLOG**, KADA NA BUVLJOJ PIJACI PRONAĐEM PREDMETE NA OSNOVU KOJIH POKUŠAVAM DA REKONSTRUIŠEM PRIČU O NJIHOVIM NEGDAŠNJIM VLASNICIMA... SLIČNO JE BILO I SA BELEŽNICOM KOJA JE, PREMA ZAPISU PEDANTNOG VLASNIKA, ISPISANA TOKOM 1957., U **RAKOVICI** KRAJ BEOGRADA...



PRVA STRANA BELEŽNICE OTKRIVA CRTAČKI DAR VLASNIKA, KOJI JE, NA OSNOVU NOVINSKOG ČLANKA, POKUŠAO DA PREDSTAVI "NAJDEBLJEG ČOVEKA U NAŠOJ ZEMLJI – ČETRDESET-ČETVOROGODIŠNJI **NIKOLA ALBU** TEŽAK JE ČAK **213 KG**, I ŽIVI U VLAJKOVCU KOD VRŠCA"...



MEĐU STRANICAMA BELEŽNICE JE I GOLIŠAVA FOTOGRAFIJ NEPOZNATE ŽENSKE OSOBE...



VEĆI DEO SVESCICE POSVEĆEN JE KONCEPTIMA ZA LJUBAVNA PISMA, KOJA JE VLASNIK, PREMA JEDNOJ ZABELEŠCI, PREPISAO OD POZNANIKA... U PITANJU JE GOMILA OVEŠTALIH FRAZA, PONEKAD U STIHOVIMA: "KOLIKO TE VOLIM NE MOGU TI REĆI JER MI SRCE SKAČE KAO PRASE U VREĆI"...




PRONAŠAO SAM I ZAPIS OČIGLEDNO UPUĆEN UDATIM ŽENAMA: "I KAD NEŠTO KUVAŠ PA POČNEŠ DA SOLIŠ, SETI SE ONOGA KOGA VIŠE VOLIŠ."
MEĐUTIM, VEĆINOM SU TO STRANICE I STRANICE PRILIČNO NEMAŠTOVITIH PISANIJA: "NE SLUŠAJTE ŠTA ĆE VAM REĆI SVET, UVEK JE BILO I BIĆE KLEVETNIKA I ZAVISTI. ZAVOLEO SAM VAS STRAŠNO I JILNO... VOLIM VAS I ŽELIM DA I VI MENE ZAVOLITE ONOLIKO KOLIKO VOLIM VAŠU LJUBAV"...
POSTOJI ČAK I "OBRAZAC" PRIPREMLJEN ZA "NEPOVOLJAN ODGOVOR": "VAŠA OSEĆANJA LASKAVA SU PA IH NE MOGU PRIZNATI – NIJE KRIVICA DO VAS. BESKORISNO BI BILO DA VAM DALJE OBJAŠNJAVAM (POZDRAVLJAM VAS DRUGARSKI)."
JEDINA UZBUDLJIVA STVAR U VEZI OVIH ZAPISA JE ŠTO ANONIMNI PISAC NIJE UMEO DA OBUZDA SVOJU SKLONOST KA PATETICI: "UMRI DRAGA I JA ĆU UMRETI, PA ĆEMO SE POD ZEMLJOM VOLETI"!

Prenoćište

Nekada sam zamišljao mapu u koju bi bilo upisano gde je i koliko noći prespavala neka osoba van onoga što se zove "moja kuća", pitajući se da li bi u toj geografiji bili sakupljeni detalji koji ličnost oslikavaju bolje nego podaci o školovanju, zanimanju, bračnom stanju. Kakvo je sećanje "višeg reda", prijatno ili neprijatno, potrebno da neko mesto ostane zapamćeno u kartografiji života? Tu bi sigurno bili ubeleženi zakloni nađeni u trenucima kada pucaju oslonci "normalnog" života, poput vagona spavaćih kola na sporednom koloseku Kazanjske stanice u Moskvi, ali i luksuzna kuća u bavarskom selu koju je na korišćenje stoperima ustupio vozač, naizgled mrzovoljni stari Nemac. To je i pod hana koji sigurno potiče još iz turskih vremena negde u zabiti Tadžikistana, i bungalov sa pogledom na more na Adi Bojani.



A. ANĐIĆ

Prva prenoćišta opstala u sećanju su ogromni šatori u letnjem odmaralištu dece iz čačanskih škola u Ulcinju, u kojima je spavanje imalo ukus Tima Tajlora i *Patrole slonove kosti*. Mnogo kasnije, vreća za spavanje bila je neizbežan pratilac koji je omogućavao da se prenoćište nađe brzo i lako, uz uslov da mesto bude (ako je moguće) suvo i toplo. Ili bar sigurno, kao na platou železničke stanice u Veneciji koji su uveče prekrivale stotine vreća.

U ličnoj geografiji hoteli zauzimaju važno mesto. Reč hotel je imala mističan prizvuk u ono vreme kada se o životu još ne sudi na osnovu svog, već tuđeg iskustva. U to doba je čak i ofucana socrealistička zgrada čačanskog hotela "Morava" imala tajanstvenu auru – ko li i zašto tamo spava? Najveću krivicu za taj odnos strahopoštovanja imao je verovatno Remark i njegova *Trijumfalna kapija*, u kojoj doktor Revik i njegovi sapatnici žive u pariskim hotelima. Nisam bio jedini sa tom fascinacijom. Poznanik mi je pričao kako se kao osamnaestogodišnjak davnih godina spremao da sa prijateljem beži preko granice u Francusku. Noć pre bekstva rešili su da provedu u tek izgrađenom hotelu "Slavija", da se slučajno u Parizu ne obrukaju nepoznavanjem hotelskih običaja.

Finansijske okolnosti uticale su da moji značajni hotelski toponimi uglavnom budu mesta kojima po kategorizaciji ne pripada nijedna zvezdica, što ne znači da se u njima ne može uživati. To je, istina, već deo životne filozofije, da li je neko više sklon da se žali na ono čega nema ili da uživa u onome što mu se pruža. "Al Haramein" u Damasku ima kupatilo u podrumu, ali je smešten u kući iz XIII veka sa velikom, pokrivenom baštom; skromni "Orijent" u Istanbulu gleda u prozore ultraluksuznog "Four seasons" hotela, ali i sa njegove terase puca isti, nezaboravan pogled na noćni Bosfor, Aja Sofiju i Plavu džamiju; u Šigaceu, na Tibetu, gosti hotela se tretiraju kao članovi porodice... Posebnu kategoriju u sećanju mogla bi zauzeti mesta koja sam želeo da vidim, a nisam uspeo, ali i tu se može naći neka uteha. Žal što nisam prespavao u velelepnom "Šah Abasu" u Isfahanu, jednom od najlepših hotela Azije, napravljenom od nekadašnjeg karavan saraja, ublažio je opis Zuke Džumhura koji je tamo bio.

Na dnu skale udobnosti, ali na vrhu liste sećanja, nalazi se hotel sa dva imena u gradu Čengdu, u južnoj Kini – na engleskom se zvao "Beli hibiskus", na kineskom "Crna kafa". Nalazio se duboko pod zemljom, u preuređenom atomskom skloništu. U ulaznom delu su bili bar i kupleraj, a iza teških metalnih vrata bio je niz sobica sa spartanskim krevetima. Osim zbog atmosfere koja je odgovarala *Blejd raneru*, u "Belom hibiskusu" kosa se dizala na glavi i zbog velike kolonije pacova koji su se slobodno šetali hodnicima. Ako se neko pita zašto bi iko normalan uopšte odseo u takvom užasu, odgovor je jednostavan. Na svakom drugom mestu prenoćište je koštalo deset puta više, a na višemesečnim putovanjima sa tankim budžetom takva ušteda nije zanemarljiva. Gostiju nije manjkalo ni iz mnogo bogatijih zemalja od Srbije, ali je senzaciju ipak izazvao dolazak mladog Japanca koji je izjavio da je tu odseo jer mu je društvo zanimljivije nego u "Hajatu", gde je spavao prethodne noći.

U "Belom hibiskusu" sam proveo dve nedelje, čekajući nekoga ko nije stigao (Nema, bolan, Marijane, teže smrti od čekanja – I. A.). Parališući dečji strah od glodara morao je da se suoči sam sa sobom, nestajući pod teretom mnogo težih osećanja. Iz tog prenoćišta izašao je na kraju drugi čovek, istog imena, samo što toga tada ni sam još nije bio svestan.

U jednu kuću na samoj obali u Perastu kroz otvorene škure je svakog jutra uletala meka, zaslepljujuća svetlost januarskog sunca. "Nek Bog blagoslovi ovaj grad, za žarko vino i meki log..." Sećanja na neka mesta toliko su lepa da je bolje u njih nikada ne otići ponovo, već ih sačuvati okamenjena u prošlosti.

Kažu da jedno indijansko pleme veruje da deo duše ostaje na svim mestima na kojima čovek spava. Ako je to istina, onda sam siguran da jedan deo mene, onaj mirniji i zadovoljniji, uživa u sobama teheranskog "Esteglala" (nekadašnji "Šeraton") i miriše more u Perastu, dok mračni deo prepun strahova još u užasu beži kroz podrume "Belog hibiskusa", progonjen hordama pacova. ×

MOMIR TURUDIĆ

VERANO

GROUP

Želimo da Vam naredna godina bude:
Snažna. Sigurna. Precizna. Pouzdana. Moćna.

VERANO godina!



VREME
Copyright © 1997–2005 Vreme
PDF izdanje razvili: Saša Marković i Ivan Hrašovec
obrada: Marjana Hrašovec